

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΑΝΔΡΕΟΥ
ΤΟΥ ΔΙΑ ΧΡΙΣΤΟΝ ΣΑΛΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΠΑΡΑ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΠΕΡΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓΙΩΤΑΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, ΤΗΣ ΕΝ ΤΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ
ΤΗΣ ΕΠΩΝΥΜΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΟΦΙΑΣ

ΕΚ ΣΙΝΑΪΤΙΚΟΥ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ ΙΖ'. ΑΙΩΝΟΣ,
ΑΝΤΙΠΑΡΑΒΑΗΘΕΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΕΤΕΡΟΝ ΙΗ'. ΑΙΩΝΟΣ

ΜΕΤΑ ΕΟΡΤΑΣΙΜΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ. ΛΗΦΘΕΙΣΗΣ
ΕΠΙΣΗΣ ΕΚ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ, ΚΑΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΟΜΕΝΟΥ
ΚΑΘΟΛΟΥ ΠΕΡΙ ΣΑΛΟΤΗΤΟΣ

ΝΥΝ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ
ΥΠΟ
ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ
(*Γορδανίτου*)

ΕΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΙΕΡΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ

1912

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὅτε ἔπαυσαν οἱ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοὶ καὶ τὸ μαρτύριον λέγει τις τῶν νεωτέρων, οἱ χριστιανοὶ ἐπενόουν τοῦτο. Ὁ μετὰ ταῦς διωγμοὺς ἐπεκταθεὶς μοναχικὸς βίος, δὲν ἦτο εἰμῆ, συνέχεια τοῦ μαρτυρίου. Οἱ ἐν τοῖς ἐρήμοις ἀναχωροῦντες μοναχοὶ κατεβασάνιζον ἑαυτοὺς διὰ κακουχιῶν καὶ στερήσεων πρὸς καταδάμασιν τῶν παθῶν. Ἐπεινοήθησαν μέθοδοι μέχρι σκληρότητος, εἰς ὧς ὑπέβαλλον ἑαυτοὺς, ὅπως ἐπικρατήσῃ τῆς ὕλης τὸ πνεῦμα. Ἐχρησιμοποιήθησαν στύλοι, κίονες, δένδρα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀπομακρυνθέντες τελείως τῶν ἀνθρώπων ἐν ἀβάτοις ἐρήμοις, ἀφωμοιωθήσαν τοῖς θηρίοις καὶ ἐνέμοντο ὡς ἐκεῖνα γνωστοὶ παρὰ τοῖς πατράσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα Βοσκοί¹.

Ὡσεὶ δὲ μὴ ἦρουν τὰ τοσαῦτα εἶδη δι' ὧν κατεβασάνιζον ἑαυτοὺς οἱ μοναχοί, ἐπεινοήθη καὶ ἡ οὕτω κληθεῖσα σαλότης, ἥτοι ἡ μετὰ τῶν ἀνθρώπων προσποιητὴ μωρία διὰ τὸν Κύριον. Ἡ ἐπινόησις αὐτῆς ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ χωρίου τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφὸς» (Α΄ Κορινθ. γ' 18). Κατὰ τὰς σωζομένας εἰδήσεις τοῦ Παλλαδίου († 430), πρῶτον ἐπιτηδευομένην τὴν σαλότητα ἀπαντῶμεν ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Παχωμίου († 348) συντηθέντι πέραν τοῦ Νείλου, παρὰ τῆ Ταβέννη γυναικίῳ μοναστηρίῳ, ἐνθα βλέπομεν «παρθένον τινα Ἰσιδώραν καλουμένην, διὰ τὸν Χριστὸν ὑποκρινομένην μωρίαν καὶ δαίμονα, προθεμένην δι' αὐτῶν κατορθῶσαι τὴν ἀρετὴν» (Λαυσαϊκὴ ἱστ. Πατρολογ. τομ. 34 σελ. 1106), καὶ γνώστην καταστάσαν ἐν τῇ

1) «Πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἀποσειόμενοι τέλεον, πόαις τισὶ καὶ ρίζαις ὡς ἡ γῆ αὐτομάτως ἐκδίδωσι τρέφονται, οἱ καὶ Βοσκοὶ ὄνομα ἔσχον τῷ τοιῷδε τῆς ζωῆς πορισμῷ. Καίγε θηρίοις τῷ χρόνῳ ἀφομοιοῦνται, παρατρεπομένης μὲν τῆς ιδέας, τῆς δὲ γνώμης μηδαμῶς συμβαινούσης τοῖς λοιποῖς τῶν ἀνθρώπων, οὗς καὶ εἶποτε συμβαίη θεάσασθαι διαδιδράσκουσιν, εἰ δὲ καὶ γνοῖεν ὅτι διώκονται, ἐπὶ μᾶλλον τῷ τάχει κέχρηται τῶν ποδῶν ἀντικρυς αἰθέριοι τῇ λεπτότητι διπτάμενοι» (Νιζηφ. Κάλλιστος ἐκκλ. ἱστορία βιβλ. ιε'. κεφ. 50 Πατρολ. τόμ. 146 σελ. 1235.)

ἀδελφότητι τῶν παρθένων ὑπὸ τὸ ὄνομα «σαλή». Περὶ ταύτης ἀπεκαλύφθη τῷ ἐν τῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ καθεζομένῳ ἄββᾶ Πιτηροῦμι δι' ἀγγέλου, ὅτι «ἐκείνη σου ἀμείνων ἐστὶ» οὗτος δὲ ταῦτα ἀκούσας καὶ μὴ χοροιοτριβήσας, ἀλλ' ἀπελθὼν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἔνθ' αὕτη διέμενε, ἐζήτησε νὰ ἴδῃ ἀπάσας τὰς παρθένας, ὅπως γνωρίσῃ μεταξὺ αὐτῶν τὴν ὑποδειχθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου, τὴν καὶ ἀμείνω αὐτοῦ. Προσελθούσαι πᾶσαι πλὴν τῆς Ἰσιδώρας, εἶπεν αὐταῖς: «φέρετέ μοι πάσας τῶν δὲ λεγουσῶν, πάρεσμεν πᾶσαι, λέγει αὐταῖς· λείπει μία, ἣν ἔδειξέ μοι ὁ ἄγγελος. Λέγουσιν αὐτῷ μίαν ἔχομεν σαλήν». Ὅτε δὲ προσαχθείσης αὐτῆς βίᾳ καὶ ὁμοίας οὔσης πρὸς τὴν ὑποδειχθεῖσαν αὐτῷ προσέπεσεν ὁ γέρον ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῆς, εἶπον αὐτῷ αἱ λοιπαὶ παρθένοι: «ἄββᾶ, μὴ πάσχε ἕβριν· σαλή γὰρ ἐστίν» (ἐνθ. ἀν.)

Ἡ προσποιητὴ αὕτη μωρία ἢ σαλότης, ἦν διαδεδομένη καὶ παρὰ τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀσκηταῖς, πλεῖστοι δὲ ὅσοι ὑπεκρίνοντο αὐτὴν ὑποκρύπτοντες οὕτω τὰς ἀρετὰς αὐτῶν, ὡς ἀρκεταὶ εἰδήσεις διεσώθησαν παρὰ τοῖς συγγράμμασι τῶν τῆς ἐρήμου Πατέρων. Ἐν τῷ Γεροντικῷ βλέπομεν Γέροντα διδάσκοντα παιδίον πῶς γίνεται τις διὰ τὸν Κύριον μωρός: «Παιδίον ἦν ἐν κοινοβίῳ τινί, καὶ παρεδόθη γέροντι ἀσκητῇ, ἵνα ἀναγάγῃ αὐτὸ καλῶς, καὶ διδάξῃ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Ἐλεγεν οὖν τῷ παιδίῳ ὁ γέρον: τέκνον, ὅταν ἕβρισέ τις εὐλόγησον αὐτόν· καὶ ὅταν καθίσῃς εἰς τὴν τράπεζαν, φάγε τὰ σαπρὰ καὶ ἄφες τὰ καλά· καὶ ὅταν πρόκειται ἱμάτιον ἐκλέξασθαι, ἄφες τὸ καλὸν καὶ λάβε τὸ σαπρὸν. Λέγει αὐτῷ τὸ παιδίον: τάχα μωρός εἰμι, ὅτι λέγεις μοι ταῦτα ποιεῖν; ἔφη ὁ γέρον: τέκνον, διὰ τοῦτο λέγω σοι ποιεῖν ταῦτα, ἵνα γένη μωρός διὰ τὸν Κύριον, καὶ σοφίση σε ὁ Κύριος» (Σιναιτ. μεμβ. κώδιξ. 448 αἰῶν. ΙΑ'. φύλ. 167α. Εὐεργετην. βιβλ. β'. ὑπόθεσ. α'. σελ. 7. ἔκδ. Κων. πόλεως 1861). Οὕτω δ' ἡ σαλότης κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπετηδεύετο μεταξὺ τῶν μοναχῶν ἐν τε τοῖς μοναστηρίοις καὶ τῇ ἐρήμῳ. Ἄλλ' ὅπως πολλὰ ἦθη διεδόθησαν ἐκ τῆς ἐρήμου εἰς τὸν κόσμον, οὕτω καὶ ἡ προσποιητὴ μωρία ἢ σαλότης δὲν ἔμμενε ἕως τέλους παρὰ τοῖς ἐν ἐρήμῳ μοναχοῖς ἔνθα ἐπενοήθη, ἀλλὰ διεδόθη καὶ εἰς τὸν κόσμον.

Ὡς εἰσηγητὴς τῆς σαλότης ἐν τῷ κόσμῳ ἀναφέρεται ὁ ἐξ Ἐδέσσης¹ ὀρμώμενος Συμεὼν, ὁ βραδύτερον ἐπικληθεὶς σαλός. Οὗτος μετὰ τοῦ ἐπιστηθίου αὐτοῦ φίλου καὶ συμπατριώτου Ἰωάννου ἐλθόντες ἐν Παλαιστίνῃ ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (527—565), ἐκάρησαν μοναχοὶ ἐν τῇ παρὰ τὸν Ἰορδάνην ἱερᾷ μονῇ τοῦ ἄββᾶ Γε-

1) Παρ' Εὐαγγεῖο καὶ Νικηφ. Καλλίστῳ φέρεται Ἐμισσα.

ρασίμου ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου Νίκωνος, διατρίψαντες δὲ ἐν τῇ μονῇ ἡμέρας τινάς, ἀπεχώρησαν ἐν τινι παρὰ τὴν Νεκράν θάλασσαν σπηλαίῳ, διελθόντες βίον ἐρημικὸν 29 ἔτη. Ἐκεῖ ἐπῆλθε τῷ Συμεὼν ἡ ἰδέα τοῦ ἀπελθεῖν ἐν αὐτῇ τῇ γενεθλίῳ αὐτοῦ πόλει Ἐδέσση καὶ προσποιηθῆναι τὸν σαλόν. Εἰς μάτην ὑπέδειξε αὐτῷ ὁ φίλος καὶ συνασκητὴς Ἰωάννης, ὅτι ὁ ἥσυχος καὶ γαληνιαῖος βίος, ὃν διῆγον ἐν τῇ ἐρήμῳ ἦν πολὺ προτιμότερος ἀπὸ τὸν ξένον καὶ ἀσυνήθη, ἀλλὰ καὶ παρῖδοξον βίον, ὃν ἐσκέπτετο· οὔτε ὅμως συμβουλαὶ οὔτε θερμοὶ παρακλήσεις ἴσχυσαν ἐπ' αὐτοῦ. Ἀναχωρήσας εὐθὺς ἀπῆλθεν εἰς Ἐδέσσαν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τοῦ Μαυριζίου βασιλείας (582) ἔνθα εὐδοκίμως ὑπεκρίθη τὸν σαλόν μέχρι τελευτῆς αὐτοῦ, γνωστός ὑπὸ τὸ ὄνομα Συμεὼν ὁ σαλός¹, καὶ ἐορταζόμενος ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ συνασκητοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τῇ 2 Ἰουλίου.

Περὶ τῶν ἐξ ἐρήμου ἀπερχομένων μοναχῶν καὶ ὑποκρινομένων σαλότητα ἐν τῷ κόσμῳ τὰ ἐξῆς ἀπαντῶνται παρὰ τῷ ἱστορικῷ Εὐαγγεῖῳ «Εἰσὶ μὲν ἐλάχιστοι εἰσὶ δ' οὖν ὅμως, οἱ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀπαθείς εἶναι τύχουσιν, ἐς κόσμον ἐπανίστασι, ἐν μέσοις τοῖς θορύβοις. Καὶ παραφόρους σφᾶς ἐπαγγέλλοντες, οὕτως τὴν κενοδοξίαν καταπατοῦσιν, ὃν τελευταῖον χιτῶνα κατὰ Πλάτωνα τὸν σοφὸν ἢ ψυχὴν πέφυκεν ἀποτίθεσθαι· οὕτως τὸ ἀπαθῶς ἐσθίειν φιλοσοφοῦσι, κἄν παρὰ καπῆλοις ἢ παλιγκαπῆλοις δεήσοι, οὐ τόπον οὐ πρόσωπον, οὐδέ τι τῶν πάντων ἐγκαλυπτόμενοι. Καὶ βαλανεῖοις δὲ συχοῖς ὀμιλοῦσι τὰ πολλὰ γυναίξιν συλλουόμενοι. Οὕτω τῶν παθῶν περιγινόμενοι, ὡς καὶ τῆς φύσεως τυρανῆσαι, καὶ μηδὲ τῇ ὕψει, μηδὲ τῇ ἀφῆ, μηδὲ μὴν αὐτῇ τῇ περιπλοκῇ τοῦ θήλεος πρὸς τὴν ἰδίαν ἀποκριθῆναι φύσιν· μετὰ ἀνδρῶν δὲ ἀνδρας εἶναι, μετὰ γυναικῶν τε αὐ γυναικας, ἐκατέρου τε μετέχειν ἐθέλειν φύσεως καὶ μὴ μιᾶς εἶναι. Συνελόντι τοῖνυν εἰπεῖν, ἐν τούτῳ τῷ παναρίστῳ καὶ θεοφόρῳ βίῳ ἡ ἀρετὴ τῇ φύσει ἀντινομοθετεῖ, οἰκείους πηξαμένη νόμους.... πεινῆν δὲ αὐτοῖς καὶ διψῆν ὁ σφῶν ἐγκελεύεται νόμος, περιστέλλειν τε τὸ σῶμα τοσοῦτο μόνον, ὅσον ἡ ἀνάγκη βιάζεται.... Τοσοῦτον γὰρ αὐτοῖς τάναντία κέκρα-

1) »Μεστὸς γὰρ ὢν σοφίας πάσης καὶ χάριτος, λέγει περὶ αὐτοῦ Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος, παράφορον ἑαυτὸν ἐποίει, τὴν κενὴν ἀδοξίαν τῆς ἀληθείας οὖσαν ἀποδωσάμενος... τὰ πολλὰ κατ' ἑαυτὸν διατώμενος ἦν, λανθάνων παντάπαισι καὶ μὴ τινι διδοῦς πάροδον διαγινῶναι, πότε ἢ πῶς τὸ θεῖον ἰλάσεται, ἢ ποτε ἢ τίσι σιτίοις πρόσσειν ἢ ἀπέχεται.... κατηλεῖοις δὲ ἀτάκτως ἐπιτηδῶν τῶν παρευρημένων σιτίων ἐνεφορεῖτο ὅτε πεινῆ· εἰ δὲ πού τις ἐννοήσας, ἢ προσκύνησιν ἢ τιμῆν τινα προσήγε, τάχει τῶν τόπων ἀφίστατο, ὑπειδόμενος μήτε φοραθεῖν ἢ λανθάνειν ἐπεχείρει, κατάδηλον τὴν οἰκειάν ποιῶν ἀρετῆν» (βιβλ. ιζ' κεφ. κβ' Πατρολ. τομ. 147).

ται, τῆς θείας τὰ ἄμικτα συναούσης, καὶ αὐτὴ πάλιν διαιρούσης χάριτος, ὥστε ζῶν ἐν ἑαυτοῖς καὶ νεκρῶσιν συνοικεῖν, ταναυτῆ καὶ τῆ φύσει καὶ τοῖς πράγμασιν. Ἐνθα γὰρ μὲν πάθος, νεκρῶν εἶναι δεῖ καὶ τῶν τάρφων εἶσω, ἔνθα δὲ πρὸς Θεὸν ἰκετεία, ρωμαλέους τὸ σῶμα σφριγῶντας τὴν ἀκμὴν, κἄν ἔξωροι τὴν ἡλικίαν ὦσι..... τὴν σάρκα τέλει ἀποθέμενοι, ζῶσιν αἰεὶ καὶ τοῖς ζῶσι συναυλίζονται..... εἰσι δὲ γονάτων αὐτοῖς σὺν καὶ ἀδιάκοποι κλίσεις ἐπαναστάσεις τε σύμπονοι, μόνῃ τῆς ἀφέσεως ἀναζωπυρούσης αὐτοῖς τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἐκούσιον ἀσθένειαν; ἄσαρκοι τινὲς ἀθληταί, ἀναίμονες παλαισταί, οἳ γε πανδαισίαν τε καὶ τρυφήν τὴν νηστείαν ἔχοντες, καὶ τράπεζαν διακορῆ τὸ μηδενὸς ὡς οἷόν τε ἀπογεύεσθαι..... ἐχθροὶ τῶν ἰδίων βουλήσεων καὶ τῆς φύσεως ἔκδοτοι τοῖς τῶν πέλας θελήμασι ἵνα διὰ πάντων αὐτοῖς τὸ ἡδὺ τῆς σαρκὸς ἔξωσθῆι, καὶ ψυχὴ διακυβερνῶν τὰ κάλλιστα καὶ Θεὸν ἀρέσκοντα νουεχῶς ἐκλεγομένη τε καὶ περισώζουσα» (Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. α΄. κεφ. κα΄. Πατρολ. τόμ. 86 μερ. β΄. Νικηφόρ. Κάλλιτος ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. ιζ΄. κεφ. 22. Πατρολ. τόμ. 157).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ὅτι ἡ σαλότης ἦτο εἶδος τεχνητοῦ βίου, τὸν ὁποῖον μετήρχοντο ἐν τῷ κόσμῳ μόνον μοναχοί, οἵτινες διὰ προηγουμένων μόχθων ἐξήσκησαν ἑαυτοὺς εἰς ἀπάθειαν ἐν τοῖς ἐρήμοις. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν τούτων, πᾶσα μωρία καὶ πᾶσα πράξις μηδ' αὐτῆς τῆς ἠθικῆς ὑπόπτου ἐπεβάλλετο τοῖς ἀκολουθοῦσι τὸ στάδιον τῆς σαλότητος. Ἐλογίζετο παρ' αὐτοῖς ὡς θεῖον θέλημα, τὸ ζῆν ἀτάκτως καὶ παρακαλεῖν τὸν περιγελῶν τῶν θεωμένων. Εἶχον τὴν ἰδέαν ὅτι ἔδει νὰ περιφρονῶνται καὶ νὰ ἀτιμάζωνται ἐν τῷ κόσμῳ. ὑπεκρίνοντο μωρίαν καὶ τὰ ἴδια τῶν δαιμονιζομένων, μὴ ὄντες μωροὶ ἀλλ' οὔτε καὶ δαιμονιζόμενοι, ἀλλὰ θεωροῦντες ταῦτα ὡς μέσα συντελοῦντα πρὸς σωτηρίαν. Βεβαίως ὁ ἐν ταῖς ἐρήμοις ἡσύχιος βίος καὶ αἱ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς μόχθοι θὰ ἔφερον τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ ἐπεδίωκον τούτεστι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν, ἀλλὰ προετίμησαν τὴν πολιτείαν τῆς σαλότητος ὡς συντελοῦσαν, κατὰ τὰς ἰδίας θεωρίας, εἰς πλείονα ἀμοιβὴν παρὰ Θεοῦ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ὅσον περισσότερον ἔπασχον καὶ ἐθλίβοντο ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι τὸ ἐλατήριον τὸ παρορμησαν τὸν Συμεῶν καὶ ἄλλους ὁμοίως αὐτῷ μοναχοῦς, τοῦ καταλεῖψαι τὴν ἐρημον καὶ τὰ ἀναχωρητήρια αὐτῶν καὶ ἀπελθεῖν ἐν μέσῳ τῆς τύρβης τοῦ κόσμου καὶ ὑποκρίνεσθαι μωρίαν διότι ὅπως μετὰ τοὺς διωγμοὺς ἐπεζητεῖτο τὸ μαρτύριον, οὕτω μετὰ τὴν ἄσκησιν ἐφευρέθη ἀντίθετος τροπὴ βίου ἢ σαλότης, ἐπιζητοῦσα δὲ αὐτῆς πλέον τι ἐν τῷ κόσμῳ ἀπὸ τὸν ἄσκητισμὸν τῆς ἐρήμου. Ἡ σαλότης δὲν κατεκρίθη μὲν ὑπὸ τῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐπε-

δοκιμάσθη, αἱ δὲ ἀπαντῶμεναι δυσχέρειαι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ συνετέλεσαν οὕτως ὥστε νὰ μὴ εὐδοκιμήσῃ οὐδὲ πολλοὺς μιμητὰς νὰ προσελκύσῃ; ἐναρτίτατα δὲ νὰ ἐκλείψῃ, ὧν ἕνεκα καὶ ἔλλειψις ἐκτενῶν ἐδήσων περὶ τοῦ βίου τούτου.

Τοιοῦτον ξένον καὶ παράδοξον βίον πρὸ τοῦ Συμεῶνος μετήλθεν εὐδοκιμώτατα ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀνδρέας ὁ ἐπικληθεὶς σαλός, μὴ ὧν μοναχός, περὶ οὗ ὁ προκείμενος λόγος. Οὗτος τὸ γένος ἦν Σκύθης, δοῦλος δ' ὧν ἠγοράσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῦ Πρωτοσπαθαρίου Θεογνώστου τοῦ ἄλλοτε διατελέσαντος στρατηλάτου ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ α΄ »τοῦ μεγάλου καὶ φιλοχριστοῦ» (457—474) διὰ τὴν φρόνησιν αὐτοῦ ἠγαπήθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου δεσπότητος οὕτως ὥστε παρεδόθη διδασκάλῳ πρὸς ἐκμάθησιν τῶν ἱερῶν γραμμῶν καὶ τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου, βραδύτερον προαχθεὶς καὶ εἰς θέσιν γραμματέως τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Κοσμούμενος δὲ ἐπὶ συνέσει «ἠγαπᾶτο εἰς ὑπερβολὴν παρὰ τε τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ τῆς δεσποίνης καὶ πάντων τῶν συνδούλων ὁμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ οἴκῳ μεγάλως αὐτῷ προσεῖχον... μὴ ὑπολαμβάνοντός τινος ὅτι Σκύθης ἐστίν, ἀπὸ τε τῆς θέας αὐτοῦ, καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς τῆς ψυχῆς συνέσει καὶ κοσμίῳ καταστάσει, καὶ τῇ τῆς Γραφῆς ἀκριβείᾳ» (σελ. 2) διότι λέγεται «ἀναγινώσκοντος τὰς θείας Γραφάς, πλείον δὲ τὰ τῶν ἁγίων μαρτύρια καὶ τοὺς βίους τῶν θεοφόρων πατέρων, ἐκαίετο τὴν καρδίαν εἰς τὴν τούτων μίμησιν». Πράγματι θερμανθεὶς ὁ Ἀνδρέας τὴν καρδίαν ἐκ τῶν ἐναρέτων καὶ θαυμαστῶν κατορθωμάτων τῶν ἁγίων πατέρων, καὶ θέλων μιμηθῆναι αὐτοὺς ἀνέστη νύκτα τινὰ εἰς προσευχὴν ἀλλ' «ὁ διάβολος ἤρξατο κρούων μεγίστῳ πατάγῳ τὰς θύρας ἐν τῷ διέμενε φοβηθεὶς οὖν ὁ Ἀνδρέας, καὶ κατὰ τὸν εὐχὰς ἀπελθὼν ἐν τῇ κλίνῃ αὐτοῦ» ἐκρύβη ὑπὸ τὰ σκεπάσματα. «Ἦπνῳ δὲ βαθεῖ συσχεθεὶς εὐρέθη ἐν τινι θεάτρῳ ἔνθα εἶδε πλῆθος λευκοφόρων, ἐτέρωθεν δὲ πλῆθος αἰθιόπων. οἵτινες εἶχον μαῦρον τινὰ, καὶ προὔτεινον τοῖς λευκοφόροις, ἔὰν εἶχον τινὰ ἵνα παλαίσῃ μετ' αὐτοῦ. Διδαχθεὶς ὁ Ἀνδρέας ὑπὸ τινος νεανίου πῶς δὴ παλαίσαι ἔχει, συμπλακεὶς μετὰ τοῦ μαύρου ἐνίκησεν αὐτόν. Ταῦτα ἦσαν τύπος καὶ εἰκὼν τῆς μελλούσης πάλης, ἦν θὰ εἶχεν εἰς τὸ ἐξῆς κατὰ τοῦ διαβόλου ἐν ὅλῳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ καὶ οἱ μὲν λευκοφόροι ἠφραίνθησαν διὰ τὴν νίκην τοῦ Ἀνδρέου, ἄφαντοι δ' ἐγένοντο οἱ αἰθιόπες μετὰ πολλῆς κατασχόνης καταφυγίσσας δὲ τοῦτον ὁ νέος ὅστις ἦν ὁ Σωτήρ, δέδωκεν αὐτῷ τρεῖς πολυτίμους στεφάνους, εἰπὼν αὐτῷ τὰ ἐξῆς: «ἀπὸ τοῦ νῦν ἡμέτερος εἶ φίλος καὶ ἀδελφός· τρέξε οὖν τὸν καλὸν ἀγῶνα γυμνός· γίνου σαλός δι' ἐμέ, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν

μέτοχόν σε ποιήσω ἐν τῇ βασιλείᾳ μου» (σ. 5). Πρωτῆς γενομένης ἀπῆλθε πρὸς τὸν πρεσβύτερον τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ πάντα τὰ ὀραθέντα ὑπ' αὐτοῦ· συσκεφθέντες δὲ ἀμφότεροι κατέληξαν ὅπως ὁ Ἄνδρέας προσποιηθῆ τὸν σαλὸν τοῦ λοιποῦ διὰ τὸν εἰπόντα αὐτῷ Κύριον «γίνου σαλός, δι' ἐμέ.»

Τὴν ἐπιούσαν νύκτα περὶ τὸ μεσονύκτιον προσευχηθεὶς πρῶτον ὁ Ἄνδρέας ὑπὲρ εὐδοώσεως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἔλαβε μάχαιραν καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ φρέαρ τῆς οἰκίας τοῦ δεσπότη αὐτοῦ, ἤρξατο κραυγάζειν ὡς σεληνιζόμενος, καὶ κατακόπτειν τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ εἰς λεπτά τεμάχια. Ἐκ τῶν κραυγῶν πρῶτος ἐξύπνησεν ὁ μάγειρος, καὶ ἰδὼν τὸν Ἄνδρέαν ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἀνήγγειλε τὸ γεγονός τῷ Θεογνώστῳ, ὅστις καταβάς μετὰ τῆς ἑαυτοῦ συμβίου ἐλυπήθησαν σφόδρα ἐπὶ τῷ συμβάντι. Τὴν ἐπιούσαν ἀπέστειλον τοῦτον εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας ἔνθα ἄπειρα ἐτελούντο θαύματα καθ' ἑκάστην, ὅπως τύχη θεραπείας. Ἐκεῖ δεσμευθεὶς δι' ἁλύσεων τὴν μὲν ἡμέραν ὑπεκρίνετο τὸν σαλόν, τὴν δὲ νύκτα προσήχετο· παρεκάλεσε δὲ θερμῶς τὴν ἁγίαν Ἀναστασίαν, «τοῦ ὀφθῆναι αὐτῷ καὶ εἰπεῖν, εἰ ἀρεστόν ἐστι τὸ ἐπιχειρήμα ὃ ἀπῆρξατο». Ἐπιφανείσα ἡ ἁγία περὶ τὸ μεσονύκτιον μετὰ πρεσβύτου καὶ ἐν μέσῳ ἄλλων ἁγίων γυναικῶν, προεῖπεν αὐτῷ, ὅτι «γενήσεται τῷ Χριστῷ σκεῦος ἐκλογῆς, εὐχρηστον, ἅγιον, ἠγαπημένον ἐν πνεύματι» (σ. 7). Πληροφορηθεὶς ὁ Ἄνδρέας καὶ στηριχθεὶς ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις, ἠγαρήσθη τῷ Θεῷ καὶ τῇ ταχέως ἐπακουσάσει τῆς δεήσεως αὐτοῦ ἁγία Ἀναστασία. Ἐπὶ ἕξ δὲ μῆνας παραμεινάντα ἐν τῷ ναῷ καὶ βλέπων ὁ κληρὸς μὴ θεραπευόμενον ἀνήγγειλον τοῦτο τῷ δεσπότη αὐτοῦ Θεογνώστῳ, ὅστις διαγράψας αὐτὸν ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἑαυτοῦ δούλων, ἐπέτρεψεν ἀπολυθῆναι καὶ ἀφελθῆναι ἐλεύθερον.

Οὕτως ἐλευθερωθεὶς ἐκ τῶν ἁλύσεων τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιβαρυντικῶν δεσμῶν τῆς δουλείας τοῦ κυρίου αὐτοῦ, μέχρι τῆς τελειότητος αὐτοῦ ὑπεκρίνετο τὸν σαλόν, περιερχόμενος τὰς ὁδοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ 40—45 ἔτη, ποτὲ μὲν τρέχων ὡς δῆθεν διωκόμενος ὑπὸ τινος, ἄλλοτε παύων, ἐνίοτε δὲ καὶ χορεύων ἐν μέσῳ ὁδοῦ. «Δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, λέγει ὁ βιογράφος αὐτοῦ Νικηφόρος «ἦννε τὸν δρόμον, μέσον τοῦ θορύβου καὶ μηδαμοῦ καθεζόμενος» (σ. 12). Ἄλλοτε πάλιν προσελποιεῖτο τὸν μεθύοντα ἐν τοῖς ὁδοῖς, «ὠθῶν καὶ ἀντωθούμενος, καὶ ἐμπόδιον τοῖς παρερχομένοις γενόμενος» (σ. 32). Ἄλλοτε ἐξηπλοῦτο ἐν μέσῳ ὁδοῦ· «οἱ οὖν διερχόμενοι συμποδιζόμενοι ἐπ' αὐτῷ, ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας θυμούμενοι, ράβδοις ἔτυπτον, οἱ δὲ λακτίζοντες διέβαινον. ἕτεροι βλασφημοῦντες καὶ τοῖς ποσὶ καταπα-

τοῦντες παρέτρεχον, ἄλλοι τοῦ ποδοῦ αὐτοῦ λυβόμενοι εἰς τὸ κίταντες ἔσυρον». (σ. 54). Ἄλλοτε ἀπῆρχετο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καθεζόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ῥάκος εὐτελὲς ἔχων ἐπὶ τοῦ σώματος, προσκάλει τὰ σχόλια τῶν ἐκκλησιαζομένων, ὥστε λέγειν «τί ὥρα γέγονε τῷ δαιμονισμένῳ τούτῳ ὅτι εἰσελήλυθεν ἐνταῦθα, καὶ τινες ἔλεγον: ἴσως ἀνέθη παραβραχὺ ὑπὸ τοῦ πειράζοντος αὐτὸν πονηροῦ πνεύματος· ἄλλοι ἔλεγον: πάροδος αὐτῷ ἐγένετο, καὶ ὡς ἄτε οἰκίαν σκοπήσας εἰσελήλυθεν· ἐπεὶ, ὅτι ἐκκλησία ἐστὶ, ποῦ ἦδει αὐτός; (σ. 69). Οὕτω διερχόμενος καὶ πολιτευόμενος, διετέλει νῆστις ὅλην τὴν ἡμέραν ἐνίοτε «τινὲς τῶν φιλοχρίστων ἐδίδουν αὐτῷ οἱ μὲν ὄβολόν, οἱ δὲ θέρμια, οἱ δὲ ἄρτον, οἱ δὲ ὀπώρας, οἱ δὲ τυρόν» (σ. 51), ἕξ ὧν μεταλαμβάνων ὀλίγα τινὰ διεσκόρπιζε τὰ λοιπὰ εἰς πτωχοὺς, ἔνθα ἔβλεπε συνηγμένους. Ἐπειδὴ ὁμως οὐκ ἐζητεῖ αὐτός, «οὐδὲ ἠνάγκαζέ τινα πρὸς τὸ μὴ γενέσθαι βαρετός» (σ. 19) παρήρχοντο δύο καὶ τρεῖς ἡμέραι χωρὶς γὰρ φάγη τι· ὅτε δὲ ὁ σατανᾶς ἐσκήρυκε τοὺς πλείονας τοῦ μὴ παρασχεῖν τι δι' ὅλης τῆς ἐβδομάδος οὐδὲν ἐγένετο» (σ. 19), ὥστε ἐκ τῆς πολλῆς νηστείας τεταπεινωμένον διετέλει τὸ σῶμα αὐτοῦ· οὕτω διήρχετο τὴν ἡμέραν. Ἐσπέρας δὲ καταλαβούσης ἐπετήρει τόπον παρὰ τοῖς ἐμβόλοις (στοαῖς) ἔνθα οἱ κύες ἐκοιτῶντο, κάκει πορευόμενος καὶ ἐκδιώκων αὐτά, ἔκειτο ὡσπερ ἐπὶ στοιβάδος, γυμνός, ἄπυρος, μηδὲ ψιφίδιον ἔχων» (σ. 14), ἐκτὸς ῥάκους, ὅπερ περιεβέβλητο. Μικρὸν δὲ κοιμώμενος ἀνίστατο «ἀκατάπανστον δοξολογίαν προσφέρων τῷ Θεῷ» (σ. 32)· ἄλλοτε ἐρχόμενος ἐν τοῖς προθύροις τῶν ἐκκλησιῶν, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἦν ἀσχολούμενος ἐν προσευχαῖς καὶ δεήσεσιν» (σ. 54) τὸ πρῶτ' ἀπερχόμενος ἐν τῇ πνευματικῇ ἐργασίᾳ πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα ἔλεγε: «ἰδοὺ, ταπεινὴ ἕξηχε Ἄνδρέα, ὡσπερ κύνων μετὰ τῶν ὁμοίων σοι κυνῶν τὸν ὕπνον ἐτέλεσας· ἄγωμεν πάλιν καὶ κάμωμεν, ἵνα φάγωμεν, ὅτι ἐγγίζει ὁ θάνατος· μηδεὶς γὰρ πλανήσῃ σε, ὅτι ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκεῖνη οὐ βοηθήσῃ σοι ἔχει τις.... λοιπὸν δράμιε μετὰ κόπον, ἔξουθενημένος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἵνα ἔπαινον καὶ δόξαν κομισώμεθα παρὰ τοῦ ἐπουρανοῦ βασιλέως ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ» (σ. 14).

Οὕτω πολιτευόμενος ὁ μακάριος Ἄνδρέας καὶ διὰ τῆς προσποιητῆς μωρίας ὑποκρύπτων τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, εἴλκε τὴν προσοχὴν Κωνσταντινουπολιτῶν τινῶν φρονίμων οἵτινες βλέποντες τὸν παράδοξον αὐτοῦ βίον ἔλεγον· «οὗτος ὁ τρόπος παρὰ καλοῖς οὐκ ἐστὶ» (σ. 15)· ἄλλοι θανατάζοντες ἔλεγον· «τί εἴπωμεν ἢ τί φηγεῖσθε περὶ τοῦ περιφρομένου τούτου; ἐπαποροῦμεν» (σ. 53). Ἦτο γνωστὸς ὡς εἷς τῶν δαιμονιζομένων, καὶ τι εἰς μὲν ἐφρόνον· «ὅτι ἐκ περιεργίας

γυναικὸς τοῦτο ἔπαθεν, ἄλλοι δὲ ἀπὸ ἐπιληψίας» (σ. 52). «Καὶ οἱ μὲν συνεπάθουν αὐτῷ, οἱ δὲ κατὰ τοῦ ἀνθένος ἔτυπον, καὶ τὰ σίελα πτύοντος ἐβδελύττοντο» (σ. 15). «Ἐτεροὶ τῷ γέλωτι συνείχοντο» ἐπὶ τοῖς πραιτομένοις ὑπ' αὐτοῦ, ἄλλοι ἐκωμόδουν, ἄλλοι ὄθουν καὶ ἐνέπτουν αὐτὸν». Κλαίοντά ποτε βλέποντες τὸν Ἄνδρέαν καὶ περιπαίζοντες αὐτὸν ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους: «Κλαίει τὴν αὐτοῦ μάμμην ἀρτίως ἀποθανοῦσαν» (σ. 76). ἄλλοτε περιβεβλημένος ψιάθιον καὶ παίζοντα ἐν τῇ πλατείᾳ ἔλεγον αὐτῷ οἱ διερχόμενοι «καλὸν σάγισμα φορεῖ ὁ ὄνος σου σαλὲ» πρὸς οὓς ἀπεκρίνατο «ναί, ἔξηχοι, καλὸν σάγισμα φορῶ, πατρίκιον γάρ με ὁ βασιλεὺς σήμερον πεποίηκε» (σ. 17). Ταῦτα προσποιούμενος εἶχε τοὺς συμπαθοῦντας αὐτόν, ἀλλ' ἦσαν καὶ οἱ ἀντιπαθοῦντες, ὑπὸ τῶν ὁποίων ὑπέφερε τὰ πάνδεινα «ὑπὸ τινων τυπτόμενος, παρὰ τινων λακτιζόμενος, καὶ παρ' ἄλλων ἰταμῶς ραβδιζόμενος. Καὶ οἱ μὲν ἰταμῶς ράβδοις τὴν κάραν αὐτοῦ συνέτριβον, ἄλλοι ἐκ τριχῶν σύροντες, ἕτεροι δὲ πρὸς γῆν ρίψαντες σχοινίῳ τοὺς πόδας αὐτοῦ δεσμοῦντες, κατὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς ἔσυρον μῆτε τὸν Θεὸν φοβούμενοι, λέγει μετὰ δυσφορίας ὁ βιογράφος αὐτοῦ Νικηφόρος, μῆτε ὡς χριστιανοὶ πρὸς τὸν δμόφυλον ἔχοντες, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις» (σ. 32). Συμπληροῦντες τὸ μέτρον τῶν πατέρων αὐτῶν «οἱ παῖδες τῆς πόλεως, τύπτοντες, σύροντες καὶ ραβδιζόντες σφοδρῶς, καὶ τῷ ἀνθένει σχοινίον περιβαλλόμενοι εἶκον δημοσίως, μέλαν ἐξ ἀνθράκων ποιοῦντες καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ χροῖοντες» (σ. 51). Οὕτω μισούμενος καὶ περιφρονούμενος ὁ μακάριος Ἄνδρέας «πάντα ἐκουσίως ἔπραττεν ὁ δίκαιος καὶ ὑπέμενε διὰ τὴν ἀποκειμένην τοῖς δικαίοις ἐλπίδα» (σ. 32), «μισήσας τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (σ. 53). «Ὁ δὲ Θεὸς ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης ἐγνώριζε τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ καὶ οἷς τρόποις ἔπραττε τοῦτο» (σ. 52). Παρηγορῶν δ' ὁ μακάριος Ἄνδρέας ἑαυτὸν ἔφ' οἷς ὑπέμενε δεινοῖς καὶ προθυμοποιῶν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἔλεγεν: «ἄγωμεν ταπεινὸν καὶ παραπεφυρμένον ὄναριον, ὡς τὸν Κύριον ὁ πῶλος τοῦ ὄνου, τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν ἐλώμεθα ἵνα ὅταν τὸ μὲν (σῶμα) ἀφίηται, τὸ δὲ (ἡ ψυχὴ) παραλαμβάνηται, ὀφθῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ἐν ταῖς νεφέλαις ἀρπαζόμενοι» (κεφ. λέ.). Καίτοι διήρχετο ὄλην τὴν ἡμέραν ἐν ταῖς πλατείαις καὶ μέσον τοῦ θορύβου, οὐχ ἦτρον ὅμως τοιαύτην εὐχὴν «ἀνελάβετο ἐν κρυπτῷ, ὥστε ὁ ψιθυρισμὸς τῶν χειλέων αὐτοῦ (ἐκ τῆς εὐχῆς) μακρόθεν ὑπηρεῖσθαι, ὥσπερ λέβης ἐν βρασιμῷ ἐμπύρω· ἀμιγὲς δὲ ἐξεπορεύετο ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὥστε οἱ θεωροῦντες αὐτὸν ἀσυνέτως ἐφθέγγοντο: «ἶδε, λέγοντες, πῶς ἀνακατοῦσα ἡ καρδιά αὐτοῦ

ἀπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος τοῦτον τὸν ἀτμὸν ἀποτελεῖ. Οὐκ ἦν δὲ ὡς αὐτοὶ ἔφρασκον, ἀλλ' εὐχὴ ἦν ἀκατάπαντος καὶ θεάρεστος ἡ δεικνύσα ταῦτα». (σ. 15).

Διὰ τοὺς τοσοῦτους ἀγῶνας καὶ κόπους αὐτοῦ ἐδωρήσατο ὁ Θεὸς χάριν καὶ ἐτέλει παράδοξα σημεῖα ὁ μακάριος Ἄνδρέας: διὰ μόνου τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ ὕπερ ἐχάρατε ἐπὶ τῶν πυλῶν ἐκκλησίας τινος ἐν μεταμεσονυκτίοις ὥραις, εὐθὺς ἠνοιγόνο, ἐνθα οὐδενὸς αὐτὸν βλέποντος ἀπέδιδε τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ τῷ Θεῷ· προέλεγε πράγματα ἅτινα βραδύτερον ἐπληρώθησαν, φανερὰς ἐποίει τὰς ἀμαρτίας τινῶν ἀνθρώπων, ἐξ ὧν τινὰς μὲν ἤλεγε παρησία, ἑτέρους ἐροράπιζε, ἄλλους διὰ τῶν προτροπῶν αὐτοῦ ἐπανάφερον εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν, πάντοτε ὅμως ἐποίει ἐν τῷ μεταξὺ τούτων καὶ σχῆμα δαιμονιζομένου ὑποκρύπτων ἑαυτόν, εἰς τοὺς ἐννοοῦντας δὲ τὰ κατ' αὐτὸν παρήγγειλεν ὅπως μὴ φανερώσωσι ταῦτα καὶ εἰς ἄλλους.

Σπουδαῖον πρόσωπον ἐπίσης κατέχει ἐν τῷ βίῳ τούτῳ καὶ νέος τις ὀνομαζόμενος Ἐπιφάνιος, υἱὸς Ἰωάννου Κωνσταντινουπολίτου οἰκόντος παρὰ τῷ Νεωρίῳ, «ὥραῖος τῷ εἶδει σφόδρα, γλυκὺς τὴν αἰδῶ, εὐφυής, προσηγής, πραότατος, μελίρρυτος τῇ ὁμιλίᾳ καὶ πολὺς ἐν ταῖς θεαῖς Γραφαῖς» (σ. 35). «Πολλάκις γὰρ διερχομένου αὐτοῦ λέγει ὁ Νικηφόρος, οἱ ὄρωντες αὐτὸν καὶ γινώσκοντες εἰς τὸν ἕνα δακτυλοδεικτοῦντες ἔλεγον ἴδε ποία νεότης ὥραία, μέσον τοῦ πυρὸς διερχομένη καὶ μὴ καιομένη τῶν ἡδονῶν ταῖς ὑπεκκαύμασι φασὶ γὰρ ἅπαντες δι' αὐτόν, καθότι γυναικὶ οὐχ ὀμίλησέ ποτε, ἀλλ' ἀγνώως καὶ ἀμέμπως τὸν βίον αὐτοῦ διαπορεύεται, νηστείας καὶ ἀγρυπνίας καὶ προσευχῶν καὶ δεήσεων σχολάζων καὶ ἀρεταῖς ἀπίσταις καθαίρων ἑαυτὸν καὶ ἀποσιμῶν ἀπὸ πάσης ὑλικῆς μοχθηρίας» (κεφ. λε'). Ὅτε τὸ πρῶτον ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ ὁσίου Ἀνδρέου, «ὑπῆρχε δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτων» (σ. 35). Διὰ τὸν ἐνάρετον δ' αὐτοῦ βίον ἠγαπήθη λίαν ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου πνευματικοῦ πατρὸς θεῶν κατέχοντος παρ' αὐτῷ ἦν αὐτῷ διδάσκαλος ἐν τῇ τρίτῳ τῶν ἀρετῶν, καὶ κανὼν τοῦ βίου αὐτοῦ. «Σὺ οὖν, τέκνον, ἔλεγε τῷ Ἐπιφάνιῳ, παρακαλῶ πρόσεχε σεαυτῷ... νῆφε ἐν πᾶσιν, ἐπειδὴ ἀπαλὸς καὶ τρυφερὸς εἶ... ὑποπίεζε σου τὸ σῶμα νηστείας, καὶ τὰ τῆς σεοῦ σκιρτήματα (καταπάτησον) περιβαλοῦ τὴν ταπεινοφροσύνην ὡς ἱμάτιον, καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς φαιδρύνου εὐφραίνόμενος, φύλασσε δὲ πάσας τὰς ἀσθήσεις τοῦ σώματός σου καθαρὰς καὶ ἀρρυπώτους· ἐπιθυμεῖ γὰρ ὁ παμπόνηρος μολῦναι τὴν καρδίαν σου, καὶ δοῦλον τῆς ἀκαθαρσίας ἀπεργάσασθαι... τέκνον φίλτατον γενοῦ τῆς δικαιοσύνης προσφυλῆς ἐργάτης, καὶ φυλάξει σε ὁ Κύριος, καὶ τηρήσει σε ὁ Ὑψιστος, καὶ ἡ βοήθεια αὐτοῦ ἔσται κύκλω

σου... θάρσει οὖν καὶ μὴ φοβοῦ, μηδὲ δειλιῶτα ἡ καρδία σου (ἐν τοῖς πειρασμοῖς) τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἐπικαλούμενος» (σ. 38—39). «Μὴ ὀλιγώρει τέκνον πρὸς πᾶσαν θλίψιν, ἀλλὰ καρτέρει ἵνα ἔχῃς μισθὸν καὶ γένη κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· σήμερον γὰρ ἡ αἰὼν ὁ κόσμος οὗτος παρέρχεται... παλαιστὺς ἔθετο ὁ Θεὸς τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἵνα παλαιώμεν μετὰ τῶν δαιμόνων, ἵνα ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρα γρηγορῶμεν, προσενχόμενοι καὶ ἀγωνιζόμενοι πληρῶσαι τὰ τοῦ Θεοῦ προστάγματα» (κεφ. λε'). «Τί ἡμῖν, καὶ τῷ κόσμῳ τούτῳ τῷ ματαίῳ; λέγει ἀλλάχου τῷ Ἐπιφανίῳ, οἷχ' ὅτι γὰρ ὧδε εἶναι διεπλάσθημεν πάντοτε, ἀλλ' ἵνα ἐνταῦθα καλῶς ἀγωνισάμενοι εἰς τὰ ἴδια πορευθῶμεν, οὐδὲν γὰρ ὧδε ἡμέτερον ἔχομεν. Ὁ γὰρ κόσμος οὗτος πικρὸς ἐστὶν ἐπειδὴ δαιμόνων πονηρῶν ἀνάπλευς πέφηνε· μετ' αὐτῶν γὰρ ἀναμειγμένοι χρηματίζοντες, ἱκανοὺς ὑπὸ τῆς αὐτῶν κακοργίας ὑποσύραντες τῇ κολάσει παρέδωκαν. Ἐκεῖνος δὲ (ὁ αἰὼν) κόσμος, Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ κέκτηται... ἐκεῖ φῶς καὶ ὧδε σκότος, ἐκεῖ τῆς ἁγίας Τριάδος ἡ δόξα ἐλλάμπουσα τρανώτερον καὶ καθαρώτερον, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ τούτῳ μάταια καὶ ψευδῆ» (κεφ. να'). Αἱ διδασκαλαὶ αὗται καὶ προτροπαὶ τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου, εὐροῦσαι παρὰ τῇ ψυχῇ τοῦ νεαροῦ Ἐπιφανίου γῆν ἀγαθὴν ἐπέφερον καρπὸν πολύν, οὗ ἕνεκα λίαν ἠγάπα αὐτὸν καὶ οὐδὲν ἀπέκρυπτεν αὐτῷ, ἕξ ὅσων ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐνήργει δι' αὐτοῦ παράδοξα σημεῖα· προεῖπεν αὐτῷ πολλὰ συμβησόμενα, ἅτινα βραδύτερον ἐπληρώθησαν, περὶ τῆς τύχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν βασιλέων αὐτῆς ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, ὡς καὶ περὶ τοῦ καταποντισμοῦ αὐτῆς, προεῖπεν αὐτῷ τὰ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἀντιχρίστου καὶ τὰ μετ' αὐτὸν συμβησόμενα, διέλυσε αὐτῷ πλείστας Γραφικὰς ἀπορίας, καὶ τέλος προεῖπε τὰ μέλλοντα συμβαίνειν αὐτῷ. Ὅτι μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ θὰ ἠσπάζετο τὸν μοναχικὸν βίον ἐν ᾧ θὰ ἠδδοκίμει φημισθέντος δὲ τοῦ ἐναρέτου αὐτοῦ βίου καὶ χηρευούσης τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως θὰ ἐκλεχθῆ αὐτὸς Πατριάρχης, καὶ τέλος «σὺν ἁγίοις γενήσεται ὁ κληρὸς σου» (κεφ. λε') ὅτι ἐπληρώθη ἡ πρόρρησις τοῦ ὁσίου Ἀνδρέου καὶ ἐξελέγη πατριάρχης, μάρτυς ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρόντος βίου λέγων· «τοῦ ἀοιδίου Ἐπιφανίου, τοῦ γεγονότος ἐνταῦθα ἀρχιεπισκόπου» (κεφ. να'), ἀλλὰ καὶ ἡ ἱστορία τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀναφέρει ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐπιφανίου τοιοῦτον ἀπὸ τῶν 520-536 ποιμάναντα τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τοῦτον δυνάμεθα νὰ ταυτίσωμεν πρὸς τὸν ἡμέτερον. Ὑπὸ τὸν Ἐπιφανίον τινες παραδέχονται τὸν Εὐφήμιον (490-496), ὡς ἀλλαγέντος τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐν τῇ ἀποκάρσει αὐτοῦ εἰς μοναχόν, καθὰ προ-

εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἀνδρέας· τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ὀρθὸν διότι ὁ Ἐπιφανίος ἐξελέγη πατριάρχης μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Ἀνδρέου συμβάσαν κατὰ τὸ 410-415. Περὶ δὲ τῆς τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀλλαγῆς, θὰ ἐγένετο μὲν αὕτη ἐν τῇ προχειρίσει αὐτοῦ εἰς μοναχόν, ὡς Κωνσταντινουπόλιτου ὅμως καὶ γνωστοῦ, ἐπεκράτησε τὸ πρότερον αὐτοῦ ὄνομα, ἄλλως τε καὶ ὁ Νικηφόρος ἐν τέλει τοῦ βίου καὶ γενόμενον ἤδη πατριάρχην διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος καλεῖ αὐτόν. Τὸν Ἐπιφανίον χειροτονηθέντα τῇ 25 Φεβρουαρίου, 520, καὶ κοιμηθέντα τῇ 5 Ἰουνίου 536, ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία γεραίρει τῇ 25 Αὐγούστου πληρωθείσης καὶ ἐν τούτῳ τῆς προρρήσεως τοῦ Ἀνδρέου περὶ τοῦ Ἐπιφανίου ὅτι, «σὺν ἁγίοις γενήσεται ὁ κληρὸς σου» (κεφ. να'). Τὰ ἐπόμενα κεφάλαια τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου 6, 11, 12, 13, 14, 28, 29, 30, 35, 36, 37, 40, 41, 43, 49, 51 πραγματεύονται περὶ Ἐπιφανίου καὶ ἐν αὐτοῖς βλέπει ὁ ἀναγνώστης τὰ κατ' αὐτὸν πλατιότερα. Συγγραφεὺς τοῦ πολυθρύλλτου βίου τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου εἶναι Νικηφόρος ὁ πρεσβύτερος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Σοφίας διατελέσας, καὶ πνευματικὸς πατὴρ χρηματίσας τοῦ Ἀνδρέου· διὸ καὶ ὡς τοιούτῳ οὐδὲν ἀπέκρυπτεν, ἀλλὰ πάντα τὰ συμβαίνοντα αὐτῷ ἀπεκάλυπτε. Πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, ἐκτὸς τοῦ Ἐπιφανίου, ὑπεκρίνετο σαλότητα, ἅμα ὅμως ἤραγετο πρὸς τὸν Νικηφόρον ἀπεβιάλετο τὸ προσωπεῖον τοῦ σαλοῦ καὶ ἐφαίνετο οἶος ἦτο. «Ἐμοὶ γὰρ μόνῳ, ἀδελφοί μου πιστότατοι, ὠμίλει ὀρθῶς καὶ ἀδόλωτος, τοῖς δὲ λοιποῖς φρενῆρει διαδέσει» (σ. 12). Ἀλλάχου ἀποτεινόμενος ὁ Ἀνδρέας πρὸς τὸν Νικηφόρον, λέγει· «ἀδελφέ μου ἐν Κυρίῳ, ἡ ἀγάπη σου καὶ ὁ πολὺς πόθος ἔλκει με τοῦ ἐξομολογήσασθαί σοι» (σ. 22). Προκειμένου περὶ σοβαροῦ τινος μυστηρίου οὐχ ὠμολόγει τῷ Νικηφόρῳ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἐὰν μὴ πρῶτον καιτησφαλιζέτο αὐτὸν ὄρκους· «ὄρκίζω σε τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, μέχρις ὅτου εἶμι ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, ἂ μὲλλω λέγειν σοι, μὴ ἀναγγελῆς τινὶ τὸ σύνολον, ὅτι ἀγάπη ἀπέριφ πρὸς σε ἀνακείμενος ταῦτά σοι λέγω» (σ. 22). Ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς ὁ Νικηφόρος ἐγνώριζε ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ ὁσίου Ἀνδρέου, καὶ μόνον οὗτος ἠδύνατο σαφῶς καὶ ἀκριβῶς νὰ ἱστορήσῃ τὰ κατ' αὐτόν. Τὰ περιεχόμενα τοῦ βίου «ἂ μὲν οἰκεῖοις ὀφθαλμοῖς εἶωρακα, λέγει ὁ Νικηφόρος, ἂ δὲ παρὰ τοῦ μακαρίου Ἐπιφανίου τοῦ γεγονότος ἐνταῦθα ἀρχιεπισκόπου μεμάθηκα (Κεφ. να'). Πρὸς βεβαίωσιν δ' ὅτι ἀληθῆ καὶ ἀξιόπιστά εἰσι τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκτιθέμενα φέρει ὡς μάρτυρα τὸν Κύριον. «μαρτυρεῖ δέ μοι ὁ Κύριος (περὶ τῶν λεγομένων), ὁ ἀπολλὺς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ

ψεῦδος» (σ. 20), και ἀλλαχοῦ «ἀληθινὸν τὸ ρῆμα, ἀγαπητοί, και πιστὸν» (σ. 19). Ἐν τῷ προοιμίῳ παρακαλεῖ τοὺς ἐντυγχάνοντας, ὅπως συντείνωσιν ἑαυτοὺς εἰς ἀκρόασιν τῆς διηγήσεως τοῦ βίου, διότι ἐστὶ μελίσρυντος, και εὐωδίας ἀποστάζει και θαναταστῆς ἡδονῆς, ἵνα και αὐτὸς προθυμότερος γένηται ἐν τῇ διηγήσει. Ἄλλαχοῦ ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς ἀναγνώστας λέγει: «πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ὑμετέρας ἀγάπης τὰ εὐτελῆ μου ρήματα κατεβαλόμην, ἵν' εἰδῆτε ὁποῖος ἦν ὁ κατὰ Θεὸν μαργαρίτης ἐκεῖνος ὁ ἐράσμιος και τίμιος, πῶς τε αὐτῷ οὐδὲν ἀπέκρυπεν ὁ Θεός, ὃν ἠγάπησεν, ἀλλά γε τὰ πάντα ὡς ἰδίῳ θεράποντι και δούλῳ ἐγνώρισεν»..... οὐκ ἐξισχύσω πάντα σαφηνίσαι, ὅσα ἡ μακαρία ἐκείνη καιθεόπνευστος ψυχὴ ἐώρακε, πολὺπειρά τε και φιλοπράγμονά τυγχάνοντα' και εἰμὴ τὰ εἰρημένα μοι εὐθέως διὰ μέλανος ἐσημειούμην, ἀπόλωλα ἂν ταῦτα τοῦ ἐξηγήσασθαι» Ἄλλαχοῦ λέγει: «εἰ γὰρ και πάντα οὐ δυνήσομαι διεξελεθεῖν, ὅμως οὖν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην λέξω τὰ κρείττονα και σωτηρίας ἐχόμενα, ἵνα γνῶτε οἷαν δόξαν κέκτηνται οἱ Θεῷ ἀνακείμενοι» (κεφ. λβ'). Ὁ βίος οὗτος ἐδημοσιεύθη μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ ὁσίου Ἀνδρέου· τὰ δὲ ἐν αὐτῷ ἱστορούμενα, καιτοι παράδοξα, ὡς ἐκτιθέμενα ὅμως παρὰ συγχρόνου ἀνδρός, ὡς διατελέσαντος τῷ μακαρίῳ Ἀνδρέᾳ πνευματικοῦ πατρός, και ὡς αὐτόππου μάρτυρος τῶν πλείστων γεγονότων εἰσι ἀληθῆ και ἀξιοπίστα.

Ἐπάρχουσιν ὅμως δύο γνῶμαι περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἤκμασεν ὁ μακάριος Ἀνδρέας και ἡ μὲν παραδέχεται ἀκμάσαντα τοῦτον ἐν τοῖς χρόνοις Λέοντος τοῦ α'. τοῦ και Μακκῆλη (457—474), ἡ δὲ ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886—911), ἀλλ' ἡ πρώτη δοκεῖ ἡμῖν ὀρθοτέρα διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους.

α'.) Ἐν τῷ α'. κεφ. τοῦ βίου αὐτοῦ ἀναφέρεται ὅτι Θεόγνωστος ὁ πρωτοσπαθάριος ἔζη «Ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ φιλοχρίστου και μεγάλου» Ἐπὶ τοιοῦτον ὄνομα και ἐπίθετον ἡ ἱστορία γνωρίζει μόνον τὸν α'. τὸν ἐκ Θράκης, προσαγορευόμενον και Μακκῆλην, βασιλεύσαντα ἀπὸ 457—474, ἐν ᾧ Λέοντα τὸν στ'. υἱὸν Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος ἀπὸ τοῦ 886—911 βασιλεύσαντα, γνωρίζει διὰ τοῦ ἐπιθέτου «Σοφός».

β'.) Θανατικοῦ ἐνσκήψαντος ἐν Κωνσταντινουπόλει και πολλῶν ἀποσθνησκόντων καθ' ἑκάστην, λυπούμενος σφόδρα ὁ Ἀνδρέας ἐπὶ τῇ συμφορᾷ ταύτῃ, ἀπῆλθε τῷ πνεύματι πρὸς τὸν πλησίον τοῦ Βυζαντίου ἐν τῷ Ἀνάπλῳ Δανιὴλ τὸν στυλίτην, μεθ' οὗ συμπροσευχηθέντος τῷ Θεῷ και εἰσακουσθείσης τῆς δεήσεως αὐτῶν ἀπηλλάγη ἡ πόλις. Τοῦ θανατικοῦ τούτου ἀγνοοῦνται αἱ λεπτομέρειαι ὡς μὴ ἀνα-

φερομένου ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν τοῦ Κεδρηνοῦ ὅμως λέγοντος, ὅτι ὁ Δανιὴλ ὁ στυλίτης τῷ ὀγδόῳ ἔτει τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ μεγάλου (465) ἐπέβη τοῦ ἐν Ἀνάπλῳ στύλου (τόμ. α'. ἐκδ. Βόννης σελ. 612) δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν, ὅτι συνέβη μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο.

γ'.) Ἐν τῷ ζ'. κεφ. (σελ. 20) ἀναφέρεται σφοδρὸς χειμῶν διαρκέσας «ἡμέρας πολλὰς» μηδ' οὗτος ἀξιοθεῖς μνεῖας παρὰ τῶν ἱστορικῶν. Ἐν τῷ βίῳ Δανιὴλ τοῦ στυλίτου συγχρόνου τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου ἀπαντᾷ χειμῶν σφοδρὸς «κρυμῶδης και χυλεπός» (Πατρολ. τ. 116. σ. 1008). Ὁ χειμῶν οὗτος ἀγνοεῖται ἐὰν εἶναι ὁ αὐτὸς μετὰ τοῦ ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου· ἐπειδὴ ὅμως συνέβη οὗτος ἔσῳτος τοῦ Δανιὴλ ἐν τῷ στύλῳ, δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τοῦτον συμβάντα μετὰ τὸ ἔτος 465.

δ'.) Τοῦ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κτισθέντος ναοῦ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου και Παύλου, προεῖπεν ὁ Ἀνδρέας «τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον βελτίωσιν, φήσας ὅτι καιρῷ προβαίνοντι ἀναστήσει αὐτὸν εὐσεβῆς βασιλεὺς» ἐν ἐστάσει δὲ διατελῶν εἶδε «τὸ εὐκτῆριον ἐκεῖνο . . . νεύσει Θεοῦ μετασκευασθῆν, ὅπερ πεντακόρυφος ναὸς ἐγεγονέι, περικαλλῆς τε τῷ μεγέθει, και τῷ εἶδει ἀμίμητος» (σ. 75) Ὁ ναὸς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, συντελεσθῆ δὲ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίου, και τέλος ἀνωκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ (537) ἐκ τοῦ περισσεύσαντος ὑλικοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας λαμπρότατα, κατεῖχε δὲ τὰ δευτερεῖα τῶν ναῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὄντινα ὑπερέβαινε κατὰ τὸν πλοῦτον και τὸν καλλωπισμὸν μόνον ἡ ἁγία Σοφία. Ἐὰν παραδεχθῶμεν πρὸς στιγμήν τὴν γνώμην τῶν φρονούντων, ὅτι ὁ Ἀνδρέας ἤκμασε ἐπὶ Λέοντος τοῦ σοφοῦ πῶς θὰ συμβιβάσωμεν τὴν πόρρησιν ταύτην; μετὰ τὴν ἀνωκοδομὴν τοῦ ναοῦ τούτου ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν ἀναφέρεται ἕτερα μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453) εἰ μὴ ἡ ὑπὸ τοῦ πορθητοῦ Μωάμεθ κατοκρήμνις αὐτοῦ, και εἰς τζαμίον ἀνωκοδόμησις ἐν ἔτει 1457. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ ταύτης διότι ὁ Ἀνδρέας εἶπε «ἀναστήσει αὐτὸν εὐσεβῆς βασιλεὺς». (σ. 76). Ὡστε ἡ πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν τὸν Ἀνδρέαν ἀκμάσαντα ἐπὶ Λέοντος τοῦ α'. (457—474), ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω λόγων ἐδείχθη, και τότε ἡ πρόρρησις περὶ τοῦ ναοῦ πληροῦται ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὅπερ και ἀληθές ἢ ἄλλως τε παραδεχομένοι αὐτὸν ζήσαντα ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886—911), ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν τὴν πρόρρησιν ταύτην πληρουμένην ἐπὶ τοῦ πορθητοῦ Μωάμεθ, ὅπερ ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ «εὐσεβῆς βασιλεὺς», ἀλλὰ και ἱστορικῶς ψευδές.

Τὸ δὲ ἀπαντῶμενον ὅτι ὁ Ἀνδρέας «ἐν τῇ πλατείᾳ ἦν παίζων

κατὰ τὸν πάλαι Συμεῶνα τὸν θάυμαστον» (σ. 11), ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς σαλότητος δὲν εἶναι ὀρθόν. διότι ἀκμάσας οὗτος ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ α΄. (457—474) πῶς ἐμιμεῖτο τὸν Συμεῶνα ἀρχίσαντα τὸ σταδίου τῆς σαλότητος αὐτοῦ ἐν ἀρχῇ τῆς τοῦ Μαυρικίου βασιλείας (572) καὶ ὄντα πλέον τῶν 110 ἐτῶν μεταγενέστερον τοῦ Συμεῶνος; τοῦτο θεωρητέον προσθήκη ἀντιγραφῆς τινός, ὡς καὶ τὸ ἐν τῷ τελευταίῳ κεφαλαίῳ «Καὶ γὰρ ὡς τοῦ περὶ ἐμοῦ παμμάκαρος Συμεῶν ἀπαγάγη τὸ σῶμα» ὅπερ προσέθετο ὁ αὐτὸς ἀντιγραφεὺς, ἵνα ἢ συνεπὴς πρὸς τὴν πρώτην προσθήκην, ἀλλ' ἐκκρουστέα ταῦτα.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἤκμασε ἐπὶ Λέοντος τοῦ α΄, νεώτατος δ' ἤρξατο τοῦ σταδίου τῆς σαλότητος, ἄγνωστον πότε, πάντως ὅμως περὶ τὸ 460 ἢ ὀλίγον βραδύτερον· ζήσας δὲ ἐξήκοντα πρὸς τοὺς ἑξ ἔτεσι, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν κρυπτῶς τῷ Θεῷ ἐγωνισάμενος . . . ἐτελειώθη ὁ κρυπτὸς ἥλιος καὶ οὐρανομήκης στόλος πυρός. . . ὁ διὰ Κύριον πένης καὶ σαλὸς καὶ ξένος» μεταξὺ τῶν ἐτῶν 510-514, ἐν τῇ κη΄. Μαΐου¹.

1) Ἐκτὸς τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου οἱ ἐπόμενοι σαλοὶ ἀπαντῶνται παρὰ τῷ συναξαριστῇ. **Συμεῶν** ὁ ἐξ Ἐδέσσης, διάσημος σαλὸς τελευτήσας πιθανῶς πρὸ τοῦ 600, ἐορταζόμενος δὲ τῇ 21 Ἰουλίου μετὰ τοῦ συνασκητοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου. **Θεόδωρος**, ἐορταζόμενος τῇ 25 Φεβρουαρίου, περὶ οὗ διεσώθη τὸ ἐξῆς διστίχον. «Ἐκὼν ἀμείρας, ὡς ὁ Δαβὶδ τὰς φρένας. Βίον διαδράς, οὗ τὸν Ἀγγὺς παμμάκαρ». **Παῦλος**, ἐορταζόμενος τῇ 6 Νοεμβρίου, περὶ οὗ σφδεμία ὡς καὶ τοῦ ἀνωτέρω διασώζεται πληροφορία, πλὴν τοῦ ἐπομένου διστίχον «ὑποκρύψεις ὁ Παῦλος ἐν γῆ μορίαν, χωρὶς θανάτων σύνεσι τῶν θεοφρόνων». **Θωμᾶς** τὸν ἐξῆχον (=σαλὸν) μετῶν βίον «ἐν τῇ Κοίλῃ Συρία . . . οὗ τὴν ἐτήσιον μνήμην παῖδες Ἀντιοχείων ἤγον μεγαλοπρεπῶς ἐορτάζοντες» (Νικηφ. Κάλισ. ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. ιε΄. Πατρολογ. τόμ. 147), σύγχρονος Συμεῶν τοῦ σαλοῦ μὴ ἀναφερόμενος ἐν τῷ Συναξαριστῇ. Ἐν Συναίτικῷ μεμβρ. χειρογράφῳ ΙΑ΄. αἰῶνος ὑπ' ἀρ. 448 φύλ. 276 β, ἐν τῷ βίῳ Δανιὴλ τοῦ Σκητιώτου ἀκμάσαντος ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Εὐλόγιου (580—607), ἀναφέρεται καὶ ἕτερος ἐπίσημος σαλὸς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ **Μάρκος** καλούμενος, «ὁκτῶ ἔτη διελθὼν τοιοῦτον βίον εἰδοκίμως»· κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦ βίου, «ἦσαν μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλοι σαλοὶ»· καὶ κατωτέρω «περιῆγεν ὁ Μάρκος ὡς σαλὸς ἐξηχούμενος, καὶ ἀρπάζων τὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ παρέχων ἄλλοις σαλοῖς». Ἐκ τούτου μανθάνομεν ὅτι καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μετήρχοντο τὴν σαλότητα, ἀλλὰ περισσότεραι πληροφορίαι δὲν διεσώθησαν. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, πλείστοι ὅσοι ἀναφέρονται ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν τῆς ἐρήμου Πατέρων προσποιοῦμενοι μορίαν καὶ σαλότητα, ὑποκρύπτοντες οὕτω τὴν ἐαυτῶν πολιτείαν τῶν λοιπῶν ἀθρόπων. Κατὰ τὸν ἐν Ραϊθοῦ ἀββᾶν Νίκωνα ἀκμάσαντα τῷ 1091, τὸν συγγράψαντα τὸ πατερικόν, «Παγκόσμιον» περιέχον ἐρμηνείαν τῶν θείων ἐντολῶν, δυστυχῶς μέχρι τοῦδε ἀνέκδοτον, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ λγ΄. λόγου λέγει «τοὺς τὸ μορὸν (ἦτοι σαλότητα), κατὰ τὸν μέγαν Συμεῶν καὶ Ἀνδρέαν ἐπιτηδεύοντας, οἱ θεοὶ νόμοι ἀποδακμιμάξουσι, καὶ παντάπασιν νῦν τὰ τοιαῦτα κωλύουσι» (Πατρολογ. τόμ. 106, σελ. 1672).

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ σαλότητος καὶ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου. Ἡ δὲ παρούσα ἔκδοσις τοῦ βίου ἐγένετο ἐπὶ τῇ βίβλῳ Συναίτικῶν χειρογράφων ΙΖ΄. αἰῶνος ὑπ' ἀρ. 543· σημείωσις ἐν τέλει τοῦ βίου δεικνύει τὴν ἡλικίαν τοῦ χειρογράφου «πέρας ἔληψε τὸ πορὸν α χ λ (1630) κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον. Πλὴν τούτου εἴχομεν ὑπ' ὄψει καὶ ἕτερον χειρόγραφον ΙΗ΄. αἰῶνος· ἐκ τῶν δύο τούτων χειρογράφων ἀπρητίσθη τὸ κείμενον τῆς παρουσίας ἐκδόσεως, ὡς βίσις ὅμως ἐχρησίμευσε τὸ Συναίτικόν χειρόγραφον, διότι τὸ τοῦ ΙΗ΄. αἰῶνος ὑπὸ χει ἐλλιπές, ὡς καὶ τὸ ἐν τῇ Πατρολογία κείμενον (τόμ. 111 σελ. 627—888), ἐν τοῖς ἐξῆς κεφαλαίοις λβ΄. λγ΄. μ΄. μέρος τοῦ μθ, ὀλόκληρον τὸ ν΄. καὶ μέρος τοῦ να΄.

Ἐν τέλει προσετέθη πλήρης ἐορτάσιμος ἀκολουθία, χάριν τῶν θελόντων γεραίρειν τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, ὡς μὴ ὑπάρχουσα ἐν τοῖς μνηαίοις, ληφθεῖσα ἐκ χειρογράφου τοῦ ἔτους αωμστ΄. (1846), ἣτις «Συνετέθη καὶ ἐγράφη παρὰ τοῦ μοναχοῦ Ἰακώβου, οὗ μέμνησθε οἱ ἐντυγχάνοντες· ἐν ἔτει σωτηρίῳ αωμστ΄. (1846). Τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν, τῷ Θεῷ χάρις».

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΑΝΔΡΕΟΥ

ΤΟΥ ΔΙΑ ΧΡΙΣΤΟΝ ΣΑΛΟΥ

*Συγγραφείς παρὰ Νικηφόρου ιερέως τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης
Ἐκκλησίας, τῆς ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων τῆς ἐπωνύμου
τοῦ Θεοῦ Σοφίας*

*(Σιναΐτικὸς χαρτῶς κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 543, αἰῶνος ΙΖ'.
φύλ. 1α - 186α)*

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Βίον θεάρεστον καὶ πολιτείαν ἀμειψτόν ἀνδρὸς ἐναρέτου,
ὃ φίλτατοι, βούλομαι ὑμῖν διηγήσασθαι, ἀλλὰ συντείνετε ἐαυ-
τοὺς παρακαλῶ εἰς ἀκρόασιν τὴν τούτου· ἔστι γὰρ πρᾶγμα με-
λέρρυτον, εὐωδίαν ἀποστάζον, καὶ ἡδονὴν θαυμαστήν. Ὅθεν ἐ-
τοιμάσθητε μεγαλόψυχοι πρὸς τὴν τοιαύτην ἀκρόασιν, ἵνα καὶ γὼ
αὐτὸς ἐπὶ πλείον διαναστῶ πρὸς τὴν τούτου ἐγχείρησιν, καὶ
παραθῶ ὑμῖν τὰ πνευματικὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀριστεύματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἀρχὴ τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Ἀνδρέου.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ φιλοχρίστου καὶ μεγά-

καίριος ἠγάσθη καὶ ἐγλίχεται ποίῳ τρόπῳ ἐπιλάβηται ἐνδὸς τῶν στεφάνων ἐκείνων· καὶ προσελθὼν τῇ ὥραϊφ ἐκείνῳ νεανία εἶπεν αὐτῇ, οὓς ἔχεις, τοῦ Χριστοῦ, εἰς τί πιπράσκεις αὐτούς; τάχα γὰρ εἰ καὶ οὐκ εὐπορῶ ἀγοράσαι αὐτούς, ἀλλ' οὖν πορευθεὶς ἀγγελοῦ τῇ κυρίῳ μου, καί, ὅσον βούλει, λαμβάνεις χρυσίον παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ νεανίας μειδιῶν τῇ προσώπῳ πρὸς αὐτὸν ἔφη· πιστευσόν μοι, ἀγαπητέ, εἰ ἐνέγκῃς μοι τοῦ κόσμου παντός τὸ χρυσίον, ἐν τῶν ἀνθρώπων τούτων, οὔτε σοι παρέξω, οὔτε ἐτέρῳ τινὶ τῇ νομιζομένῳ κυρίῳ σου· οὐ γὰρ εἰσι ταῦτα τοῦ ματαίου κόσμου τούτου, ὡς ὑπέλαβες, ἀλλὰ ταῦτα εἰσιν ἐκ θησαυρῶν ἐπουρανίων, οἷσπερ καταστέφονται οἱ τοὺς αἰθίοπας ἐκείνους πατάσσοντες· ἐὰν οὖν θέλῃς λαβεῖν ἐξ αὐτῶν, προσελθὼν πάταξον τὸν αἰθίοπα ἐκείνῳ, τὸν ἠσβολωμένον, καὶ ἐὰν νικήσῃς αὐτὸν οὐ μόνον τούτους, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ὅσους θελήσῃς κομίσει παρ' ἐμοῦ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐθάρσησε, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Κύριέ μου, πιστευσόν μοι, ὅτι ποιῶ τὰ λεγόμενά μοι παρὰ σοῦ, μόνον διδάξόν με τὰ μηχανήματα αὐτοῦ· ὁ δὲ ἔφη πρὸς αὐτόν· οἱ αἰθίοπες θρασεῖς μὲν εἰσι, δειλοὶ δὲ καὶ ἀδύνατοι, μὴ οὖν θρογήσῃ σε τὸ μέγεθος αὐτοῦ τῆς δράσεως, καθάπερ μεμαραμμένον λάχανον, οὕτως ὑπάρχει σαθρὸς καὶ ἀνίσχυρος.

Τούτοις τοῖς ῥήμασιν ὑπαλείψας αὐτόν, κρατήσας ἐδίδασκεν ὡς δῆθεν παλαίων πῶς ἀντιστῆ τῇ αἰθίοπι. Καὶ ἐπὶ τέλους λέγει αὐτῇ εἰς τὸ οὓς αὐτοῦ· ἡνίκα σε ἄρη εἰς γῦρον μὴ θρογήσῃς, ἀλλὰ συμπλάκηθι αὐτῇ σταυροειδῶς, καὶ ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μακάριος τότε πρὸς τὴν πάλιν εἰς τὸ μέσον ἔναντι τοῦ αἰθίοπος καὶ ἔφη μεγάλη τῇ φωνῇ· δεῦρο λοιπόν, ἠσβολωμένε, ταπεινέ, ἀνωφέλητε, ἵνα ἅμα οἱ δύο παλαιώσωμεν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ αἰθίοψ τὸ τάχος ἔδραμεν, ἀποφυσῶν καὶ μεγάλα φρυαττόμενος, καὶ ἀρπάζει τὸν Ἀνδρέαν γύροις ἐπὶ ἀφορήτους ὥρας, ὥστε κροτεῖν τοὺς αἰθίοπας χαράν, καὶ στυγνάζειν τοὺς λευχεύμονας· ἐδόκουν γὰρ ὅτι δίδωσιν αὐτὸν ὁ μαῦρος εἰς τὴν γῆν, ὥστε ἐξωθεῖν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. Γυροβλούμενος δὲ ὁ Ἀνδρέας καὶ συμπλακεὶς αὐτῇ στυροειδῶς ἔρριψεν αὐτόν ἐπὶ τῆς γῆς, οὕτως ὥστε ἄφωνον κείσθαι.

Τότε ἐγένετο χαρὰ μεγίστη τῶν λευχειμόνων, καὶ ἤρπασαν αὐτὸν ταῖς χερσὶν αὐτῶν καὶ ἠσπάζοντο, μύροις πνευματικῶς χρίοντες. Τῶν δὲ αἰθίοπων ἐκείνων τὸ πλῆθος ἀφανισθὲν μετὰ μεγάλης αἰσχύνης, ἐλθὼν ὁ εὐκλεῖς νεανίας ἐκείνος, ἐδωρήσατο τῇ μακαρίῳ Ἀνδρέᾳ τοὺς τιμίους ἐκείνους στεφάνους καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν ἔφη· ἀπὸ τοῦ νῦν ἡμέτερος εἰ φίλος καὶ ἀδελφός, τρέχε οὖν τὸν καλὸν ἀγῶνα γυμνός, γίνου σαλός¹ δι' ἐμέ, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν μέτοχόν σε ποιήσω ἐν τῇ βασιλείᾳ μου.

Ἐξυπνος δὲ γενόμενος ὁ μακάριος, ἦν θαυμάζων ἐν ἑαυτῇ τὸ πρᾶγμα· πρῶτας δὲ γενομένης ἔρχεται πρὸς με τὸν ἀνάξιον καὶ θαρρεῖ μοι τὸ ὄραμα. Ἐγὼ δὲ ταῦτα ἀκούσας ἐξέστην, εὐωδία γὰρ ἐξήρχετο ἐξ αὐτοῦ ἀοράτως, ὥσπερ μύρου πολυτίμου. Σκεψάμενοι δὲ ἀμφότεροι, ἐκρίναμεν τοῦ παραδειγματίσαι ἑαυτὸν εἰς τάξιν δαιμονίωντος γενόμενον διὰ τὸν εἰπόντα «γενοῦ σαλός δι' ἐμέ, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσεις ἐν τῇ βασιλείᾳ μου»· ἄλλως γὰρ ἀποδράσαι τοῦ σωματικοῦ δεσπότη οὐκ ἠδύνατο. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ὥρα μεσονυκτίου ἀναστὰς προσηύξατο, καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς προσευχῆς, λαβὼν μάχαιραν ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὕδατος ἐπορεύθη τὸ πλῆσιον τοῦ κοιτῶνος τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ ἐκδυσάμενος τὸν χιτῶνα αὐτοῦ, ἤρξατο τοῦτον λεπτομερῶς κόπτειν, καὶ διαρρηγνύειν ὥσπερ σεληνιαζόμενος, καὶ ῥήματά τινα τοῦ φυρμού προβαλλόμενος, μετὰ ἀτάκτων φωνῶν, οἷα πράττουσιν οἱ μαινόμενοι. Ἐξύπνου δὲ γενομένου τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἤκουε τὰς αὐτοῦ ἐμιλίας καὶ ἐξενίζετο τὸ τί ἂν εἴη ταῦτα καὶ μάλιστα ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ. Ὑπέλαθεν οὖν, δηλονότι πνεῦμα πονηρὸν ἔστι τοῦ φρέατος, καὶ αὐτομολεῖ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ παρακροῦσαί τινα τὸν πρόχειρα εὐρίσκεσθαι βουλόμενον. Ἐξυπνος δὲ γενόμενος καὶ ὀψοποιός, καὶ νομίσας ὅτι πρὸς ἡμέραν ἔστιν, ἐξῆλθε τοῦ ἀντλήσαι ὕδωρ καὶ θεασάμενος τὸ γεγονός εἰς τὸν μακάριον Ἀνδρέαν, ἐάσας τὴν ὑδρίαν αὐτοῦ, ἀνήγει-

1) Βυζαντινὴ λέξις σημαίνουσα τὸν μωρόν, εὐήθη, ἀνόητον, κουτόν, ἰδίως ἐν ταῦτα ἐκλαμβάνεται ὁ δαιμονιζόμενος, ὁ παράφρων.

γειλε ταῦτα τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ ἔτι φάλλοντι τὰ ἑωθινά, καὶ ἐφώνησε τοῖς ἐν τῷ οἴκῳ πᾶσι λέγων· ὁ Ἄνδρέας φύσει παρατραπεῖς, κάθηται ἐπὶ τοῦ φρέατος, διαρρήξας τὸν χιτῶνα αὐτοῦ ἐξέστηκε. Ταῦτα ἀκούσας ὁ κύριος αὐτοῦ ἐλυπήθη σφόδρα, καὶ ἀναστὰς κατήλθεν ἅμα τῷ συμβίῳ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν τῷ οἴκῳ πάντων, καὶ θεασάμενοι παραφρονούντα, ἐθρήνουν αὐτὸν μεγάλως καὶ ἐκόπτοντο, νομίζοντες ἀληθῆ εἶναι τὰ ὑπ' αὐτοῦ τελούμενα· ὁ δὲ κύριος αὐτοῦ πάνυ λυπηθεὶς ἐπὶ τὸ συμβᾶν αὐτῷ, ἀποστέλλει αὐτὸν εἰς τὸν σεβάσιμον ναὸν τῆς ἁγίας ἐνδόξου μάρτυρος Ἀναστασίας, ὃν ἐδομήσατο ὁ εὐσεβῆς Λέων ὁ μακέλλης¹, προστάξας δεσμοῖς δεθῆναι αὐτόν, ἀποστείλας ἀργύρια πλείστα τῷ προσμοναρίῳ², πρὸς τὴν τούτου θεραπείαν.

Δι' ὅλης οὖν τῆς ἡμέρας ὁ δίκαιος, ὡς δῆθεν παραφρονῶν ὠμίλει ὡς ἐξηχος καὶ παρατετραμιμένος, τῇ δὲ νυκτὶ καθ' ἑαυτὸν ὠμίλει προσευχόμενος, καὶ παρακαλῶν τὴν ἁγίαν μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ ὀφθῆναι αὐτῷ, εἰ ἀρεστόν ἐστι τὸ ἐπιχειρήμα, ὃ ἐνήρξατο. Μικρὸν οὖν τοῦ θρήνου καὶ τῆς εὐχῆς παυσάμενος, θρᾶ καὶ ἰδοὺ πρεσβύτης τις δόξη πολλῇ κλειζόμενος καὶ μετ' αὐτοῦ γυναῖκες πέντε, ὀφθαλμοφανῶς τοῖς ἐκείσε ἐπέστησαν, τοὺς ἀσθενεῖς καθ' ἕνα ἐπισκεπτόμενοι· διαθάντες οὖν τοὺς λοιποὺς

1) Κείμενος ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις, ἀπὸ ἀπλοῦ εὐκτηρίου μεταποιήθη εἰς ναὸν ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (379-381). Βραδύτερον ὁ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας οἰκονόμος Μαρκιανὸς ἀνήγειρεν αὐτόν «μέγιστόν τε καὶ κάλλιστον, κύκλῳ μὲν στοᾶς καὶ ποικίλαις προαυλίαις τε ἅμα καὶ ὑπαίθροις» (Πατρολ. τ. 114. σ. 536), κατὰ τινας μὲν ἐκ τοῦ ἰδίου πλοῦτου, κατ' ἄλλους δὲ ἐκ τοῦ πλοῦτου τοῦ Ἀσπαρσοῦ, ὃν φονεύσας Λέων ὁ βασιλεὺς καὶ δημεύσας τὴν περιουσίαν αὐτοῦ κατέβαλε τὴν δαπάνην, τῇ ἐπιστάσει ἕμως τοῦ Μαρκιανοῦ ἐκτίσθη ὁ ναὸς καὶ τούτου ἔνεκεν, ὡς φαίνεται, ὁ ἐνταῦθα συγγραφεὺς ἀναφέρει τὸν Λέοντα ὡς κτίτορα. Ἡ ἁγ. Ἀναστασία ἠμαρτύρησεν ἐν τῷ τοῦ Διοκλητιανοῦ διωγμῷ (284-305) ἐν Ρώμῃ. τὴν μνήμην αὐτῆς γερᾶραι ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῇ 22 Σεπτεμβρίου, τὸ δὲ ἱερὸν λείψανον αὐτῆς κομισθὲν ἐκ Συρμίου κατὰ μὲν τὸν Θεοφάνη (τομ. α'. σελ. 172) τῷ 442, κατὰ δὲ τὸν Κεδρηγόν τῷ 474 (τόμ. α'. σελ. 617), κατετέθη ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ναῷ, ἐνθα ἄπειρα ἐτελούντο θαύματα. Τὸν ναὸν τοῦτον μετέβαλεν εἰς τζαμίον ὁ Βεζύρης Μεχμέτ πασᾶς (1565-1579), καίτοι δὲ εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν πλευρὰν τοῦ Ἱπποδρόμου (Ἄτ-μεϊδάν) παρὰ τὸν ἀνωφερῆ λεωφόρον Ἀλῆ πασᾶ γιοκουσοῦ (Α. Πασπάτη Βυζαντιν. μελέται σελ. 369. Σ. Βυζαντινοῦ Κων]πολις τ. α'. σελ. 402).

2) Ἐφημέριος ἢ νεωκόρος διαμμένων πάντοτε ἐν τῷ ναῷ διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην ἱερέως τὴν νύκτα.

ἀσθενεῖς, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν καὶ ἐν πρώτοις ἔστη ὁ γηραιός, καὶ ἐπ' αὐτοῦ αἱ ἄγαι ἐκείναι γυναῖκες. Εἶτα θεωρῶν αὐτὸν ὁ γέρον ἐκείνος ἀνευδότις ὄμματι, γλυκὴ τι ὑπεμεϊδία πρὸς αὐτόν, τί ἀγαθὸν πάντως ἐν ἑαυτῷ στοχαζόμενος. Λέγει οὖν τῇ λαμπροτέρᾳ γυναικὶ χαριεντιζόμενος· κύριε ἡ Ἀναστασία οὐκ ἰατροῦ εἰς αὐτόν; ἢ δὲ ἀπεκρίνατο· ὁ διδάσκαλος περιώδευσεν αὐτόν τοῦ εἶναι οὕτως, καὶ οὐ δέεται ἰατρίας τινός· ὁ γὰρ εἰπὼν αὐτῷ «γίνου σαλὸς δι' ἐμέ, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν μέτοχόν σε ποιήσω ἐν τῇ βασιλείᾳ μου», ἐκείνος αὐτὸν ἰάτρευσε, καὶ ἐτέρας ἰάσεως χρεῖαν οὐκ ἔχει· ἦδει γὰρ τὴν τέχνην, ἣν ἔμαθεν οὐκ ἑάσει αὐτὴν μέχρι τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ ἀναπνεύσεως, ἀλλὰ γενήσεται τῷ Χριστῷ σκευὸς ἐκλογῆς, εὐχρηστον, ἅγιον, ἡγαπημένον ἐν πνεύματι. Ἐφη τε ὁ γέρον πρὸς αὐτὴν· ἦδειν κἀγὼ, κυρία μου, ἦδειν ταῦτα, ἀλλὰ μετριοπαθῶν, πρὸς τοῦτο τὸν λόγον λελάληκα. Ταῦτα εἰρηκότες καὶ δόντες αὐτῷ τὴν ἐν Κυρίῳ ἀγάπην, ἔνδον τοῦ ναοῦ εἰσληλύθησαν χάριν τοῦ προσεύξασθαι. οὐκέτι δὲ τὸ λοιπὸν τὸ οἶονεῖ ἀπ' αὐτῶν ἢ ἐξεληθόντα, ἢ εἰσληθόντα καθωρράκει μέχρις ἂν ὁ ὄρθρος ἐπέστη καὶ τὸ ξύλον ἔκρουσεν² ὁ προσμονάριος. Ξενισθεὶς οὖν ὁ Ὅσιος ἐπὶ τὰ δραθέντα αὐτῷ, ἐδόξασε τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἁγίαν μάρτυρα Ἀναστασίαν τὴν ταχύνασαν εἰς τὴν αὐτοῦ βοήθειαν. Καθεσθεὶς οὖν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐν τοῖς δεσμοῖς οὐδὲν τι ἐγεύσατο, καὶ τῆς νυκτὸς καταλαβούσης ὥρα μεσονυκτίου δεήσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τῷ Θεῷ καὶ τῇ μάρτυρι προσφέροντος, ἔρχεται πρὸς αὐτόν ὁ διάβολος ὀφθαλμοφανῶς, ὡσπερ αἰθίοψ, μετὰ πλήθους δαιμόνων, οἱ μὲν ἀξίνας κατέχοντες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, οἱ δὲ μαχαίρας, ἄλλοι ξύλα, ῥόπαλα, οἱ δὲ σπάθας καὶ ρομφαίας, ἔτεροι δὲ σχοινία, χιλίρχος γὰρ ἦν ὁ δράκων ἐκείνος, διὰ τοῦ-

1) Τιμητικὴ προσαγόρευσις παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἐπὶ γυναικὸς καὶ ἀνδρός.

2) Τὸ ἔθος τῆς κρούσεως τοῦ ξύλου ἐν ταῖς ἱσραεὶς μοναῖς πρὸς συνάθροισιν τῶν ἀδελφῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διετηρήθη ὡς τὸ αὐτὸ μέσον καὶ ἐν τῷ κόσμῳ μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τῶν κωδῶνων (865). Ὡς φαίνεται τότε, ἕπως καὶ σήμερον, ἦσαν ἐν χρήσει διάφορα τρόποι κρούσεως, διότι πρὸ τῆς συνάξεως ἀπαντῶμεν παρὰ τῷ Μόσχῳ (Πατρολ. τόμ. 87 μέρ. γ'. σ. 2860) καὶ κρούσιν ξύλου «νεκρώσεως».

το πολλά δαιμόνια ἐληλύθει πρὸς αὐτὸν τοῦ ἀνελεῖν τὸν μακάριον. Βρύξας οὖν μέγα ὁ αἰθίοψ, ὥρμησε κατὰ τοῦ δικαίου τοῦ πατάξαι αὐτὸν τῇ ἀξίνῃ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ὁμοίως καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ ὄντες, ὁμοθυμαδὸν ἐκινήθησαν κατ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας διαπετάσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ μετὰ δακρύων ἐβόησε πρὸς τὸν Θεὸν λέγων: «Κύριε μὴ παραδῶς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοι» (Ψαλμ. ργ'. 19), καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔφη: ἅγιε Ἰωάννη ἀπόστολε καὶ εὐαγγελιστά, ἡγαπημένε Θεολόγε, βοήθει μοι: καὶ εὐθέως βροντῇ γέγονεν ἀφ' ὕψους καὶ ἤχος τις ἀπὸ ὄχλου, καὶ ἰδοὺ γέρων τις ἀναφαίνεται μεγαλόφθαλμος, τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος καὶ ὄχλος πολὺς μετ' αὐτοῦ, ὃς τὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ ἀέρος ποιησάμενος, λέγει τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν: ἀσφαλίσσατε τὰς θύρας μὴ τις ἐξελθὼν ἀποδράσῃ: οἱ δὲ τοῦτο διὰ τάχους ποιήσαντες συνέκλεισαν ἅπαντας. Ὡς οὖν συνεκλείσθησαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, πρὸς ἀλλήλους ἐβόων οὐαὶ τὴν ὥραν, ἣν ἡμεῖς ἐπλανήθημεν, ὁ γὰρ Ἰωάννης πικρὸς ἔστιν, καὶ δεινῶς ἔχει βασανίσαι ἡμᾶς. Καὶ ὡς ἐκέλευσεν ὁ τίμιος γέρων ἐκεῖνος τοῖς μετ' αὐτοῦ οὖσιν, ἐκβάλλουσι τὴν ἄλυσιν ἐκ τοῦ αὐχένος τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου καὶ λαβὼν αὐτὴν ἔστη ἔξω τῆς πύλης καὶ λέγει, ἕνα καθ' ἕνα φέρετέ μοι: ἤνεγκαν οὖν τὸν πρῶτον καὶ λέγει ἀπλώσατε αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ λαβὼν αὐτὸς ἰδίαις χερσὶ τὴν τοῦ μακαρίου ἄλυσιν ἐτίπλωσεν αὐτὴν καὶ οὕτω δέδωκεν αὐτῷ ὡσεὶ ἑκατὸν μάστιγας: ἔλεγε δὲ ὡσπερ ἄνθρωπος τὸ ἐλέησον, ἐλέησον, ἐλέησον. Μετὰ τοῦτο πάλιν ἀπλώσαντες τὸν δεῦτερον ἐμάστιζον αὐτὸν ὁμοίως, καὶ οὕτως ἅπαντας αὐτοὺς ἐμαστήωσαν δεινῶς. Ἀκούων δὲ ὁ μακάριος Ἀνδρέας τὸ ἐλέησον, θέλων κἄν μὴ θέλων τῷ γελοίῳ συνείχετο: ἐφαίνετο μὲν τῷ δικαίῳ, ὅτι ὡσπερ οἱ ἄνθρωποι οἱ αἰθίοπες συνεσχέθησαν καὶ τύπτονται, καὶ ταῦτα αἰσθητῶς. ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐπ' ἀληθείας τούτους ἔτυψεν καὶ τοιοῦτῃ δαρμῷ ἀνηκέστῳ ᾧ φύσις ἀνθρωπίνη οὐ χωρεῖ. Ἐπεφώνουν δὲ οἱ τύπτοντες αὐτοὺς οὕτως, ὑπάγετε δείξατε τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ σατανᾷ εἰ ἄρεστόν ἐστιν ἐνώπιον αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ τὸ ἀφανισθῆναι ἅπαντας τοὺς αἰθίοπας, ἔρχεται ὁ τίμιος γέρων ἐκεῖνος πρὸς τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ, καὶ βαλὼν τὴν ἄλυσιν ἐπὶ τῇ τραχήλῳ αὐτοῦ, λέγει πρὸς αὐτὸν, ἴδε πῶς ἐτάχυνα εἰς τὸ βοηθῆσαι σοι: πάνυ γὰρ μέλει μοι περὶ σοῦ: ἐμὲ γὰρ ὤρισεν ὁ Θεός, ἵνα τὰ πρὸς σωτηρίαν σοι προνοῶ ὁ τὰ πρόσφορα μεριμνῶν, καὶ ἐπιβραβεύων πάντων ἀνθρώπων: ὑπόμεινον οὖν, ἵνα δόκιμος εἰς πάντα ἀναφανῆς, οὐ μακρὰν γὰρ καὶ ἀπολυθήσῃ τοῦ Κυρίου σου τῇ ἰδίῃ θελήματι πορευέσθαι, ἕπου δ' ἂν ἄρεστόν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου ἔστι. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος: τίς εἶ, Κύριε, ἀνάγγειλον, ὅτι ἀγνοῶ. Ὁ δὲ φησιν, ἐγὼ εἰμι Ἰωάννης, ὁ ἀναπεσὼν ἐν τῇ ἀχράντῃ καὶ ζωοποιῷ στήθει τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ὡσπερ ἀστραπῆς εἶδος ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐγένετο. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ἦν θαυμάζων ἐπὶ τούτοις καὶ δοξάζων τὸν Θεόν, ὅτι οὕτως ἐν τοῖς πειρασμοῖς αὐτοῦ βοηθὸς αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ἐκ τῶν ἐπανισταμένων αὐτῷ πονηρῶν καὶ ζοφερῶν δαιμόνων ἐλυτρώσατο αὐτὸν, καὶ ἔλεγε: Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ: μεγάλη σοῦ ἐστὶ καὶ ἀνείκατος ἡ δύναμις, ὑπὲρ φύσιν εἰσὶ δεδοξασμένα τὰ σπλάγχνα σου ὅτι ἐμὲ τὸν ταπεινὸν ἐλεεῖς, καὶ ὅτι μέλει σοι περὶ ἐμοῦ, ξένον τοῦτο ἡγοῦμαι καὶ πολυθαύμαστον φύλαξόν με Κύριε ἔτι καὶ ἔτι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, καὶ ἀξιώσόν με εὐρεῖν χάριν παρὰ σοὶ ὃ ὕψιστε, πολυδύναμε, φοβερὲ καὶ ἀκατάληπτε Δέσποτα πολυέλεε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς ὀπτασίας.

Ταῦτα αὐτοῦ προσευξαμένου ἐπέστη ἡ νύξ, καὶ μικρὸν ἀφυπνώσας βλέπει κατ' ὄναρ ὅτι ἦν παλάτια βασιλικά, καὶ ἐν τῇ ὑπάρχειν αὐτὸν ἐκείσε, κέκλημεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπεν

αὐτῶν· θέλεις μοι δουλεύσαι ὀλοφύχως, καὶ ποιήσω σε ἓνα τῶν ἐνδόξων τοῦ πλατείου μου; ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος· καὶ τίς ἐστὶν ἐκεῖνος, ὦ Δέσποτα, ὃ τὸ ἀγαθὸν παραιτούμενος; ἐγὼ γὰρ πάνυ τοῦτο ὀρέγομαι. Ἔφη ὁ βασιλεὺς· οὐκοῦν εἰ ὀρέγεις, δέξαι τῆς ἐμῆς βασιλείας τὴν αἴσθησιν. Καὶ σὺν τῇ λόγῳ, δίδωσιν αὐτῷ εἰδὸς τι ὡς χιόνα, καὶ λαβῶν ἔφαγεν· ἦν δὲ γλυκὺ καὶ ἠδύ, οἷον νοῦς ἀνθρώπου ἀπεικάσαι οὐ δύναται. Καὶ φαγὼν παρεκάλει τοῦ δεθῆναι καὶ ἕτερον· ἔλεγε γάρ, ἐν τῇ ἐσθίειν με αὐτὸ ἐδέκουν μύρον θεϊκὸν ὑπάρχειν. Πάλιν σὺν δίδωσιν ἕτερον, καὶ αὐτὸ ὡς εἶδος κυδωνάτου, καὶ λέγει μοι· λάβε καὶ φάγε. Ἔλαβον σὺν καὶ ἔφαγον· ἦν δὲ δριμύ καὶ πικρὸν σφόδρα, ὑπὲρ τὸ ἀψίθιον, καὶ ὡσπερ ἀποδυσπετήσας ἐπελαθόμεν καὶ τῆς προτέρας γεύσεως. Ἰδὼν σὺν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ἠνιαθέντα με, λέγει μοι· ὄρα, πῶς οὐ φέρεις τὴν πικρίαν τοῦ γεύματος; καὶ γὰρ τῆς τελείας μοι ὑπερεσίας τὴν αἴσθησιν κατανοήσας σοὶ δέδωκα· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ «Στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδός, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν» (Ματθ. ζ'. 13). Ἔφη τε ὁ μακάριος· πικρὸν ἐστὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ὦ Δέσποτα, καὶ οὐδεὶς δύναται τοῦτο ἐσθίειν δουλεύειν σοι. Ἔφη αὐτῷ ὁ βασιλεὺς· τὸ πικρὸν ἔγνωες, καὶ τὸ γλυκὺ ἐπελάθου; οὐ δέδωκά σοι πρότερον τὸ γλυκὺ, καὶ οὕτω τὸ πικρὸν; ὁ δὲ ἔφη· ναί, Δέσποτα, ἀλλ' ἐν τῇ πικρῇ εἰρηκας τῆς στενῆς ὁδοῦ τὸ εἰκόνημα. Λέγει ὁ βασιλεὺς· οὐχὶ μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἐν τῇ πικρῇ καὶ τὸ γλυκὺ, μεσολαβεῖ γὰρ ἡ ὁδός· ἐν τῇ πικρῇ μὲν, τῶν ἀγώνων καὶ τῶν πόνων, ἐν τῇ γλυκυτάτῃ δὲ καὶ ἡδεῖ, ἡ ἐκ τῆς ἀγαθότητός μου δρόσος, καὶ ἀνάπαυσις, καὶ παραμυθία τοῖς δι' ἐμὲ πειραζομένοις· οὐκ ἐστὶν σὺν τὸ πικρὸν μονοειδές, οὐδὲ τὸ γλυκὺ μονότροπον, ἀλλὰ ποτὲ μὲν τοῦτο, ποτὲ δὲ ἐκεῖνο, ἕτερον τὸ ἕτερον διαδεχόμενον· εἰ σὺν βούλει, ἀνάγγειλον, ἵνα ἐπίσταμαι. Ἔφη ὁ μακάριος Ἀνδρέας, ψώμισόν μοι ταῦτα, καὶ λέγω σοι. Ὁ δὲ πάλιν τὸ πικρὸν αὐτῷ δέδωκε καὶ οὕτω τὸ γλυκὺ, ἀνυστεῖ σὺν τῇ πικρίᾳ ἔφη· οὐ δύναμαι τοῦτα ἐσθίειν δουλεύειν σοι, πικρὸν γὰρ τὸ πρᾶγμα ὑπάρχει καὶ βαρὺ. Ὁ δὲ βασιλεὺς μειδιάσας ἐκβάλλει ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ

εἰδός τι τῇ θεωρίᾳ πύρινον, εὐωδέστατον πάνυ, καὶ ἀνοσφύρον, καὶ λέγει μοι· λάβε καὶ φάγε, ἵνα ἐπιλάβῃ πάντα ἕσα ἡμῶν καὶ εἶδες. Ἐγὼ δὲ λαβῶν ἔφαγον, ἐπὶ πολλὰς δὲ ὥρας ἀπὸ τῆς ἡδονῆς ἐκεῖνης καὶ ἡδύτητος καὶ τῆς ἀπείρου χαρᾶς ὡσπερ ἐν ἑαυτῷ οὐκ ἐχρημάτιζον, ἀλλ' ὡσπερ εἰς πολλήν τινα εὐωδίαν, καὶ δόξαν καὶ τερπνότητα. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, πίπτω εἰς τοὺς πόδας τοῦ μεγάλου βασιλέως ἐκεῖνου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν λέγων· ἐλέησόν με, Δέσποτα ἀγαθέ, καὶ μὴ ὑπερήσης με τῆς δουλείας σου ἀπὸ τοῦ νῦν ὅτι ἔγνω, ὅτι ἀληθῶς πάνυ γλυκυτάτη εἶναι. Λέγει μοι ὁ βασιλεὺς, πιστεύσων ὅτι ἐν ταῖς προσοδαῖς μοι ἀγαθοῖς τοῦτο ἐστὶ τὸ εὐτελέστατον ἀλλ' ἐάν μοι δουλεύσῃς, πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστὶ, καὶ ποιήσω σε κληρονόμον ἐν τῇ βασιλείᾳ μου· ταῦτα εἰρηκῶς αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἀπέλυσε. Ἐξυπνος δὲ γενόμενος ὁ μακάριος, συνετήρει πάντα κατὰ νοῦν καὶ ἐξεπλήττετο, τί ἂν εἴη ταῦτα. Μετὰ σὺν τὸ ποιῆσαι αὐτὸν ἐν τῷ ναφῷ τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας ὡσεὶ τετράμηνον θεασάμενος ὁ κληρὸς τῆς Ἐκκλησίας ὅτι οὐκ ἴσται, ἀλλὰ χεῖρονα πάσχει, δῆλα τὰ κατ' αὐτὸν τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ πεποιθήσων. Ὁ δὲ Θεόγνωστος, ταῦτα ἀκούσας, ἀπογραφάμενος αὐτὸν ὡς ἡδη ἐξῆρχον¹ καὶ δαιμονίωντα, ἐκέλευσε λυθῆναι· τῶν δεσμῶν καὶ ἀπολυθῆναι. Τρέχων δὲ ἔκτοτε ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως, ἦν παίζων κατὰ τὸν πάλαι Συμεῶνα² ἐκεῖνον τὸν θαυμαστόν. Ἐ-

1) Ἐξῆρχος βυζαντινὴ λέξις σημαίνουσα, κακὸς ἄτοπος καὶ μεταφορ. τὸν παράφρονα.

2) Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ Συμεῶνος τοῦ σαλοῦ. Οὗτος ἐλθὼν ἐν Παλαιστίνῃ κατὰ Λέοντα Νεάπολεως τὸν συγγράψαντα τὸν βίον αὐτοῦ ἐπὶ Ἰουστινιανῷ (527-565) ἐν Παλαιστίνῃ καὶ κατεῖς μονιχὸς μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἰωάννου ἐν τῇ παρὰ τὸν Ἰορδάνην ἱερᾷ μονῇ τοῦ Ἀββᾶ Γεραζίου, ἀπεχώρησαν ἐν τῇ παρὰ τὴν Νεκρὴν Ἐλλάσσαν σηλαίῳ, ἐν ᾧ διατρίψας ἐπὶ 29 ἔτη ἀνεχώρησεν ὁ Συμεὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Ἐδεσσαν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τοῦ Μαυρικίου βασιλείας ἐνθα ὑπεκρίνετο τὸν σαλὸν μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ. Ἐν τῇ α'. κεφαλαίῳ τοῦ παρόντος βίου εἶδομεν ὅτι Θεόγνωστος ὁ Κύριος τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ὑπῆρχεν ἐν ταῖς χρόναις Λέοντος τοῦ μεγάλου. Ὑπὸ τὸ ὄνομα μέγας ἡ ἱστορία γνωρίζει μόνον τὸν α'. τὸν θρανα καὶ Μακκῆλην καλούμενον (457-474). Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου ἤρχισεν ὁ Ἀνδρέας ὑποκρινόμενος τὸν σαλὸν, ἄγνωστον πότε, πάντως ὅμως περὶ τὸ 460, ἢ ὀλίγον θραυότερον. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, πῶς ἐνταῦθα ἀναφέρεται ὅτι

σπέρας δὲ γενομένης ἔρχεται πρὸς με τὸν ἀνάξιον, ἐμοῦ μόνον ἔνδον τοῦ οἰκήματός μου καθεύδοντος καὶ ὑπομειδιάτας μικρὸν, ἤρξατο δάκρυσιν τὸ τίμιον αὐτοῦ πρόσωπον καταβρέχειν· προσπλακέντες δὲ ἐπὶ πολλήν ὥραν καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐκαθέσθημεν. Ἐπηρώτησα οὖν αὐτόν, πῶς ἐν δεσμοῖς ὦν ἀπελύθη· ὁ δὲ καθεξῆς διηγήσατό μοι πάντα μετὰ πραότητος. Ἐμοὶ γὰρ μόνω, ἀδελφοί μου πιστότατοι, ὠμίλει ὀρθῶς καὶ ἀδόλως, τοῖς δὲ λοιποῖς φρενήρει διαθέσει, ἢ οὐδόλως προσωμίλει τινι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς τῶν νεωτεριστῶν ὕβρεως.

Πρωῖας δὲ γενομένης, ἀσπασάμενός με ἐξήγει ἐπὶ τῆν πνευματικὴν ἐργασίαν· ἐνεδεδύσκετο δὲ μικρὸν περιβόλαιον. Καὶ δὴ γεγονότος αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀρτοπωλείαις¹, θεασάμενοι αὐτόν τινες νεωτερισταὶ οὕτως παραφρονοῦντα, λαθόμενοι αὐτόν, εἰσέεισαν ἐν φουσκαρίῳ², καὶ καθεσθέντες οἶνον πριάμενοι ἔπινον, πάντες καὶ τὸν αὐχένα αὐτοῦ ὡσπερ δὲ μετεωρισμὸν τὰ παράφρονα αὐτοῦ ρήματα κεκτημένοι, ἀπολύσαι αὐτόν, οὐκ ἐβούλοντο, καὶ μηδὲν αὐτῷ παρεχόμενοι ὦν ἐκέκτηντο. Ὁ δὲ δίκαιος ἰδὼν αὐ-

ὁ Ἀνδρέας ζῶν κατὰ τὸ 460, ἐμμεῖτο ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς σαλότητος «Τὸν πάλαι Συμεῶνα ἐκαῖνον τὸν «θαυμαστὸν», ὅστις μάλιστα νὰ παρρησιάζηται ὡς σάλλος ἐν τοῖς χρόνοις Μαυρικίου τοῦ βασιλέως 572—592» καὶ ὦν κατὰ 110 ἔτη μεταγενέστερος τοῦ Ἀνδρέου. Καθ' ἡμᾶς τὰ ἀνωτέρω εἶναι προσθήκη μεταγενεστέρου ἀντιγραφείου, ἣτις παρέσυρε σὺν ἄλλοις καὶ τὸν Κρουμβάχερ (Βυζαντιν. λογοτεχνία μεταφρ. Σωτηριάδ. τομ. β. σελ. 580), ὅπως σχηματίσῃ γνώμην ὅτι ὁ ἁγ. Ἀνδρέας ἤμιασε κατὰ τοὺς χρόνους Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886—911). ἀλλ' εἰς μάτην διότι ἡ ἱστορία ἐκ τῶν ἐξ αυτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τὸ ὄνομα «μέγας» γνωρίζει μόνον Λέοντα τὸν α' καὶ οὐχὶ τὸν Σοφόν. Προβαίνοντες ἐπὶ τὰ πρόσωθα ἀπαντήσωμεν καὶ ἄλλας ἀποδείξεις στηριζούσας τὴν γνώμην ἡμῶν.

1) Τὰ ἀρτοπωλεῖα ἔκειντο πρὸς βορρᾶν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως (ἀγορᾶς) (SK. Βυζαντιν. Κωνσταντινουπόλεως, τ. α'. 434).

2) Ἦτοι οἶνοπωλεῖον.

τοὺς ἀπροαιρέτους ὑπάρχοντας, διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, τὸ τί αὐτοῖς ἐργάσεται. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν τὸ ποτήριον θεῖς ἐν τῷ σκάμνῳ, μεστὸν οἴνου καλλίστου, ἀρπάσας οὗτος αὐτὸ ἔπιε τὸν οἶνον, καὶ τὸ ποτήριον αὐτοῦ ἐν τῇ κορυφῇ συντρίψας, ἔξω ἔφυγεν. Δραμόντες δὲ ἐκράτησαν αὐτόν, καὶ σύραντες εἰσέεισαν ἐν τῷ φουσκαρίῳ τύπτοντες· καὶ πάλιν καθεσθέντες ἔπινον μηδὲν τῷ δικαίῳ δίδοντες, εἰμὴ κίσσους κατὰ τοῦ τραχήλου μιμολογούμενοι ἔτυπτον. Ὅτε οὖν πλείστα οἱ μωροὶ ἐκαῖνοι αὐτόν ἔτυψαν ἐμπαίζοντες, ἐσπέρας καταλαθοῦσης, ἠβουλήθησαν ἐξελεῖν ἐκ τοῦ καταγωγίου, ἐξελεθόντος καὶ τοῦ μακαρίου μετ' αὐτῶν· ἐξερχόμενος δὲ εἶπεν αὐτοῖς, μωροὶ καὶ σαλοί, τί ἔχω ποιῆσαι, ὅτι ἡ μεγάλη βίβλα¹ μέλλει συναντᾶν με καὶ μάλιστα ἔχω λαβεῖν; τοῦτο δὲ περὶ ἐκείνων ἔλεγεν, καὶ αὐτοὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐάσαντες αὐτόν ἀνεχώρησαν· ἦδει δὲ ὁ δίκαιος ὅ ἐμελλε συμβαίνειν εἰς αὐτούς. Καὶ δὴ βουλευσάμενοι, ἀπέρχονται εἰς τὰ καταγώγια τῶν ἀσέμνων γυναικῶν, τὸ κάλλος τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἀπολέσαντες, μέχρι δευτέρας φυλακῆς τῆς νυκτός. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ἀπελθὼν ἐν μιᾷ γωνίᾳ τοῦ ἐμβόλου² ἔριψεν ἑαυτόν ὡς εἰς τῶν πενήτων. Ἐκαῖνοι δὲ ἐκ τῶν πονηρῶν καταγωγίων ἐξελεθόντες καὶ πρὸς τὰς ἑαυτῶν οἰκίας βαδιζόντες, συνήνητησεν αὐτοῖς τὸ κέρκετον³ καὶ συλλαβόμενοι ἔδρασαν τοῦτους καὶ ἀπελθόντες ὅπου ἦν ὁ μακάριος ἀποδύσαντες ἐμπατίγουν σφοδρῶς. Ὁ δὲ δίκαιος βλέπων αὐτούς ἐλυπεῖτο, καὶ μετὰ δακρύων ἰκέτευε τὸν Θεὸν μὴ ἐγκλεισθῆναι αὐτούς εἰς φυλακὴν· Παρακλήσει δὲ φίλων, συγγενῶν, καὶ δι' εὐχῆς τοῦ ἁγίου ἀπολυθέντες, ἀπήρσαν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν λόγον κινήσας ἔφη· καταργηθεῖτὶ ὁ σατανᾶς, ἀδελφοί, πῶς ταῦτα ὁ δαίμων ἡμῖν ἐκαῖνος προσεφθέγγετο συμβαίνειν εἰς αὐτόν, ἅπερ εἰς ἡμᾶς ἐτελέσθησαν! Λέγει ὁ ἕτερος, ἐξήγαγε οὐκ οἶδας, ὅ-

1) Ἐκ τῆς λατιν. λέξεως (Vigilia) σημαίνουσης φρουρᾶν, ἐνταῦθα δὲ περίπολον νυκτερινήν.

2) Ἐμβόλοι ἐκαλοῦντο αἱ στοαί, ἐνθα διέτριβον συνήθως οἱ ἄστεγοι πένητες (SK. Βυζαντιν. Κωνσταντινουπόλεως, τ. γ'. 318).

3) Παραφθορὰ τῆς λατιν. λέξεως Circitor σημαίνουσης φρουρᾶν, περίπολον·

σοῦτοις μαλαγμοῖς οἷς ἐποίησαν εἰς αὐτὸν οὐδαμῶς κινήσαι ἢ ὀρέξαι αὐτὸν ἰσχυσαν πρὸς τὸ δυσώδες πάθος τῆς πορνείας. Ὅθεν μεταβαλλόμενοι τοιαῦτα ἔλεγον οὗτος νεκρὸς ἐστίν, ἢ ξύλον, ἢ λίθος. Μία δὲ ἐξ αὐτῶν ἔφη: Θαυμάζω τὴν ἀναιοθησίαν ἡμῶν, ὅτι τοιαῦτα λέγετε· σαλὸς γὰρ καὶ δαιμονῶν, πεινῶν, καὶ διψῶν, καὶ ριγῶν, καὶ μὴ ἔχων ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει, αὐτὸς ἐπιθυμεῖ τοιαῦτα: ἄφετε αὐτὸν πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. Καὶ ἑώρα ὁ δίκαιος τὸν δαίμονα τῆς πορνείας μέσον τῶν ἑταιρίδων· ἦν δὲ τῇ ἰδέᾳ ὡς αἰθίοψ, ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ τρίχας μὴ ἔχων, εἰ μὴ κόπρον μετὰ τέφρας, μεμιγμένον, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς ἀλώπεκος, καὶ οἰκτρὸν κόμμα ράκους ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ ἐπέκειτο· ἀποφορὰ δὲ καὶ δυσωδία ἐξήρχετο ἀπὸ τούτου τρίλογος, σηπώδης, βορβορώδης, καὶ κοπρώδης, ὥστε ἐκ τῆς δυσωδίας αὐτοῦ τῆς πικρᾶς, ἀηδιζέσθαι τὸν μακάριον, καὶ συνεχῶς πτύειν αὐτὸν καὶ ἀποφράττειν τὴν ὄσφρησιν αὐτοῦ. Θεωρῶν δὲ αὐτὸν ὁ δαίμων τὴν ἀσωτείαν ἀηδιζόμενον, φωνὴν ἀφίησι τοιάνδε· ἐμὲ οἱ ἄνθρωποι ὡς μέλι γλυκὺ ἔχουσιν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, οὗτος δέ, ὁ τὸν κόσμον ἐμπαίζων μυσάττων ἐμπτύει με; οὐκοῦν οὐ περὶ καλοῦ ἔργου ἑαυτὸν σαλὸν ἐποίησας, ἢ πάντως ἀποδράσαι σε τῆς σωματικῆς δουλείας· καὶ ὁ μὲν μακάριος αἰσθητῶς αὐτὸν ἔβλεπε, αἱ δὲ πόρνοι τῆς μὲν φωνῆς ἤκουον οὐδένα δὲ ἔβλεπον. Καταγελάσας δὲ αὐτοῦ τῆς ἀσχημοσύνης, καὶ ἐμβρυμησάμενος ἀπεδίωξεν αὐτόν, ὥστε τὰς ἀσέμνους γυναῖκας λέγειν· ἴδε πῶς συμμειδιᾷ μετὰ τοῦ δαίμονος αὐτοῦ. Εἶπον δὲ τοῦτο· καλὸν ἐστὶ τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ, δεῦτε ἄρωμεν αὐτὸ ἀπ' αὐτοῦ καὶ πωλήσωμεν αὐτό, καὶ ποιεῖν ἔχομεν σήμερον. Παραχρῆμα δὲ ἀναστάσα ἐξέδυσε τὸν χιτῶνα αὐτοῦ, καὶ ἕστησαν αὐτὸν γυμνόν, καὶ ἐπώλησαν αὐτὸν μιλιάρισιον¹ ἐν καὶ διενείμαντο ἀλλήλαις ἀνά δύο λεπτῶν. Λέγει οὖν ἡ πρώτη ταῖς ἑτέραις· μὴ ἀπολύσωμεν αὐτὸν γυμνόν, ἀλλὰ κἂν ψιάθιον πεπαλαιωμένον αὐτὸ χαρισώμεθα.

1) Τὸ μιλιάρισιον ἰσοδυναμεῖ πρὸς 24 φόλλεις. Τὸν φόλλον ὁ Σουτῆς ταυτίζει πρὸς τὸν ὄβολόν. Δώδεκα δὲ μιλιάρια ἀπετέλουν τὸ νόμισμα ἀποτελούμενον ἐξ 24 κερατίων. (Σ. Βυζαντίου, Κωνσταντινούπολις τομ. γ'. σ. 267).

Ἦνεγκαν οὖν, καὶ σήκασαι αὐτὸ μέσον περιέμβαλον αὐτοῦ τῇ τραχήλῳ, καὶ οὕτως τοῦ καταγωγίου ἐξεβλήθη. Ἐλθὼν οὖν εἰς τὴν πλατείαν ἐφόρει αὐτὸ καὶ ἔτρεχε παίζων· οἱ δὲ δρώντες αὐτὸν ἔλεγον, καλὸν σάγισμα φορεῖ ὁ ἕνος σου (ἐν ἄλ. ὠμός σου) σαλέ. ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίνατο, ναί, ἔξηχοι, καλὸν σάγισμα¹ φορῶ, πατρικίον² γάρ με ὁ βασιλεὺς σήμερον πεποίηκε. Τινὲς δὲ τῶν φιλοχρίστων παρεῖχον αὐτῷ κατὰ προαίρεσιν λεπτά, οὐχὶ ὅτι αὐτὸς ἐζήτει τινί, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἑμερίμα αὐτῷ, οὐδὲ γὰρ ἤτησέ ποτε τί τινι, ὅσα δὲ παρεῖχον αὐτῷ ἐλάμβανε εὐμενῶς, εὐχόμενος ὑπὲρ αὐτῶν. Δι' ὅλης γὰρ τῆς ἡμέρας, εἴκοσι ἢ τριάκοντα ὄβολοις ἐκράτει ἐπετήρει δὲ τόπον κρυπτὸν ἐν ᾧ συναγωγὴ πεινήτων ἐγένετο, καὶ σύνεγγυς αὐτῶν ἐρχόμενος, ὡς δῆθεν παίζων, μέσον αὐτῶν ἐκαθέζετο καὶ πρὸς τὸ μὴ γνωσθῆναι τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἔπαιζε· ὅτε δὲ ἐξ αὐτῶν ἤρπαξέ τις, τοῦτον ἐρράπιζεν. Οἱ δὲ ἕτεροι, ὡς ἤδη τὸν πένητα ἐκδικῶντες τοῖς ράβδοις ἔτυπτον, αἰτίαν δὲ φυγῆς χρώμενος, ἅπαντα τὰ φολληρὰ ἐσχόρπιζε, καὶ λοιπὸν ὅ,τι ἤρπαξεν ἕκαστος ὡς ἴδιον κέρδος ἐκέκτητο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ τοῦ Κνιποῦ.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐν τῇ ἀντιφῶρῳ παίζων ὁ Ὅσιος, πλησίον καθαροποτίου,³ ἔνθα καὶ ἐσμυρμισμένον οἶνον ἔπινον οἱ πολῖται, εἰσηλθὲ τις ἀνὴρ τοῦ πιεῖν οἶνον, ὃν ἰδὼν ὁ Ὅσιος ἀπεσκόπει πρὸς αὐτόν· ἐκείνος δὲ ἰδὼν τοῦτον ὀξέως πρὸς αὐτὸν ἀτενίζοντα, βλοσυρῶ τῇ ὄμματι ἀπιδῶν λέγει· τί μοι ἐνατενίζεις σαλέ; ὕπαγε ἔξω. Ἐφη ὁ Ὅσιος· κνιπὸς δαίμων ὡς πι-

1) Σάγισμα καὶ σάγιστρον, τὸ ἐπιστρωμα τοῦ ἵππου.

2) Τὸ ἀξίωμα τοῦ πατρικίου ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐδίδετο εἰς προεξέχοντα ἄνδρας καὶ συνεπέφερε ἰδίαν ἐξωτερικὰς τιμὰς καὶ προνόμια.

3) Ἦτοι Καπηλεῖον καθαροῦ οἶνου.

θήκιον μικρὸν ἐπὶ τοῦ ὤμου σου κάθηται τὸν δεξιόν, καὶ ὡσπερ ἄρκυν (ἐν ἄλ. ἄρκτον) τῷ κορκόμῳ¹ κατέχει σε δεδεμένον, ἄθλιε δός μοι ὄβολόν². Ὁ δὲ μανεὶς λέγει οὐχ ὑπάρχει μοι. Ὁ ἅγιος ἔφη πρὸς αὐτόν· ναί, πάρετε³ τῇ ψυχῇ, ἑπτὰ φόλλεις⁴ ἀπὸ τοῦ οἴκου σου ἔφερες, τὴν μίαν ἡγόρασας λάχανα, τὴν δὲ ἑτέραν θέρμα⁵, καὶ τὰς πέντε βαστάξεις ἐν τῷ κόλπῳ σου καὶ βιάζουσί σε οἱ δαίμονες τοῦ πιεῖν αὐτάς· καὶ ταῦτα εἰπὼν δρομαίως ἐξῆλθεν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐπὶ τῷ ρήματι ξενισθεὶς (ὅτι ἀληθὲς ἐστι), καὶ ἰλιγγιάσας, τοῖς ἔγγιστα αὐτοῦ καθηζομένοις καὶ πίνουσιν ἅπαντα διεσάφησε. Τότε ὁ καθαροπότης ἔφη πρὸς αὐτούς· ὡς ἐρῶ, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐξηχότεροι αὐτοῦ τυγχάνετε· οὐ γὰρ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ λαλῶν, ἀλλ' ὁ συμπεριφερόμενος αὐτῷ δαίμων. Μὴ γὰρ οὐκ οἶδεν ὁ δαίμων τίς πορνεύει, ἢ τίς κλέπτει, ἢ τίς ἐστι κνιπός, ἢ τίς πόσους ὄβολους ἐξερχόμενος ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ βαστάξει; ἐπεὶ ἀκλουθεῖ αὐτῷ ὁ δαίμων, πάντα γινώσκει μάλιστα εἰ καὶ φίλος αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ τὰ ἀρεσιὰ αὐτῷ ποιεῖ, μηνύει αὐτῷ. Ταῦτα τοῦ καθαροπότου λαλίσαντος, ἔπεισεν αὐτοὺς οὕτως ἔχειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ παιδός.

Πάλιν οὖν κατὰ τὸ αὐτὸ ἐξερχόμενος ὁ μακάριος ἐν τοῖς ἀρτοποιαίσις, συναντᾷ τρισὶ νεανίσκοις ξανθοκόμοις, ὠραίοις ψυ-

1) Ἴσως χαλινῷ.

2) Ὅβολός νόμισμα ἐκτιμώμενον ἕξ χαλκῶν, καὶ τὸ ἑκτημόριον μιᾶς δραχμῆς· τὸ νόμισμα τοῦτο διατηρήθη ἕως εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους, ἀλλ' ἡ ὕλη καὶ ἡ μορφή αὐτοῦ μετεβάλλετο.

3) Ἦτοι χάνος, παραλελυμένος, ἀδύνατος, ὁ ἐν ἀτονία ὢν.

4) Ἐκ τοῦ λατιν. follis, νόμισμα παρὰ Βυζαντινοῖς, ὅπερ ἔλαβεν ἀρχὴν κατὰ τοὺς χρόνους Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου (312—337), εἰς τόπον τοῦ ρωμαϊκοῦ Sestertius καὶ ἰσοδυναμεῖ τῷ ὄβολῳ.

5) Εἶδος ὀσπρίου λουπινάριον, καὶ κοινῶς λούπιον.

χῆ καὶ σώματι· εἶχον γὰρ ἀγαθὴν ἐργασίαν οἱ μείρακες, τοῦ μεγαλειτέρου ὀδηγοῦντος αὐτοὺς εἰς πᾶσαν ἀγαθὴν εὐαρέστησιν. Ὡς δὲ συνήντησαν τῷ Ὁσίῳ, ἔγνω τῷ πνεύματι ὁ πρῶτος τῶν σεμνῶν παίδων ἐκείνων, καὶ λέγει τοῖς ἑτέροις αὐτοῦ πιστεύσατέ μοι, ἀγαπητοί, ὅτι ὡς ὑπολαμβάνω τὸν σαλὸν ἐκεῖνον δοῦλον τοῦ Θεοῦ ὑπάρχειν. Ἐφη ὁ ἕτερος· παρακαλῶ σε ἐν τινι τόπῳ μετ' αὐτοῦ συγκαθήσωμεν. Λέγει ὁ πρῶτος· ὁ θέλετε, καγὼ ἐν τάχει ποιῶ. Καὶ ἀναχωρήσας ἐκ τῶν δύο φθάνει καὶ λέγει τῷ ὁσίῳ· ἀδελφε ἀγαπᾶς με δεῦρο συγκαθήσον μετ' ἐμοῦ, ὅτι καγὼ καὶ οἱ μετ' ἐμοῦ λίαν ποθοῦσί σε. Ἴδὼν ὁ μακάριος ἐμειδίασε, καὶ φησι, σὺ εἰ Ἐπιφάνιος ὁ φίλος μου, καὶ τὸ τέκνον μου ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἠσπάσαντο ἀλλήλους, τῷ προβλεπτικῷ ὄμματι τὸ μέλλον προσημάνας γενέσθαι ἐπ' αὐτόν· τῆς γὰρ βασιλίδος τῶν πόλεων ἐπίσκοπον γεγονέναι, προεφήτευσεν αὐτῷ, ἡγουν πατριάρχης, καὶ πολλῶν πατῆρ μέλλει ἔσεσθαι· Χειροκρατούμενοι δὲ ἀμφότεροι ἦλθον πρὸς τοὺς δύο παιδας, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς ὁ Ἐπιφάνιος πῶς ἐξ ὀνόματος ἐκάλεσεν αὐτόν· οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες πλείονα τὴν πίστιν καὶ τὸν πόθον εἰς αὐτόν ἀνέθηκαν, τῷ ἀγίῳ Θεῷ δοξάζοντες καὶ ὑμνοῦντες. Εἰσελθόντες δὲ ἐνὶ καθαροπότῳ, ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ ἐκάθησαν, καὶ ἀγοράσαντες ἄρτον καὶ οἶνον καὶ ἰχθὺν ἔθηκαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Ἴδὼν δὲ ὁ Ὁσῖος τὴν αὐτῶν προαίρεσιν, ἐχάρη χαρὰν μεγάλην, καὶ ἦν ὑποψιθυρίζων τῷ στόματι (δι' εὐχῆς) τὴν προσαγωγὴν αὐτῶν τῷ Θεῷ ἀναθείς, καὶ εἶθ' οὕτως τῶν προτεθέντων μετέσχε, δούς καὶ τοῖς νέοις οἰκειαῖς χερσίν.

Ἀληθινὸν τὸ ρῆμα, ἀγαπητοί, καὶ πιστόν, ὅτι τὸ ἡμῖς τοῦ παξαματίου ἡσθιεν ὄλην τὴν ἡμέραν, ὅπερ καὶ τότε ἐποίησεν, ἔσας τὰ πλείονα ἐν τῇ τραπέζῃ· οἴνου δὲ ἡνίκα ἐδίδου αὐτῷ τις πιεῖν, οὐκ ἐφείδετο· ἀφ' ἑαυτοῦ δὲ οὐκ ἐπιέποτε. Δι' ὄλης ἑβδομάδος, ἢ καὶ διὰ δύο ἡμερῶν καὶ τριῶν οὐδενὸς ἐγένετο, ἐπειδὴ ὁ σατανᾶς ἐσκήρυνε τοὺς πλείονας τοῦ μὴ παρέχειν αὐτῷ τι, αὐτὸς δὲ τινα οὐκ ἠνάγκαζε, πρὸς τὸ μὴ γενέσθαι βαρετός. Πολλάκις γὰρ ἀπὸ δίψης φλεγόμενος, μὴ ἔχων τι εἰσπράξασθαι

ἐν τῇ μὴ προσαιτεῖν, ἴστατο ἐπὶ τῆς λεωφόρου, καὶ εἰ εὔρε πηλὸν ὑδατόστατον ὑπὸ ὑετοῦ γεγενημένον, κλίνων τὸ γόνυ, ἐνεφύσα σταυροειδῶς ἐκ τρίτου, καὶ οὕτως αὐτὸ ἔπινεν, ὥστε καὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτὸν ἀγανακτεῖν κατ' αὐτοῦ· καὶ οἱ μὲν ἔτυπτον, οἱ δὲ ἔλεγον· οὕτω σοὶ πρέπει σαλέ, τῶν καλανίσκων¹ ἀπογεύεσθαι. Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίνατο τινὶ λόγον, ἀλλ' εὐθέως τῶν ἐκεῖ ἀνεχώρει· αὕτη τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου, ἀγαπητοί, ἢ ἀπόκρυφος πολιτεία. Ὡς οὖν ἔμπροσθεν εἴρηται, ὅτι ἐν τῇ καθαροποσίῳ μετὰ τῶν παίδων ἐκεῖνων καθεζόμενος ἦσθιεν, ἔτυχεν ἔμοι τῇ ἐλαχίστῳ διερχομένῳ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκοῦσαι· ἐξένευσά οὖν, καὶ στάς ἐν τινὶ τόπῳ κρυφίως κτώπτευσον· ἐν δὲ τῇ ἀσπάσασθαι τοὺς νέους καὶ ἀπελθεῖν τὴν ὁδὸν αὐτῶν, ἔτυχε τὸν καθαρόπτην χρείας τινὸς ἔνεκα τοῦ ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου, αὐτὸν δὲ μόνον ἔνδον εἶναι, καὶ σκοπήσας ἔνθεν κακείθεν, ὡς οὐκ ἐθεάσατό τινα, ἐκτείνας εἰς ὕψος τὰς χεῖρας αὐτοῦ, δέησιν ἐποίει ὑπὲρ τῶν τριῶν παίδων ἐκεῖνων. Μαρτυρεῖ δέ μοι ὁ Θεὸς ὁ ἀπολλῶν «Πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος» (ψαλμ. εἴ. 7) ὅτι ἦρθη ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐκρέματο εἰς τὸν ἀέρα προσευχόμενος· βλέπων δὲ ἐγὼ ταῦτα, φρίκη με κατέσχε καὶ ἔκστασις. Μετὰ δὲ τὸ πληρῶσαι τὴν εὐχὴν σχηματισάμενος ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ τὰ συνήθη ἐργαζόμενος· τοῦτο δὲ τῇ ὑμέτερα ἀγάπῃ ἐδήλωσα, οὐ φανητιῶν, οὐ κομπάζων, ἀλλ' ὡς αὐτοφει ταῦτα θεασάμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ τῆς βίας τοῦ χειμῶνος.

Χειμῶνος τοίνυν σφοδροτάτου², καὶ κρυμοῦ δριμυτάτου τὸν ἀέρα πιέζοντες, πᾶσα φύσις σώματος ἀπὸ τῆς βίας ἀπερύσσο· τὰ καταγώγια πάντα μεστὰ χιόνος ὑπῆρχον διὰ τὸ εἶναι μέγι-

1) Κάλανος ἢ καλανίσκος, ἀφιδευτήριον ἀναγκαῖον. (ἔρ. κερ. κβ').

2) Ἐν τῇ βίῳ Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου συγγράμμου τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τὰ ἐξῆς

στον ἄνεμον καὶ διαστρέφειν τὰ κεράμια τῶν ὑψηλῶν δωμάτων καὶ μετεώρων. Πάντες δὲ οἱ πένητες, τὸ οὐαὶ θρηνοῦντες, ὀλοφυρόμενοι καὶ στένοντες, καὶ τῇ ἐνδείᾳ τοῦ λιμοῦ τηκόμενοι τῇ θανάτῳ παρεπέμποντο· ἕτεροι δὲ ὑπὸ τῆς χιόνος καταχωννύμενοι τὰ ὄμια ἔπασχον· πίθοι διερράγησαν, δένδρα ἐκ ριζῶν διεσπάσθησαν, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ διεφθάρησαν τῇ ἐνδείᾳ τῆς τροφῆς. Ἐμὲ δὲ λύπη κατεῖχε οὐ μικρὰ διὰ τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ, διότι γυμνὸς ἦν τῷ σώματι, οὐ χιτῶνα ἔχων μαλωτόν, οὐ κίλικιον, οὐ ψιάθιον, οὐ καλύβην, ἀλλ' ἄπορος παντελῶς μὴ ἔχων ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει· οὐκ ἐγίνωσκον γάρ, ἐν ποίῳ τόπῳ ὑπάρχει· τοῦτο δὲ μόνον ἔλεγον, ὅτι ἄρτι ἐτελεύτησεν. Ἐκράτησε ἐξ ἡ βία τοῦ χειμῶνος ἡμέρας πολλὰς· ἐβδομάδων τοίνυν παρελθουσῶν δύο, καὶ τοῦ ἀνέμου λοφίσαντος, ἐσπέρας οὔσης βαθείας, ἔρχεται πρὸς με ὁ ἀοίδιμος οὗτος καὶ τοῦ Θεοῦ θεράπων. Ἐγὼ δὲ ἰδὼν αὐτὸν ἐξέστην τῷ πνεύματι, ἀναστὰς δὲ περιεπλάκην αὐτῷ καὶ ἠσπασάμεθα τῷ ἁγίῳ φιλήματι. Ὡς δὲ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐνεκείμεθα, ἔφη μοι· καθεσθῶμεν, ἀγαπητέ μοι. Παυσάμενος τῶν δακρύων, λέγει μοι· ἔχω γὰρ σοὶ τι διηγήσασθαι· καθεσθέντος δὲ λέγει μοι χαριέντως· θεὸς τράπεζαν, ὅπως εὐφρανθῶμεν. Ἐγωγε δὲ τούτου τοῦ ῥήματος ἀκούσας, προσέταξα οὕτως γενέσθαι· ἀσχολουμένου δὲ τοῦ παιδὸς εἰς τὸ διαταχθέν, ἔφη μοι ὁ δίκαιος· Ὅντως, κύρι ἀδελφέ μου, τί οὕτως ἐπ' ἐμὲ ἠγωνίας, νομίζων ὑπὸ τοῦ κρύους τεθνηκέναι με, ὡς ἅπαντας, τοὺς ἀδελφούς μου καὶ συμπένητας; οὐκ οἶδας ὅτι «Φυλάσσει Κύριος τοὺς συντετριμμένους τῇ καρδίᾳ καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώζει; (ψαλμ. λγ'. 8),» οὐκ ἤδεις ὅτι ὁ εἰπὼν τῇ ἐμῇ ἐλαχιστότητι, «Ἐὰν δουλεύσης μοι ὀλοφύχως, γνώση τὰς παρ' ἐμοῦ δωρεὰς καὶ τὴν πολλὴν παραμυθίαν τὴν ἐξ ἐμοῦ γενομένην; αὐτὸς ἐστὶ μετ' ἐμοῦ· μὴ οὖν, φίλε μου, ἀπὸ τοῦ νῦν περὶ ἐμοῦ τί τοιοῦτον

ἀναφέρονται «χειμῶν ἦν, καὶ χειμῶν κρυμώδης καὶ χαλεπός· θύελλαι δὲ αὐθις τῶν ἀνέμων σφοδραὶ καὶ δεινότεραι τῶν προλαθουσῶν· ἅμα δὲ τῇ πνοῇ καὶ νιφετός χιόνος συχνῆς οὖν τοῖς πνεύμασι δὲ ἡ χιὼν . . . προσβάλλει πολλὴ καὶ ψυχρά» (Πατρολογία, τ. 116 σ. 1008).

υπολάμβανε τὸ σύνολον· μεγάλη χαρὰ τοῖς δλοψύχως εἰς Θεὸν ἐλπίζουσι γίνεται, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος περὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου, ὑπέλαβον τῇ διανοίᾳ μου ὅτι θαυματουργήμα γέγονεν ἐπ' αὐτῷ εἰς τὴν τοιαύτην ἀνάγκην (καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ταῦτά μοι εἶρηκεν). Ἡρξάμην οὖν γλυκυτάτοις λόγοις ὁμαλίζειν, καταφιλεῖν, καὶ γνησίως ἐπερωτᾶν. Κύριέ μου ποῦ διήγες ταῖς ἡμέραις τῆς τοιαύτης ἀνάγκης; ὁρκῶ τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς μὴ ἀποκρύψῃς μοι τὰ παράδοξα τὰ εἰς σὲ γεγονότα ἐκ Θεοῦ. Ὁ δὲ μακάριος λέγει μοι: φίλε μου ἐν Κυρίῳ, ποῦ εἶχεν ἔξηχος καὶ σαλὸς διατρίθειν, εἰμὴ ἐν τῇ ἐξηχεῖα καὶ ἐν ταῖς ἐμπαιξοσύναις αὐτοῦ, ὡς καὶ πάντοτε; ὅμως οὖν, ἀδελφέ μου ἐν Κυρίῳ, ἡ ἀγάπη σου καὶ ὁ πολὺς πόθος ἔλκει με τοῦ ἐξομολογήσασθαί σοι· ὁρκίζω δὲ σε τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, μέχρις ὅτου εἰμὶ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, ἃ μέλλω λέγειν σοι, μὴ ἀναγγεῖλῃς τιτὶ τὸ σύνολον, ὅτι ἀγάπη ἀπέριψον πρὸς σε ἀνακείμενος ταῦτά σοι λέγω· ἐμοῦ δὲ ἀσφαλισμένου φρικωδεστάτοις ὄρκοις τοῦ διαφυλάττειν ταῦτα, ἀνοίξας τὸ τίμιον αὐτοῦ στόμα, ἔφη μοι. Ὡς οἶδας, ἀγαπητέ, τὴν σφοδροτάτην ἀνάγκην τοῦ κρύους καὶ τοῦ χειμῶνος, καὶ τοῦ μεγίστου ἀνέμου, πάνυ ἠπόρουν μὴ ὑποφέρων, γυμνοῦ μου ὑπάρχοντος, καὶ ἀσκεπάστου, καὶ ἀνυποδήτου μήτε κάλυμμα ἔχων, ἢ ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει· ἀπῆλθον οὖν πρὸς τοὺς ὁμοίους μου πένητας σωθῆναι μικρὰν ὥραν, καὶ οὐκ ἐδέχοντό με, ἀλλ' ὡς κύνα τοῖς ράβδοις μὲ ἐξεδίωκον, βδελυττόμενοι καὶ λέγοντες· αἶρε ἐντεῦθεν κύων, καὶ ὑποχώρει. Μὴ εὐρίσκοντος δὲ μου ἀνάπαυσιν, ἢ ποῦ σωθῆναι, ἀπορήσας τὴν ζωὴν ἀπογραφόμενος, τοῦτο ἔλεγον· εὐλογητὸς Κύριος, πάντως εἰ καὶ ἀποθάνω, εἰς μαρτύριον λογισθήσεταιί μοι. Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς οὐκ ἔστιν ἄδικος, ὁ ποιήσας τὸν κρυμὸν, πάντως καὶ τὴν ὑπομονὴν παρέχει μοι. Πορευθεῖς οὖν ἐν μιᾷ γωνίᾳ τοῦ ἐμβόλου, καὶ εὐρῶν κυνάριον πλησίον ἐμαυτὸν ἀνέκλινα, προσδοκῶν θερμῆς τινὸς ἀπολαῦσαι ἐξ αὐτοῦ· ἐκεῖνο δὲ ἰδὼν με πλησίον αὐτοῦ ἀναστὰς ἀνεχώρησεν. Ἐλεγον οὖν πρὸς ἐμαυτὸν· ταλαίπωρε, ἐρᾶς πόσον

εἰ ἁμαρτωλός, ὅτι καὶ οἱ κύνες διαπτύουσι καὶ δραπετεύουσι ἀπὸ σοῦ, καὶ οὔτε κἂν ὡς ὄμοιον αὐτῶν κύνα σε δέχονται; οἱ ἄνθρωποι ὡς πονηρὸν δαίμονα ἀποστρέφονται, οἱ συμπένητες ἐλαύνουσι, λοιπὸν τί ἔχεις εἰσπράξασθαι; ἀπόθνησκε, ἄσωτε, ἀπόθνησκε, ὦδε γὰρ σωτηρία οὐκ ἔστι σοι. Ὡς δὲ ταῦτα ἐν ὀδύνη πολλῇ ἔλεγον, ἤλθέ μοι κατάνυξις, καὶ σφιγγόμενος ὑπὸ τοῦ κρύους καὶ τοῦ μεγίστου τρόμου ἐκείνου, ἔκλαιον εἰς Θεὸν μόνον τοῖς νεοροῖς ὄμμασι ἀποσκοπῶν τὸ μέλλον εἰς ἐμὲ ἀπολεσθῆναι· ψυχρανθέντων οὖν πάντων μου τῶν μελῶν, ἐνόμιζον παραυτίκα ἐκπνεῦσαί με. Αἴφνης ἠσθάνθην θερμῆς τινός, καὶ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς μου ὄρω νεανίαν ὠραῖον τῷ εἶδει σφόδρα, ἀστράπτοντα ὡς ὁ ἥλιος· εἶχε δὲ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ κλάδον χρυσοῦν, πεπλεγμένον κρίνοις καὶ ρόδοις ἐν δρόσοις, οὐχ ὡς τὰ τοῦ κόσμου τούτου, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ ποικίλα τινὰ ἑτεροφυῆ καὶ ἑτερόβια. Ὡς οὖν τὸ ὠραῖον φυτὸν ἐκράτει βλέψας πρὸς με λέγει μοι. Ἀνδρέα ποῦ ἦσθα; ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην αὐτῷ, ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου καὶ σὺν τῷ λόγῳ δίδωσί μοι μετὰ τοῦ ἀνθοφόρου κλάδου ἐκείνου εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ λέγει μοι· λαβέτω δύναμιν, καὶ ζωὴν ἀκურευτόν τὸ σῶμά σου. Παραχρῆμα δὲ ἡ εὐωδία τῶν ἀνθέων ἐκείνων εἰς τὴν καρδίαν μου εἰσελήλυθεν, καὶ ὡσπερ ἀστραπῆς εἶδος τὴν ζωὴν μοι ἐνέθηκε. Μετὰ ταῦτα ἀκούω φωνῆς λεγούσης τάδε: ἀπαγάγετε αὐτὸν εἰς παραμυθίαν ἕως ἐβδομάδων δύο, καὶ πάλιν ὑποστραφήσεται, ἔτι γὰρ θέλω αὐτὸν ἀγωνίζεσθαι. Καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἦρθην εἰς βαθύτατον ὕπνον, καὶ τί μοι γέγονεν οὐκ ἤδειν· ὡσπερ γὰρ δι' ὄλης τῆς νυκτὸς ἠδέως ὑπνώσας, καὶ πρωΐας ἀφυπνιζόμενος, οὕτως ἐν δυσὶν ἐβδομάσιν ὑπῆρχον, ὅπου ἡ τοῦ Θεοῦ βουλή ἐκέλευσεν.

Βλέπων δὲ ἐμαυτὸν εἰς παράδεισον τερπνὸν καὶ θαυμαστὸν λίαν, ἐξέστην τῷ πνεύματι· διελογιζόμεν τὴν ἄρα τοῦτο ἔσται, ἦδειν ὅτι ἡ κατοίκησίς μου ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπῆρχε, τί δὲ ἐνταῦθα ποιῶ οὐκ ἐπίσταμαι. Θαυμάζοντος δὲ μου τὸ πρᾶγμα, πῶς ἄρα τοῦτο γέγονεν εἰς ἐμέ, ἀπορία ληφθεὶς πρὸς ἐμαυτὸν πάλιν ἔλεγον· ἴδε πῶς εἰμι ἐπ' ἀληθείας ἔξηχος, ἀγαθὰ μοι ἐγένοντο παρὰ Θεοῦ, καὶ ὡφείλον δοξάζειν καὶ εὐχαριστεῖν αὐτῷ,

νυνὶ καθεζόμενος πολυπραγμονῶ τὸ ἐξαίσιον τοῦτο τεράστιον. Κατενόουν δὲ ἑμαυτὸν ὡσπερ ἄσκαρον, οὐ γὰρ ἐνόμιζον σάρκα φορεῖν· χιτῶν δὲ μοι προσῆν, ἀστράπτων χιονοειδῆς, καὶ διάλιθος, σφόδρα δὲ ἑτερόπληγην ἐπὶ τῇ κάλλει αὐτοῦ· τὰ δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς μου κατενόουν, καὶ ἦν ἐκ παντοίων ἀνθῶν πεπλεγμένος μοι στέφανος διάχρυσος ἐκφεγγίζων, καὶ ὑποδήματα ἐπὶ τῶν ποδῶν μου, ζώνην ἤμην διεζωσμένος ὡς κόκκινον φοβερόβαφον· Ἔστειλε δὲ ὁ ἄγγελος τοῦ παραδείσου ἐκείνου ἀρρήτου φωτὸς τῆ ἰδέας, ὑπερανθίζων ἀνθήμασι ποικίλοις, ἀκτινοβολοῦσι τοῖς χρώμασι. εὐωδία δὲ παραλασσομένη, θεοφόρος τοῖς αἰσθητηρίοις καὶ τῇ ἀσφρήσει μου ὑπήντα κατευφραίνουσα· πίστευσόν μοι, φρίττω καὶ νοῦν καὶ διάνοιαν, ταῦτα λέγων σοι. Ὡσπερ δὴ βασιλεὺς οὕτως ἤμην ἐν τῷ οἴκῳ (ἐν ἄλλ. κήπῳ) τοῦ Θεοῦ, καὶ ἑτερόπληγην μεγάλως, ὑπεράνθρωπον ἑμαυτὸν στοχαζόμενος. Φυτὰ δὲ ἐκεῖ πολλά ὁ Θεὸς ἐξανέτειλε, οὐχ ὡς τὰ τοῦ κόσμου τούτου, μὴ γένοιτο! ἀλλ' αἰθλαῆ καὶ ἑτεροφυῆ εὐώδη, δασέα, μελισταγῆ, ὑψίκομα, καὶ τερπνά, κεκυφότα τοῖς κλάδοις καὶ κυμαινόμενα πρὸς ἀλλήλα, ἡδονὴν φέροντα καὶ θέαν ὡς τὴν ἴριν τοῦ οὐρανοῦ ἢ τοῖς μάκαρσι κέχρηται, ἥσπερ ἡδονῆς καὶ ἀγαλλιᾶσεως, καὶ εὐφροσύνης τὴν ψυχὴν μετατρέποντα. Ξένον καὶ τοῦτο, ὅτι τοῖς μὲν ἦν ἐτέρα θέα, τοῖς δὲ παραφέρουσα ἢ εὐπρέπεια· καὶ τοῖς μὲν ἄνθη δεδώρηται ἀκατάπαυστα καὶ ἀμάραντα, τοῖς δὲ καρπῶν προσέταξε καλλωπίζεσθαι, τοῖς δὲ ἦν ἄνθος, καὶ φύλλα, καὶ τέρψεις, καὶ θέα ξένη, καὶ καρπὸς τίμιος καὶ περίθλεπτος καὶ ἀνεύκαστος. Θαῦμα δὲ ἐν αὐτοῖς μέγιστον ὑπῆρχε, πετεινὰ γὰρ ἐν αὐτοῖς καὶ στρουθία, καὶ τέττιγες, καὶ ἕτερα κατ' ὄνομα ὡραία, χρυσόπτερα καὶ χιονόπτερα· καὶ τὰ μὲν ἐν φύλλοις καθεζόμενα ἠύλουν τε καὶ ἐκελάδουν, ὥστε τὸν κελαισμιδὸν τῆς φωνῆς αὐτῶν, τοῦ ὡραίου καὶ ἐνηδόνου ἀκούεσθαι ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ· τὰ δὲ στρουθία ἐκεῖνα ἐπειρώμην τοῦ καταγοῆσαι αὐτά, καὶ ἠρπάζετο ὁ νοῦς μου ὡς εἰς ἕκστασιν. Ὡσπερ γὰρ ῥόδα ἢ κρίνα, ἢ ἕτερόν τι οὐκ ἔχω εἰπεῖν εἶδος ἀνθῶν, οὕτως ἦν τὰ κάλλη τῶν στρουθίων ἐκείνων, ὡς παράδοξα καὶ μετέωρα.

Πάλιν οὖν τοῦ πρώτου στρουθίου τὴν ὡραιότητα ἐκθαμβούμενος, τῇ λογισμῶ καὶ τῇ διανοίᾳ ἐστοχαζόμεν ἄλλης δέξεως καὶ θεᾶς τὴν χροιάν καὶ τὴν βαφὴν κεκτημένου. Πάλιν οὖν ἐώρων ἕτερον ἐξαίρετον, καὶ ἦν μοι θυμηδία μεγίστη· ἡ μελωδία αὐτοῦ ἀκατάπαυστος καὶ ἐνήδονος. Καὶ τίς διηγήσεται τὰ ξένα καὶ φρικτὰ κάλλη τῶν ὀρωμένων ἐκεῖσε; πάντα δὲ τὰ ὡραία φυτὰ ἐκεῖνα ἐνορδίνως ἴσταντο ὡς παράταξις πρὸς παράταξιν. Ὡ μακαρία χεῖρ, ἢ ταῦτα φυτεύουσα! πάλιν οὖν ἐπὶ τοῖς ἔνδον τοῦ τερπνοῦ παραδείσου χωροῦντος μου, ἐνόμιζον γὰρ ὅτι οὐκέτι ἴδω τὸ σκότος τοῦ κόσμου τούτου· πρὸς γὰρ τὰ ἐκεῖ σκότος τὰ ἐνταῦθα, ὡς δὲ ἐπορευόμεν ἐν πλατυσμῶ θεωρῶ, καὶ ἰδοὺ ποταμὸς μέγας μέσον τοῦ παραδείσου διώδευε, καὶ ἐπότιζε πάντα τὰ φυτὰ ἐκεῖνα ἐν γαληνότητι ταῖς ρίζαις αὐτῶν προσκλυζόμενος· ἐν αὐτῇ οὖν τὰ ὡραία στρουθία ἐκεῖνα ἀνήεσαν ἀρδούμενα, καὶ ἀκατάπαυστα κελαιοῦντα. Ἄμπελος δὲ κύκλω τοῦ ποταμοῦ ἦν ἐφαπλουμένη, χρυσοφαέσι τοῖς φύλλοις, ἠὲντροπυσιμένη εἰς τὰ κλήματα, λύχνῳ τινὶ εἰσικότα τῇ πρώτῃ λύχνῳ διὰ τὸν εἰρηκότα· «Ἐγὼ εἶμι ἡ ἄμπελος» (Ἰωάν. ιε'. 1), καὶ ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος καὶ ἀκρότομος (Ἐφεσ. β'. 20). Ἐφήπλωτο δὲ ἐν ὄλῳ τῇ Παραδείσῳ βρῖθουσα καὶ μεγίστοις βότρυσιν εὐπρεπεστάτοις, ὥστε στεφαινοῦσθαι καὶ κατακοσμεῖσθαι τῇ περιπλοκῇ τῶν κλημάτων τὰ ἐκεῖσε φυτὰ.

Ταῦτα θεασάμενος ἐτέρπετο ἡ καρδία μου, ἐκ φρίκης εἰς θαῦμα, καὶ ἐκ θαύματος εἰς ἕκστασιν τῆς ψυχῆς μεταφερόμενος. Ἐπὶ πολλὴν δὲ ὥραν ἰστάμην ἐνεὸς ἀκούων ἤχου τινὸς ἐξ ἀνατολῶν ἀνέμου πνεύσαντος καὶ τοῖς δένδροις ἐπιπυρόντος, κυμαίνεσθαι ταῦτα ἐποῖει ἀποπνέοντα πνοὴν εὐωδίας ἀρρήτου ἡδέως προσεῖχον τῇ ἀνέμῳ ἐκείνῳ τὴν ἐπίπνοιαν τῆς εὐωδίας ὥστε νομίζεω με ἀγγέλους θυμῶν ἔμπροσθεν τοῦ νιῶ τοῦ Θεοῦ. Πausαμένου οὖν τοῦ ἀνέμου ἐκείνου τὴν ἐπίπνοιαν τῆς εὐωδίας, ἐνόμιζον ἀκούειν ἀπὸ δυσμῶν ἐτέρου τινὸς πνεύματος ἤχον ἀνεξιχνίαστου τὴν ἡδύτητα ἐμποιοῦντά μοι, ἧς ἢ ἐπίπνοια ἐν τῇ ἀτμίσει ὡς χιόνος ὄρασις ἐχρημάτιζεν. Ἦν δὲ τῶν ἐκεῖσε δένδρων ἢ εὐπρέπεια

ἐμπεπλησμένη εὐωδίας θαυμαστῆς ὑπὲρ πάντα τὰ ἐρώμενα τῶν ἐπιγεῖων, ὥστε με ἐπιλαθέσθαι με ἐκεῖνα τὰ τίμια θαύματα, ἅπερ ὀπίσθεν διοδεύσας ἀπήλαυσα. Τὰ δὲ στρουθία ἐκεῖνα ἐν τῇ ἄδειν αὐτὰ καὶ κελαδεῖν τὰ διάπυρα ἄσματα τῆς ἀγαλλιᾶσεως, ἐξιστάμην τῇ διανοίᾳ μου· εἴτε στρουθία, εἴτε ἄγγελοι ὑπῆρχον ὁ Θεὸς ἐπίσταται. Ἄναδίδεται πάλιν ἀπὸ βορρᾶ ἕτερος ἀνεμος ὑπερφυστατος, πυρράκης τῇ εἵδει καὶ ταῖς ἀκτίσιν ὡς ἅτε ἱρις δύνοντος ἡλίου· πνεύσαντος δὲ τούτου ἡσύχως, ἐκυμαίνεται τὰ λαμπρότατα ἐκεῖνα φυτά, ἔπνεε δὲ τεσσάρων τῆν ἐν τοῖς δένδροις εὐοσμίαν, ὥστε ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐνεόν με γενόμενον, τῇ γλυκασμῷ καὶ ἔρωτι κατατέρπεσθαι τῆς ἡδυτάτης ἐκεῖνης εὐωδίας τοῦ πνεύματος.

Ἐν φρίκῃ δὲ ἡμῆν ἐξεστηκὼς τῇ παραδόξῳ τοῦ πράγματος, πῶς ἐπ' ἐμοὶ τοιοῦτον ἀγαθὸν συμβέβηκεν· ἀπεστάλη οὖν τὸ τρίνον πνεῦμα ἐκεῖνο, καὶ σιγῆς μεγίστης παρευθὺς γενομένης ὤδευσα ὀλίγον ἐν τῇ περᾶσαί με τὸν ποταμὸν ἐκεῖνον, καὶ ὡς πρὸς τὸ πλάτος ἐκεῖνο ἐχώρου, ἀναθεωρῶν τὸν ἄφραστον πλοῦτον τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, τὸν παραπλησίως τεθησαυρισμένον ἐκεῖσε. Οὐ γὰρ ἔχω περὶ τοῦ ἀνεξιχνιάστου πλοῦτου τοῦ Δεσπότη τοῦ ἀνθρωπίνῳ στόματι διηγήσασθαι, φίλε καὶ ἀγαπητὲ ἐν Κυρίῳ. Ὡς οὖν εἶρηκα, πρὸς τὸ πλάτος χωροῦντι τοῦ κήπου ἐκεῖνου, καὶ ἀναθεωροῦντί μου τὰ τῶν ἁγίων ἅγια, ἰδοὺ πάλιν ὡς ἀπὸ ἀρκτήφου μέρους πνεῦμα ἔπνευσεν εὐωδέστατον ἔχον τὴν ἡδυτάτην ὡς τὰ ρόδα ἐκεῖνα καὶ τὰ κρίνα, χρῶμα δὲ εἶχε πορφυροῦν ὡσπερ τὸ ἴον, ὃ ἐστὶ τὸ ἄνθος· ἐκυμαίνεται δὲ τὰ φυτὰ ἐκεῖνα ὑπὲρ μύρον καὶ μύσχον τὴν εὐωδίαν ἐκπέμποντα, ἥτις εἰσέδου εἰς τὴν καρδίαν μου· τοιοῦτους γὰρ ὤδμην ἔχειν ὀφθαλμοῦς, εἴτε σωματικοὺς εἴτε πνευματικοὺς ὁ Δεσπότης ἐπίσταται· ἐμοὶ δὲ ἐφαίνετο ὅτι μετὰ τοῦ σώματός μου ἐκεῖνου οἴου μετὰ τὴν ἀνάστασιν μέλλει ἔσεσθαι ἡμῆν, ἢ μᾶλλον μετὰ τοῦ σώματος τούτου τοῖς ἐκεῖσε ἐνήδρευον, ἐν τῇ μὴ εἶναι βάρους ἐν τῇ σώματί μου ἢ ἐπιθυμία, ἢ ἕτερον τὸ πρὸς ἦθος τοῦ τῆδε σκεύους μου, ἀνατρέπει με ὁ λογισμὸς ὡς ἐκτὸς τοῦ σώματος τοῖς ἐκεῖσε προσπεφυκέναι με, εἰμὴ ὁ καρδιογνώστης καὶ Θεὸς ἐπίσταται.

Ὡς οὖν τὰ πλήθη τῶν φυτῶν ἐκεῖνα τῇ ἐπιπνοίᾳ τοῦ τετάρτου ἀνέμου παραδόξως ἐκυμαίνετο, καὶ ἀπὶχαι, καὶ μέλος τερπνὸν προεβάλλοντο, πάλιν εὐοσμία καὶ ἡδυτάτης τῆς αἰσθητηρίαις διὰ τῆς ὑσφρήσεώς μου διήρχετο ἐκπλήττουσα· ἰστάμην οὖν ἐνεὸς ἐν ἀπορρήτῳ αἴγλη τὸν νοῦν εἰσδυόμενος.

Ταῦτα τοίνυν ὄρων ἠὲ φραϊνόμενῳ μεγάλως, καὶ ἡγαλλιάτο τὸ πνεῦμά μου. Ἐσυχάσαντος οὖν καὶ τοῦ τετάρτου πνεύματος, θαῦμα φοβερὸν ἐώρων ὅτι νῦν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον οὐδαμῶς καταφαίνετό μοι, ἀλλ' ἦν ἀδιάδοχον φῶς, καὶ χαρὰ καὶ ζωὴ, λαμπρότης καὶ πολλὴ ἀγαλλίασις, ἅτινα ἔβλεπον ἐκεῖσε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Περὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀρπαγῆς.

Μετὰ ταῦτα ἕκστασις μου ἐπέπεσε, καὶ ἐνεῶν μου γεγονότος ὤμην ἐστάναι ἐπάνω τοῦ στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τις χλαινηφόρος νεανίας προῆγγέ μου, οὗ τὸ πρόσωπον ὡς ὁ ἥλιος ἔλαμπεν· ἐνόμιζον δὲ τοῦτον εἶναι τὸν τύψαντά μου τὸ πρόσωπον τῇ ἀνθεοφῶρῳ ἐκεῖνῳ κλάδῳ, ἡνίκα ἀπὸ τοῦ ψύχους ἐτελεύτων ὅς ἐκέλευσε τοῖς ὑπερέταις αὐτοῦ τοῦ μετᾶράι με. Ὡς οὖν οὗτός μου προῆγγε, βλέπω καὶ ἰδοὺ σταυρὸς μέγας καὶ ὠραίος τῇ θέᾳ καθάπερ τόξον, ὅταν ἦ ἐν τῇ νεφέλῃ, ἐχρημάτιζεν, καὶ τέσσαρα καταπετάσματα κύκλῳ αὐτοῦ ἐν νεφέλῃ φαινεῖν εἰκίκα, καὶ τὰ μὲν δύο ὡς ἀστραπῆς εἶδος ἀστράπτοντα, τὰ δὲ ἄλλα λευκὰ ὡσεὶ χιῶν. κύκλῳ δὲ αὐτοῦ εἰσθήκεισαν μελωδιστικὰ ὠραῖα, εὐμεγέθεις καὶ λευκαῖ, ὡσπερ φῶς χρηματίζοντες, πρῶτωστάτοις ἀκτίσιν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπαστράπτοντες· μέλος δὲ τι ἐν ἐκ τοῦ σταυρωθέντος ὑπέφαλλον. Ὁ οὖν χλαινηφόρος ὁ ἐδηγῶν με διερχόμενος τὸν σταυρὸν, κατησπάσατο, ἐνευσε δὲ κάμοι τοῦτο ποιῆσαι· καὶ δὴ ἀκολουθῶν αὐτῷ προσκυνήσας ἡσπασάμην αὐτόν·

Ὡς οὖν ἠσπασάμην τὸ πυρρῆζον ἐκεῖνο τίμιον ξύλον, πνευματικὸν μέλιτος καὶ εὐωδίας ἀνάπλευς γέγονα, οἷας οὐδὲ ἐν τῇ παραδείσῳ ὠσφράνθην τὸ σύνολον. Ἀναβλέψας δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἑώρων, καὶ ἰδοὺ ὑποκάτω ἡμῶν ἄβυσσος τῆς θαλάσσης, καὶ τρόμος ἐπελάβετό μου, καὶ ἐφοβήθην μὴ ποτ' ἐκεῖ ὀλισθήσομαι· ἐκραῖα οὖν πρὸς τὸν ὀδηγούντα με καὶ εἶπον, Κύριε ὀδηγέ μου ὡς ἐπὶ νεφέλης πορεύομαι, καὶ δειλίᾳ συσχεθεῖς πτοοῦμαι τὴν ἐντεῦθεν ἐκπτώσιν, κούφως πορευόμενος, μήποτε οὐ βαστάσει με, καὶ ὑποσκελισθήσομαι εἰς τὰ ὑποκάτω ἡμῶν ὕδατα. Ὁ δὲ λέγει μοι, μὴ φοβοῦ, ἐτι ἀνωτέρω ὀφειλομεν ἔλθειν· ἅμα δὲ τῇ λόγῳ δίδωσί μοι χεῖρα, καὶ εὐρέθην ἐπάνω τοῦ στερεώματος τοῦ δευτέρου, τὸ εἶδος αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιῶν ὑπῆρχεν. Θεωρῶ δὲ ἐκεῖσε δύο σταυροὺς ὁμοίους τῇ ὑποκάτω, καὶ ἦν ἐπ' αὐτοῖς φρικτὴ ἀκολουθία, οἷα καὶ ἐν τῇ κατωτέρῳ σταυρῷ ἐχρημάτιζεν· ἦν δὲ ὁ ἀὴρ τῶν ἐκεῖ πύρινος, καὶ ἀνάπαισις μεγάλη ταῖς ἐκεῖ εὐμόρφους νεανίσκοις. Ἠσπασάμην οὖν κλκείνους τοὺς τιμίους σταυροὺς ἔρωτι καὶ πόθῳ θεϊκῷ, καθὼς καὶ τὸ πρότερον ἦν δὲ ἡ εὐωδία αὐτῶν, ὡς εὐωδία Θεοῦ ἀνερμήνευτος ὑπὲρ τὴν κατωτέρω θυμῆδιαν καὶ τερπνότητα. Ὁρῶ οὖν καὶ ἰδοὺ πῦρ φλέγον τὰ ἐκεῖ ἅπαντα, καὶ τρόμῳ συσχεθεῖς, πάλιν τὸν ὀδηγούντά με ἐκάλουν εἰς βοήθειαν. Ὁ δὲ, δός μοι χεῖρα, λέγει μοι ἐτι ἀνωτέρω πορευθῆναι ὀφειλομεν. Καὶ ἅμα τῇ λόγῳ ἤρθην τῶν ἐκεῖ, καὶ εὐρέθην ἐπάνω τοῦ τρίτου οὐρανοῦ· ἦν δὲ οὐχ ὡς φαινόμενος ἡμῖν ἐν τῇ κόσμῳ τούτῳ, ἀλλ' ἀντὶ παγίου στρώματος, τὴν δέρρην ἐφαπλούμενος ὡς χρυσοῦν πέταλον. Εὐρομεν πάλιν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν σταυροῖς τρεῖς ὡς ἀστραπὴν ἀστράπτοντας μεγίστους καὶ φοβεροὺς λίαν ὑπὲρ τοὺς δύο, καὶ ὑπὲρ τὸν ἕνα· καὶ ὁ μὲν ὀδηγῶν με ἐθάρσησε καὶ εἰσῆλθεν ἐν μέσῳ τοῦ πυρός, καὶ προσεκύνησεν αὐτούς, ἐγὼ δὲ μηδὲν τοιοῦτον ἰσχύσας, μήκοθεν προσκυνήσας διήλθον. Ὡς οὖν ἱκανὸν ἐπεξεύσαμεν, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ δεύτερον καταπέτασμα, καὶ εἶδον ὡς ἀστραπὴν τινα ἐφαπλουμένην ἐν τῇ ἀέρι· ἤρθην οὖν καὶ διέβην, καὶ ἦν ἔνδον τοῦ καταπετάσματος ἐκεῖνου πλήθος οὐρανοῦ στρατιάς

αἰνούντες καὶ δοξάζοντες τὸν Θεόν. διέβην οὖν καὶ τὰ ἐκεῖσε, καὶ ἰδοὺ πάλιν ἕτερον καταπέτασμα διὰ βύσσου καὶ πορφύρας ἀπορρήτου. Κατηντήσαμεν οὖν ἐπὶ τινὶ ἐνδοξοτάτῳ τόπῳ, καὶ ἦν ἐκεῖσε φοβερώτατον καταπέτασμα ὡς ἤλεκτρος ὑπέλαμπος, σφόδρα καθάρως, ὡσπερ δὲ ἀναποδίσασα χεῖρ πύρινος διελθεῖν ἡμᾶς παρεσκεύασεν. Ἦν δὲ ἔνδον αὐτοῦ πλήθος ἀναριθμητὸν νοερῶν ἀγίων ἀγγέλων πυρίνων τὰς ὄψεις, τηλαυγεῖς, ὑπὲρ τὸν ἥλιον κεκτημένους· εἰστήκεισαν οὖν τάξει τιλ καὶ τιμητικῇ κοσμιότητι ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ ὕψους ἐκεῖνου ταῖς ἀύλαις ἡλικίαις μετέωροι, σκῆπτρα φοβερὰ ἐν ταῖς ἑαυτῶν χερσὶ κατέχοντες· λεγεῶνες ἔνθεν, καὶ λεγεῶνες ἐκεῖθεν, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Λέγει οὖν ὁ ὀδηγῶν με, ἰδοὺ τούτου τοῦ καταπετάσματος ἐπαυρωμένοι, θεάσει τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθήμενον· πεσῶν οὖν προσκύνησον αὐτόν, τὴν δὲ ἅπασαν θεωρίαν τῆς διανοίας σου πρὸς αὐτὸν ἀνάτεινον, καὶ ἀκουσον τί λαληθήσεται σοι παρ' αὐτοῦ. Ὡς οὖν ταῦτα ὁ ὀδηγῶν με ὑπεῖπετο, βλέψας εἰς τὴν εὐπρέπειαν τοῦ καταπετάσματος ὄρῳ καὶ ἰδοὺ περιστερὰ παμμεγέθης ἄνωθεν καταπτᾶσα ἔστη ἐν τῇ καταπετάσματι· ἦν δὲ ἡ κεφαλὴ αὐτῆς καθάπερ χρυσοῖον, τὸ στήθος πορφυροῦν, αἱ πτέρυγες αὐγάζουσαι ὡσεὶ φλόξ, οἱ πόδες ἀληθινοί, ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς ὡς ἀκτίνες φωτὸς ἐπορεύοντο· καὶ στοχαζόμενος τὴν εὐπρέπειαν αὐτῆς, εὐθέως ἀναπτᾶσα ᾤχετο εἰς τὸ ὕψος.

Ἀρθέντος οὖν κλκείνου τοῦ καταπετάσματος, ἀναβλέψας εἰς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ὕψος τὸ καταπλήττον πάντα νοῦν καὶ διάνοιαν, εἶδον θρόνον φοβερὸν ἐπηρμένον, ὑπὸ τοῦ ἀέρος κρεμάμενον, μηδενὸς κατέχοντος· φλόξ δὲ ἐξεπορεύετο ἐξ αὐτοῦ, οὐχ ὡς τὸ πῦρ τοῦτο, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς χιόνος ὀρώμενον τῇ λευκότητι· ἐκάθητο δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, πορφύραν καὶ βύσσον ἐνδεδυμένος ἐξαστράπτων καὶ συνεσταλμένης αὐτοῦ τῆς λαμπρότητος, καὶ διὰ τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν τὴν συγκατάθεσιν ταύτην ἐπιδειξάμενος. Ἐθεασάμην τοιγαροῦν τὴν θεάνθρωπον εὐπρέπειάν τε καὶ ὠραιότητα, ὃν τρόπον τις τὸν ἡ-

λιον βλέπει, ἤνικα ἐξανατέλλει ταῖς ἀκτίσιν αὐτοῦ φαιδρὸς ἐπιφαίνεται· μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι ἠδυνήθην αὐτὸν καθαρῶς θεάσασθαι. Ἀρθέντος οὖν τοῦ καταπετάσματος, πεσὼν ἐπὶ τοῦ θαυμαστοῦ ἀέρος, προσεκύνησα τοίνυν τρίς, ἐπειρώμην δὲ πάλιν διαναστῆναι καὶ βλέψαι αὐτοῦ τὴν ὠραιότητα, ἀλλὰ καθάπερ προείπον τρόμφ καὶ χαρᾶ καὶ φρίκη ἀφάτω συνεχόμενος, οὐκέτι ἠδυνήθην ἐναποσκοπεῖσθαι ἢ θεωρῆσαι τῇ πυροφλεγεῖ αἰγλή τῆς ἀπίρου δυνάμεως αὐτοῦ καὶ φαιδρότητος. Ἐλήλυθε δὲ φωνὴ ἐκ τοῦ φωτὸς ἐκεῖνου κεκτημένη μέγιστον ἦχον, ὥστε συντριβεσθαι τὸν θαυμαστὸν ἀέρα ἐξ αὐτῆς. Ἡ δὲ φωνὴ ἦν μελισταγῆς, πραεῖα δὲ καὶ ἠδύλαλος· λελάληκεν οὖν μοι ῥήματα τρία, καὶ συνειὲς ἔγνω, καὶ ἠδύνθη τὴν ψυχὴν ὡς οὐκ ἄλλοτε. Ἐπειτα μετ' ὀλίγον εἰρηκὲ μοι ἕτερα ῥήματα τρία, καὶ ταῦτα προσδεξαμένου μου ἐπλήσθη χαρᾶς Θεϊκῆς ἢ καρδία μου. Μετὰ ταῦτα τρισσεύσας εἰρηκὲ μοι ἕτερα ῥήματα τρία, ὥστε ἐξαίφνης βοῆν φοβερὰν κεκραγένοι τὰ τίμια ἐκεῖνα τῶν ἀγγέλων στρατεύματα· ἔγνω γὰρ τοῦτο στοχασάμενος, ὡς δι' ἐμὲ ταῦτα, καὶ διὰ τὴν πρὸς με τοσαύτην οικονομίαν τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ τὸ μέλος ἐκεῖνο τὸ νοερὸν καὶ ἐξαισιον ἐκεκράγεισαν, καίπερ ἀκατάπαυστον ἀεὶ τὴν δοξολογίαν προσφέροντα. Ταῦτα τὰ ἄρρητα καὶ θεῖα ῥήματα ἀκούσαντός μου, εὐθέως οἷψ τρόμφ ἀνῆλθον, τοιοῦτω καὶ κατῆλθον· καὶ ἤμην πάλιν ὄλος ἐν ἑμαυτῷ ἐστηκῶς ἐπὶ τοῦ τόπου, ὅπου ἠρπάγην τὸ πρότερον. Μεγάλως οὖν τὰ συμβάντα μοι λογιζόμενος, ποῦ τε ἤμην καὶ ποῦ εὐρέθη, ἐξιστάμην τὸ πῶς ἀπήειν εἰς τὸ πλάτος τοῦ θεοῦ τόπου ἐκεῖνου· ἀναθεωρῶν δὲ τὰ ὑπάρχοντα ἐκεῖ, διελογιζόμεν καὶ ἔλεγον· ἄρα ἐστὶ καὶ ἕτερος ὧδε, ἢ ἐγὼ μόνος ὑπάρχω; Ὡς οὖν ἐνενοῦν ταῦτα, θεωρῶ καὶ ἰδοῦ πεδιάς μέσον, καὶ ἐν τῇ πεδιάδι φυτὰ οὐχ ὑπῆρχον, ἀλλ' ἦν τὸ πεδίον ὄλον ὠραῖον, σφόδρα χλοηφόρον, ἀνθίζον, κρίνα τε καὶ ῥόδα ἐν ἀπείρῳ πυκνότητι· πηγαὶ δὲ ἦσαν ἐν αὐτῷ καὶ αὗται βρῦσαι γάλα καὶ μέλι· εὐωδία δὲ ἐξήρχετο μεγίστη ἀπ' αὐτῶν καὶ γλυκύτης. Ὡς οὖν εἶδον τὴν γλυκύτητα τοῦ τόπου καὶ τὴν χλόην τῆς ἀναπαύσεως, ἠπόρουν

ἐξιστάμενος τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεθιστάμενος, θεωρῶ ἄνδρα τινὰ ἀστράπτοντα, ἐνδεδυμένον γιτώνα ὡσπερ νεφέλην φωτεινὴν, κρατοῦντα σταυρὸν καὶ πλησίον μου γενόμενος λέγει μοι· ἢ σταύρωσις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ἡμῶν, πλὴν μακάριοι οἱ σαλοί, ὅτι πολλοὶ εἰσιν ἐν φρονήσει· καὶ γὰρ ὁ Θεὸς κατέταξέ σε ἐνθάδε, ἀλλ' ὑπαγε τέως εἰς τὰ τοῦ κόσμου πειρατήρια, καὶ εἰς τὰ κέντρα ὅπου οἱ τρίβολοι καὶ αἱ ἔχιδιαι, καὶ ὄφεις, καὶ οἱ δράκοντες· πλὴν καὶ τοῦτό σοι λέγω ξένον θέαμα καὶ παράδοξον· οὐδεὶς γὰρ ἐν σώματι παρῶν ἐπεδήμησεν ἐνταῦθα, εἰμὴ ὁ πλεῖον κοπιήσας ὑπὲρ πάντας ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ¹, καὶ οὐ αὐτός, ὁ τοῦ κέρατος τῆς ἄκρας ταπεινοφροσύνης δραξάμενος· ἀλλ' εἶρον πόθεν σοι προσεγένετο, δι' ἀπειρον πτωχείαν, διὰ τό, «αἶρε ἐντευθεν κύων», διὰ τὴν ταπεινώσιν, καὶ ὅτι γυμνός, νέος, σαλὸς εἰς τὸ στάδιον τοῦ κοσμοκράτορος εἰσελθὼν, αὐτὸν ἐκεῖνον μονομαχῆσας διεστρεψας ἄνωθεν κάτω, καὶ τὸν ὀρόνον αὐτὸν εἰς τὴν γῆν κατέρραξας.

Εἶδες τὰ ὧδε φρικτά, κατενόησας τὴν ἀληθινὴν ἀναπόδοσιν τῶν δικαίων; ἔγνωσ τοῦ Χριστοῦ τὸν παράδεισον; οἶδα γὰρ, ὅτι εἶδες καὶ ἔφριξας. Πῶς σοι ὁ μάταιος κόσμος πρὸς τὰ ὧδε λελόγισται; τί λέγεις; θεωρεῖς δόξαν; οἶδας ποίας χαρᾶς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἑαυτοὺς στερεῖσαι βούλονται; τίς αὐτοῖς τὴν δόξαν καὶ τὰ ἀγαθὰ ὑπέδειξεν; Ταῦτά μοι ὁμιλῶν ὁ λαμπροφόρος ἐκεῖνος ἀνὴρ, γέγηθεν ὄρων με καὶ ἠύφραίνετο. Ἐφη οὖν μοι πάλιν· ἢ Κυρία καὶ ὑπέρλαμπρος καὶ Βασίλισσα τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων καὶ Θεοτόκος, οὐ πρόσσεστιν ἐνταῦθα, ἐν γὰρ τῷ ματαίῳ κόσμῳ περίεστιν, εἰς ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν τῶν ἐπικαλουμένων τὸν μονογενῆ Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ταύτης πανάγιον ὄνομα· ἤρμοζεν οὖν τοῦ ὑποδείξαι σοι τὸ οἰκητήριον αὐτῆς τὸ ὑπέρλαμπρον, καὶ ἀνέφραστον, ἀλλ' οὐκ ἄγει, φίλε, καιρός· μεταναστεῦσαι γὰρ ὀφείλεις, ὅθεν καὶ ἐλήλυθας, ὁ γὰρ Δεσπότης οὕτως ἐκέλευσεν. Ταῦτά μοι ὁμιλοῦντος

1) Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

ὡς πρὸς ὕπνον οὕτως ἐτρέπην, καὶ καθάπερ νύκτα ἐλόκληρον ὑπνώσας, ἀπὸ ἐσπέρας ἕως πρωῆ, ἐνόσθε εὐρέθην ὡς ὄρας. Νῦν οὖν, ἡγαπημένε καὶ φίλε μου ἐν Κυρίῳ, εὐφράνθητι, καὶ ἀγωνισώμεθα σπουδάζοντες σωθῆναι, καὶ εὐρεθῆναι ἐκεῖ εἰς κατάσχεσιν αἰωνίων. Ταῦτα τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου πρὸς με διηγουμένου, εἰς ἕκστασιν φρενῶν ἡγάγε τὴν ψυχὴν μου. Ὡς δὲ ταῦτά μοι ἔλεγεν, ἦν ἰδεῖν θαῦμα φοβερὸν καὶ παράδοξον· καθάπερ γὰρ ἄνθη, κρίνων καὶ ῥόδων εὐωδιάζοντα κύκλω ἡμῶν ἦσαν, οὕτως ἀτίμεις τις ἀνεδίδατο, ὥστε με νομίζειν ὅτι παρήσαν ἅγιοι ἄγγελοι, ἀοράτως θυμιῶντες ἐπὶ τῇ Θεϊκῇ ὁμιλίᾳ τοῦ δικαίου. Πολλὰ οὖν καθικέτευσα τοῦ ἀπαγγεῖλαι μοι ἐν ῥῆμα ἐκ τῶν λαληθέντων αὐτῷ παρὰ Κυρίου καὶ οὐκ ἔπεισα αὐτόν, μελήσει δὲ τῷ Κυρίῳ καὶ τῇ μακαρίᾳ αὐτοῦ ψυχῇ.

Οὕτως οὖν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ Κυρίου δι' ὅλης τῆς νυκτὸς εὐφρανθέντες, πρωίας γενομένης ἐξήλθε, καὶ ἐν τοῖς ἐμβόλοις παροδεύων τὰ συνήθη ἐπραττεν ἀγωνιζόμενος, μᾶλλον δὲ τῶν πονηρῶν πνευμάτων καταπαίζων, καὶ κατασοφίζόμενος αὐτῶν. Ἐκτοτε οὖν ἄυπνος διετέλει πάσας τὰς νύκτας, τὴν ἀκατάπαυστον δοξολογίαν προσφέρων τῷ Θεῷ· δι' ὅλης οὖν τῆς ἡμέρας ἦν ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου ἀσχολούμενος, μᾶλλον δὲ μέσον τοῦ πυρὸς δοκιμαζόμενος. Ἐποίει δὲ αὐτόν ὡσπερ μεθύοντα, ὠθῶν καὶ ἀντωθούμενος, καὶ ἐμπόδιον τοῖς παρερχομένοις γενόμενος· ὑπὸ τινων τυπτόμενος, παρὰ τινων λακτιζόμενος, καὶ παρ' ἄλλων ἰταμῶς ραβδιζόμενος. Καὶ οἱ μὲν ἰταμῶς ράβδοις τὴν κάραν αὐτοῦ συνέτριβον, ἄλλοι ἐκ τριχῶν σύροντες κατὰ τοῦ αὐχένος ἔτυπτον, ἕτεροι δὲ πρὸς τὴν γῆν αὐτὴν ρίπτοντες, σχοινίῳ τοὺς πόδας αὐτοῦ δεσμοῦντες κατὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς σύροντες, μήτε τὸν Θεὸν φοβούμενοι, μήτε ὡς χριστιανὸν πρὸς τὸν ὁμόφυλον συμπάθειαν ἔχοντες, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις. Ὁ δὲ ὄσιος ταῦτα ὑπέμεινεν διὰ τὴν ἀποκειμένην τοῖς δικαίοις ἐλπίδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ τοῦ πονηροῦ πνεύματος φανέντος ὁμοίου γραΐδι.

Ὁ δὲ πονηρὸς δαίμων τῷ φθόνῳ πριόμενος, μὴ ἰσχύων τί δράσαι, μεταβαλὼν ἑαυτὸν εἰς γραΐδα πεπαλαιωμένην, ἐκαθέζετο ἐν τῇ ἐδῷ Ὀρηνοῦσα καὶ κοπτομένη καὶ λέγουσα· οἶμοι τῇ πτωχῇ καὶ γεγηρακυῖα! πόσα μοι δεινὰ καὶ χαλεπὰ ὁ παρατετραμμένος εἰργάσατο! ποῖος δαίμων πονηρὸς κατ' ἐμοῦ αὐτὸν παρῶτρνε! δεινὰ γὰρ πολλὰ μοι πεποίηκεν, καὶ ἄνεσις τῇ ζωῇ μου οὐκ ἔστιν. Τί ἄρα εἰσπράξομαι ἢ πτωχῇ καὶ ξένη καὶ χήρα καὶ παραπολλυμένη, ἐφ' οἷς ὁ παρατετραμμένος με ἡχμαλώτευσεν; Τινὲς δὲ βλέποντες αὐτὴν τὰς παρειὰς κατατίλλουσαν μετὰ δακρύων καὶ μεγίστων οἰμωγῶν βοώσης ἐπυθάνοντο, συμπάθειαν δεικνύοντες ἐν αὐτῇ, δι' ἣν αἰτίαν καθεζομένη ὠλοφύρετο. Ἡ δὲ ἀπεκρίνατο· ἐλεήσατέ με ἄνδρες, οἰκήτορες τῆς πόλεως ταύτης; ἐγὼ ξένη εἶμι τῶν ἐντεῦθεν, δίκης δὲ μοι προσούσης ἀπάρασα τῶν οἰκείων ἐντεῦθεν παρεγενόμην καὶ δὴ ὡς ἔθος μοι ἦν, ἐν τῷ θεάτρῳ παραγενομένη ἡπλίχευσα! ἐσπέρας δὲ βαθείας, δαιμονῶν τις καὶ παρατετραμμένος διαθαίνων, μέρος τι ἀπὸ τῶν διαφερόντων μοι συλήσας φυγὰς ᾤχετο· πάλιν οὖν τῇ ἐξῆς νυκτὶ παραγενομένος, ἕτερον μέρος ἀφελὼν ὁμοίως ἀπέδρα· τρισσεύσας δὲ καὶ κατασχεθεὶς ὑπ' ἐμοῦ, ἐάσας τὴν τῶν κλεμμάτων ἐπάχθειαν, καὶ λαβὼν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου σύρων με ἐνθεν κἀκαίθεν, τὰς πολιὰς μου κατέτιλλε, καὶ τὰ ἐγκατὰ μου λακτίσας διεσκόρπισε, καὶ τοὺς πεπαλαιωμένους μοι ὀδόντας τῷ γρόνθῳ ἐκρίζωσας κατέκλασε. Τί οὖν ποιήσω, πολῖται εἶπατέ μοι, ποῦ δὲ εὕρω αὐτόν, πῶς τὰ ἐμὰ ἀποσπάσω ἀπ' αὐτοῦ. Ταῦτα τοῦ δαίμονος βοῶντος, οἱ μὲν περὶ δαιμονῶντος ἀκούοντες καὶ παρατετραμμένοι, ταχέως τῶν ἐκεῖ ὑπεχώρουν· οἱ δὲ ἔλεγον δὸς μοι ἡμῖν μισθόν, καὶ δεῦρο μεθ' ἡμῶν, καὶ ὑποδείξομέν σοι αὐτόν. Πάντες δὲ ἐπηρώτουν αὐτὴν καὶ αὐτῆς ἀπολογουμένης, ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐκεῖ πλησίον ἦν, τὸν κατὰ Θεὸν σκοπῶν

αὐτοῦ διανύων· ἔγνω οὖν τοῦ πονηροῦ δαίμονος τὸν τρόπον καὶ ἀποστάς τοῦ τόπου ὅπου οὐ ἦν, δρομαίως παραγίνεται ἐκεῖσε εὗρε δὲ τὸν διάβολον καθεζόμενον ἐν σχήματι γραΐδος. Οἱ γὰρ ἐπερωτῶντες αὐτὴν ἦσαν ἀνακεχωρηκότες, ὁ δὲ δίκαιος ὡς ἐν παρόδῳ, βλοσυρῶ τῇ ὄψει ἀπιδὼν εἰς αὐτὴν ἔφη· θρήνησον καὶ οἴμωξον, γραῦ κεκυφύια, λύσσα, ἐδδελυγμένη, ἐσκοτισμένη, τὸ πλῆθος τῶν ἀπ' αἰῶνος ἐγκλημάτων σου χρῆσαι ταῖς μαγγανείαις σου, φυχοανασπάστρια, ἀπηλλοτριωμένη τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων. Ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, βλέψας πρὸς τὴν γῆν δράσεται πηλοῦ, καὶ ποιήσας αὐτὸν ὡς λίθον προσέριψε τῇ ἀναιδείᾳ αὐτῆς ὄψει, ἐμψύσας αὐτὴν σταυροειδῶς, παραυτίκα ἀποβαλοῦσα τοῦ ἀνθρωπίνου σχήματος τὴν θεάν, ὅφρις παμμεγέθους γενομένη ἔν τινι οἰκίῳ εἰσῆλθε γυναικὸς. Βλέψασα δὲ ἡ γυνὴ τὸ θηρίον, τρόμφ συσχεθεῖσα, ἔφυγεν ἔξω τοῦ οἰκίματος, φωνήσασα πρὸς τοὺς γείτονας αὐτῆς τοῦ ἀνελεῖν τὸν ὄφιν· ἱκανοὶ εἰσεπήδησαν ἀναχνεύοντες τὸ οἶκημα, οὐδὲν εὗρεν ἠδυνήθησαν· ὁ γὰρ παμπόνηρος δαίμων ἄλλοιωθεὶς ἀπὸ τοῦ σχήματος πρὸς τὴν ἰδίαν φύσιν φυγὰς ᾔχετο.

Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας τὴν πορείαν ἐποιεῖτο ἐπὶ τὰ συνήθη· ἐν δὲ τῇ ὑποστρέφειν αὐτὸν μετρίους παιγνίους χρώμενος, συναντᾷ τῇ καλλίστῃ νεανίᾳ Ἐπιφανίῳ, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἡ διήγησις γέγονεν· ἦν δὲ ὁ παῖς τεταραγμένος ἐξ ἐπηρείας τοῦ διαβόλου· ἠσπάσατο οὖν αὐτὸν ὁ ὄσιος, καὶ χειροκρατοῦντες ἐβάδιζον, ζητοῦντες τόπον ἤσυχον τοῦ καθεσθῆναι. Ὁδεύοντων δὲ αὐτῶν, ἔφη ὁ δίκαιος τῷ Ἐπιφανίῳ, ἰδοὺ τὸ διεφθαρμένον δαιμόνιον, ὅταν θέλη ποιῆ ἑαυτὸν γραΐδα, καὶ ὅταν θέλη Ἀγαρηνόν, ἐνδεδυμένος μέλαν ἱμάτιον, συναντᾷ δὲ τῷ φιλότῳ μου τέκνῳ ἐπιπλήττων καὶ ἐπαπειλῶν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος ἐξέστη· πρὸ μικροῦ γὰρ ἦν ὁ πονηρὸς διάβολος, ὁ αἰεὶ πολεμῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, συναντήσας αὐτῷ ἐν σχήματι Ἰσραηλίου ἐμπόρου καὶ ἐπαπειλησάμενος, αὐτῷ, ἔρων τὴν ἐνάρετον αὐτοῦ πολιτείαν, ὡς ἀνθισταμένῳ αὐτῷ ἐν ταῖς σαρκιαῖς ἡδοναῖς ἀγωνιζόμενος καὶ νηστεύων, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἐναντίων ἐγ-

κρατευόμενος. ὑπῆρχε δὲ δέκα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν θεαρέστως καὶ θεοπρεπῶς πολιτευόμενος. Ἦν δὲ ὁ παῖς ὠραίος τῷ εἶδει σφόδρα, γλυκὺς τῇ αἰδῷ, εὐφυής, προσηγής, πραΰτατος, μελίρρυτος τῇ ὁμίλῳ, καὶ πολὺς ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς. Ὁμιλοῦντι γὰρ αὐτῷ καὶ διδάσκοντι τοὺς θεῖους λόγους ἐξίσταντο πάντες οἱ ἐν τῇ σοφίᾳ διάγοντες, ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. Καὶ τινες πολλάκις συνήρουν λόγους σοφίας μετ' αὐτοῦ, περὶ τε θεολογίας καὶ δογμάτων, καὶ περὶ μελέτης θανάτου καὶ ἄκρας ταπεινώσεως· ὁ δὲ πρὸς τὰς ἐρωτήσεις ταπεινοφρόνως ἀπεκρίνατο, διαλύων ἕκαστα εὐκόλως. Ἐρῶ δὲ περὶ αὐτοῦ ἕνα λόγον, καὶ εἶθ' οὕτως τὴν ἀπειλήν, ἣν ὁ σατανᾶς ἠπειλήσεν ἐπιγράφομαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Περὶ τῆς διαλέξεως Ἐπιφανίου καὶ τῶν φιλοσόφων.

Μιᾶ τοίνυν τῶν ἡμερῶν ἐν τῇ τραπέζῃ τῶν γονέων αὐτοῦ καθεζόμενος καὶ μετ' αὐτοῦ τινες φιλόσοφοι κεκλημένοι, φίλοι ὑπάρχοντες τῶν γονέων αὐτοῦ, οἱ καὶ θέλοντες συνᾶραι λόγον μετ' αὐτοῦ ἐδεδοίκεισαν, καθότι τοὺς προπετεῖς ἐδδελύσσετο, καὶ ἀπεστρέφετο, μὴ ἀπαξιῶν ἀποκρίσεως· ἐγίνωσκον γὰρ αὐτὸν περὶφανῆ ἐν σοφίᾳ εἶναι, καὶ ταῖς συζητήσεσι καὶ ταῖς ἀποκρίσεσι. Λέγει οὖν εἰς ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἐταίρους· τηλίκος καὶ ὁμοφυής ὁ γεννῆτωρ Πατήρ καὶ ὁ γεννητὸς Υἱός, κατ' ἄμφω ὁμοουσιότητι πεφύκασιν ἐν τε κελεύσμασι καὶ νεύμασι· ἔφη ὁ ἕτερος· ἐν τρόπῳ τὸ νοερὸν τῆς διανοίας, ἑκατέρω κοινωνία συνδιακελευόμενον τῆς τῶν μελῶν διοικήσεως ἔνεκεν. Ἐφη ὁ φιλόσοφος· γέροντος ἐρώτημα καὶ δυνατὸν τὸ ἀπήχημα, ἅτε δὴ καὶ ὁ λόγος τρανός, μέσον δὲ αὐτῶν πῶς τὸ Πνεῦμα; ἔφη αὐτῷ. Καθὼς ἡ γνῶσις τοῦ νοῦς καὶ τῆς διανοίας ἡ ὄρασις συστοιχεῖν ἴσασιν εἰς αἰωνίαν ἐπίπνοϊαν. Ὁ δὲ ἐπινεύσας αὐτῷ, ἀντέφησε. Σαφῆς ἡ ἐπίλυσις τῶν ζητημάτων, ὅμως καὶ αὐτός,

κῦρι Ἐπιφάνιε, λέξον ἡμῖν πηλίκα σοι τὰ τῆδε ἐφάνησαν φθέγματα, καὶ παρακαλοῦμεν φθέγξοιτο ἡ γλῶσσά σου. Ἐπιφάνιος ἔφη· ἔνεκεν ἐμοῦ ἡ ρῆσις, πειρατηρίῳ ἐοικυῖα· πείραν γὰρ κυναρίου εὐτελεστάτου λαβεῖν ὑπειλίφατε, φαίην ἂν καὶ ὁ οἰκέτης ἡμῶν ἐν σεμνολόγημα. Οἱ δὲ εἶπον· τοῦτο καὶ ἡμῖν ἐράσμιόν ἐστιν, ὧ φίλτατε, φράσον τινὰ νεμηθῆναι ἡμῖν ἀπὸ τῆς πηγῆς τῆς σοφίας σου. Ἐπιφάνιος ἔφη· ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν φωτί, καὶ νεύσει, καὶ θελήματι, καὶ οὐσίᾳ, ὡς ἑκάτεροι οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν ταῖς νεύσεσι καὶ τοῖς φωτίσμασι. Εἰς ἐκ τούτων ἔφη· πῶς μεταξὺ αὐτῶν τὸ Πνεῦμα; Ἐπιφάνιος ἔφη· καθάπερ ἐν τῷ κατανοητέῳ ἐπ' ἀμφοτέροις δι' ὁράσεως. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τούτων ἐξέστησαν· ὁ δὲ ἕτερος εἶπεν· Ἀθανασίου τοῦ ἐν ἁγίοις ἠνίκατο ἡμῖν τὸ ρῆμα. Ἐπιφάνιος ἔφη· εἰ ἀρεστὸν ὑμῖν ἐστιν, ὡς ἐπὶ παραδείγματος, ὑμᾶς διδάξω. Ὡσπερ γὰρ ὀδόντες, χεῖλη, καὶ γλῶσσα, ἐν τῷ ὁμιλεῖν ἀλληλόληπτα καὶ σύνδεσμα περὶ τὴν φθογγήν, οὕτω καὶ ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· νοῦς γὰρ ὁ Πατήρ, Λόγος ὁ Υἱός, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἢ ἐν ἑκατέροις περιθέουσα ἐγγυρία τε καὶ διαύγεια, τὸ ἐπ' ἄκρον τοῦ πληρώματος καὶ λεπτότατον. Εἴπωμεν δὲ ἐτέρως· ἥλιος ὁ Πατήρ, ἀκτὶς ἡλίου ὁ Υἱός, αἰγλή πυραυγῆς τὸ παράκλητον Πνεῦμα. Βλέψατε τρισυπόστατον μίαν οὐσίαν ἐπὶ τῷ στοιχείῳ καὶ θαυμάσατε· ἀκτὶς ἡλίου Κύριος, εἰκῶν Πατὴρ ἥλιος, θέρμη τῆς ἀκτίνος τὸ Πανάγιον Πνεῦμα· καὶ ὁ μὲν ἥλιος οὐδέποτε κατέλιπε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ὡς Υἱὸν δὲ τὰς ἀκτῖνας τοῖς ἐπὶ γῆς ἀπέστειλε, θερμαίνειν, εὐεργετεῖν, καὶ θάλπειν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. Ἄγε δὴ μοι ἐν τῷ μέσῳ αὐτὸν τὸν ἄρτον ὃν καθ' ἡμέραν ἐσθίομεν· ἀπὸ γὰρ σίτου, καὶ ὕδατος, καὶ πυρὸς τὴν ταυτότητα κέκτηται, εἰς δὲ αὐτὸς ἐκ τριῶν ὑποστάσεων γνωριζόμενος· τοιοῦτον τρόπον ὑποληπτέον περὶ τῆς τρισυποστάτου ἐνιαίας θεότητος. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ φιλόσοφοι καὶ ἀντοφθαλμῆσαι τῷ μείρακι μὴ ἰσχύοντες εἰς τὴν αὐτοῦ σοφίαν καὶ σύνεσιν, οὐκέτι συζήτησιν ἐποίησαντο, τὴν παρ' αὐτοῦ δεδιότες ἀντεπερώτησιν, μὴ

καταισχυνθῶσι καθάπερ τινὰ σοφιστὴν ἐνώπιον δήμου κατήσχυνε, φήσας πρὸς αὐτόν· Ὁρύλαιον πτερωδὲς ἤρρηται διὰ θέσιν ἢ οὐκ ἤρρηται; τοῦδε γὰρ ὁ πολυμαθὴς ἐκεῖνος εὐήκοος γενόμενος, γελοῖον πάντων ἀπεδείκνυτο· τῶν γὰρ Ἀρείου λυκακέρκων μυστῶν εἰς ἐχρημάτιζεν. Ἀναστάντες οὖν σιωπῇ τῆς τραπέζης, πρὸς τὰ αἰεὶα ἐχώρουν.

Ὡς δὲ εἴρηται ἔμπροσθεν, ὅτι χεῖρα πρὸς χεῖρα κρατῶν τὸν μακάριον Ἀνδρέαν ὁ Ἐπιφάνιος, ζητοῦντες εὐκαιρον τόπον τοῦ καθεσθῆναι· οἱ συναντῶντες τὸν Ἐπιφάνιον δικαζόμενοι ἔλεγον αὐτῷ· οὐκ ἔλεεις τὴν σεαυτοῦ νεότητά, ὧ νεανία, καὶ παραιτεῖσαι τοῦ συμπαραδεῦειν καὶ συνοδοιπορεῖν τῷ πειρατετραμμένῳ καὶ σαλῶ τούτῳ, μήποτε ὁ πονηρὸς ζυγλώσῃ σου τοῦ κάλλους τὴν ὠραιότητα, καὶ τὸν ἔρωτά σοι θέμιος παρακρούσῃ σε· ἱκαναὶ γὰρ εἰσιν αἱ προφάσεις τοῦ δεινοῦ πολεμήτορος. Ὁ δὲ Θεοφιλὴς νεανίας αὐτοῖς ἀπεκρίνατο· ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν ὄλεθρον τοῦτον ἐπ' αὐτόν, προσφιλέ μοι λίαν ὑπῆρχε, καὶ ἡ ἀγάπη, ἣν πρὸς ἀλλήλους εἶχομεν, ἀσύγκριτος ἦν· νῦν οὖν ὑπὲρ ὅσων ἔπαθεν, οὐκ ἐστὶν εὐχάριστον, ἔτι μὴ προσέχειν [καὶ ἔλεειν τοῦτον; γέγραπται γὰρ ἐπὶ συνδέσμῳ φιλίας. «Μεῖζονα γὰρ ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα θῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ» (Ἰωάν. ιε'. 13)]. Ταῦτα ἀπεκρίνατο τοῖς τὰ τοιαῦτα λέγουσι· παραγγελίαν γὰρ εἶχεν ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐννομον, ἐκτὸς τοῖς νεανίσκοις τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, μὴ ἀποκαλύψαι αὐτοῦ τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν. Εὐρόντες δὲ τόπον ἐκαθέσθησαν καὶ διηγήσατο ὁ Ἐπιφάνιος, τὸ πῶς αὐτῷ συνήντησεν ὁ σατανᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Περὶ τοῦ Ἀγαρηνοῦ τοῦ ὀφθέντος τῷ Ἐπιφάνιῳ ἐν σχήματι ἐμπόρου.

Γέρων πεπολιωμένος, Ἀγαρηνοῦ σχήματι¹ ἔχων, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπηγριωμένους κατὰ τὸν τοῦ βοῦς τύπον, περιβεβλη-

1) Σχῆμα.

μένος ἱμάτιον μέλαν, καὶ δοτρακίνοις τῇ ὑποδήμασι χροῖα ὑπεδέδετο. Μεταξὺ δὲ τῶν διοδοθέντων, φησί, συναντήσας μοι εἶπεν. Οὐχὶ σὺ εἶ Ἐπιφάνιος, ὁ υἱὸς Ἰωάννου, ὑπὲρ οὗ φασὶν οἱ ἄνθρωποι καταπεπατηκέναι σοι τὸν διάβολον; Ὑποκριτά, ἔχεις πρὸς με, ἐγὼ σοι πλέξω ἀμφέβλητρον, καὶ λάκκον ὀρυξάσας συμποδίσω σε, ἐγὼ σοι ἀρτύσω χύτραν, ἐναντία ἐμοὶ διαπραττομένῳ. Ταῦτα τοῦ πονηροῦ φλυαροῦντος, καὶ ἐμοῦ ἀποροῦντος πρὸς τὰς αὐτοῦ ἀπειλάς, καὶ πόθεν μοι τοῦτο συνήντησεν, τίς δὲ καὶ ὑπάρχειν οὐκ ἐπιστάμην, ὁ δίκαιος μοι εἰσπραττόμενος ἐκφοβῶν καὶ ἐπαπειλούμενος ὁ ἐμοὶ ἀγνώριστος καὶ ἀθέατος. Ταῦτα διαλογιζομένου καὶ διαπορουμένου, κλόνος μοι περιέσχε καὶ τάραχος ἀφόρητος· καὶ ὡς ἐνταῦθα παρερχόμενος συνήντησα τῇ σῇ ἀγιωσύνῃ, καὶ τὸ πᾶν μοι ἀψευδῶς ἢ σῇ μακαριότητι ἀπεγύμνωσε. Ἐφη ὁ Ὅσιος· ὁ Ἀγαρηνὸς ἐκεῖνος, τέκνον, ἐκατόνταρχος δαιμόνων χρηματίζει, ἔστι δὲ ὀξὺς εἰς τὸ πολεμεῖν τοὺς ἀγωνιζομένους πρὸς Θεόν, καὶ ἄγειν πρὸς ἀσέλγειαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν, θέλων αὐτὰς εἰς ἐπιθυμίαν αἰσχροῦ καὶ γαργαλισμούς. Σὺ οὖν, τέκνον, παρακαλῶ πρόσεχε σεαυτῷ, καὶ μὴ ἀγνόει τὰ αὐτοῦ μηχανήματα· ὄρα δὲ καὶ νῆφε ἐν πάσιν, ἐπειδὴ ἀπαλὸς καὶ τρυφερὸς εἶ, καὶ ἔνεκεν τούτου μέμηνε κατὰ σοῦ ὁ ὑπερήφανος, ἀνθ' ὧν τῷ Θεῷ σεαυτὸν ἀνκίθει, καὶ φθονεῖ γὰρ σοι τὴν σύνεσιν, τὴν πραότητα, τὴν καθαρότητα, τὴν σοφίαν, τὴν ἀλήθειαν, καὶ διὰ τοῦτο κριεῖται μεμηνῶς κατὰ σοῦ ὁ κατάρτος δι' ὃν ἐξ ὅλης καρδίας σου ἀγαπᾷς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους, τοὺς δι' αὐτὸν τὸ αἷμα ἐκχέαντας, διὰ ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ τὴν ἀπειρον μακαριότητα. Ὅρα πῶς μέλλεις ἀκριβολογεῖν τὴν τούτου πονηρίαν καὶ κακόνοιαν μετὰ φόβου καὶ ἀληθείας πορευόμενος, ὑπωπιάζων σοι τὸ σῶμα νηστεύων, καὶ τὰ τῆς σαρκὸς σκιρτήματα· περιβαλοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης¹ ὡς ἱμάτιον, καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς παιδρῶν εὐφραίνόμενος, φύλασσε δὲ πάσας τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματός σου κα-

2) Τὴν ταπεινοφροσύνην.

θαράς καὶ ἀρρυπώτους· ἐπιθυμεῖ γὰρ ὁ καμπόνηρος μολῶναι τὴν καρδίαν σου, καὶ δοῦλον τῆς ἀκαθαρσίας ἀπεργάσασθαι, τῇ φοβερᾷ γέεννῃ τοῦ πυρὸς καταδικάσαι σπεύδων. Ὁ γὰρ «ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν δοῦλός ἐστι τῆς ἀμαρτίας» (Ἰωάν. η'. 34)· ἑκάτερας δὲ τῆς ἐργασίας δύο εἰσὶν οἱ ἐξάρχοντες, τῆς μὲν δικαιοσύνης ὁ Κύριος, τῆς δὲ ἀμαρτίας ὁ διάβολος. Σὺ οὖν, τέκνον φίλτατον, τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ γενεῶ τῆς δικαιοσύνης προσφιλῆς ἐργάτης, καὶ φυλάξει σε ὁ Κύριος, καὶ τηρήσει σε ὁ Ὑψιστος, καὶ ἡ βοήθεια αὐτοῦ ἔστω κύκλω σου, καὶ «τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου» (Ψαλμ. 111). Θάρσει οὖν καὶ μὴ φοβοῦ, μηδὲ δειλιάτω ἢ καρδία σου τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἐπικαλούμενος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ ὡς μαργαρώδεις ὄμβρους δακρῶν ἐκ τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ ἔσταξε, βρέχων τὴν τιμίαν αὐτοῦ ὄψιν· ἔκστασις γὰρ περιέσχεν αὐτὸν, ἐνωτιζόμενον τὸ λαμπρότατον ἐκεῖνο διάγγελμα, καὶ τὴν μελίρρυτον ἐκεῖνου διδασκαλίαν. Πάντα δὲ ὅσα ἐλάλησεν αὐτῷ ὁ δίκαιος, πρὸς τὸ οὐδὲ ψιθυρίζων, ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ καθεζόμενος, λελάληκεν. Ὡς οὖν τὰ δέοντα ὠμίλησαν, ἀπκασάμενοι ἀλλήλους τῷ ἀγίῳ φιλήματι ἀνεχώρησαν· καὶ ὁ μὲν δίκαιος εἰς τὸ ἐμπαίξεν τὸν κόσμον τὸν μάταιον, καὶ τὸν διάβολον ἦχετο, ὁ δὲ Ἐπιφάνιος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐπορεύθη. Βούλομαι τοιγαροῦν καὶ ἕτερον τεράστιον τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ διηγῆσασθαι, ὅπερ εἰς τὸν θεοφιλῆ παιδα Ἐπιφάνιον γέγονε, μαρτυροῦντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ παρ' αὐτοῦ εὐεργετούμενον, καὶ εἰς τοῦμφανὲς παραστῆσαι τὰ εἰς αὐτὸν πραχθέντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Περὶ τοῦ ἐφήματος τῶν φασουλίων.

Οὗτος οὖν ὁ θεοφιλῆς νεανίας κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἐνε-

κρατεύετο· εἶχεν ἐξ ἔθους τὴν πρώτην ἐβδομάδα τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἄσιτος καὶ ἄποτος διαμένειν, καὶ μετὰ ταῦτα μεταλαμβάνων τῶν ἀχράντων τοῦ Χριστοῦ φρικτῶν μυστηρίων, εἶθ' οὕτως ἄρτου καὶ ὕδατος καὶ τινων ὀσπρίων διὰ τὴν ἀνάκτησιν ἐποιεῖτο τοῦ σώματος. Ἐν μιᾷ τοίνυν τεσσαρακοστῇ μετὰ νηστείας τελέσας τὴν προρρηθεῖσαν ἐβδομάδα, πρὸ τοῦ φθάσαι τὴν ὥραν τῆς θείας λειτουργίας, ἔνδον τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ, αὐτὸς ἐκεῖνος ἐψην¹ τὸ λεγόμενον ὀροφάσουλον, μὴ ἔῶν τινα τῶν οἰκείων αὐτοῦ ἄψασθαι ἐν τῇ ἀρούλῃ², ἀνθρώπων ἐκεῖσα· κειμένων διὰ τὴν φύξιν τὴν τότε ὑπάρχουσαν· ὡς δὲ καθεζόμενος τῇ θέρμῃ ἐπηρεῖδετο τοῦτο ἔψων, καὶ δὴ τοῦ ξύλου κρούσαντος ἐπὶ τῆς προσευχῆς τῆς ἐνάτης, ἀναστὰς ἐπορεύθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, μὴ ἐντειλάμενός τινι περὶ τῆς ἐπιμελείας τοῦ ἐφήματος. Ὁ δὲ πάντοτε λογιμοῖς ἀθεμίτοις πολεμῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐπικατάρατος δαίμων, ἐνέσκηψε τὸν νέον λογιμοῖς ἀποστασίας, προφάσει τῇ τοῦ ἐφήματος ἐπιμελείᾳ, τοῦ ἐξῶσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸ τῆς ἀπολύσεως· ἄρχεται οὖν ὑποφέρειν αὐτῷ κατὰ διάνοιαν τάδε. Ἴδου δι' ὅλης τῆς ἐβδομάδος ἔταλαιπωρήθης, βρώσεως ἢ πόσεως οὐ μετέσχες, ἀπὸ πάντων ἀπαραμύθητος ἐγένου, καὶ τοσαύτη βία ἐξυπηρετήσας, ὥστε ἀποφυγῆναι τῷ καύσωνι τῷ ἀπὸ δίψης ἐπιγεγονότι σοι· ὅτε οὖν ὄφειλες τὴν εὐτελῆ σου τροφὴν ἐπιμελήσασθαι, ταύτην ἐάσας ὑпанεχώρησας, περὶ αὐτῆς μὴ ἐντειλάμενός τινι. Ἐξελθε οὖν καὶ θέασαι, μήπως καύσιν πεποίηκε δυσωδίαν ἐπισπασάμενος· οὐ γὰρ ἀποδράσει ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τῶν ὧδε, μέχρις ἂν ἀποπληρωσῆς τὰ ἐξ ἔθους σοι γενόμενα. Ταῦτα τοῦ ἀλάστορος, ὡς εὐλόγοφανῆ δῆθεν ὑποτιθεμένου καὶ ἄλλα τινὰ δραστικώτερα, ὁ θεοφιλῆς νεανίας οὐκ ἠγνόησε τὰ τοῦ πονηροῦ μηχανήματα, πρὸς δὲ τὴν τούτου ἐπιβουλὴν ἀπεκρίνατο· ἔστι Θεός, ὃς πὰ τῆς ἐμῆς τροφῆς μεριμνήσει καὶ γὰρ αὐτὸς ἐστὶν ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί, ὁ ὑπερασπιστῆς τῆς ζωῆς μου. Ταῦτα κατὰ

1) Ἐψηνε.

2) Ἴσως ἐστὶ ἡ πύραυλον.

νοῦν καὶ διάνοιαν τῷ μιᾶρῳ συμμεριστῇ ἀντιπῶν, καὶ κατασφραγισάμενος, ἵστατο μέχρι τῆς ἀπολύσεως. Ἐπανελθὼν οὖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, εὗρε πάντας ξενίζομένους ἐπὶ τῇ ἡδυτάτῃ εὐοσμῇ τῇ οὖσῃ ἐκεῖ, ἠπόρουσαν τε ἅπαντες περὶ αὐτῆς, μὴ ἐπιστάμενοι πόθεν ἀναδίδονται, καὶ ὡς παραδέξου τινὸς πράγματος τῷ Ἐπιφανίῳ ἔλεγον· δεῦρο δέσποτα, καὶ ὀσφράνθητι εὐωδίας ἀσυγκρίτου, πόθεν ἐκφερομένης τινὸς μὴ ἐπισταμένου. Ὡς οὖν πλησιέστερον ἐγένετο ὁ Ἐπιφάνιος, ὀσφράνθη καὶ αὐτὸς τῆς παραδέξου εὐοσμίας, καὶ κατεπλάγη τῷ θαύματι· εἰσελθὼν δὲ ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, ἔνθα ἡ ἀρούλη ἔκειτο πεπληρωμένη ἀνθρακος ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, ὄρα νεανίαν εὐειδῆ, τῷ μήκει θαυμαστόν, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀγάζον ὑπὲρ τὸν ἥλιον, ἡμφιεσμένον στολὴν θεοπρεπῆ, ἀπὸ μὲν τοῦ τένοντος μέχρι τοῦ στήθους αὐτοῦ λευκὴν χρυσίῳ ἀναμιμνημένην, ἀπὸ δὲ τοῦ στήθους ἕως τῆς ὀσφύος καὶ μέχρι τῶν γονάτων ὡς βοτάνης χλοερᾶς καὶ κή(ι)τρου ἀπαστράπτουσαν. Θαμβηθεὶς οὖν ὁ Ἐπιφάνιος ἐπὶ τὸ ὄρωμενον, βλέπει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ποτὲ μὲν ὑπῆρχεν ὡσεὶ χιῶν ποτὲ δὲ ὡς πῦρ ἐξαστράπτων εἶχε δὲ ἀποκεκαλυμμένον τὸν βραχίονα αὐτοῦ τὸν δεξιόν, καὶ ἵστατο ἐν τῇ ἀρούλῃ ἀσχολούμενος· ξανθοκόμος τὴν κεφαλὴν, ὡς εἶδος χρυσοῦ τὰς τρίχας κεκτημένος.

Ὡς οὖν ἐννεὸς ἵστατο ὁ Ἐπιφάνιος τὴν θέαν αὐτοῦ ἐκθαμβούμενος, ὁ ἡδὺς ἐκεῖνος μάγειρος, ἀπογευσάμενος τοῦ ζωμοῦ ὡς ἂν πείραν λάβῃ τοῦ ἐφήματος, ἐκβαλὼν τοῦ κόλπου αὐτοῦ ἐγχείριον¹ (ἐν ἄλλ. τρούλιον²) μικρόν, τοῖς τρισὶ δακτύλοις ἄρας ἄρτυμα σταυροειδῶς τῷ κυθριδίῳ ἐνέβαλε, καὶ τῷ παλλίῳ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τὸν ἀποκεκαλυμμένον βραχίονα κατεκάλυψεν. Ἐνατενίσας δὲ τῷ Ἐπιφανίῳ μειδιῶν τῷ προσώπῳ, αἴφνης κτησάμενος πτέρυγας ἄρας ἑαυτὸν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ᾤχετο. Ἰλιγγιάσας οὖν τοῖς ὄρωμένοις ὁ Ἐπιφάνιος καὶ καταπλαγεῖς, ἐξέστη τῷ πνεύματι, καὶ στραφεὶς, κατὰ ἀνατολάς, τὰς χεῖρας

1) Ἦτοι μικρὸν μανδύλιον, χειρῶμακτρον.

2) Ἐκ τοῦ λατιν. trulla βαθυλὸν τι ἀγγεῖον.

αὐτοῦ διαπετάσας, δάκρυσι συνεχόμενος ἔλεγε· οἶμοι, Κύριέ μου, τίς εἰμι ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος, ὅτι ἐξαπέστειλας τὸν ἄγγελόν σου τοῦ ἐξυπηρετήσαι μοι· εὐχαριστῶ τῇ σῇ φιλανθρωπία, καὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐσπλαχνίας σου, καθότι ἐμὲ ἐπ' ἀνακλήσει κέκτησαι, καὶ ἐν τῇ θεικῇ σου δυνάμει περιφέρεις καὶ δι' ἐνὸς τόπον τῶν ἀγαπώντων σε ἔχεις με· εὐχαριστῶ σοι τῷ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ καὶ κηδεμόνι καὶ προνοητῇ τῆς σωτηρίας μου. Ταῦτα μετὰ συντετριμένης καρδίας πρὸς τὸν Θεὸν ἀνομολογησάμενος, ἀπήγει θεάσασθαι ὅποιον αὐτῷ ὁ φανείας τὸ ἔφημα κατεσκεύασεν· εὔρε δὲ τοῦτο πάνυ ἔχον τὴν εὐωδίαν, οἷαν τις ἀριθμῆσαι τῶν ἐπὶ γῆς οὐ δύναται. Θαυμάσας οὖν τὸ πρᾶγμα, καὶ μεγάλως εὐχαριστῶν τῷ Κυρίῳ, ἐφθέγγετο. Δόξα σοι, δεδοξασμένε Κύριε, ὁ ἐν Τριάδι ὑμνούμενος, ὅτι τὰ τῆς ἐμῆς εὐτελοῦς νεότητος ἀτυχεστάτα ἔργα ὡς εἰκὸς λογίζῃ, καὶ παραμυθεῖς ταῖς ἀνεικάστοις εὐεργεσίαις σου τὴν ἐμὴν ἀνικανότητα, ὁ καταξιώσας με μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ μέλιτος τῆς σῆς ἀγαθότητος. Εὐχαριστῶ σοι τῷ Παντοκράτορι, καὶ δοξολογῶ σε τὸν φιλοικτίρμονα, καὶ οὐ μὴ ἀποστῶ ἀπὸ σοῦ μέχρι τῆς ἐσχάτης μου ἀναπνοῆς. Ταῦτα προσευξάμενος, καὶ λαθὼν ἀπὸ τοῦ ὄσπριου ἐκείνου μετέσχε, καὶ ἀπεῖρω ἡδύτητι συσχεθεῖς, μετετρέπη εὐθέως πάντα τὰ αἰσθητήρια αὐτοῦ εἰς διάθεσιν ἔνθεον, ὥστε ἐκπλήττεσθαι τὴν ἀθροῦν μεταβολήν, καὶ τὴν ἐναλλαγὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ἐπὶ πλεῖον δὲ διὰ τὸ τεράστιον τοῦτο ἀνήφθη εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ἦν εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Δεσπότητος διαπαντὸς πορευόμενος προθυμότερον.

Ἐν μὲν οὖν τῶν ἡμερῶν ἀναστὰς, ὤσχετο πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν προσευχὴν ποιῆσαι, ὡς πρὸς σύνηθες ἔχων. Καὶ δὴ τῆς ἀκολουθίας τελειωθείσης, ἔνδον ἐληλυθὼς ἐκαθέζετο πρὸ τοῦ πυλῶνος τῶν γεννητόρων αὐτοῦ, ἔντος ἐκεῖσε τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐν παρόδῳ τῆς δημοσίας ὁδοῦ παράγων ὁ μακάριος Ἀνδρέας, τὰ ἐξ ἔθους εἰσπραττόμενος, γυμνός, ἄπορος, εὐτελεῖ ρακίσκῳ τὴν ὁσφὺν κεκαλυμμένος. Ἰδὼν αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος,

νιος, καὶ φιλτρῳ ἀγάπης κινήθεις, ἠβουλήθη εἰσῆσαι εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ μὴ ἔχων πῶς ποιῆσαι εἰς τὸ φανερὸν γινώριμον τοῦτον διὰ τὸ ἐκεῖσε εἶναι τὸν πατέρα αὐτοῦ, σχηματισάμενος λέγει τῷ πατρὶ αὐτοῦ· Κύριέ μου καὶ πάτερ, ὄρῃς ἐκείνον τὸν ἄνθρωπον πῶς περιέρχεται γυμνός τῷ σώματι; ὡς εἰκάξω, ὅτι καὶ παρατετραμμένος ἐστὶ παρὰ τοῦ ἐναντίου. Ἀλλά, Κύριέ μου καὶ πάτερ, οὐ μὴ θεάσῃ τοῦ γλυκυτάτου σου τέκνου Ἐπιφανίου τὸν θάνατον, εἰσαγάγω αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον ἡμῶν καὶ διὰ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ σὲ τιμήσαντος καὶ πεπλουτηκότος Δεσπότητος ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐδωρήσατο ἡμῖν ὁ Θεός, παραθῶμεν αὐτῷ τράπεζαν, καὶ ποτίσωμεν οἶνον εἰς μισθὸν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν· καὶ γὰρ τοῦτο ἔχομεν εὔρειν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Ὁ δὲ πατήρ αὐτοῦ ἔνθους ὑφ' ἡδονῆς γενόμενος, καταφιλήσας αὐτὸν ἔφη· μῦρον τῆς ἐμῆς ψυχῆς καὶ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἐρωτᾷν με ὀφείλεις; ἄπελθε καὶ ὡς κελεύεις ποιήσον, τὰ γὰρ ἐμὰ σὰ ἐστί. Ἐπιφάνιος εἶπεν· ναί, πάτερ οἶδα καὶ γώ, ἀλλὰ γέγραπται· υἱὸς πατρὸς μὴ λέγων· δίκαια θανάτῳ τελευτάτω, καὶ πατὴρ παρατυχόντος τινὶ πράγματι, πᾶσα υἱοῦ πρέβλησις ραγίσειται. Ταῦτα ἀκούων ὁ πατήρ αὐτοῦ, ἠδύφραίνετο ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσειν αὐτοῦ. Ὁ δὲ σεμνὸς Ἐπιφάνιος τάχει πολλῷ καταδιώξας τὸν Ὅσιον, ἔφθασεν αὐτὸν μήκοθεν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ εἰλκε χειροκρατᾶν καὶ πρὸς τὰ ἴδια πορευόμενος· καὶ δὴ τῷ πυλῶνι ἐγγίσαντες, καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐκεῖσε μὴ εὔρεθίντες, ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἔνδον τοῦ πυλῶνος οὐκ εἰσῆλθεν, ἀλλ' ἔξω ἐκάθησεν· οἱ οὖν γείτονες τοῦ Ἐπιφανίου καὶ οἱ παροδίται βλέποντες ἄνθρωπον γεγυμνωμένον, καὶ παρατετραμμένον συνηθροίζοντο πρὸς αὐτόν, καὶ οἱ μὲν στεναγμοῖς αἰμώζοντες τῷ διαβόλῳ καταρῶμενοι, ὅτι τοιοῦτον ἄνδρα πορθήσας παρενέφηρεν· καὶ οἱ μὲν ὀβολὸν αὐτῷ ἐδίδουν, οἱ δὲ οἶνον· αὐτὸς δὲ τῷ οἰκείῳ ἔθει κρατούμενος πάντας ἀπεκρούετο.

εἰ οὐκ ἦν φίλος σου, ἐν καὶ μόνον ῥῆμα ἐξ αὐτοῦ τὸ σύνολον οὐκ ἤκουεν· οὐ γὰρ ἐμοὶ σκοπὸς ἐστὶ τοῦτο τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς ἀμαρτάνουσιν, ἀλλὰ τρέχειν με τὴν εὐθείαν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὴν ἀμείνω ζωὴν ἀπάγουσαν. Ἐφη πάλιν ὁ Ἐπιφάνιος· οἶδα κἀγὼ, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' οὗτος ὁ νεανίας δοῦλός ἐστι, καὶ βιαζόμενος ὑπὸ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, τί ἔχει ποιῆσαι; λέγει ὁ Ὅσιος· οἶδα, καὶ οὐκ ἀγνοῶ τοῦτο, πλὴν εἰς τὰς σωματικὰς χρείας ὀφείλει ἐξυπηρετεῖν ὁ οἰκέτης τῷ ὠνησαμένῳ αὐτόν, οὐχὶ δὲ εἰς τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ εἰς τὰς πράξεις τῆς ἀτιμίας, μάλιστα εἰς τὸ ἐπικατάρατον τοῦτο καὶ βδελυρὸν ἀτόπημα, ὅπερ οὐδὲ τὰ κτήνη πράττειν ἴσασιν. Ἄνθρωπος γάρ τις ἐστίν, ὃς οὐκ αἰσθεται τῆς κόπρου ταύτης τὴν δυσωδίαν ἀποδιδράσκειν; ἔφη ὁ Ἐπιφάνιος· ἐὰν ὁ δεσπότης τὸν οἰκέτην, εἴτε εἰς σωματικὰς χρείας, εἴτε εἰς ψυχικὰς, εἴτε εἰς ἐφάμαρτον προστάξῃ, καὶ οὐχ ὑπακούσῃ, πάντως, Κύριέ μου, οἶδας ὅποσα πάσχει ὑβριζόμενος, τυπτόμενος, ἀπειλούμενος, καὶ τὰ λοιπὰ δεινὰ ἐκδεχόμενος· ἔφη ὁ Ὅσιος· τοῦτο, τέκνον, Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐστὶ τὸ μαρτύριον, ὅπερ αἰνιττόμενος ἔλεγε· «Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶ ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν» (Ματθ. ε'. 10). Ἐὰν δὲ οἱ οἰκέται τοῖς ἑαυτῶν δεσπότηταις εἰς τὴν τῶν Σοδομιτῶν βδελυκτὴν ἐπιθυμίαν οὐχ ὑποκύντωσιν, οὗτοι μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, ὅτι διὰ τῶν βασάνων, ὧν λέγεις, σὺν τοῖς μάρτυσι λογισθήσονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Περὶ τῶν οἰκετῶν Ἐπιφανίου

Ταῦτα αὐτῶν ἐμιλούντων εἰς τῶν οἰκετῶν Ἐπιφανίου, ἀφωρισμένος εἰς τὸ ὄψωνιον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, θεασάμενος τὸν Ὅσιον ἔγνω τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ (πῶς δὲ ταῦτα ἐπέγνω Θεῶ)

μόνῳ γνωστόν), καὶ καθίσας πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, δάκρυσι καθικέτευε τὸν Ὅσιον, ὅπως παρακαλέσῃ τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ γενέσθαι αὐτὸν τοιαύτης ἐργασίας. Ἐγὼ δὲ τῷ πνεύματι ἔδικαιος τί ζητεῖ ὁ παῖς κομίσασθαι καὶ βουλόμενος κατ' ἴδιαν ὀμιλῆσαι αὐτῷ, τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετέστρεψε τὴν φωνὴν αὐτοῦ εἰς τὴν τῶν Σύρων διάλεκτον, καὶ καθεζόμενος συνελάλει αὐτῷ Συριστὶ ὅσα ἐβούλετο. Ὁ δὲ παῖς ἔλεγεν, ἐὰν οὐκ ἦδυνάμην, οὐκ ἂν παρεκάλουν σε τοιοῦτος γενέσθαι ὁποῖος εἶ καὶ αὐτός. Ὁ δὲ Ὅσιος λέγει πρὸς αὐτόν· οὐ δύνασαι ὑποφέρειν τοὺς ἰδρώτας καὶ τὰ σκάμματα τῆς ἀρετῆς ταύτης, ἐπειδὴ στενὴ ἐστὶν ἡ ὁδός· μένε οὖν μᾶλλον καθὰ εἰ ἐνταῦθα ἐν εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι, διδασκόμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου σου τὰ κρεῖττονα καὶ σωτηρίας ἐχόμενα· φεῦγε πορνείαν, μοιχείαν, μνησικακίαν, καὶ τῶν λοιπῶν παθῶν τὸν κατάλογον, καὶ τοιαύταις μὴ περιπεσεῖν ἀνάγκαις. Ὁ δὲ παῖς ἔλεγεν αὐτῷ· εἰ οὖν βούλει τῆς ἐμῆς ἐπακούσαι ἐλαχιστότητος λέξον μοι ὅτι οὐ δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι, καὶ πάντως καταλείψω σε. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος βλέψας τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν τοῦ παιδός, ὅτι ἂ οὐ μεμάθηκεν ἀπεφθέγγετο ἔφη. Βαβαὶ τοῦ θαύματος! πόσα εἰ ἅγιοι δύνανται! θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ! ὁ δὲ μακάριος ἐδεήθη τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ παιδός, τί ἄρα δεοὶ γενέσθαι, χάριν τῆς ἐκείνου δεήσεως ἤλθεν αὐτῷ φωνὴ λέγουσα· οὐκ ἐστὶ τοῦτο συμφέρον, ἄπαγε τοῦ ἐγχειρήματος· ἀλλὰ δεῖξον αὐτῷ τὸ πρᾶγμα, ἵνα μὴ ὡς ἀδυνάτου σου καταψηφίσῃται. Ἐφῆσε οὖν πάραυτα ὁ μακάριος τῷ ἀγγέλῳ τῷ ἐστῶτι ἔγγιστα αὐτοῦ λέγων· Πλήσον τὸ ποτήριον τῆς θυμηδίας, ἀφ' ἧς ἡ χάρις τοῦ κατ' ἐμὲ χαρίσματος ἐπήνησεν. Ἐποίησε δὲ οὕτως ὁ ἄγγελος Κυρίου· καὶ λέγει πρὸς αὐτόν ὁ μακάριος πότισον τὸν ἐπὶ τῶν ποδῶν μου καθημέμον. Ὁ δὲ εὐθέως ἐπότισεν αὐτόν ἀοράτως καὶ ἤρξατο ὁ παῖς παραπλήσια σχήματα ποιεῖν εἰκοῖτα τῷ θεοφόρῳ πατρί, ὃς καὶ ὄρων αὐτὸν ἐμειδία. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἐρῶν τὸ γεγονὸς ἐταράχθη, φοβηθεὶς μήποτε ἐπαναδράμῃ ἐπ' αὐτόν πᾶσα ἡ ἀγχνάκτησις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ,

ἔλεγε πρὸς τὸν μακάριον· δέομαί σου, δούλε τοῦ Θεοῦ, μὴ ποιήσης τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἐπὶ τῇ οἰκέτῃ τοῦ πατρός μου, μήποτε καὶ αὐτὸς ἐξουδενωθῆσῃ, καὶ ὁ Θεὸς ἀντὶ ἀγαθοῦ βλασφημηθῆσεται, καὶ ἐμὲ μεμισομένον καὶ ἐπάρατον δείξης τῇ πατρί, καὶ οὐχὶ ἔξω τοῦ ἐντεῦθεν εἰσαγαγέσθαι σε. Παρακαλῶ οὖν σε καὶ δέομαι μὴ κενὴν ἀποπέμψῃς τὴν δέησίν μου, ἀλλὰ μέμνησο μιᾶς ἡμέρας ἀγάπην ἐμοῦ τοῦ δούλου σου. Ὁ δὲ μακάριος μὴ θέλων τὸν Ἐπιφάνιον κενὸν ἀποπέμψασθαι, ὑπήκουσεν αὐτοῦ τῆς δεήσεως, καὶ προσέταξε τῇ ἀγγέλῳ τοῦ ἄραι ἀπ' αὐτοῦ τὸ δοθὲν αὐτῷ δῶρημα· καὶ εὐθέως ἀνελάβετο ἀπ' αὐτοῦ τὸ δοθὲν ὁ τοῦ Κυρίου ἄγγελος τὸ τοιοῦτο χάρισμα, καὶ πάλιν ἦλθεν ὁ παῖς εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν, καθὼς καὶ πρόωγ ἐχρημάτιζεν. Ἐν λύπῃ δὲ μεγίστῃ γενόμενος ὁ οἰκέτης παρεκάλει τὸν ὅσιον δοθῆναι αὐτῷ πάλιν τὸ δῶρον ἐκεῖνο. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο· λελάληκάς μοι μὴ δύνασθαι με τὸ τοιοῦτον ἐπιδείξασθαι ἐν σοί, θέασαι τοίνυν καὶ μάθε ὅτι ἐν τῇ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ μείζονα, εἰ βούλομαι, δύναμαι ἐν σοὶ ἐπιδείξασθαι· πλὴν ὁ κύριός σου ὁ Ἐπιφάνιος κώλυμά σοι καθέστηκε, παρὰ γνώμην γὰρ τοῦ κυρίου σου οἱ θεοὶ κανόνες¹ οὐκ ἐπιτρέπουσιν. Εἰς δὲ τῶν συνδούλων τοῦ παιδός, προσέταξε τοῦ δεσπότη, κέκληκεν αὐτὸν εἰς τὴν διακονίαν τὴν πρὸς σύνηθες.

Ἐσπέρας δὲ καταλαβούσης ἐβιάσατο ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Ὅσιον τοῦ μείναι ἐκεῖσε. Περὶ δὲ τὴν πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς εὐκαιρησάντων πάντων τῶν οἰκετῶν, συνήχθησαν κατ' ἔθος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον, ἀγάπῃ διαπύρω κρατούμενοι πρὸς αὐτόν, ἣν γὰρ τοῖς πᾶσιν αἰδέσιμος καὶ ἐράσιμος. Ἰσταμένων οὖν αὐτῶν χερσὶν ἐσφιγμέναις, προσέταξεν αὐτοὺς καθεσθῆναι. Ὡς οὖν ἐναθέσθησαν κύκλῳ αὐτοῦ, ὁ μακάριος Ἀνδρέας τῷ νοερῷ ὄμματι τῆς διανοίας ἐνδὸς ἐκάστου τὰ ἔργα ἑώρα, καὶ ποίῳ σφάλματι ἕκαστος αὐτῶν προκατείληπτο· καὶ θέλων αὐ-

1) Πρὸς τὸν πατέρα, ἀποστολικὸν κανόνα, καὶ τὸν δ' ἑξῆς τῆς τετάρτης οἰκουμένης συνέδου.

τοὺς σωφρονῆσαι, τροπωσάμενος ἤρξατο λέγειν, παραβολὴν τινα ἐρευγόμενος. Αὐτοὶ δὲ ἐνωτιζόμενοι τοῦ Ὁσίου τὰ ῥήματα καὶ αἰσχυρόμενοι, εἰς φλόγα τὴν αἰδῶ μεταβάλλοντο, ἄλλοι ἐλεγίον καὶ ἔτρεμον, ἕτεροι αἰσχυρόμενοι ἀνεχώρουν ἢ γὰρ ἀπλῆ τοῦ δικαίου δημηγορία, πάντων τὰ ἀμαρτήματα ἀποτόμως ἠλεγχε, ποίῳ τρόπῳ καὶ πῶς ταῦτα καὶ τοῦ ἐξειργάσαντο. Καὶ τὸ δὲ θαυμαστότερον ὅτι τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἐκάστῳ αὐτῶν ἠλεγχε τὸ ἀμάρτημα· ἔλεγον δὲ ὑπολαμβάνοντες, δι' ἐμὲ ταῦτα λέγει ὁ ἄνθρωπος οὗτος. Φόβῳ δὲ βαλλόμενοι καὶ τρόμῳ ἐκ τῶν αὐτοῦ παραβολῶν, διαφραυλίζων αὐτοῖς τὰ ἀμαρτήματα, ἤρχοντο εἰς μετάνοιαν. Ὅρων δὲ ὁ παμμίαιρος δαίμων τοὺς οἰκέτας Ἐπιφανίου εἰς διόρθωσιν ἐρχομένους, συνεγείρει μετ' αὐτοῦ πλῆθος τῶν ἐκαθάρτων πνευμάτων, καὶ ἐν τῇ προαυλίῳ καθεζόμενοι ἐγελοίαζον· γνοὺς δὲ ὁ μακάριος ἐμειδίασε ταῦτα ἀκούσας. Ὁ οὖν Ἐπιφάνιος καὶ οἱ οὖν αὐτῷ, ἐνωτιζόμενοι τοῦ δικαίου μειδιῶντος, ξένον τοῦτο ἠγοῦντο, καὶ δι' ἣν αἰτίαν τοῦτο ἐπρατε μαθεῖν ἠβούλουντο· οὐ γὰρ ἤκουον ἐκεῖνοι τῶν πονηρῶν δαιμόνων τοὺς ψόφους, οὐκ ὄντες τηλικαύτης διαβλέψεως ἄξιοι. Συνιεῖς δὲ ὁ δίκαιος τοῦτο, ἐν τοῖς δεξιῶς αὐτοῦ περιβλεψάμενος, ἔφη μετὰ τινος ἐξουσίας. Ἄρον ἀπ' αὐτῶν τότε τὸ κάλυμμα τῶν καρδιῶν αὐτῶν· ἅμα δὲ τῷ ῥήματι ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἀκοαὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, καὶ ἤκουον τὰ παρὰ τῶν δαιμόνων λεγόμενα. Ἐπηρώτων δὲ τὸν Ἐπιφάνιον λέγοντες· Κύριε τίνας εἰσὶν αἱ ἄσωτοι γυναῖκες αὐταί, αἱ ἔξωθεν ἐστώσαι, τῷ γελοίῳ κοπτόμεναι καὶ τῇ ἀναιδείᾳ ἐπιφερόμεναι; ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· ἀμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν σκιρτῶσιν οἱ δαίμονες. Καὶ ταῦτα ἀκούσαντες ἑαυτῶν κατεμέμφοντο. Εὐθέως οὖν ἐξαναστάντες καὶ τῷ τιμίῳ Ἐπιφανίῳ προσοκνησάντες, ἐπορεύθησαν ἕκαστος ἐπὶ ταῖς κοίταις αὐτῶν. Ἀναχωρούντων αὐτῶν ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον ἔλεγον· ἐθεάσω θαῦμα παράδοξον, πῶς μοι ὁ πέννης οὗτος λελάληκε τὰς ἀμαρτίας μου; λέγει ὁ ἕτερος, πιστεύσατέ μοι, ἀδελφοί, καὶ ἐμοὶ τὰ τῆς καρδίας μου κρυπτὰ πάντα ἀπεκάλυψεν. Καὶ οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἅγιός ἐστι, οἱ δὲ

ἔλεγον ὅτι μάντις ἐστί, καὶ ἀπὸ τῆς τῶν ζῴδιων συνθέσεως ἀναγγέλει τὰ συμβησόμενα· ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι ἀπὸ δαιμονικῆς ἐνεργείας πάντα ἡμῖν ἀπεκάλυψεν.

Ἵπνωσαν οὖν πάντες· ὁ Ἐπιφάνιος, ὡς ἔθος ἦν αὐτῷ, καταλιπὼν τὴν κλίνην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀνεκλίθη, ὁ δὲ Ὅσιος καὶ αὐτὸς σχηματοποιούμενος ἐν τῇ κλίνῃ Ἐπιφανίου ὑπνῶσαι, καταλιπὼν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς αὐτῆς κατελθὼν, ἐν τῇ κοπρίᾳ ἀνέκλινεν ἑαυτόν, τὸ ὑπόλοιπον τῆς νυκτός. Πρωΐας δὲ γενομένης, προπεμφθεὶς παρὰ τοῦ Ἐπιφανίου, ἐξῆλθεν εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ ἀγῶνα. Τότε προσκαλεσάμενος ὁ Ἐπιφάνιος τὸν παῖδα, ᾧ λελάληκεν ὁ Ὅσιος ἠρώτησεν αὐτόν, τί λελάληκεν ὁ Ὅσιος τῇ Σύρων διαλέκτῃ· ἐπυνθάνετο παρ' αὐτοῦ, ποίᾳ τρόπῳ τὰ μυστήρια ἐκεῖνα ἐν αὐτῷ διεπράχθησαν· ὁ δὲ πίστει πολλῇ εἰς αὐτὸν διακείμενος, ἅπαντα τὰ εἰς αὐτὸν γεγονότα ἀνελλιπῶς διηγήσατο. Κύριέ μου, λέγων, ὅτε ἦλθον αἰφνίως ἐν τῷ κοιτῶνί σου, ἐγενόμην ὄλος ἔννεός, ἐώρων γὰρ τὸ πρόσωπον τοῦ ἁγίου ἐκεῖνου ἀστράπτον ὑπὲρ τὸν ἥλιον· ἐξισταμένου δέ μου, ἐνωτίζομαι φωνῆς, πόνθην οὐκ οἶδα, λεγούσης μοι· πρόσχε καὶ ἴδε, ἡλίκον αὐτῆ ἢ διὰ Κύριον μωρία πεποίηκεν. Ἐώρων οὖν καὶ ἰδοὺ ἀπὸ τῆς ἀκτίνος τῆς οὖσης ἐπὶ τὸν δίκαιον, μικρὰ τις ἀκτίς μερικῶς χωρισθεῖσα προσπέλασε τῇ ᾧφει μου, καὶ εὐθέως ἠρξάμην ποιεῖν τὰ σχήματα αὐτοῦ ὅσῃν ὥραν ἐθέλω· ἔπειτα ἀφείλετο ταῦτα ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ὑπῆρχον καθὰ τὸ πρότερον, εἰς τὰ τοῦ κόσμου ἐπερειδόμενος πράγματα. Καὶ ἰδοὺ, Κύριέ μου, ἀπὸ τοῦ νῦν αὐτὸς γενεῶν προνοητῆς τῆς σωτηρίας μου ὁδηγῶν με ἐν τῇ τρίτῃ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα ἐνωτισθεὶς ὁ Ἐπιφάνιος καὶ ἰλιγγιάσας, ἐξέστη τῷ πνεύματι, καὶ περιπλακεὶς αὐτῷ σὺν δάκρυσιν, ἠσπάσατο τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὡς θεατὰς γενομένους τοιοῦτου μυστηρίου καὶ ἔλεγεν· Ὁ Παντοκράτωρ Κύριος, ὁ δεῖξας σοι τὰ θαυμαστὰ μυστήρια αὐτοῦ, δυνατός ἐστι σῶσαι καὶ τὴν καλήν σου ψυχὴν, ἠρραπημένε ἀδελφέ· κἀγὼ ἀπὸ τῆν σήμερον ὡς φίλον μου γνήσιον καὶ συναίμονά μου πνευματικὸν τὰ περὶ σοῦ διαθήσομαι.

Ἦγάπα τοίνυν ἔκτοτε τὸν παῖδα ὁ Ἐπιφάνιος, συνεργὸς αὐτῷ ἐν πᾶσι τοῖς τῷ κτίστῃ εὐαρεστοῦσι γενόμενος.

Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας, μετὰ τὸ ἀναχωρῆσαι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Ἐπιφανίου, ἠγωνίζετο ἐν ἀποκρύφῳ τόποις καὶ ρύμαις τῆς πόλεως, ὅπου οὐδεὶς αὐτὸν ἐπεγίνωσκεν, ἀφορήτῳ παγετῷ ψυχούμενος, καὶ τῷ κρύει πηγνύμενος, νηστεύων ταλαιπωρούμενος, ὑπὸ πάντων μισούμενος, ὥστε καὶ οἱ παῖδες τῆς πόλεως, τύπτοντες, σύροντες, καὶ ραβδίζοντες σφοδρῶς, καὶ τῷ αὐχένι σχοινίῳ περιβαλλόμενοι, εἰλκον δημοσίως, μέλαν ἐξ ἀνθρώπων ποιοῦντες, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ χρίντες. Οὕτω κακουχούμενος μετανάστης ἐν τοῖς ἀρτοποιαίοις ἐγένετο, πρὸς τὸ ἀνακτῆσασθαι ἑαυτόν, ἦν γὰρ ἐκ τῆς ἄγαν νηστείας ταπεινωθὲν τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ἐκείσε τοίνυν ὑπάρχοντας, τινὲς τῶν φιλοχρίστων ἐδίδουν αὐτῷ ὄβολόν ἑρῶντες αὐτὸν καταταπεινωμένον, καὶ ὡς ἱκανὸν χρόνον μὴ θεασάμενοι, ἔλεγον αὐτῷ· ποῦ εἰς εἰς ἄρτι ἐξήχης; καὶ ποῦ διήγης τὰς τοσαύτας ἡμέρας; ὁ δὲ ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων· ἐξήχῃ, οὐκ οἶδατε ὅτι μωραῖς συμφορούμενος, ὡς μωρὸς διεπάλαιον; καὶ γὰρ αὐτοὶ ἐξήχῃ χρηματίζετε. Οἱ δὲ τῷ γελοῖῳ ἐπαιρόμενοι οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα· μωροὺς γὰρ ἐκάλει τοὺς ὀλεθρίους δαίμονας, μεθ' ὧν τὴν πάλιν ἐκάστοτε ἐποίειτο, διὰ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἀγωνιζόμενος. Καὶ οἱ μὲν ὄβολόν αὐτῷ ἐδίδοσαν, οἱ δὲ καὶ δύο, οἱ δὲ θέρμα, οἱ δὲ ἄρτον οἱ δὲ τυρόν, οἱ [δὲ] ὀπώρας, ἐξ ὧν ἕκαστος αὐτῶν ἐπίπρασκον καὶ εἰσερχόμενος ἐν καθαροποιίᾳ, τοῖς ὁμοίοις πένησι διένειμε ταῦτα. Καὶ πολλάκις τῶν ἐλεημόνων τινὲς οἰκτεῖροντες καὶ ἐλεοῦντες αὐτὸν παρείχον καὶ ἱμάτιον ἕτεροι δὲ πένητες, οἷα λησται χρηματίζοντες, καὶ ἄλλοι ἀναιδεῖς νυκτός αὐτῷ ἐπεμβαίνοντες καὶ ἐκδύοντες ἤρπαζον καὶ ᾤχοντο τρέχοντες, καὶ αὐτὸν γυμνὸν καταλιμπάνοντες. Οὗτοι δὲ ὑπῆρχον τοῦ ἀρχιεπισκόπου τὰ παιδία, οὕσπερ οἱ τῆς πόλεως οὕτως εἰώθασι λέγειν. Πάλιν οὖν μιᾶ τῶν ἡμερῶν τὴν σωματικὴν χρεῖαν ὀπισθεν καθαροποιεῖν τινὲς ποιοῦντος αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν διερχομένων, νεανίσκος τις θεασάμενος αὐτὸν ἀνευθριάστως καθήμενον, ἀνήγγειλε τῷ

καθαροπότη· ὁ δὲ ἐξεληθὼν καὶ ἰδὼν τὸν ὄσιον, σπασάμενος ράβδον μετὰ θυμοῦ τοσοῦτον αὐτὸν ἔτυψεν, ὅσον ἡδύνατο. Διερχόμενος δὲ ἕτερος ἀναιδής, ἀπηγγιωμένον ἔχων τὸ ἦθος, χειριζόμενος βόσκειον ράβδον, καὶ ὡς ἐθεάσατο τὸν ὄσιον τυπτόμενον, τρωθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, δίδωσιν αὐτῷ μεθ' ἧς ἐκράτει ράβδου, ὅσον ἡδύνατο, ὥστε τὸν κτύπον ἀκουσθῆναι πόρρωθεν. Ἀπιδὼν δὲ ὁ ὄσιος πρὸς τὸν τύφαντα, πικρῶς ἐστέναξεν· ἀναστάς δὲ καὶ πλησίον αὐτοῦ γεγονῶς, πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, τοὺς πόδας αὐτοῦ κατησπάζετο, ὑπὲρ αὐτοῦ προσευχόμενος. Τινὲς δὲ ὄρωντες αὐτὸν ἔλεγον. Θεάσασθε, φησί, πῶς ὁ παρατετραμμένος καθάπερ κύων οὕτω τοὺς πόδας τοῦ τύφαντος αὐτὸν κατασπάζεται ἀναισθητῶν καθότι ὁ δαίμων αὐτοῦ ἔνδον ἐπιμαίνεται. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας τὰς ἀνυπαίστες δεξιὰς αὐτοῦ πληγὰς τῶν ἐκεῖ ἀνεχώρησε, ἐν μιᾷ γωνίᾳ τοῦ ἐμβόλου ἀνελθὼν ἐκάθευδεν, ὕπνου βραχυτάτου ἐφαπτόμενος. Οἱ σὺν ἐκείσδε ἑρῶντες αὐτόν, ἐκ βάθους στενάζοντες ἔλεγον· πῦρ καὶ θεῖον ἐπὶ τὴν κορυφὴν τῆς εἰς σὲ ταῦτα ἐργασαμένης· ἔφασκον γὰρ ὅτι ἐκ περιεργίας γυναικὸς τοῦτο ἔπαθεν· οἱ δὲ ἀπὸ ἐπιληψίας. Ὁ δὲ Θεὸς ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης ὁ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γινώσκων καὶ τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐφορῶν, ἤδει καὶ τοῦ δούλου αὐτοῦ τὴν ἐργασίαν καὶ οἱ τρέποις ἔπραττε ταῦτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Περὶ τῆς ἀμάξης.

Κειμένου οὖν τοῦ ὄσιου, καθὰ προείρηται, ποτὲ μὲν ἐπὶ ἀμφόδου¹, ποτὲ δὲ ἐν τοῖς ἐμβόλοις τῆς πόλεως, συνέθη ἄμαξαν διέρχεσθαι ἐκεῖσε· ὁ τοίνυν βοηλάτης, οἷον πολλῇ κεκαρωμένος, ἐπορεύετο τραγηδῶν, οὐ μέντοι συνείδε τὰ κατὰ τὸν δίκαιον. Παριόντες τίνων οἱ βόες κατεπάτησαν αὐτόν, διελθόντες δὲ καὶ οἱ

1) Ἦτοι δρόμος στενὸς περὶ συνουκίας.

τροχοὶ μέσον τῆς κοιλίας αὐτοῦ. Κατεκραύγασαν οἱ τὴν ὁδὸν πορευόμενοι τοῦ βοηλάτου, καὶ τινες τύφαντες αὐτὸν ἔλεγον· τυφλέ, οὐκ αἰσθάνη, κἂν οὐκ ἔβλεπες πόθεν παραύεται ἡ ἄμαξα· Ὁ δὲ τῇ μέθῃ κεκαρωμένος, μόλις ἀπεκρίνατο. Καὶ τίς ἠνάγκασεν αὐτὸν μέσον τῆς ὁδοῦ κεῖσθαι; οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔφασαν. Δίφη σοι ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ φρόνησιν καὶ τὸ πνεῦμα, ὅπερ εἰς τηλικαύτην τοῦτον ἐκφέρει ἀναισθησίαν. Ὁ δὲ δίκαιος χάριτι θεῖα διέμεινεν ἀβλαβής· καὶ τινες θαυμάζοντες ἔλεγον. Τί εἴπωμεν, ἢ τι φθεγξώμεθα περὶ τοῦ πεφυρμένου¹ τούτου; Ἐπαποροῦμεν, ἄρα ὑπὸ Θεοῦ ἐσκεπάσθη οὕτως, ἢ ὑπὸ πονηρῶν δαιμόνων, ἐν οἷς κατατριβόμενος ὤλυται. Οἱ δὲ ἔλεγον. Εἰκάζομεν ὅτι ὁ συμπεριφερόμενος αὐτῷ δαίμων, ἐπιποθὼν συνεῖναι μετ' αὐτοῦ, ὀξέως τῆς ἀμάξης τὸ βάρος ἐκούρισε, καὶ ἀβλαβῆ ἐφύλαξεν. Ἄλλοι ἔλεγον. Οὐχί, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐλεήμων ὑπάρχων, οἰκτιρήσας τὴν αὐτοῦ ἀτυχίαν καὶ ἀσθένειαν, ἐτέκπασεν αὐτόν. Ταῦτα δὲ πάντα ἐκουσίως ἔπραττεν ὁ δίκαιος, μισήσας τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

Περὶ τοῦ φλέγεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ καύσωνος.

Ἐτερον δὲ θαῦμα ἔπραττεν ὁ δίκαιος, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἐνδυναμοῦντος αὐτόν. Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις τοῦ θέρους, ἠνίκα ὁ ἀφόρητος καύσων τοῦ ἡλίου ὑπῆρχεν, ὁ καὶ τὴν γῆν ὡς κάμινον ἐργαζόμενος· τότε ὁ μακάριος σχηματιζόμενος ἐποίησεν αὐτὸν ὡσπερ μεθύνοντα, καὶ ἐρχόμενος ἐν τόπῳ καυσώδαι, ἐκείσε ὑπέμενε τὸν φλογερὸν καύσωνα, ἄβρωτος καὶ ἄποτος μέσον τῆς

1) Ἦτοι μεμολυμένος (Βαρὶν).

ἔδοῦ ἀνακείμενος. Οἱ οὖν διερχόμενοι συμποδιζόμενοι ἐπ' αὐτῷ, ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας θυμούμενοι, οἱ μὲν ράβδοις ἔτυπτον, οἱ δὲ λακτίζοντες ἰδιέβαινον, ἕτεροι βλασφημοῦντες καὶ τοῖς ποσὶ καταπατοῦντες παρέτρεχον, ἄλλοι τοῦ ποδὸς αὐτοῦ λαβόμενοι εἰς τὸ κάταντες ἔσυρον. Ἦνίκα δὲ ἡ νύξ κατέλαθεν, ἀνιστάμενος ἐκείθεν, ἤρχετο ἐν τοῖς προθύροις τῆς ἐκκλησίας, καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ὑπῆρχεν ἀσχολούμενος ἐν προσευχαῖς καὶ δεήσεσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Περὶ τῆς ἀνοίξεως τῶν πυλῶν.

Ἐν μιᾷ οὖν περιόδῳ τῆς αὐτοῦ ἐργασίας, συνέθη ἐπιτελεσθῆναι εἰς τὸν τοῦ Κυρίου θεράποντα τὸ τοιοῦτον παράδοξον. Κατὰ γὰρ τὸ εἰωθὸς, πορευομένου αὐτοῦ ἐν ἀωρίᾳ, πρὸς τὸ μὴ γνωσθῆναι τινὶ τὴν προσευχὴν αὐτοῦ, ἐν τοῖς προθύροις τῶν Ἐκκλησιῶν, συνέθη παραγενέσθαι αὐτόν, ἐν τῷ εὐκτηρίῳ οἴκῳ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῷ ὄντι ἐν τῷ εὐωνύμῳ ἐμβόλῳ τοῦ φόρου Κωνσταντίνου¹. Ἐτυχε δὲ καὶ τινὰ παῖδα κατ' ἐπιταγὴν τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἐν τῇ λεωφόρῳ ἐπ' ἀποκρισεὶ διερχέσθαι. Τοῦ οὖν Ὄσιου ἀπερχομένου πρὸς τὸν εὐκτήριον οἶκον προσεύξασθαι, ἔφθασεν ὁ παῖς ὀξυτέροις βαδίῳ ποσίν ὁ δὲ Ὄσιος ἠγγύησεν τὸν ἀκολουθοῦντα ὀπισθεν, τοῦ Θεοῦ οὕτως οἰκονομήσαντος. Ὡς δὲ πλησίον τῶν προθύρων ἐγένετο, τοῦ Θεοῦ θέλοντος, ὡς προσέφη, δειχθῆναι ὁποῖός ἐστιν, ἐκτείνας τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα καὶ σφραγίσας τὰς πύλας τῷ σημείῳ τοῦ τι-

1) Ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ μεγ. Κωνσταντίνου κτισθέντι φόρῳ (ἀγορᾷ) ἐν τῷ β' λόφῳ ὑπῆρχε ναὸς τῆς Θεοτόκου ὅστις ἐκτίσθη ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα· ἀλλὰ πῶς τοῦτο εἶναι δυνατόν; εἴαν ὁ ἅγ. Ἀνδρέας ἔζη ἐπὶ τῶν χρόνων Λέοντος τοῦ Θρακῆς. καθὼς ὀπισθεν θλῖζομεν, πῶς ἐνταῦθα ἀναφέρεται ναὸς κτισθεὶς βραδύτερον; καὶ ἡμᾶς ὁ ἀνωτέρω ναὸς ὑπῆρχε καὶ ὅν χρόνον ἔζη ὁ μακάριος Ἀνδρέας, ἀλλὰ παλαιωθείς ὑπὸ τοῦ χρόνου ἀνηκοδομήθη ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, ἴσως ἐκ βῆθρων καὶ διὰ τοῦτο ἀναφέρεται οὕτως ὡς κτίτωρ αὐτοῦ.

μίου σταυροῦ, εὐθέως αὐτομάτως ἠνεφύχθησαν αἱ πύλαι, καὶ εἰσελθὼν ἔνδον, ἐκτενῶς τὴν προσευχὴν ἔποιε, μὴ ἐπιστάμενος ὅτι ὀπισθεν ὑπὸ τινος κατοπτέυεται. Ὁ οὖν παῖς ἠκολούθει ἰδεῖν αὐτόν, ἐγίνωσκε γὰρ ὅτι ἦν εἰς τῶν παραπεφυρμένων, καὶ ὡς εἶδε τὰς πύλας ἀνεφύχθεις ἔφριξε ἱλιγγιάσας, καὶ τρέμῳ συσχεθεὶς ἐλογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων· Ἴδε ποῖον δούλον τοῦ Θεοῦ, οἱ κατὰ ἀλήθειαν παρατετραμμένοι, ἐξήχον ὀνομάζουσι τίς ἄρτι ἐδείκνυε τοῖς ἀναισθήτως αὐτὸν κολάζουσι καὶ τύπτουσι, ποῖος ἅγιος καθέστηκε καὶ ἀγνοοῦμεν ἡμεῖς οἱ τάλανες! Ὡ πόσους κρυπτοὺς δούλους ἔχει ὁ Θεός, καὶ οὐδεὶς ὁ συνίων ἢ ὁ γινώσκων τὰ κατ' αὐτούς! Ὡς δὲ ταῦτα ἐλογίζετο, πρὸ τῶν πυλῶν ἰστάμενος, πορευθεὶς ἐγγύτερον, ἐσκόπευε τί ἔνδον ἐργάζεται, καὶ βλέπει αὐτόν πρὸ τοῦ ἁμβωνος ἐπὶ τοῦ ἀέρος κρεμάμενον καὶ προσευχόμενον· κύκλῳ δὲ αὐτοῦ ἐξεπορευέτο φλόξ πυρός, καὶ εὐωδία ἀσύγκριτος, μέχρι τῶν πυλῶν τοῦ ναοῦ, ὅπου γε ἔ παῖς θεωρίας ἕνεκα ἵστατο. Καταπλαγείς οὖν ὁ παῖς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ θεάματι, ἀνεχώρησε, τὴν πρόσταξιν ἐκτελέσαι τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ὄσιος τὴν προσευχὴν τελέσας ἐξῆλθε ἐν δὲ τῷ ἐξίναί αὐτόν, ἠσφαλίσατο πάλιν τὰς θύρας τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ. Ἐπέγνω δὲ καὶ τὸν παρατηρησάμενον παῖδα, καὶ ἔλυπετο ἐπὶ τούτῳ· ἐπέγνω δὲ τῷ πνεύματι, ὅτι ὁ οἰκέτης τῶν πραχθέντων παρ' αὐτοῦ θεατῆς ἐγένετο· παρετήρει δὲ καὶ τὴν τούτου ἐπιστροφὴν ἵνα παραγγεῖλη αὐτῷ, ὅπως μὴ δηλᾷ τινὶ τὰ κατ' αὐτόν ποιήσῃ. Ἀνθυποστρέψαντος δὲ τοῦ παιδός, συναντήσας ὁ δίκαιος αὐτῷ λέγει· φύλαξαι, τέκνον, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι τινὶ τὰ δραθέντα σοι, ἐν τῷδε τῷ τόπῳ καὶ ἔσται σοι ἔλεος παρὰ Κυρίου· εἰ δὲ ἐν ῥήματι δοκιμάσεις ἀπὸ τῶν θεαθέντων σοι ἀναγγεῖλαι τινὶ, ἐντελοῦμαι πνεύματι ἀκαθάρτῳ καὶ θρίαμβόν σε τῇ πόλει καταστήσει· ὅμως, μὰ τὸν Ἰησοῦν, ὁ φυλάσσω σε ἄγγελος οὐκ ἔσσει σε φθέγγασθαι· ἐντελοῦμαι γὰρ αὐτῷ περὶ τούτου καὶ ἀφρόντιστος ἔσομαι. Ὁ δὲ βλέπων τὸν ὁμιλοῦντα αὐτῷ τίς ἐστι, φόβῳ συσχεθεὶς ἔφη· Οὐχὶ Κύριε. Πορευόμενος δὲ ἐν ἑαυτῷ ἐξέστη λέ-

γων βαβαὶ τοῦ θαύματος! Ἴδε ποταπὸς ἅγιος, καὶ ἀγνοοῦμεν ἡμεῖς οἱ παραπερφυμένοι ἐπ' ἀληθείας. Βαβαὶ τοῦ μυστηρίου! πόσους κρυπτοὺς δούλους ἔχει ὁ Θεός, καὶ ἀγαθῆς πολιτείας καὶ συνειδήσεως! καὶ ἅπερ ἐν τοῖς βίοις τῶν ἁγίων ἠκούσαμεν, ταῦτα οἰκείοις ὀφθαλμοῖς ἐώρακαμεν. Πορευθεῖς οὖν πρὸς τὸν κύριον αὐτοῦ ἀνήγγειλε τὴν δέουσαν ἐντολὴν τῆς ἀποκρίσεως αὐτοῦ· τῷ δὲ πνεύματι τῆς λήθης παραβεβλημμένος, ἐβουλεύσατο καθ' ἑαυτὸν ἀναγγεῖλαι τῷ κυρίῳ αὐτοῦ, ἅπερ ἐώρακεν, ὅπως κἀκείνος μεταλάβῃ τοῦ θαύματος. Καὶ ἐν τῷ μέλλειν ἀνοῖξαι τὸ στόμα αὐτοῦ, ὠράθη αὐτῷ νεανίας ἐστὼς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, ἀστραπῆς εἶδος ἔχων, καὶ ἐκροθήσας αὐτὸν εἶπε· Παῦσον, ταπεινέ, μὴ ληφθῆς πνεύματι πονηρῷ, καὶ δαίμονος γενήσῃ παίγνιον. Ἰδὼν οὖν τὸν ὀραθέντα αὐτῷ, ἐννεὸς ἐγένετο, καὶ φόβος καὶ τρόμος ἐπελάβετο αὐτόν. Βουλόμενος ἀπὸ τοῦ φόβου ἀνακράξαι, ὁ πύρινος ἐκεῖνος νεανίας τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ παλάμη τὸ στόμα αὐτοῦ περιέφραξε λέγων· παῦσον, ὦ τέκνον. Καὶ εὐθέως οὖν τῷ λόγῳ ἀφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτοῦ. Φρίξας οὖν ὁ νέος εἰς τὰ ὀραθέντα αὐτῷ ἀπορῶν ἰλιγγία, καὶ τῷ θαύματι ἐκάστοτε ἐπ' ἀναμνήσει ἐκέκτητο· ἄκων γὰρ καὶ μὴ βουλόμενος διετῆρει τὸ στόμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἀναγγέλλειν τινὲ τὰ τοῦ δικαίου τεράστια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ τῶν σύκων.

Ἐν μᾶ τούτων τῶν ἡμερῶν, τρυγητοῦ ὄντος, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς πιπράσκουσι τὰς ὀπώρας, τὰς καλλίστας ἐν ὑαλίνοις σκεύεσι τιθέναι καὶ πωλεῖν ἐν ἐνὶ τῶν ἐργαστηρίων προέκειτο σκευὸς ὑέλινον, σύκων καλλίστων ὑπάρχον ἀνάπλεον. Ὁ οὖν δίκαιος ἦν διατρίβων ἐκεῖσε, καὶ τινες τῶν πολιτῶν γελοιασταὶ ἐκεῖσε ἐστῶτες, ὡς ἐθεάσαντο τὸν πιπράσκοντα ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτοῦ κλινόμενον, καὶ ὑπνῷ καταλαμβανόμενον, πλησίον τῶν

ὀπωρῶν ἀπαγαγόντες τὸν ὕσιον, ἐπεδείκνυν τὴν τῶν σύκων σύνθεσιν, καὶ δακτυλοδεικτοῦντες ἔλεγον· φάγε, ἔξηγε, καὶ ἔμπλησον τὴν κοιλίαν σου, μήποτε εἰς τὸν ἐπίοντα καιρὸν οὐ γενήσονται. Ὁ δὲ ὑπακούσας, καὶ καθοθεῖς, πλησίον, ἤρξατο ἐσθίειν ὡς ἠδύνατο· ὀρώντες δὲ αὐτὸν οἱ ἐπιτρεψάμενοι οὕτως ἐσθίοντα διένευον αὐτῷ ἀφρόως ἐμπλήσκεισθαι. Ἐλαττωθέντος οὖν τοῦ σκευῆς διυπνισθεῖς ὁ πεπράσκων, θεασάμενοι αὐτὸν οἱ γελοιασταὶ ἀνεχώρησαν· τοῦ δὲ μακαρίου ἐσθιόντος, θεασάμενος αὐτὸν ὁ πιπράσκων, ἐγερθεῖς καὶ δραξάμενος ράβδου τινὸς τῶν ἐκαῖσε ἐστῶτων, ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸν ἔτυψεν, ἕως οὐκ ἦν ἰσχυρὸς ἐν αὐτῷ· οὕτως οὖν ὠθῶν, τύπτων, λακτίζων, πόρρω ἀπέδιωξεν.

Συναντᾶ οὖν αὐτῷ ὁ παῖς, ὁ ἰδὼν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἀέρος κρεμάμενον, ὁ καὶ βλέψας αὐτοῦ τὰ θαυμάσια καὶ περιλαθῶν αὐτόν, κατεφίλει αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον· ὃν ἰδὼν μεμελανωμένον ἐπυθάνετο τὸ τίς ἄρα τὸ τοιοῦτον αὐτῷ κατεργάσατο. Λέγει πρὸς αὐτόν ὁ μακάριος· ταῦτά μοι προεξένησε, τέκνον, ὁ ταλαίπωρος εὐτος λάρυγγε, ἠδονῆ σύκων δελεασθεῖς ὁ ταλαίπωρος· εἰ τοῖνον δι' εὐτελῶν σύκων δελεασθέντα, τοσοῦτοις ράβδοις ἐγρίσχοντο, τίνα ἐνδείξεται ὁ Θεὸς τοῖς ἐν τοῖς αἰσχίστοις ἔργοις καὶ πράξεσιν ἠδυνόμενοις, καὶ μὴ ἐνδεικνυμένοις μετάνοιαν; εἶτα ἔφη πρὸς τὸν παῖδα· οὕτως ἐπιλαθόμενος ἐτήρησας τὰς παραγγελίας μου; πάντως ἐὰν μὴ ἡ πύρινος χεὶρ τοῦ πυρφόρου νεανίου ἐπισφαλίσάτο σοι τὸ στόμα ἐκώλυσέ σε ἔμμελλες ἂν εἰς τῶν δαιμονιζομένων ὑπάρχειν. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας ἔφριξεν, ἐπὶ τῇ προρρήσει τοῦ δικαίου, ἀναμνησθεῖς τοῦ φρικωδεστάτου θαύματος· ἐπεχόμενος τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἐπὶ τὰ πρόσω ἐπορεύοντο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Περὶ τῆς συνανήσεως τοῦ διαβόλου.

Ὁ δὲ κατάρατος δαίμων ἰδὼν τὸν δίκαιον φιλιωθέντα τὸν παῖδα, καὶ δι' ὧν ἔδειξεν αὐτῷ τὰ προρρηθέντα θαυμάσια, φθόνῳ

συσχεθείς, συμπεριλαμβόμενος μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν παμβέβηλον σατανᾶν, καὶ συναντῶσι τῷ δικαίῳ μετὰ τοῦ παιδός, ἐδεύοντι ἐν τινὶ ἐμβόλῃ σκοτεινῇ, καὶ ἐξαφθέντες τῷ θυμῷ ἔλεγον. Μήμεγας, κοσμοεμπαιχτα, δόλιε ἀφαρπάζων· οὐκ ἀρκεῖ σοι ἡ οἰκία Ἐπιφανίου, καὶ τῶν λοιπῶν, οὐσπερ ὑπευθύνους μοι ὄντας τῇ ἀμαρτίᾳ ἐκάθηρας, καὶ τῷ Θεῷ σου προσήγαγες, ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἄραι βούλει ἀπ' ἐμοῦ, καὶ καθᾶραι διὰ μετανοίας; καὶ εὐθέως ἤρξατο λέγειν τὰς ἀμαρτίας τοῦ παιδός. Ὁ δὲ ὄσιος ἐμβριμησάμενος, λέγει πρὸς αὐτόν· ταῦτα πάντα ἔστωσαν σὺν Θεῷ τῇ ἐμῇ εὐτελείᾳ, σὺ δὲ τί δέει πρὸς ταῦτα παμμίαιρες; ἐγὼ ὑπὲρ τῶν τούτου πλημμελημάτων τίνω δίκας, τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ αὐτοῦ θήσομαι, καὶ σὺ αὐτὸς ἐν τῷ τέως οὐχ ἔξεις μερίδα ἐπὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ταῦτα εἰπὼν ὁ ὄσιος ἐμμανῆς γενόμενος ὁ διάβολος καὶ σατᾶν ὁ παμβέβηλος τάραχοι δεινοὶ πέλοντες, καὶ ἐχθροὶ τῶν πόλεων, ἐν τῇ μεγίστῃ ταύτῃ τῶν πόλεων ἐνεδρεύοντες καὶ πολεμοῦντες τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ τὸ πράττειν τὰ ἔργα τῆς αἰσχύνης ἠβουλήθησαν ἀρπάσαι τὸν παῖδα ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ὄσιου. Ὁ δὲ μεγάλῳ θυμῷ συσχεθείς, καὶ ἄρας λίθον ἐκ τοῦ ἐδάφους, κατὰ τῶν πονηρῶν ἐκείνων ἔβαλεν καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα φρικτὸν, χοίρων γὰρ δίκην ἐπὶ τοῦ ἀέρος θρηνοῦντες ἠφραντῶθησαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Περὶ τοῦ νεανίου τοῦ κλέπτου.

Ὁ δὲ μακάριος ἔρχεται μετὰ τοῦ παιδὸς ἐν καθαροποσίῳ, καὶ ὠνησάμενος ὁ παῖς ἄρτον καὶ οἶνον καθεσθέντες ἦσθιον. Εἶτα παραγίνεται τις νεανίας ἄρτι τὸν ἴουλον ἐπανθοῶντα ἔχων μεθ' ἑτέρου τινὸς νεανίου, καὶ αὐτοὶ καθεσθέντες πλησίον τοῦ θεοφόρου Ἀνδρέου ἦσθιον. Ὁ δὲ ὄσιος ἐπιγνοὺς τὰ αὐτῶν

πλημμελήματα, ἐπεσκόπει εἰς αὐτοὺς καὶ βουλόμενος εἰς ὑπόμνησιν τῶν ἡμαρτημένων ἀγαγεῖν, ἤρξατο τοῖς παιγνίοις κίχρασθαι. Οἱ οὖν ἐκεῖσε καθεζόμενοι βλέποντες τὴν τούτου προσποιητικὴν παράνοιαν, τῷ γελοίῳ γυφραίνοντο· ἐκτείνας δὲ τὴν χεῖρα ὁ ὄσιος ἤρπασεν ἐξ ἑνὸς αὐτῶν παξάματιον καὶ ἦσθιεν· ὁ δὲ ἀγανακτήσας ἔφη τῷ δικαίῳ· σὺ καθέζη σιωπῶν, δαιμονιάρη, παρατετραμμένε, ἀλλ' ἀναΐδειαν κεκτημένος τὰ ἀλλότρια ἀρπάζων καθέστηκας; λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος κατ' ἀλήθειαν ἔξηχε, οὐχ ἡσυχάζεις ἐρημῶν, ἀλλὰ γε τὰ πράγματα τοῦ Συμεῶν σεσύληκας· καὶ ἐχόμενος τοῦ ρήματος, δίδωσιν αὐτῷ ράπισμα, ὅση δυνάμει ἐκέχρητο, ὥστε ἡμίτριον ἠχεῖν τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ. Συνιεὶς δὲ ὁ κλέπτης τὸ ἴδιον πταίσμα, οὐκ ἐτόλμησέ τι ἀποκριθῆναι ἢ ἀνταμύνασθαι αὐτῷ· ἐξενίζετο δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ ἔλεγεν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, πόθεν οὗτος ἐπίσταται ταῦτα· ραπίζει σὺν καὶ τὸν ἕτερον, καὶ φησι καὶ σὺ, ἔξηχε, κλεψιμαῖα ἐσθίων, οὐκ αἰδῶ; ὁ φοβηθείς, ἠρνήσατο μὴ οὕτως εἶναι. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ἔφη πρὸς αὐτόν· πιστευσόν μοι, ἐὰν προσθῆς ἔτι τοῦ κλέπτειν, ἐξετασθήσῃ τῷ δαίμονι. Καὶ ἐπιστραφεὶς, ὡς πρὸς τινα ἔφη· εἰ ἔτι ἅπαξ προσθήσῃ τοῦ κλέψαι, χρήσαι αὐτὸν εἰς ἐξέτασιν, καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Ἐτέρα συνάντησις τοῦ διαβόλου.

Ὁδεύοντος δὲ πάλιν τοῦ μακαρίου μετὰ τοῦ παιδὸς συνήνητησεν αὐτῷ ὁ διάβολος μετὰ ὄχλου δαιμόνων, καὶ ἐθορύβει μεγάλως ὑπὲρ τε τοῦ παιδὸς καὶ τῶν σὺν αὐτῷ καὶ δι' ὧν ἠλεγχε τῶν κλεπτῶν τὰ ἀμαρτήματα, ἦτοι τὰ παραπτώματα. Ὁ δὲ ὄσιος, ἰδὼν τὸν διάβολον θορυβούμενον ἐμβριμησάμενος λέγει· πάλιν πρὸς ὀργὴν σου ἦκας ἐπάρατε; τί τοῖνον ὧδε γέγονας, μάταιε καὶ δόλιε; πάλιν κατὰ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον ἡ-

κας; μὰ τὸν Ἰησοῦν! κακὴ σου ὥρα ἐφέστηκε, αἶρε ἐντεῦθεν, ταλαιπῶρε, ὅτι οὐδὲν ἡμῖν μέλει ἀπὸ τῆς σῆς ματαιότητος. Ταῦτα τοῦ δικαίου εἰπόντος, ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ διάβολος· Ἄνδρέα, ἀδικεῖς με, μὰ τὸν ἀσάλευτον Ὀρόνον, καὶ τὴν τούτου εὐπρέπειαν! πάντα κατὰ τυραννίδα ποιεῖς, ἅπερ πράττων καθέστηκας· διατί γὰρ φανεροῖς τοῖς πολλοῖς τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ βλέποντες ταῦτα εἰς κατάνυξιν ἔρχονται καὶ μετάνοιαν; ὕπαγε ἀπ' ἐμοῦ, ἀναχώρησον, φύλαττε δὲ σεαυτὸν ἐκ τῶν δι' ἁμαρτίας καὶ φαυλότητος ὑποκειμένων μοι, καὶ μὴ παραινῆς αὐτοὺς τῆς ἐμῆς φιλάτης ἀνομίας ἀποδιδράσκειν· οὐκ οἶδας ὅτι ἔχουσι Μωσῆα καὶ τοὺς λοιποὺς προφῆτας; οὐκ οἶδας ὅτι ἔχουσι τὰ Εὐαγγέλια, Παῦλον, τοὺς βίους τῶν ἁγίων ἀναγράφτους; τούτων ἀκουσάτωσαν· οὐκ ἀρκοῦσιν οὗτοι πρὸς νοθεσίαν, ἀλλὰ καὶ σὺ με καταβέβληκας; τί ἐμοὶ καὶ σοὶ παρατετραμμένε, κοσμοεμπαικίτα; Ἀποστῆθι ἀπ' ἐμοῦ, ὁ τὰ σέλη ἐσθίων, ἐπεὶ ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰῶβ κατὰ σοῦ ἐξαίτησομαι.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ μακάριος λέγει ὧ ἐπικατάρατε, οἷοις προσηύρησι τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τυρώσκειται ἡ καρδία σου! τίς δὲ ὁ τρόπος δι' οὗ δυνήσῃ με ἀποστῆσαι τῆς προθέσεως, καὶ κατ' ἐμοῦ τὸν Κύριον ἐξαίτησασθαι; φεῦ τῆς σῆς λοιδορίας παγκράκιστε, διὰ ποίαν αἰτίαν ἢ πρόφασιν τὴν αἴτησιν κατ' ἐμοῦ βούλει ποιῆσαι; μὴ διὰ τὸ χρυσίον, ὅπερ οὐ κέκτημαι; μὴ διὰ τὸ ἀργύριον, ὅπερ οὐχ ὑπάρχει μοι; μὴ διὰ τὰ προάστεια; διὰ τοὺς οἰκέτας; Μὴ οὖν ἐλεήσῃς τι τῆς ἐμῆς ὑποστάσεως τῶν οἰκείων, τὰς οἰκίας, τὰ οἰκοδομήματα κατὰστρεψον, ποιήσαι μοι βλασφημῆσαι τὸν Κύριον· μὴ τὰ ἀλλασσόμενά μοι οκεπάσματα ἐπίφθονά σοι καθέστηκε; μὴ τὰ στίλβοντα ὑποδήματα; μὴ τῆς καλύβης ἢ ὑπερψάνεια; τί ἔχεις κατ' ἐμοῦ ἐργάσασθαι, βέβηλε, μάταιε, κύνων μιὰρὲ καὶ παμμίαιρε; πρόσχεες καὶ θέασσι, μὴ τὸ ρερρυωμένον καὶ διερρωγὸς τοῦτο ἱμάτιον, ὃ περιβέβλημαι; ἰδοὺ δίδωμί σοι καὶ αὐτό· καὶ σὺν τῷ λόγῳ ἀποδυσόμενος τὸ πενιχρὸν ἐκείνο χιτῶνιον, εἰς τὴν ἀπρόσωπον αὐτοῦ ὄψιν ἐναπέριψε, καὶ γυμνὸς ἤρετίσαστο πορεύεσθαι. Ὁ δὲ παῖς θεασάμε-

νος τοῦτο αὐτῷ εἰργασμένον, ἤρε καὶ ἐνέδυσεν αὐτόν. Ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ἀσπασάμενος τὸν παῖδα, καὶ πολλὰ παρεγγυήσας τῶν βλαβερῶν ἀπέχεσθαι, ἀπέλυσε αὐτὸν οἴκαδε αὐτῶς· δὲ μέσον τοῦ θορύβου ἐσχόλαζε τοῖς πνευματικοῖς ἔργοις τε καὶ καμάτοις, προκόπτων καὶ υπεραϊρόμενος, νηστεύων, ἀγρυπνῶν, ταλαιπωρούμενος ὑπὸ τοῦ καθ' ἡμέραν πόνου καὶ θρόμου καὶ ἰδρώτος, τυπτόμενος, ὑβριζόμενος, ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀγῶσιν αἰεὶ ἀγωνιζόμενος.

Ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος, ὃν ὁ δίκαιος παρήγγειλε τοῦ μὴ κλέπτειν, ἐπιλαθόμενος τῶν ρημάτων αὐτοῦ, ἐν τοῖς προτέροις αὐτοῦ ἐπορεύετο ἤθεσι, μᾶλλον δὲ καὶ χείροσι· βλέψας δὲ ὁ δίκαιος ὡς οὐδὲν ὠφελεῖ ἐπ' αὐτὸν ἡ μακροθυμία, ἐπιστάς ἐκεῖσε τῷ πνεύματι, ὅπου ἦν αὐτοῦ ἡ οἴκησις, ἐκέλευσε ἐνὶ τῶν πονηρῶν ἀγγέλων ἐξετάσαι αὐτόν, καὶ διὰ τῶν ἰδίων ρημάτων πάσας τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ θριαμβεῦσαι. Ὡς οὖν ἐλήφθη τῷ πονηρῷ πνεύματι, συνῆκεν εὐθέως τῇ ἐπαναμνήσει τοῦ κόσμου τῆς τοῦ δικαίου χειρὸς. Ἀδημονία οὖν συσχεθεὶς, καταφεύγει εἰς τὸν εὐκτῆριον οἶκον τῆς υπεραγίας Θεοτόκου τὸν ὀνομαζόμενον Μυρέλαιον¹, διὰ τὸ τὸν τίμιον αὐτῆς χαρακτήρα βλύζειν τὸ μύρον ὡς ἔλαιον· ὡς δὲ ἐκεῖσε κατέφυγεν εἰς ἐπίσκεψιν εἰς τὴν Θαυματουργόν, ἤρξατο δάκρυσιν ἐκλιπαρεῖν τὴν βοηθὸν ἐκαστοτε πάντων τῶν θλιβομένων, καὶ μάλιστα τῶν πρὸς αὐτὴν θερμῷ τῷ ἔρωτι καὶ πίστει ἀδιστάκτῳ προστρεχόντων· λαβόμενος τε τοῦ θεοπαρόχου ἐλαίου ἐκείνου, καὶ ἀλειψάμενος ὄλον τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἴστατο τὴν δέξιν ποιούμενος πρὸς τὴν προστασίαν τοῦ ἡμετέρου γένους. Εὐχομένου οὖν αὐτοῦ, ἐκστασις ἐπέπεσε ἐπ' αὐτῷ, καὶ θεωρεῖ γυναῖκα ἐστῶσαν πρὸ τῶν θυ-

1) Ὡς φαίνεται ἦσαν δύο ναοὶ τῆς Θεοτόκου ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο, διότι ὁ Κωδινός (σελ. 108 ἐκδ. Βόννης) λέγει: «Εἰς τὰ δύο Μυρέλαια μύρα ἔρραε, καὶ ἰάματα πολλὰ ἐγίνοντο ὑπὸ τῆς Θεοτόκου». Ὁ ναὸς οὗτος σήμερον καλεῖται Βουδροῦμ τζαμιε, μεταβληθὲν ὡς τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ βεζύρου Μεζίχ πασᾶ (1499—1500), καίτοι δὲ πρὸς βορρᾶν τῆς Βλαγκας ἐν τῇ συνοικίᾳ Λαλελιγ χαμάμ, πλησίον στενωπῆς διόδου καὶ περικυκλούται ἀπὸ τεῖχη ὑψηλὰ καὶ κυπαρίσσους. (Πασπάτη, Βυζ. μελέται. σελ. 336. Γυζαντι. Κων)πολις τ. α'. σελ. 280).

ρῶν τοῦ ἁγίου θουσιαστηρίου, διὰ βύσσου καὶ πορφύρας ἡμφιεσμένην· ἠύγαξε δὲ τὸ πρόσωπον αὐτῆς ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἐξαστράπτων· ἰταμῆ δὲ τῷ θυμῷ καὶ λοξῷ τῷ βλέμματι ἐναπιδοῦσα τῷ δαίμονι, ἔφη· Μένεις ἀκμήν ραδιουργέ, μεμελανωμένε; ἐξελθε ἐκ τοῦ πλάσματος τοῦ Υἱοῦ μου, κατάρατε, ἐπεὶ ἐν ταῖς ἀγκάλαις ταῖς ἐμαῖς πεφύτηκεν. Ὁ δὲ διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ νέου ἀπελογεῖτο· ὁ διὰ τὸν σὸν Υἱὸν τὰ παίγνια ἐπαναλαθόμενος Ἄνδρέας, αὐτὸς μοι τὴν τούτου ἐξέτασιν συνεχώρησεν. Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγγετο· ἐξελθε τοίνυν καὶ μὴ φλυαρεῖ, ἐπεὶ κἀκείνῃ τὴν ἀπόφασιν κατὰ σοῦ ἐπενέγκαι ποιήσομαι. Πρὸς τοῦτον οὖν τὸν λόγον πτήξας ὁ δαίμων, ἐξῆλθεν· αὐτῆς δὲ φανείσης ὡς ἔνδον τοῦ βήματος εἰσδυσάσης, εἰς ἑαυτὸν δὲ ὁ νέος ἐγένετο, εὐθέως ἐπέγνω ὅτι ἀπηλλάγη τοῦ πονηροῦ πνεύματος. Καὶ τὸν μὲν φιλόανθρωπον Θεὸν ἐδόξασε, μεγάλως δὲ τῇ ὑπεραγίᾳ Θεοτόκῃ εὐχαριστήσας, δέδωκεν ὄρκον μηκέτι κλέψαι, μήτε πορνεῦσαι, μήτε τοῖς μωροῖς καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσι τὸ λοιπὸν συνδυᾶσαι. Ταῦτα ἐνώπιον τοῦ χαρακτῆρος τῆς Θεοτόκου συνθέμενος, ἐπορεύθη οἴκαδε εὐφραϊνόμενος· καὶ διὰ προσθειῶν τῆς ἐγγυσημένης αὐτὸν πεποιθῶς, εἰς ἄκρον ἀρετῆς ἤλασεν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι πάντας τὴν ἀθρόαν μεταβολὴν τοῦ παιδός, καὶ τὴν πολιτείαν αὐτοῦ. Ὅποτε δὲ εἶχε συναντήσαι τῷ μακαρίῳ παίζοντι ἐν τῇ πλατείᾳ, πορευόμενος ἀπὸ τῆς δημοσίου ἐξένευε πρὸς ῥύμην καὶ ἐγγίζων αὐτόν, ἔλεγε· μὰ τὸν Κύριον, δριμύς ἅγιος. Καὶ ὑπερευχαρίσται αὐτῷ, ὡς αἰτίῳ γεγονότι τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

*Περὶ τοῦ ἐξοδίου τοῦ μεγιστάνου,
καὶ ὅπως ἐκληρονόμησεν αὐτὸν ὁ διάβολος
καὶ ἔλαβεν ἐξουσίαν τοῦ κατακαῦσαι τὸ ταλαίπωρον αὐτοῦ σῶμα.*

Ἐν μιᾷ πάλιν τῶν ἡμερῶν ἐπὶ τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα

χωροῦντος αὐτοῦ, συνήντησεν ἐξόδιον, μήκοθεν πορευόμενον. Ἦν δὲ μεγιστάνος τινὸς τῶν πάνυ εὐπόρων, καὶ πλῆθος ἦν ἀναριθμήτου λαοῦ πρὸς αὐτὸ βοή τε τῶν ψαλλόντων ἠκούετο μεγίστη, πλῆθη δὲ κηρῶν καὶ θυμαμάτων, θρήνος δὲ καὶ κοπετὸς καὶ ὄδυρμός τῶν συγγενῶν ἐξήρχετο. Θεασάμενος δὲ ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων τὸ ἐξόδιον, καὶ ἐννεὸς γενόμενος ἐπὶ πολλὴν ὥραν θεωρεῖ· καὶ ἰδὼν πλῆθος μανουαλίων, καὶ ἔμπροσθεν αὐτῶν πλῆθος αἰθιόπων δαιμόνων ἐπορεύετο, σφοδρότερον τῶν ψαλλόντων κραυγάζοντες τὸ οὐαί· πάντα δὲ τὰ ἐκεῖ θυμιάματα ὡσεὶ κόπρος ἐδυσώδουν, καὶ ὡσπερ ἄσκους ἐν ταῖς χερσὶ κατέχοντες ἀφοῦραν καὶ στάκτην ἔρραινον, εἰς καὶ εἰς ἐξερχόμενος τοῦ χοροῦ μετ' ὀρχήσεως· ἐσπῶντο δὲ τῷ γελοίῳ ἀναιδῶς, ὃν τρόπον ἄσμεναι γυναῖκες πόρναι καὶ ἀδιάντροποι· καὶ ποτὲ μὲν ὡς κύνες ἐθάβιζον, ποτὲ δὲ ὡς χεῖροι ἐγρύλλιζον, καὶ ἦν αὐταῖς τὸ ἐξόδιον εὐφροσύνη τις καὶ γεγῆθησις. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης ἐπορεύοντο κύκλῳ βόρβορον καὶ καλανῶδες¹ ὕδωρ τὸ πρόσωπον τοῦ θενωτός ἐπιρραίνοντες· οἱ δὲ τῷ ἀέρι περιπετώμενοι τῇ κλίνῃ προσήποντο· ἐξήρχετο δὲ πολλὴ δυσωδία ἐκ τῆς κλίνης καὶ τοῦ σώματος ἐκείνου τοῦ ἐφαιμάρτου, ὃν τρόπον οἱ ἐξαντλοῦντες κάλανον, τουτέστιν ἀναγκεῖον· καὶ οἱ μὲν κόπρον ἐναπέριπτον εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἕτεροι ἠκολούθουν ὀπισθεν ἀσέμνως ὀρχούμενοι, κρότον καὶ φόρον ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶν ἀπέτελλον, γελῶντες καὶ χυδιάζοντες ἀσώτως καὶ ἀοράτως τοῖς ψάλλουσι φάσκοντες. Μὴ θεάσητε φῶς ἐξ ὑμῶν κἄν εἰς μάταιοι χριστιανοί, ψάλλοντες τὸν κύνα, «μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαυσον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τὸν πάσης ἀνομίας καὶ ἀσελγείας αἴτιον. Τοῦτο τὸ φοβερὸν ὄραμα τοῦ δικαίου βλέποντος, ἰδοὺ πάλιν ὁ ἄρχων τῶν πονηρῶν δαιμόνων ἀπηγγιωμένους ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τρόμον ἐξ ἀηδίας τῷ θεωροῦντι καθεισπραττόμενος· κατεῖχε δὲ πῦρ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ μετὰ τεαφίου καὶ πίσης, καὶ ἔσπευδεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον τοῦ δυστήνου ἐκείνου, ὥστε θρίαμβον αὐτοῦ κατασταῆσαι τὸ σῶμα καὶ πυρίκαυστον αὐτὸν ἀπεργάσασθαι· μετὰ τὴν

¹) Ἦτοι κοπετῶδες.

ταφήν. Προσχωὼν δὲ πάλιν ὁ ὄσιος, μετὰ τὸ παρελθεῖν τὸ ἐξόδιον, εἶδε καὶ ἰδοὺ νεανίας ὠραίος, κατηφής καὶ σκυθρωπὸς λίαν ἐπορευέτο κοπτόμενος κοπετῆ μεγίστῃ, ἀδημονία καὶ λύπητινι συνεχόμενος, ἐν ἰδῶν ὁ ὄσιος ἐγγιστα αὐτοῦ γενόμενον, καὶ νομίσας ἔτι ἀπὸ τῶν ἰδίων τοῦ τεθνεῶτος ἐστὶ καὶ τούτου χάριν ὀλοφύρεται, τῆς κατὰ Θεὸν ἐργασίας ὡσπερ ἐπιλαθόμενος, ἐκτείνει τὴν χεῖρα καὶ κατασχωὼν τὸν θρηνοῦντα νεανίαν ἐν παρακλήσει, ἔφη πρὸς αὐτόν· τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τίς ἢ αἰτία δι' ἣν τσοῦτα δάκρυα προβάλλῃ ὀλοφυρόμενος; οὐ γὰρ τεθέαμαί ποτε τηλικούτον θρήνον ἐπὶ νεκρὸν ποιούμενον τινα σαφήμισόν μοι, παρακαλῶ διὰ τί οὕτω. Λέγει πρὸς αὐτόν ὁ ἄγγελος· ἡ αἰτία τοῦ θρήνου μου αὕτη ἐστίν, ἐπεὶ κεκληρονόμηκεν αὐτὸν ὁ διάβολος, οὐτινος ἐώρακας τὸ ἐξόδιον αὐτοῦ οὖν ἐστὶν ἢ αἰτία τῆς θλίψεως καὶ τοῦ ὀλοφυρμοῦ μου, ὡς ἄτε ἀπολέσας αὐτὸν οὕτως ἐποδύρομαι. Ἔφη πρὸς αὐτόν ὁ μακάριος· Ἀνάγκη μὲν μοι, ὦ φίλτατε, ἔγνω γὰρ τίς εἶ, τί ἄρα ἦσαν αὐτοῦ ἰὰ παραπτώματα; λέγει πρὸς αὐτόν ὁ ἄγγελος· ἐπειδὴ αὐτὸς εἶ Ἀνδρέας ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός, καὶ αὐτὸς συνήκα, καὶ ἐπειδὴ ἔξεστί σοι μαθεῖν, πρόσχες καὶ ἄκουσον· νυνὶ γὰρ τοῦ κάλλους σου τὸ λαμπρὸν καὶ στιλβὸν ὡς καθαρὸν χρυσίον θεασάμενος, ἤρθη τὸ τῆς λύπης μου ἄχθος.

Οὗτος οὖν, ὦ σεβάσμιε, εἰς τῶν μεγιστάνων ὑπῆρχε τοῦ βασιλέως, ἦν δὲ ἐφάμαρτος καὶ χαλεπὸς λίαν ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ· ὑπῆρχεν οὖν πόρνος καὶ μοιχὸς καὶ ἀρσενοκοίτης, φειδωλὸς καὶ ἀσπλαγγνος, ἀλαζὼν καὶ υπερήφανος, ψεύστης, μνησίκαικος καὶ μισάνθρωπος, δωρολήπτης καὶ ἐπίορκος· τοὺς ἐλσεινοὺς οὐκέτας αὐτοῦ κατὰ γωνίαν τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης, καὶ ταῖς μάστιγιξι, καὶ τῇ γυμνότητι, ἄνευ χιτῶνων, καὶ ἀνυποδέχτους καταλιμπάνων ἐν ταῖς τοῦ χειμῶνος ἡμέραις, ἱκανοὺς γὰρ καὶ ροπάλοις ἀνεῖλε, καὶ ἐν ταῖς σπονδύλοις τῶν ἀλόγων συνέχωσε· τοιοῦτος δὲ ἦν εἰς τὴν μυστράν καὶ πυρίκαυστον ἀρσενοκοιτίαν, ὥστε ἐκ τῶν παιδῶν καὶ τῶν εὐνούχων, οὓς ἐμίανεν εἰσὶν ὡς τριακόςαι ψυχαὶ τὸν ἀριθμὸν. Λοιπὸν φιλούμενε ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἔ-

φθασε καὶ εἰς αὐτὸν ὁ θεισμός, καὶ παραγενόμενος ὁ θάνατος εὔρεν ἀμετανόητον, ἐν ἀφάτοις ἁμαρτημάτων πλήθει συνεχόμενον· τὸ δὲ βέβηλον καὶ μιᾶρὸν αὐτοῦ σῶμα, καθὼς αὐτὸς ἐώρακας ὁποῖαις ἀτιμίαις ὡς ἄξιον ὑπάρχον ἀπάγεται κατακαθῆναι, μηδὲ τῆς νενομισμένης ἀξιοθῆναι ταρῆς. Ἐνεκεν δὲ τούτων, ὦ ἅγία καὶ θεοφιλῆς ψυχῆ, αὐτὸς ἐγὼ λυποῦμαι καὶ θρήνην πολλῶν συνεχόμενος ὀλοφύρομαι, δι' ὧν γέγονε δαιμόνων παίγνιον, καὶ δυσωδίας μυστράν καταγώγιον. Ταῦτα τοῦ ἀγγέλου εἰπόντος, ἔφη ὁ μακάριος· ἰκετεύω σε, πυρίμορφε, δέξασθαι ἀγαθὴν παραμυθίαν ἐπὶ τὸ πονηρὸν τέλος, ἐπεὶ προσεδέξατο καθὼς καὶ ἐσοῦδασεν. Αὐτὸς δὲ πυρίμορφε, μέγιστε, Ἰουμυδιάς ἀνάπλεε, ἐν ὀνόματι Κυρίου Σαβαὼθ Παντοκράτορος, ἔσῃ ἐν ἀγαθοῖς ἀυλιζόμενος, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐν τῷ οὖν ὀμιλεῖν αὐτοῦ, ἐγένετο ἀπ' αὐτοῦ ὁ ἄγγελος φερόμενος εἰς τὸν οὐρανόν· οἱ δὲ τὴν ἐδδὸν πορευόμενοι, ἐν ἧ μετὰ τοῦ ἀγγέλου ὀμίλει ὁ δίκαιος, βλέποντες αὐτὸν μόνον ἐστῶτα καὶ φεγγόμενον, τὸν γὰρ ἄγγελον οὐχ ἐώραν ὡς ἀνάξιοι, πρὸς ἑαυτοὺς ἐφθέγγοντο· θεάσασθε τὸν πάρατον, πῶς ἀσχαλεῖται τῷ τοίχῳ προσομιλῶν ἀναισθήτως. Ὁθησαν οὖν αὐτὸν καὶ ἀπεδῶξαν αὐτόν καὶ ἔλεγον· τίνα εἰσὶ, παρατετραμμένα, ἅπερ ἐστῶς τῷ τοίχῳ προσομιλεῖς; ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας παρ' αὐτοῖς φληγαφουμένων μωκησάμενος¹, καὶ σιωπῆ προσμειδιάσας, τὴν ἀνοίαν αὐτῶν ἀνεχώρησεν ἐκείθεν. Πορευθεὶς οὖν ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ τῆς πόλεως, καὶ ἐπιμνησθεὶς τοῦ ἐλσεινοῦ ἐκαίνου, οὐτίνος τὸ ἐξόδιον ἐθεώρησεν, ἔκλαυσε πικρῶς, ὥστε ἀπὸ τῆς πλημμύρας τῶν δακρύων ὀγκωθέντων αὐτοῦ τῶν ὀμμάτων, κρέατος ὑφαίμου παραφαίνεσθαι· εἶτα καὶ δέησιν ὑπὲρ αὐτοῦ προσήνεγκε Κυρίῳ τῷ Θεῷ τῆς ἡμέρας.

Ὁ Θεός, ὁ ἀπερίγραπτος καὶ φειθερός, ὁ δημιουργὸς καὶ Κύριος, ὁ τελετὴς τῶν ἀπεράντων αἰῶνων καὶ ἐφευρατῆς τῆς σοφίας καὶ ἐπιστήμης, τὸ ἀσύγκριτον γέννημα, ἡ μεγαλοπρέ-

1) Μῶκος, χλεύη, περίπαιγμα.

πεια τῆς δόξης καὶ τῆς ἀγιωσύνης, ὁ ὁμοφυῆς καὶ ὁμότιμος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παντοκράτορι Πνεύματι, ὁ ἐξ οὗ τοῦ μεγάλου τὸ κατ' ἀρχὰς γεννηθεὶς, ὁ αἰεὶ πέλων τῆς τοῦ φύσαντος δόξης, ὁ εἰς τῆς ἀπορρήτου καὶ ἀγίας Τριάδος· δέομαί σου, Κύριε, ρῦσαι ἐκείνου τοῦ τάλανος τὸ πανάθλιον σῶμα ἀπὸ τοῦ παραδειγματισθῆναι ἐν τῇ πίσσῃ καὶ τῇ θεάφῃ· κάμφθητι, ὁ Θεὸς ὁ ἐλεήμων, πρὸς τὴν τοῦ εὐτελοῦς δούλου σου δέησιν· ἐπειδὴ γὰρ ἡ παμβέβηλος αὐτοῦ ψυχὴ ἀπέστη ἀπὸ Θεοῦ σου τοῦ ἐλεήμονος, συνέκλεισε γὰρ αὐτὴν ὁ θάνατος. Ἰκετεύω δεόμενος, καὶ ἀντιβοῶ¹, κἂν τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ διατηρηθῆι ἀπὸ τῆς αἰσχύνης ταύτης, ὅπως μὴ ὀλοτελῶς εὐφρανθήσεται ἐπ' αὐτῷ ὁ βύθιος δράκων ὁ κατάρατος, καταπιὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σὺν τῷ σώματι, καὶ λυπηθήσεται τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον. Ταῦτα τοῦ δικαίου προσευχομένου, θεία τις ἔλλαμψις γέγονε πρὸς αὐτόν, καὶ ἐν ἐκστάσει γενόμενος, εἶδεν ἑαυτὸν ἐν τῷ μνημείῳ τοῦ ἀθλίου γενόμενον, καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατέβη ὡσεὶ τάχος ἀστραπῆς κρατῶν ράβδον πυρίνην ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ ἐκδιώκων τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα, καὶ πάσαντα ἤφαντώθησαν, καὶ οὐ συνεχωρήθη τὸ σῶμα αὐτοῦ παραδειγματισθῆναι ἐν τῇ πίσσῃ καὶ τῇ τεάφῃ. Ταῦτα θεασάμενος ὁ δίκαιος τὸν Θεὸν εὐχαρίστησε τὸν ταχύναντα εἰς τὴν δέησιν αὐτοῦ. Εἰς ἑαυτὸν δὲ γενόμενος ἀπὸ τῆς θεωρίας, ἐσπέρας οὔσης, κατασφραγισάμενος ἑαυτὸν τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἀνεχώρησε τῶν ἐκείσε, καὶ παρήγει διὰ πάσης τῆς νυκτὸς προσευχόμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Περὶ τῆς ἐκκλησίας.

Ὡς δὲ ἄρθρος ἐγένετο, ἐπορεύθη ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεραγίας

1) Ἦτοι. θερμοπαρακαλῶ.

Θεοτόκου, ἐν ᾗ σύνγηθες εἶχεν ἀπέργεσθαι ὁ Ἐπιφάνιος· καὶ ἐν τοῖς προθύροις ἐστῶτος τοῦ Ἐπιφανίου διανοιγέτων αὐτοῦ τῶν ἔνδοθεν ὀφθαλμῶν ἔβλεπε τὸν ὄσιον ποτὲ μὲν ὡσεὶ φλόγα πυρὸς γενόμενον, ποτὲ δὲ ὡς χιόνα, τὸ δὲ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ἥλιος ἐξαστράπτων· καὶ ἦν ἔκστασις πολλή τῷ φιλάτῳ παιδί ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὁράσει, καὶ τὸ θᾶμα κατεπλήττετο· τερφθεὶς οὖν καὶ ἀγαλλιασάμενος τῷ πνεύματι, ταχέως πρὸς αὐτὸν παραγίνεται καὶ περιβλεψάμενος τῆδε κἀκείσε, ὡς οὐδένα ἐθεάσατο, πίπτει εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, λέγων· εὐλόγησον πάτερ, τὸ πνευματικόν σου τέκνον· ὁ δὲ μακάριος θεασάμενος τὸν Ἐπιφάνιον ἐν ἀπορρήτῳ ταπεινώσει, ἔπεσε καὶ αὐτὸς εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὖξαι καὶ αὐτός, λέγων, ὑπὲρ ἐμοῦ, ὦ δέσποτα, καὶ εὐλόγησόν με μᾶλλον σύ, ἐπειδὴ τοῦτο ἀρμόδιόν ἐστιν, ὡς τεθέαμαι σήμερον, χάριτι Θεοῦ τοῦ δοξαζομένου ἐν τοῖς ἐπιζῶσιν ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Τεθέαμαι γὰρ σε πρὸ ταύτης τῆς ὥρας χάριν καὶ λαμπρότητα ἐν τῷ προσώπῳ ἔχοντα, καὶ ἰστάμενον ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, στολὴν ἱεραρχίας καὶ τὸ ὠμοφόριον οὐρανόθεν κομιζόμενον ἐκ χειρὸς Κυρίου παντοκράτορος· ἔπειτα ἐθεασάμην δύο φωστήρας ἀπαστράπτοντας ὠραίους, καὶ εὐμεγέθεις ἐν εὐπρεπέᾳ, καὶ αὐτοὶ λαβόμενοι τὴν στολὴν τὴν σὴν καὶ ἐνδύσαντες ὠραιότητι ἐκόσμου· μειδιῶντες δὲ τῷ προσώπῳ καὶ χαριεντιζόμενοι, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον· ἡ γὰρ σύνεσις αὐτοῦ καὶ ἡ γνώσις κατεκόσμησεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν. Καὶ ὁ μὲν εἰς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τὸ σὸν μέτωπον ποιήσας ἀσπασάμενος ἀνεχώρησεν· ὁ δὲ ἕτερος πάντα σου τὰ μέλη σφραγίσας, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀσπασάμενος, ᾤχετο. Ταῦτα, ὦ Ἐπιφάνιε, εἰς σὲ διεπράχθησαν, κἂν αὐτὸς οὐχ ἐώρακας· καὶ πέπεισμαι ὅτι ἐμπιστεύσει σοι ὁ Κύριος τοὺς οἴκας τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ ποιμανεῖς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν περιποιήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι· καὶ ἔνεκεν τούτου εὐλόγησον δις κἀμὲ καὶ εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς.

Ταῦτα εἰρηκότος τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου, καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους τῷ ἁγίῳ φιλήματι, ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ τοῦ νάρθηκος

ἐκαθέσθησαν καὶ ἤρξατο ὁ μακάριος παραινεῖν τὸν Ἐπιφάνιον περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως λέγων· ἐπίσταμαι, ὦ τέκνον, ὅτι εὐθὺς εἶ ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ἀγωνιζόμενος σωθῆναι· πλὴν ἰκετεύω τοῦ δέξασθαί σε καὶ τὴν ἡμετέραν παραινέσιν. Πρόσθεσ οὖν, τέκνον, περισσότερα δάκρυα πρὸς καθαρισμόν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἵνα γένη ἐν δικαιοσύνῃ ἡδύτατος, ἐν ἐλεημοσύνῃ φιλάγαθος. Πρόσθεσ πραότητα τῇ καρδίᾳ ἵνα χρηματίσης ὀσιος, ἄκακος, καθὼς τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ὁ θεὸς Παῦλος ἐντέταλται (Ἐβρ. ζ'. 26)· καὶ τὸ ἐμὸν φῶς, ἢ ἐμὴ χαρὰ, ἢ ἐμὴ εὐπρέπεια, καὶ ἡδύτης καὶ ἀγαλλίας. Πρόσθεσ ἐν τῇ βίῳ σου καὶ ἄλλην κατάστασιν πλεόνα, θαυμάσιωτέραν σύνεσιν, σεμνότητα, ἀγαθότητα, προσευχὴν ἀδιάλειπτον ἀγάπην ἀνυπόκριτον, σωφροσύνην κοσμιότητα. Χρημάτισον οὖν τούτοις συμπαθῆς, φιλόπτωχος, φιλομόναχος, φιλόθεος, φιλάρετος· κατέρθωσον σιγὴν, καρτερίαν, ὑπομονὴν ἐν θλίψει, τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ μὴ κρίνειν, τοῦ μὴ λοιδορεῖν, τοῦ μὴ καταλαλεῖν. Κτῆσαι τὸ ἀόργητον, τὸ ἀκενόδοξον, τὸ ἄτυφον, τὸ ἀνυπερήφανον, ἵνα μεγαλύνῃ σε ὁ μεγαλόδορος Κύριος, ἐνώπιον πάντων τῶν ἁγίων, καὶ τῶν ἀπείρων ἐκείνων δυνάμεων. Ὁξυτέρως ἐπίθῃ τῇ πρακτικῇ τῶν ἀγαθῶν ἀρετῶν ἐργασίᾳ, ἵνα ὁ Θεὸς πλειότερως ἐπιποθήσῃ, ὑψώσῃ σε, καὶ δοξάσῃ, καὶ τιμήσῃ σε. Ἀπάγαγε σεαυτὸν εἰς περισσότεραν τιμὴν καὶ κατάστασιν, καὶ ἀκρίθειαν, ὅπως εὐρεθῆς ἄξιος τῆς ἀρχιερωσύνης, ἧς μέλλεις ἐπιβαίνειν ἀξίως χάριτι Θεοῦ, μηδαμῆθεν καταισχυρόμενος. Φύλαττε ταῦτα μηδενὶ ἀναγγέλλων καὶ ἔσται ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ.

Καὶ ὡς ταῦτα εἶρηκεν ὁ δίκαιος, ἀναστάντες εἰσηλθόν ἐνδον τῆς Ἐκκλησίας· καὶ διὰ τῆς ἀναγνώσεως γενομένης, ὁ μὲν Ἐπιφάνιος εἰς ἐν τῶν στασιδίων¹ (ἐν ἄλλ. σκάμνων) ἐκα-

1) Τῶν βάρων ἢ ὅπως ἐνταῦθα σκάμνων ἢ χρήσις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, ὅπως κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀναγνωσμάτων ἀναπαύονται· μικρὸν τι εἰς χριστιανοί. «Θρόνοις τε τοῖς ἀνωτάτω εἰς τὴν τῶν προέδρων τιμὴν, καὶ προσέτι βάρους ἐν τάξει τοῖς κατ' ὅλου χριστιανοῖς» (Εὐσεβ., ἐκκλ. ἱστορ. Γ. 4). Τῶν βάρων, τούτων τρεποποιήσις φαίνεται ὅτι εἶναι τὰ ἐπικρατήσαντα μέχρι σήμερον στασιδία, πρῶτον ἀπαντῶμενα ἐν τῇ τυπικῇ

θέσθη, ὁ δὲ μακάριος ὡς εἰς τῶν πενήτων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἔχων ἐν τῇ σῶματι ράκος εὐτελές. Ὡς οὖν χαμαὶ βλέποντες αὐτὸν οἱ ἐκεῖσε ὄντες ἔλεγον τί ἄρα γέγονε τῇ δαιμονιζομένῳ τούτῳ, ὅτι ἐνταῦθα εἰσελύθη; καὶ τινες ἔλεγον. Ἰσως ἀνέθη παρὰ βραχὺ ἀπὸ τοῦ πειράζοντος αὐτὸν πονηροῦ πνεύματος. Ἄλλοι ἔλεγον· πάροδος αὐτῷ ἐγένετο, καὶ ὡς ἄτε εἰς οἰκίαν σκοπήσας εἰσελύθη· ἐπεὶ ὅτι ἐκκλησία ἐστὶ τοῦ ἡγεῖν αὐτός· δῶν Κύριος τοιαῦτα τῇ ταῦτα κατεργασμένῳ εἰς αὐτόν. Ἐθεώρει δὲ ὁ δίκαιος τὸν τῆς ἀκηδίας ἐνεδρεύοντα, δαίμονα, καὶ πειρώμενον μηχαναῖς τισὶ τοῦ ἐξεῶσαι τινὰς τῆς ἐκκλησίας, καὶ τοῦ παρὰ Κυρίου μισθοῦ ἀλλοτρίους ἀπεργάσασθαι, ὑποβάλλων αὐτοὺς φροντίει καὶ δουλείαις πρὸς τῆς ἀπολύσεως. λέγων, ἐξέλθε καὶ ποιήσον τὸ ἔργον σου, ὅτ' ἂν γὰρ δουλεῖα πρόκειται ἁμαρτία οὐκ ἐστὶ. Ταῦτα ἐμβάλλων, ὁ ἐμποδιστὴς τῆς δικαιοσύνης διάβολος, ἱκανοὺς πρὸς τῆς ἀπολύσεως ἐπέκει ἐξιέναι, μὴ εἰς γοῶν βαλλόμενοι τὸ τοῦ Σωτῆρος ρητὸν τὸ ἐν Εὐαγγελίῳ λεγόμενον· «Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, ἢ τί πίητε, ἢ τί ἐνδύσῃθε, ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Ματθ. σ'. 25), καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐβλεπε δὲ καὶ τὸν τῆς ραθυμίας δαίμονα καὶ τοῦ νυσταγμοῦ ἐκεῖσε παρεδρεύοντα, ἐπορεύετο δὲ σὺν αὐτῷ καὶ ἕτερον πνεῦμα, ἐξυπηρετῶν τῇ χαλεπῇ ἐκείνῳ δαίμονι, πεφορτωμένον ρυτίδη πανία ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ καὶ τοὺς καθεζομένους ἐν τῇ ἀναγνώσει καὶ ἀκρωμένους τῶν θείων λογίων κρούοντα δι' αὐτῶν καὶ ὑπνώττειν παρασκευάζοντα. Ὅρων δὲ ὁ δίκαιος τὸ μηχανήμα τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐμμανῆς κατ' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔλεγε. Παμπόνηρε καὶ ὀλέθριε δαίμων, πῶς τῇ σκοτομήνῃ τῆς ματαιότητός σου κεχηρημένος, ἀλλοτρίους ἡμᾶς τῆς ἀκροάσεως τῶν θείων λογίων καθιστᾶς, καταβαπτίζων τῇ ὑπνῷ τῆς ραθυμίας; ἀλλὰ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ τῶν δυνάμεων, ἔκχεε ἐπ' αὐτοὺς τὴν ἄργῃν σου, καὶ κατάλαβε αὐτούς. Καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἐξήλθε φλόξ

τοῦ ἁγ. Σάββα (+ 532), ὃν τὸν τύπον παρέλαβε πιθανῶς ὑπὸ τοῦ μεγ. Εὐθυμίου (+ 473), οὗτος δὲ ἐκ τῆς τοῦ ἁγ. Χαρίτωνος Λαύρας.

πυρὸς ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ κατέκαυσεν αὐτούς· οἱ δὲ τῷ ὕπνῳ κατασχεθέντες ὑπὸ τῆς αὐτῶν ἐνεργείας, ἀνένηψαν εὐθέως ἀκροώμενοι τῆς ἀναγνώσεως.

Ὅτε δὲ ὁ ἑωθινὸς ὕμνος κατέπαυσεν, ἀσπασάμενος ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Ὅσιον, εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀνεχώρησε· μεμνημένος δὲ τῆς νοουθεσίας τοῦ δικαίου, διὰ πάσης τῆς ἡμέρας τῷ θαύματι κατεπλήττετο· καὶ κατὰ μόνας ἡσυχάσας ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ, καὶ στεναγμούς βαθυτάτους κεκτημένος ἐκ καρδίας, ἔλεγε. Βαβα!! οἶον φωστήρα ἢ βασιλεύουσα κέκτηται καὶ οὐκ αἰσθάνεται! ἐπ' ἀληθείας γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος περὶ τῶν ἐν τοῖς γηϊνοῖς ἐπιτοημένων ὅτι: «βλέποντες βλέπετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε (Ματθ. ιγ'. 14). Καὶ γὰρ ὅσα ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ γεγόνασι διατριβόντος ἐπὶ τῆς γῆς, παραπλήσια καὶ ἐπὶ τῷ θεράποντι αὐτοῦ ὁρῶμεν ἐπιτελούμενα. Τῇ οὖν νυκτὶ ἐκεῖνη ἰκέτευεν ὁ Ἐπιφάνιος τὸν Θεὸν φανερωσάτω αὐτῷ τὰ περὶ τοῦ δικαίου, ὅποιον αὐτοῦ τὴν ἐργασίαν λογίζεται ὁ Θεός, καὶ ὅποιον αὐτὸς κέκτηται ἐν τῷδε τῷ βίῳ, καὶ οἷός ἐστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Ὀλίγον δὲ ὑπνώσας ὁ Ἐπιφάνιος, βλέπει κατ' ὄναρ πάντερπνον πεδιάδα, ἔχουσαν φυτὰ ἀνεξιχνίαστα· τὰ μὲν ξηρὰ πέλοντα, τὰ δὲ κεκαυμένα ὑπάρχοντα, τινὰ δὲ ἐξ αὐτῶν ἐντὶ καρπῶν ἀκάνθας ἔφερον, τὰ δὲ εὐκαρπα γλυκὺν καρπὸν φέροντα, καὶ τὰ μὲν πικρὸν καὶ δυσώδη, τὰ δὲ φύλλοις ἐκόμων μόναις, ἕτερα σαπρὰ φύλλα ἔφερον. Ἦν δὲ μεταξύ αὐτῶν φυτὸν ὡραῖον εὐκαρπον, ὑψηλὸν λίαν, εἰς τὸ ἐράσθαι, οἱ δὲ κλάδοι αὐτοῦ ποικίλοι λίαν· οἷαν γὰρ ὀπώραν τις ἐξ αὐτῶν ἐπεζήτει λαβεῖν ἠύρισκεν ἀδιάλειπτον. Τοιγαροῦν τῷ φυτῷ ἐκεῖνῳ γλιχόμενος, ἐνητένιζεν ὁ πάνσεπτος νεανίας, φρίττων καὶ ἰλιγγίων, τὸ τι ἂν εἴη τοῦτο. Ἐγγίσας οὖν πλησίον αὐτοῦ ὄρα χελιδόνα σεμνοτάτην καθεζομένην ἐν τοῖς κλάδοις τοῦ φυτοῦ· οὐ μέντοι χελιδῶν πλήρης· ἀπὸ γὰρ τῆς κεφαλῆς μέχρι τοῦ στήθους χελιδόνος εἶδος ἐκέκτητο, ἐπὶ δὲ τοῦ προσώπου ἀηδόνος θέαν εἶχε· ξένον δὲ τὸ θαῦμα, ὅτι ποτὲ μὲν ὡς χελιδῶν ἐμελέτα λυρίζουσα, ποτὲ δὲ ὡς ἀηδῶν φθεγγομένη παράδοξα. Ὡς δὲ ἦ

θαυμασιωτάτη ἐκεῖνη χελιδῶν μεταξύ τοῦ φυτοῦ ἐκεῖνου τοῦ φοβεροῦ ἐκαθέζετο, μελωδοῦσα ἠδυσφώνως, πετεινά τοῦ οὐρανοῦ ὑπὲρ τοὺς ἀστέρας ἐκεῖσε ἦσαν ἰπτάμενα, καὶ ταῖς ἠδαικίαις φωναῖς ἐπιτέρποντα. Ἐξεπλήττετο δὲ ὁ Ἐπιφάνιος ἐπὶ τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο φυτὸν, καὶ ἐπὶ τοῦ εὐπρεπεστάτου ἐκεῖνου στρουθίου τὸν ἄπαυστον κελαδισμόν, ὥστε ἀπὸ τῆς χαρᾶς τῆς ἀνεκλαλήτου δάκρυσι καταβρέχειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἴστατο ἐνατενίζων ὁ παῖς τῷ φυτῷ καὶ τῷ στρουθίῳ, παραγίνεται πρὸς αὐτὸν πρεσβύτης εὐπρεπεῖς λευκοῖς ἀμφίοις ἐστόλισμένος, καὶ θεασάμενος τὸν Ἐπιφάνιον εἶπεν· Σαὶ λέγω, νεανία, τίς σε παρέστησεν ὧδε ἄνευ τῆς ἐμῆς κελεύσεως; Ὁ δὲ λέγει πρὸς αὐτόν· Ἄκουσον τοῦ σοῦ οἰκέτου, τίμια πάτερ· παροδεύων ταύτην τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν ἄγουσαν, ἐνόσῃ τοῖς ὧδε ἀπίντησα, ἐθεασάμην τὸ ὡραῖον τοῦτο φυτὸν, τὸ κατέναντι ἡμῶν ἰστάμενον, οὐ τὸ εὐπρεπὲς τῆς ἀρμονίας τῶν κλάδων καὶ τῆ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ποικιλίᾳ εὐόπτως ἐνοπτριζόμενον, καὶ συλληφθεὶς τῇ θεᾷ τὰς φρένας, ὡς ἔραξ, οὕτως ἴσταμαι ἐναποσκοπῶν, ἦνπερ καὶ αὐτὸς ἐνωτίζη ἠδυστάτην φωνὴν τοῦ στρουθίου. Ἀλλὰ συγχώρησόν μοι, καὶ δεῦρο ψηλάφησόν με, εἰ ἄρα τινὰ ὑπόληψιν ἔχεις, ὅτι ἐσύλησα ἐκ τοῦ φυτοῦ τούτου καρπὸν. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ πρεσβύτης· Βλέψον τὸν ἀχάριστον πῶς ἂ μὴ εἰδῶς φθέγγεται ἀρνούμενος. Οὐκ ἐγὼ σὲ εἶδον, ὅτε ἦρες ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ καὶ ἔφαγες, ἀλλὰ καὶ εἰς κόρον τούτου ἀπήλαυσας; ὁ δὲ καταναθεματίζων αὐτόν, ὤμνυε διίσχυριζόμενος, μήτε ἕως ψήγματος ἄψασθαι αὐτοῦ. Εἶτα ἔφησεν ὁ πρεσβύτης· Παῦσαι τοῦ ψεύδεσθαι, νεανία, οὐ γὰρ ἐγκαλῶ σοι περὶ τούτου, δι' ὧν ἦρες καὶ ἔφαγες· καὶ γὰρ κλῆθ' ἐν εὐφροσύνῃ εἰμί, ἀφορῶν ἵνα τις φάγη ἐξ αὐτοῦ, καὶ εὐφρανθήσεται· δεῦρο οὖν μετ' ἐμοῦ, καὶ ἔχω σοί τι καινότερον δεῖξαι.

Ἀπῆι τὸν οὖν ὁ Ἐπιφάνιος ὀπισθεν αὐτοῦ, εὐαγγέλιον δὲ κατεῖχεν ὁ πρεσβύτης ἐκεῖνος ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, καὶ τόμον χάρτου ἐν τῇ εὐωνύμῳ αὐτοῦ. Ὡς οὖν διδοεῦντες ἐν τοῖς περιβάλοις ἐκεῖνοις καταλαμβάνουσι περιήλαον πλήρη φωτός, ἐν

ἦ ἦσαν καὶ παλάτια ἐξ αὔρας ἡλιακῆς οἰκοδομημένα, πάσης θυμηδίας ἀνάπλευα πέλοντά, καὶ ἀνερωτήτως εἰσήσαν ἐν αὐτοῖς. Θάμβει δὲ καὶ φρίκει βαλλόμενος ὁ Ἐπιφάνιος, κατεπλήττετο ἐπιπέτῃ κἀλλει καὶ τῇ εὐπρεπεῖα τῶν ἀνακτόρων ἐκείνων. Εἰσελυθήσασιν δὲ ἐν ἐνὶ τῶν παραδόξων θαλάμων, ξένα δὲ καὶ παράδοξα μυστήρια, καὶ ἀκατανόητα ἐκείσε ἐχρημάτιζεν. Ὑπήρχον δὲ ἐκεῖ ἱρόνοι φοβεροί, πῦρ ἀπαστράπτοντες· ἐκαθέζετο ἐν ἐνὶ αὐτῶν εἰς ἄρρητον ὕψος φοβερός τις βασιλεὺς καὶ ἀπόρρητος, ἀστράπτων ὡς ὁ ἥλιος, σφαῖραι δὲ πυρός ἐκ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐξεπορεύοντο, καὶ ἀπὸ πολλῆς δόξης καὶ αἴγλης καὶ λαμπρότητος, καὶ αὐτὸν τὸν αἰθέρα καταλάμπειναι· κύκλιον δὲ αὐτοῦ παρειστήκεισαν μύριαι μυριάδες καὶ χίλιαι χιλιάδες τάγματα, καὶ στρατεύματα. Χερουβὶμ καὶ Σεραφίμ, καὶ Δυναμεις, καὶ ἴν' οὕτως εἶπω, καθάπερ τινὰ δάση ὀρέων εἰς ὕψος λίαν ἐγγηγερμένα. Ὡς οὖν ἐνδον εἰσελυθήσασιν, φόβος καὶ τρόμος ἐπελάθετο τὸν Ἐπιφάνιον. πεσόντες οὖν εἰς τὴν γῆν προσεκύνησαν τῷ βασιλεῖ ἐκείνῳ εὐλαβούμενοι ἐπὶ ἰκανὴν ὥραν· ἐξαναστάντες δὲ ἔφησεν ὁ βασιλεὺς τῇ σεβασμῷ ἐκείνῳ προσβύτη· οὗτός ἐστιν ὁ παῖς ὁ παρακαλέσας ἡμᾶς ἀποκαλυφθῆναι αὐτῷ τὰ περὶ τοῦ προσφιλοῦς ἡμῖν τοῦ μακαρίου ἐκείνου Ἀνδρέου· Καὶ ὁ προσβύτης δέει πολλῷ κεχηρμένος ἀπελογήσατο, ὡς ἐκέλευσας, Δέσποτα, αὐτός ἐστιν. Ἐφη τε πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς· ἰδοὺ τὸ φυτόν, ὃ τεθέασαι ἐν ᾧ παντὸς εἶδους καρπὸς ἐπιφέρεται, ἢ εἰκὼν τοῦ σώματος τοῦ θεράποντος μου κεχηρμάτικεν· καὶ γὰρ οὕτως ἐμοὶ προσανάκειται καθάπερ αὐτῷ κατεφάνη τοῦ φυτοῦ τὸ ὠραίσμα· τὸ δὲ στρουθίον, ὃ ἐώρακας ὡς χελιδόνα καὶ ἀηδόνα, ἢ ψυχὴ τοῦ παιδός μου καθέστηκεν ἡμῶν παῖς ἀπαύστεις δοξολογίαις χρωμένῃ τὰ ἐμοὶ πρέποντα ἄσματα ἐναποτίθεται, ὥστε τὰ τῶν ἀσωμάτων θεῖα στρατεύματα ἐπ' αὐτῷ ἀναπαύεσθαι. Λελάληκε δὲ ὅτι οὐκ ἔφαγεν ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ, καὶ γὰρ ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ ἐνεπλήσθη ἐξ αὐτοῦ, ἀφ' ἧς ἡμέρας προσέσχε καὶ γνωρίσας αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ἤτησατο ἀκριβέστερον γνῶσαι, ὁποῖός ἐστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐ-

ρανῶν, ἄρον αὐτὸν καὶ ἀπάγαγε ἐν τῇ λαμπρότητι τῶν ἁγίων μου, καὶ δεῖξον αὐτῷ ἑμοιοσχημον εἰκόνα κατὰ τὴν τάξιν τῶν ἁγίων. Ἦρὲν οὖν αὐτὸν ὁ θαυμάσιος ἐκείνος προσβύτης, καὶ ἀποφέρει αὐτὸν εἰς θάλαμον ὡς ἀστραπὴν χρηματίζοντα καὶ ἰδοὺ ὡς ἐν εἰκόνι ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐξῆλθε τῶν ἐκείσε, σύμμορφον θεῶν κεκτημένος τοῦ βασιλικῆ καὶ φρικτοῦ ἑμοιώματος υπέρλαμπρον ἔχων τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, αἱ χεῖρες αὐτοῦ ὡς εἶδος ἡλέκτρον, οἱ πόδες αὐτοῦ ὑποδεδεμένοι ἀστραπομόρφους ὑποδήμασι διαχρύσεισι λώροις ἀναδεδεμένοι, τὰ ἱμάτια ποικίλια ὡς ἀπὸ ἡλιακῆς ἀκτίνος ἢ ὡς ἀπὸ ἀστραπομόρφου ἀστραπῆς κατεσκευασμένα. Ἦν δὲ ὑποκάτω πάντων τῇ θεᾷ ὡς χιῶν τῇ λαμπρότητι, ὥσπερ ἄνθος ἀρπάζον τὸν ὀφθαλμὸν εἰς ἡδύτητα· τὸ δ' ἀπ' αὐτοῦ ὡς οἴνου, οὐ μέντοι ὡσεὶ πορφύραν, ἀλλ' ἀπαγλαῖζον τῷ χρώματι· τὸ δὲ τρίτον ἐπάνω τι ὡς εἶδος χλαίνης ὠραιστάτης, καὶ δόξα Κυρίου ἐξ αὐτῆς ἐξεφέρετο καὶ ἦν στέφανος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ λίθοι καὶ μαργαρίται ὡς ἀστέρες οὐράνιοι, καὶ σταυρὸς ἐκ στέμματος βασιλικῆ ἐπάνω τοῦ μετώπου αὐτοῦ· κατεῖχε δὲ σκήπτρον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῇ εὐωνύμῃ, καὶ ἐγγέγραπτο ἀληθινὰ γράμματα, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος· καὶ σταυρὸς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ. Ὅτε οὖν εἶδε ταῦτα πάντα ὁ Ἐπιφάνιος, ἐξενέζετο ἐπὶ τοῖς θύμασι· τοῖς δεῖχθαι αὐτῷ· εἶπε δὲ ὁ προσβύτης· τί θαυμάζεις ὄναρ ἰδῶν; ὅταν δὲ τὴν ἀλήθειαν ἴδῃς τί ποιήσεις; ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀληθείᾳ δεικταί σοι ἢ λαμπρότης τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς ἤτησας, τὸ καταθύμιόν σου πεπλήρωται· σπεῦστον οὖν καὶ αὐτὸς ὅπως μὴ στερηθῆς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ταῦτα τοῦ προσβυτέρου πρὸς αὐτὸν εἰρηκότος, ἔξυπνος γέγονεν· ἦν δὲ ἢ Ἐκκλησία τὸν κανόνα μεσάσασα. Εἰς ἑαυτὴν δὲ ταῦτα ἐνθυμούμενος, εἰς φρίκην φοβερὰν μετηνέχθη, καὶ ἀποθαυμάζων τὴν ὄρασιν, ἔλεγεν ὃ τάλας ἐγώ! ὅτι ἄνθρωπος τεθραμμένος ἐν ἀμαρτίαις καὶ ἀκαθαρσίαις, τὸν παντοκράτορα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἠξιώθην θεάσασθαι, ἅτε δὴ καὶ αὐτὴν τὴν ὠραιότητα τοῦ θεράποντος αὐτοῦ. Ταῦτα εἰρηκῶς, ἐπορεύ-

στάμενα. Ὁ δὲ βασις ἐκτείνας τὰς χεῖρας πρὸς αὐτόν, ἀνεβόη-
σεν μνήσθητί μου Κύριε ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Κατὰ τὴν ὥραν
οὖν ἐκείνην ἐν ἐκστάσει γινόμενος, προεῖπε τοῦ ναοῦ τὴν ἐπὶ
τῷ κρείττῳ βελτίωσιν, φήσας ὅτι, καιρῷ προβαίνοντι, ἀναστήσει
αὐτὸν εὐσεβῆς βασιλεὺς¹. καθ' ὃν τρόπον ἐθεασάμην αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Περὶ τῆς λύτης τῆς γενομένης διὰ τὸ θανατικόν.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ γέγονε θανατικὸν πολὺ ἐν τῇ βασιλείᾳ
τῶν πόλεων καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν μακάριον μέσον εἰς τὰς πλατείας
καὶ ρύμας τῆς πόλεως, καὶ ἐν τοῖς ἐμβόλοις καθεζόμενον ἐπὶ
τοῦ ἐδάφους, καὶ θρῆνον μετ' ὄδυρμων μέγαν ποιούμενον. καθ-
ικέτευε γὰρ τὸν φιλόανθρωπον Θεὸν τοῦ φείσασθαι τῶν ἀμαρτιῶν
ἡμῶν καὶ εὐσπλαγχνισθῆναι καὶ παῦσαι τὸ δεινὸν θανατικόν. Οἱ
οὖν διδοῦντες, βλέποντες αὐτὸν οὕτω διακείμενον, ἔλεγον· θεα-
σάσθε πῶς θρηνῶν ἀποδύρεται τὴν ἑαυτοῦ μάμμην τεθνηκυῖαν
ἀρτίως· ἄλλοι ἔλεγον· ἴδε ὁ παρατετραμμένος ἐπὶ ταῖς ἀμαρτίας
αὐτοῦ πῶς ἰδύρεται, καθὼς φησιν ἡ θεία γραφή ὅτι ἐστι καὶ
ἀπὸ δαιμόνων ἐκχέαι δάκρυα. Ἄλλ' εἴθε τις χριστιανὸς ἔσχε
τοιαῦτα δάκρυα, ὅπως κατεπόντιζε τῶν ἑαυτοῦ ἀμαρτημάτων τὴν
ἄβυσσον. Ἄλλοι ἔλεγον· τίς οἶδεν εἰ ἄρα εἰς νῆψιν γινόμενος,
τὴν ἑαυτοῦ ἀποδύρεται τύχην; ταῦτα λέγοντες ἀνεχώρουν. Ὁ
δὲ δοῦλος τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐπαύσατο μετὰ δακρύων ποιεῖσθαι τὴν

1) Κατὰ τὴν ἐνταῦθα πρόρρησιν τοῦ ἁγίου ὁ ναὸς οὗτος ἀνφορομένη βρα-
δύτερον. Κατὰ μὲν τὸν Προκόπιον ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, κατὰ δὲ τὸν Ζωναρᾶν καὶ
τὰ Μηναῖα ὑπὸ τῆς Θεοδώρας, μετὰ τέσσαρα ἔτη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς οἰκοδομῆς
τῆς ἁγίας Σοφίας (537), καὶ ἐκ τοῦ περισεύσαντος ἐκείθεν ὄλικου, οὗ τὰ ἐγκαίνια
ἐτελέσθησαν τῇ 28 Ἰουνίου 552. Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο λαμπρότατος καὶ ὑπερεῖχε
πάντων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει νῶν, πλην τοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας. (Σ. Βυζαντ.
Κων)πολις τ. α'. σελ. 392).

αἴτησιν, μέχρις ἂν ὁ Κύριος τῆς δεήσεως αὐτοῦ ἐπακούσας τὴν
Οραῦσιν ἔπαυσεν. Συμβάν δὲ καὶ ἄλλο θαυμάσιον εἰς φιλαν-
θρωπίαν τὸν Κύριον ἐκλινεν. Ἴδε γὰρ ἑαυτὸν ἐν ἐκστάσει γι-
νόμενον, καὶ εὐθεῖντα πρὸς τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Δανιήλ ἐν τῷ
Ἀνάπλῳ¹. Καὶ γὰρ αὐτὸς αἶθριος ἐστὼς ἠγωνίζετο, ἄπειρα
θαύματα ἐργαζόμενος, δι' ὧν καὶ Λέων ὁ βασιλεὺς² οὖν τῇ Αὐ-
γουστή συχνῶς πρὸς αὐτὸν εὐχῆς χάριν ἀπήεσαν. Ἐκαὶσε τοί-
νον τῇ θεωρίᾳ γεγονῶς βλέπει αὐτὸν ὁ βασις Δανιήλ, ὡς ἅτε χαριεν-
τιζόμενος πρὸς αὐτὸν ἔλεγε· δεῦρο ὁ καλὸς ὁρμεὺς καὶ σεμνὸς
σταδιάρχης, ὁ ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου ἀστράπτων ὑπὲρ τὸν ἥλιον,
δεῦρο δεηθῶμεν ἀμφοτέροι τοῦ Κυρίου, καθότι οἰκτίρμων ἐστὶ
καὶ μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, ὅπως ρύσῃται τὴν βασιλῖδα
πόλιν ἀπὸ τοῦ ὀλοθρεύοντος³. Ὡς οὖν ἐδεήθησαν τοῦ Θεοῦ,
εὐθέως κατῆλθε πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐπελάβετο τινὸς αἰ-
θίωπος, οὗτινος ἦσαν αἱ χεῖρες μεμελανωμέναι, πλήρεις αἵματος
ἀποσταζέουσαι ὀλέθριον. Κατεσθίων οὖν τὸ πῦρ ἐκαῖνο ὥθει διὰ
τοῦ ἀέρος, καὶ βιάζων ἐξέδιωκε ἐκ τῆς βασιλευούσης πόλεως,
καὶ τῶν ὀρίων αὐτῆς, καὶ οὕτως ἐπαύθη ὁ ὄλεθρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ'.

Περὶ τοῦ Τυμβωρῦχου.

Μεθ' ἡμέρας οὖν τινάς, ἐτελεύτησε θυγάτηρ πριμικυρίου⁴

1) «Τούτοις δὲ τοῖς χρόνοις καὶ Δανιήλ ὁ Στυλίτης ἐν τῷ Ἀνάπλῳ τῷ στυ-
λῳ ἐπέβη, ἀνὴρ θαυμάσιος» (Θεοφάν. χρονολ. τόμ. α'. σ. 177. ἐκδ. Βόννης). Κατὰ
τὸ ὄγδον ἔτος τῆς βασιλείας Λέοντος κατὰ τὸν Κεδρηνόν (465) τόμ. α'. σελ. 612)
ἔξ οὗ μανθάνομεν ὅτι τὸ θανατικὸν ἐγένετο μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Οἱ χρονολογοὶ
οὐδεμίαν περὶ τοῦτου πληροφορίαν διδοσίν.

2) «Ἐφ' ᾧ καὶ πολλάκις ἐν εὐτελεῖ στήματι ἐλθὼν ὁ κρατῶν (Λέων ὁ α'),
κατάπληκτος ἦν, εὐλογίας τε ἤτει· καὶ τῶν ἐκείνου μετεῖχεν εὐχῶν» (Νικηφ. Καλ-
λίστρ. Ἐκκλ. ἱστορ. βιβλ. ιε'. κεφ. κδ'. Πατρολογ. τόμ. 147 σελ. 65).

3) Καὶ ἐκ τῶν ἐνταῦθα λεγομένων ἐτι ἀπαξ πιστοῦται ἐτι ὁ ἁγ. Ἀνδρέας
ἤχημαξ κατὰ τοὺς χρόνους Λέοντος τοῦ α'. (457—474) ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποι-
ου ἦν καὶ Δανιήλ ὁ Στυλίτης μεθ' οὗ συμπροσευχηθέντος αὐτοῦ ἀπηλλάγη ἡ Κων-
σταντινουπόλις τοῦ θανατικοῦ καὶ οὐχὶ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886—911), ὡς φρα-
νοσαί τινες.

4) Σύνθετος λέξις ἐκ τοῦ λατιν. Primus καὶ Κύριος, σημαίνουσα τὸν ἀρχι-

τινός· ἦν δὲ ἡ κόρη παρθενεύουσα, καὶ σεμνῶς διάγουσα τὸν βίον αὐτῆς, κατώρκισε δὲ τὸν πατέρα αὐτῆς πρὸ τοῦ ἄστεως, κτήματος αὐτοῦ ὑπάρχοντος, ἐν τῇ εὐκτηρίῳ τῇ ὄντι ἐν τῇ ἀμπελῶνι, ἐκεῖ αὐτὴν κατατεθῆναι. Ὡς δὲ ἐτελεύτησεν, ἄραντες αὐτὴν ἀπήνεσαν εἰς ὃν ἔκρινε τόπον. Κατ' ἐκείνον δὲ τὸν καιρὸν ἦν τις λωποδύτης, συλῶν τὰ ἐντάφια τῶν τεθνεώτων, ὃν καὶ τυμβωρύχον καλεῖν εἰώθαμεν· ἰστάμενος οὖν ἐτήρει τοὺς τεθνεώτας ποῦ μέλλουσι θάπτειν αὐτούς, καὶ μετὰ τὸ ἀναχωρῆσαι ἅπαντας, ἀνορύττων ἐσύλα τὰ τούτων ἐντάφια. Ὡς οὖν καὶ τῆς κόρης ταύτης τὸ ἐξόδιον ἐθεάσατο καὶ ἐν ποίῳ κατετέθη τόπῳ, ἠθουλήθη καὶ ἐπ' αὐτῇ τὰ ὅμοια διαπράξασθαι. Ἐτυχε δὲ διαβαίνειν ἐκεῖσε τὸν μακάριον Ἀνδρέαν, τὰ διὰ τὸν Χριστὸν ἔθη ποιῶντα· καὶ ἰδοὺ τοῖς νοεροῖς ὄμμασιν ἔγνω τῷ πνεύματι τὸν μοχθηρὸν τρόπον ἐκείνου τοῦ δολίου, καὶ βουλομένος ἐμποδίσαι τὴν τούτου ἐγχείρησιν, (ἑώρα γὰρ οἷος ὄλεθρος μέλλει αὐτῷ συναντῆσαι) πλησιέστερον ἐγγίσας βλοσυρῶ τῷ ὄμματι ἀπιδῶν εἰς τὴν αὐτοῦ ὄψιν, ἔφη· τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τῷ ἐσθίοντι τὰ ἄμφια τῶν ἐν τοῖς μνημείοις κατατεθειμένων οὐκέτι ἴδη τὸν ἥλιον, οὐκέτι θεάσῃ τὴν ἡμέραν, οὐκέτι θεάσῃ μορφὴν ἀνθρώπου· κλεισθήσονται γὰρ αἱ θύραι τοῦ οἴκου σου, καὶ οὐκέτι διανοιγήσονται, καὶ σκοτάσει ἡ ἡμέρα καὶ οὐ μὴ διαφαῦσαι εἰς τὸν αἰῶνα. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας, οὐ συνήκε τὰ παρὰ τοῦ δικαίου ρηθέντα, καὶ μηδὲν μελλήσας ἐπορεύετο. Ὁ δὲ Ὅσιος ἀπιδῶν πρὸς αὐτόν, ἔφη· ἄπιθι μάταιε, κλέψων· μὰ τὸν Ἰησοῦν, εἰ ταῦτα δράσσεις, οὐκέτι θεάσῃ τὸν ἥλιον. Ὁ δὲ συνειὶς τὰ ρηθέντα, διεχλεύαζε τὸν δίκαιον, εἰπὼν· ναί, παρατετραμμένε, ἄδηλα λέγεις σὺ καὶ τῶν δαιμόνων ἐφάμιλλα, ἐγὼ ἐκεῖ ἀπέρχομαι, καὶ ἴδω εἰ ἐνεργεῖ σου τὰ ρήματα. Ὁ δὲ Ὅσιος μετριοπαθῶν διέβη τὸν τόπον. Ἐσπέρας δὲ ἤδη γενομένης, ἄδειαν εὐρῶν ὁ ἀτυχέστατος, ἀπελθὼν καὶ ἀποκυλίσας τὸν λίθον τοῦ μνήματος, εἰσῆγει ἐν αὐτῷ· καὶ πρῶτον μὲν ἀφήρητο αὐτῆς τὸ

γόν, ἢ πρῶτον, ἢ κορυφαῖον. Ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπάρχον δύο τοιαῦτα ἀξιώματα· ὁ μέγας Πριμικύριος (0), καὶ ὁ Πριμικύριος τῆς αὐτῆς (λγ'). (Κωδιν. περὶ ἀξιωματῶν κερ. β').

μαφόριον¹, ἔπειτα δὲ καὶ τὸ σάββανον. Ὅτε οὖν ταῦτα ἤρην, ἐβουλεύσατο ἀναχωρῆσαι· ὁ δὲ μισάνθρωπος δαίμων ὑπέβαλλεν αὐτὸν ἄραι καὶ τὴν ἐθόνην, καὶ γυμνὸν τὸ σῶμα καταλαλεῖν· καὶ πεποίηκε. Νεύσει δὲ Θεοῦ, ὡς ἀπόρρητόν ἐστι τὸ διήγημα! τὴν δεξιὰν αὐτῆς χεῖρα κουφίσασα ἡ κόρη, δίδωσιν αὐτῷ ράπισμα, ὥστε παραχρήμα τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς ἀποτυφλωθῆναι· συνέσχε δὲ αὐτὸν φόβος καὶ τρόμος φοβερός καὶ ἀσύγκριτος, ὥστε ἀπὸ τοῦ κλόνου τὰς σιαγόνας αὐτοῦ τοῖς ὀδοῦσι συντριβεσθαι, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ γόνατα. Ἀνοίξασα ἡ νεκρὰ κόρη τὸ στόμα αὐτῆς, πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγγετο· ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε, οὐκ ἐφοβήθης τὸν Θεόν, οὔτε τοὺς ἁγίους ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ὡς εἰς τῶν ἀνθρώπων κἂν οὐκ ἠδέσθης θεάσασθαι θηλυ σῶμα γεγυμνωμένον; ἔδει σε ἀρκεσθῆναι ἂ πρότερον ἔλαβες, καὶ κἂν τὴν εὐτελεῖ ἐθόνην ἐχαρίσω τῷ σώματί μου· ἀλλ' ἀνηλεῆς καὶ ὠμὸς εἰς ἐμὲ ἀπεφάνθης, καὶ ἐβουλεύσω γελοῖαν με ὀφθῆναι ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐλεύσει πάσαις ταῖς ἁγίαις παρθένοις, ἰδοὺ ἐγὼ ἐπιδείξω σοι μηκέτι κλέπτειν, ἔπειτα ἵνα γινώσκῃς Θεὸν ζῶντα εἶναι τὸν Χριστόν, καὶ ὅτι κρίσις ἐστὶ καὶ ἀνταπόδοσις, καὶ μετὰ θάνατον ζῶσι καὶ εὐφραίνονται οἱ ἀγαπῶντες τὸν Θεόν. Ταῦτα εἰπούσα ἡ κόρη, ἀνέστη, καὶ λαβοῦσα τὴν ἐθόνην ἐνεδύσατο, ὁμοίως καὶ τὸ σάββανον, καὶ τὸ μαφόριον λαβοῦσα, ἐστολίσασα εἰπούσα· «Σὺ Κύριε καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι κατόκησάς με» (ψαλμ. δ'. 7). Ὁ δὲ μάταιος ἐκεῖνος μόλις ἠδυνήθη εὐρεῖν τὸν φραγμὸν τῶν ἀμπελώνων καὶ ἐξελθεῖν· ἐξελθὼν οὖν, καὶ πλησίον ὑπάρχων τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ψηλαφῶν τοῖχος παρὰ τοῖχος ἐν τῇ πύλῃ ἐγένετο· καὶ τοῖς θέλουσι μαθεῖν τὴν αἰτίαν τῆς τυφλώσεως, τὸ πῶς αὐτῷ ἐπήλθε τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἄλλην ἄλλως ἀπελογεῖτο, ὕστερον δὲ κατανυγεῖς, τὸ πᾶν τῆς ἀληθείας καταλεπτῶς ἐξηγήσατο. Ἀπὸ τότε οὖν ἐπαιτῶν ἦν ὁ τοιοῦτος τὴν καθημερινὴν τροφήν ποριζόμενος. Πολλάκις δὲ καθεζόμε-

1) Συνθετος λέξις ἐκ τοῦ manus καὶ φορῶ, μαφόριον καὶ κατὰ συγκοπήν μαφόριον, ἔπερ ἦτο φόρεμα ὁμοιάζον ἴσως τὸ ἕως τῶν ἀστραγάλων μακρὸν ἐπανωφόριον τῶν πάλαι παρθένων. (πρβλ. ὑποσημ. β. Ἰουλίου ἐν τῷ μηναιῳ).

νος πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα ἔλεγε· κατάθεμά σοι ἀκρόστε λαϊμέ, ὅτι διὰ σὲ καὶ τὴν τῆς γαστρὸς σου ἀπόλαυσιν ταύτην τὴν τύφλωσιν κέκτημαι. Καὶ πάλιν ἔλεγε· ὅτι εἰς κόρον τρυφᾶν καὶ κλέπτειν οὗτος καὶ πομπεύει. Πολλοὶ δὲ ἀπετάξαντο τῇ σατανᾷ, πληροφορηθέντες ἐξ ὧν ἔπαθεν ἐκεῖνος, καὶ γεγονάσι χριστοὶ καὶ τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς ἡθεσιν. Οὗτος δὲ μεμνημένος τῆς τοῦ ἁγίου προρρήσεως, ὅπως προεῖπε τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ, καὶ θαυμάζων ἐδόξαζε τὸν Θεόν.

Μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν μεσοῦσης τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ἦν ὁ Ὅσιος παίζων ἐν τῇ τοῦ φόρου πλακώματι¹, καὶ ὡς εἶχεν ἔθος ποτὲ μὲν τρέχειν, ποτὲ δὲ σάσειν²· γενόμενος κατέναντι τῆς μεγάλης πύλης τοῦ Σενάτου³ κατεσκόπει τοὺς ἐκεῖσε ὄντας λωρόποδας. Εἰς δὲ τῶν διερχομένων ἰδὼν τὸν Ὅσιον τούτοις ἐνατενίζοντα, δίδει αὐτῷ κόσσους κατὰ τοῦ αὐχένος, λέγων· σαλὲ τί ἴστασαι βλέπων; ὁ δὲ μακάριος ἔφη πρὸς αὐτόν· ἔξηγε τῇ νοῖ, τῶν εἰδῶλων τοῖς αἰσθητοῖς ἐνατενίζων ἔστηκα, καὶ γὰρ αὐτὸς νοητὸς λωρόπους καθέστηκα, καὶ ὄφρις τὸ γέννημα ἐχιδνῶν· οἱ γὰρ ἄξονες τῆς ψυχῆς σου, καὶ τὰ νοητὰ διαθήματα τῆς καρδίας σου διεστραμμένα εἰσὶ καὶ ἐπὶ τὸν ἄδην βαδίζοντα· ἰδοὺ γὰρ ἔχανεν ὁ ἄδης καταπιεῖν σε ἐκδέχεται πορνεύοντα καὶ μοιχεύοντα, καὶ τῇ διαβόλῳ καθ' ἑκάστην θυσίαν προσφέροντα. Ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ ἄνθρωπος φρίκη συσχεθεῖς ἑαυτῷ διελογίζετο λέγων· ἄρα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ταῦτα οἶδεν, ἢ ἀπὸ δαίμονος; ἀλλ' αὐτὸς πῶς ἐπίσταται Θεὸν ἄνθρωπος ἔξηχος καὶ παρατετραμμένος; ὁ δὲ μακάριος ἀναχωρήσας τοῦ τόπου ἐκεῖνου ἐν τῇ πλακώματι τοῦ φόρου, ἐν ᾧ κα-

1) Ἐπειδὴ ὁ φόρος (ἀγορά) ἦτο ἐστρωμένος διὰ πλακῶν ὠνομάζετο πλακώματι, καὶ φόρος πλακώματος, ἴσως δὲ καὶ μαρμαρωτὸν κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον· (ἑβλ. α'. 17) (Σκ. Βυζαντ. Κων)πολις, τόμ. α'. 477).

2) Ἦτοι, χορεύειν.

3) Τὸ μέγα βουλευτήριον ἢ Σενάτον (Senatus) ἦν κτίσμα τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, πυρποληθέντος δὲ αὐτοῦ ἀνεκαίνισεν ὁ Ἰουστινιανὸς (Βυζ. Κων)πολις τ. α'. 451).

θέζονται αἱ λεγόμεναι πράτριαι, αἱ πιπράσκουσαι τὸν πολυτελεῆ κόσμον ἐκεῖνον· στὰς οὖν ἐκεῖσε, καὶ προσχῶν τοῖς πιπρασκούμενοις ἔλεγε· βαβαὶ ἄχυρα καὶ κοινορτός! τινὲς οὖν τῶν ἐστώτων ἐκεῖσε ἀγνοοῦντες, ἔλεγον· πάρετός ἐστιν. Καὶ εἰ μὲν τῇ γέλῳτι κυνείχοντο, εἰ δὲ ἐκωμῶδουν, ἕτεροι δὲ ἐρράπιζον αὐτοῦ τὸν αὐχένα ὠθοῦντες καὶ ἐμπτύοντες αὐτόν. Ὡς οὖν ἴστατο ὁ δίκαιος, ἅπαντα τὰ τοῦ φόρου ἐσκόπευε, γέρων τις διερχόμενος λέγει πρὸς αὐτόν· τίνος ἔνεκεν, ὦ πάρετε, ἄχυρα ἐπιφωνεῖς καὶ φαντάσματα ἐὰν γὰρ ἄχυρα πωλῆς πορεύου ἐν τῇ ἀνεμοδουλείῳ¹, κακεῖ πιπράσκεις αὐτά. Ἐφη πρὸς αὐτόν ὁ ὄσιος· ὑπαγε σκόπευσον ἔξηγε, ποῖός σε τάφος μετὰ τρίτην ἡμέραν ὑποδέξεται, καὶ ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ ὄσιος οὕτω καὶ ἐγένετο. Μετὰ γὰρ τρίτην ἡμέραν τὸν ἑαυτοῦ βίον κατέλιπεν. Ὁξέως δὲ ἀνασκοπούντος αὐτοῦ, ὡς κακεῖσε καὶ κράζοντος, νεώτερός τις μετὰ πράττητος, ἔφη πρὸς αὐτόν· τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ, τίνα εἰσὶν ἅπερ βλέπεις ἰστάμενος; ὁ δὲ λέγει· ὄναρ θεωρῶ, δίκην ἀχύρου καὶ σκυθάλων τὴν ἐν τῇ φόρῳ ἅπασαν περιουσίαν τὴν ἀποκειμένην τοῖς ἅπασιν τέκνον, σκιά γὰρ καὶ καπνὸς ἐστὶν ὁ μάταιος βίος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

Περὶ τοῦ μοναχοῦ.

Καὶ ταῦτα εἰρηκῶς, δρομαῖος ἀνεχώρησε καὶ ἐν τῇ Σταυρίῳ² παραγένετο· ἐνόσῳ οὖν τοῖς ἐκεῖσε ἐπέστη εὖρε μοναχὸν τι-

1) Περὶ τοῦ ἀνεμοδουλείου ἢ ἀνεμοδουρίου τὰ ἐξῆς ἀπαντῶνται· παρὰ τῇ Κεδρηγῇ (τομ. α' σελ. 565). «Τὸ τετρασκελὲς τέχνασμα ὃ δὴρην λέγουσιν ἀνέμων ἡγεῖρην ὁ μέγας Θεοδόσιος (879-895), πυραμίδος σχῆμα ζωγραφῶν καὶ ζωοῖς πλαστοῖς κεκοσμημένον.» Βραδύτερον ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου (717-741) ὁ ἀστρονόμος Ἡλιόδωρος ἀνεστήλωσεν ἐπὶ τοῦ ἀνεμοδουλείου τοὺς ἐβ', ἀνέμους. (Σκ. Βυζ. Κωνσταντινούπολις τ. α' σ. 374).

2) Τὸ Σταυρίον ἔκειτο κατὰ τὸν βιογράφον Στεφάνου τοῦ νέου πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα «πρὸς τὸ τῆς βασιλικῆς δημοσίας λεωφόρου πρα-

νά ἐπ' εὐλαβεῖα ἐπευφημιζόμενον, μεθ' ἑτέρου τινός, καὶ ὡς δη-
θεν περὶ ὠφελείας ψυχῆς λόγον κινούντες· ἐπ' ἀληθείας γὰρ
ἐπὶ τῇ βιώσει αὐτοῦ εὐλαβῆς ὑπῆρχε καὶ εὐσεβής, πάντα ἐρ-
γαζόμενος τὰ τοῖς μοναχοῖς εὐάρεστα· ἐν τούτοις μόνον σφαλό-
μενος, φειδωλὸς ὢν καὶ φυλάργυρος. Τινὲς γὰρ τῶν πολιτῶν ἐ-
ξαγορεύοντες τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν, παρῆχον αὐτῷ ἱκανὴν χρη-
σίου ποσότητα διαναῖμαι πτωχοῖς, ἦτοι πένησιν, ὑπὲρ ψυχικῆς
σωτηρίας αὐτῶν. Ὁ δὲ τῷ πάθει τῆς φιλαργυρίας ἠττώμενος,
οὐδὲν ἐξ αὐτῶν παρῆχε τι· ἀλλὰ πάντα εἰς τὸν Κορβονᾶν ἐ-
ταμιεύοντο· καὶ οὕτως ἦν ὡς ἅτε τῷ βίῳ ζῶν καὶ οὐ τῷ Χρι-
στῷ· οὕτω τῇ φιλαργυρίᾳ μαινόμενος, καὶ βλέπων αὐτὸν πλη-
θυνόμενον ἐν τῷ πλούτῳ ἠγάλλετο. Ὁ οὖν μακάριος Ἀνδρέας
ἐκεῖσε παραγενόμενος, τῷ διορατικῷ χαρίσματι κοσμούμενος, ἐθε-
άσατο δράκοντα φοβερὸν εἰλιγμένον περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ,
τρεις ἔχοντα κεφαλὰς, οὐ ἢ οὐρὰ ἐκρέματο μέχρι τῶν ποδῶν,
αἱ δὲ κεφαλαὶ ὑπῆρχον μία μὲν τῆς κνιπέας, ἡ δευτέρα τῆς
μανίας, καὶ ἡ τρίτη τῆς ἀσπλαγχνίας. Ὡς οὖν ταῦτα εἶδρα ὁ
δίκαιος ξενιζόμενος, πλησίον αὐτοῦ ἐγγίσας, κατενόει τὰ τούτου
μορφώματα· δοκῶν δὲ ἐκεῖνος ὅτι πένης ἐστί, καὶ ἔνεκεν τοῦ
λαβεῖν τι παρ' αὐτοῦ ἐκδέχεται, λέγει αὐτῷ· ὁ Θεὸς ἀδελφὲ ἐ-
λεήσει σε. Ὁ δὲ Ὅσιος ὀλίγον ἀπ' αὐτοῦ μακρυνθείς, εἶδε γρα-
φὴν κύκλῳ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀέρος φερομένην σκοτεινοῖς γράμμα-
σι, καὶ δηλοῦσαν, δράκων τῆς φιλαργυρίας ἡ ρίζα πασῶν τῶν
ἀνομιῶν. Ἀπιδὼν δὲ ὀπισθεν αὐτοῦ βλέπει δύο τινὰς τῇ φύσει
εὐνούχους δι' αὐτὸν δικαζομένους· ἦν δὲ ὁ εἷς μέλας, ἐσκοτι-
σμένους ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς· ὁ δὲ ἕτερος λευκὸς ἐξαστράπτων
ὑπὲρ τὸν ἥλιον. Ἐλεγεν ὁ μέλας ἐκεῖνος πρὸς τὸν φαινότα-
τον ἄγγελον τὸ φυλάσσουντα αὐτόν· μάτην παρεδρεύεις τῷ μο-
ναχῷ, καὶ φυλάττεις αὐτόν, ἐμὰ γὰρ εἰσιν αὐτοῦ τὰ πρωτόλεια

νές». Κατὰ τὸν Κορινθίων, ὁ κίων, ὃν λέγει πορφυροῦν ἀνεῖχεν ἐπ' αὐτοῦ τὸν δεύ-
τερον τῶν τριῶν σταυρῶν, οὗς ἔστησεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, χρυσοῦς διὰ λίθων
καὶ βέλων καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐπεγέγραπτο ΧΡΙΣΤΟΣ, τούτου δὲ ἔνεκεν ὠνομάσθη
Σταυροῖον (ΣΚ. Βυζαντ. Κων)πολις, τ' α. σελ. 426).

ὅτι τὸ ἐμὸν θέλημα εἰσπράττεται· ἀνελεῖμων γὰρ καὶ φιλάρ-
γυρος μετὰ τοῦ Θεοῦ μερίδα οὐ κέντηται, ἀλλὰ γε ὡς δευτέρα
εἰδωλολατρία σεμνυνόμενος ἐμοὶ δουλεύει, καὶ ἐμοὶ ὑπεῖλαι, καὶ
ὀφείλουσιν εἶναι καὶ τὰ πρωτόλεια ἐμὰ· Πάλιν ὁ ἕτερος, ἔλε-
γεν· ἄπεχε βεβορβορωμένη ἀπὸ τῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κληρονο-
μίας, ἐμοὶ γὰρ κεκλήρωται κατέχειν αὐτοῦ τὰ πρωτεῖα, ἐπεὶ
καὶ νηστεύει, καὶ εὐχεταί, καὶ ἔστιν ἄκακος, πραῆς, ταπεινὸς καὶ
ἡσύχιος. Ἐδικάζοντο οὖν οἱ δύο καὶ οὐκ ἦν εἰρήνη μεταξὺ τῶν
ἀμφοτέρων· ἔσχατον δὲ ἔφη ὁ μέλας· τάδε εἰσὶν ἄπερ ἔφη ὁ
κριτής· «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου» (Ματθ. ΚΕ'.
34) τίνες οἱ φιλάργυροι, οἱ κνιπαί, οἱ ἀσπλαγχνοί, οἱ ἀπροαί-
ρετοι; ἢ τοὺς ἐλεήμονας προσκαλεῖται καὶ τοὺς συμπαθεῖς, καὶ
τοὺς οἰκτιρμονας, καὶ τὸν αὐτὸν μιμουμένους διὰ φιλανθρωπίας;
ἔφη ὁ ἄγγελος· καὶ τί λέγει ὁ Κύριος; «Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω,
ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους» (Ἡ-
σαΐας ξστ'. 2), καὶ ὅτι «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, μα-
κάριοι οἱ πραεῖς, μακάριοι οἱ καθαρὸι τῇ καρδίᾳ» (Ματθ. ε'.
3, 8), καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια; Λέγει ὁ μέγας· αἱ θέαμα! βλέ-
ψον καὶ ἴδε πῶς τρέμει οὗτος ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ· ὅτι «Μα-
κάριοι οἱ ἐλεήμονες ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται» (αὐτόθ. 7), καὶ
πάλιν· «Γίνεσθε οἰκτιρμονες, καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐ-
ρανῶν οἰκτιρμων ἐστί» (Λουκ. στ'. 36)· καὶ ἀλλαχού· «Ἐλε-
ον θέλω καὶ οὐ θυσίαν» (Ἰωσή. στ'. 12. Ματθ. Θ'. 13), καὶ
«Διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου» (Ἠσαΐας. νη'. 7). Καὶ
ἄλλα πλείονα παραγγέλματα τοῦ Θεοῦ, ἃ οὐ φέρω λέγειν βδέ-
λυγμά μοι ὑπάρχοντα, ὅτι ἐναντία μου εἰσι. Πῶς οὖν σὺ τὰ
πρωτόλεια αὐτοῦ ἐπέχειν βούλεις; ἀπεκρίθη ταιγαροῦν τοῦ φω-
τὸς ὁ ἄγγελος καὶ φησι· δίκη μεγάλη σήμερον μεταξὺ ἡμῶν
καὶ οὐκ ἀφίσταμαι μέχρις ἂν τὸν Κριτὴν ἐρωτήσωμεν.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ μέλας, ἐδυσχέραине, καὶ φησι πρὸς τὸν
λευχεῖμονα· ἐπειδὴ ἀπὸ φιλανθρωπίας ἀρχεται ὁ φιλόανθρωπος, καὶ
λήγει εἰς ἀγαθότητα ἔνεκεν τῆς αἰτίας ταύτης πανούργως πρὸς
τὸν Θεὸν κατέφυγες, καὶ οἶδα ὅτι κατ' ἐμοῦ ἔχεις ἐξενέγκαι τὴν

ἀπόφασιν, διὸ καὶ ἀπαναίνομαι τῇ τοιοῦτῃ σκοπῇ, μὴ ἀρεσκόμενος. Ὁ δὲ ἄγγελος Κυρίου, ἔφη πρὸς αὐτόν· δόλιε καὶ ἀπατεῶν, ὁ νομοθετῶν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων κρίνειν δίκαια, καὶ μὴ ἐλλεῖν πτωχῶν ἐν κρίσει, καὶ μὴ λαμβάνειν πρόσωπον δυνάστου, αὐτὸν ὧν ὄρος σοφίας καὶ δικαιοσύνης, ἔνεκεν σοῦ τοῦ μιαιρωτάτου ἀρτίως ἔχει ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ παροιστρῆσαι; δεῦρο τοίνυν ἅμα ἐμοί, καὶ διὰ κρίσεως Θεοῦ ἢ πείσον ἢ πείσθητι. Τούτοις τοῖς ῥήμασι θαρρήσας ὁ μέλας, ἐπένευσε παρὰ Κυρίου τὸ κρίμα αὐτῶν ἔσεσθαι. Καὶ στραφέντες κατὰ ἀνατολάς ἠρώτησε τὸν Κύριον ὁ λαμπρὸς νεανίας ἐκεῖνος περὶ τῶν ἀμφισβητούμενων καὶ κινηθέντων παρ' αὐτῶν· ὁ γὰρ μέλας ἐκεῖνος, εἰ καὶ σὺν αὐτῷ ἐπέειδε κατὰ ἀνατολάς, ἀλλ' εὐθέως ἐπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ δυσμᾶς. Ὡς οὖν ἠρώτησεν ὁ ἄγγελος τὸν Κύριον εὐθέως φωνῇ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα· ἐγὼ ἐνετειλάμην τοῖς ἀποστόλοις μου, λέγων· «Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον ἂν τινων ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς» (Ἰωάν. Κ'. 23). Ἐπεὶ οὐκ εἴρηκα τοῖς φίλοις μου, λάβετε χρυσίον ἀντὶ Πνεύμα ἁγίου, καὶ τότε συγχωρήσατε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν καὶ τανῦν οὐκ ἔστι σοι μερίς ἐν αὐτῷ, ἐπεὶ καὶ τῶν ἐλεημόνων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ οἰκητήριον καὶ ἀνάπαυσις. Ταύτης τῆς φωνῆς γεγονυίας, παρεχώρησεν ὁ ἄγγελος Κυρίου ἐκεῖνῳ τῷ ζεζοφωμένῳ τὰ πρωτόλεια, καὶ αὐτὸς προσκυνήσας τῷ Κυρίῳ, μήκοθεν τοῦ μοναχοῦ ἐπορεύετο. Ταῦτα ἅπαντα θεασάμενος ὁ μακάριος, ἐξέστη τῷ πνεύματι καὶ ἰλιγγιάσας ἔφριξεν, ὅτι ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος ἀπὸ Γραφῆς τὸν τοῦ φωτὸς ἄγγελον ἔπεισεν, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀπεφθέγγετο ὁ δίκαιος ὡς τῆς τοῦ πονηροῦ κακοβουλίας! ὅτι τοῖς ἡμετέροις ὅπλοις βαλλόμεθα· καὶ γὰρ οὗτος ὁ λυμεὼν καὶ ληστής, καὶ Γραφῶν ἔμπειρός ἐστιν. Τοῦτο εἰπὼν, προέλαθεν ἐν τινι τόπῳ, ἐν ᾧ ἔμελλεν ὁ μοναχὸς διέρχεσθαι, καὶ καθισαίεις ἐκεῖσε αὐτὸν ἐξεδέχετο. Ὅτε οὖν ἐθεάσατο αὐτὸν μόνον ἐρχόμενον ἐχάρη λίαν· τοῦτο γὰρ καὶ προσηύχετο. Καὶ ἀναστὰς ἠρξάτο ὡς εἰς συνάντησιν αὐτοῦ πορεύεσθαι· ἔγνω οὖν ὁ διάβολος, ὅς ἐιλίφει

τοῦ μοναχοῦ τὰ πρωτόλεια, καθότι ἐπὶ διορθώσει τοῦ ἀββᾶ ἀφίκετο ὁ μακάριος, καὶ θρονηθεὶς ἠρξάτο κράζειν πάλιν, Ἀνδρέα κατ' ἁμοῦ ἦκει; ἀρά γε ἐξενιζέμεν, καθότι πρὸ τῆς νεανισμένουσ ὥρας ἐστηκὼς ἠκρόου τῆς δίκης μου, ἢ πάντως τι δεινὸν μοι βουλόμενος ἐργάσασθαι· ἀπιθι τοίνυν ἀπὸ τῶν ὧδε, καὶ μὴ τυραννήσης με καὶ ἐνταῦθα ἀδίκως· τί γάρ σοι καὶ τῷ ἀββᾶ τούτῳ; οὐ γὰρ προσφιλές σοὶ ἐστίν, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι τῆς ἄρτι ὥρας αὐτὸν ἐθεάσω, συγγενῆς σου οὐκ ἔστι, διδασκαλίας σου οὐ δέεται· ἀπιθι τοίνυν ἀπὸ τῶν ὧδε, καὶ μὴ ἀδικῶν με καθέστηκας. Ταῦτα τοῦ ἀλαζόνος ἐπιθεμένου καὶ φλυαροῦντος, ὁ μακάριος ἐσιώπα μὴδὲν ἀποκρινόμενος. Ὡς δὲ πλησίον αὐτοῦ ὁ μοναχὸς ἐγένετο, ποιήσας εὐχὴν ὁ Ὁσιος μετὰ δακρύων περιεβλέφατο τῆδε κακείσε, καὶ μὴ ἑωρακὼς τινα, κατέσχε τὸν μοναχὸν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ στήσας αὐτὸν τῆς ἐδοιπορίας ἔφη πρὸς αὐτόν. Δέομαί σου ἀνεκτῶς ἄκουσόν μου τοῦ οἰκέτου σου, καὶ ἰλέψω προθέσει δέξαι τὰ εὐτελεῖ μου ῥήματα, ἐρεῖδῃ θλίψις μοι διὰ σὲ μεγάλη κατέχει, καὶ οὐχ ὑποφέρω ἀπὸ τῆς ἐδύνης. Τίνος χάριν, φίλος ὢν τοῦ Θεοῦ ἐγένου καὶ ἐρημάτισας ὑπὲρ τῆς τοῦ διαβόλου; ποίῳ τρόπῳ, πτέρυγας ἔχων ὡς τὰ Σεραφίμ τῷ σατανᾷ ταύτας ριζοτομήσας παρέδωκας; πῶς ἀστραπόμορφος ὢν, γέγονας σκοτεινέμορφος; οἴμι! ὅτι ὀφθαλμοῖς ἔχων ὡς τὰ πολυόμματα, ἐτυφλώθης ὑπὸ τοῦ δράκοντος, καὶ ὡς ἦλιος ὑπάρχων ἔδυσ ὡς νύξ καχέσπερος! τίνος χάριν, ἀδελφέ, τὴν σὴν ψυχὴν ἐθλιώτισας; διατί ἐκτίσω φίλον τὸν τῆς φιλαργυρίας δράκοντα; ἀρά γε ἐπίστασαι τίνος εἰκὼν τὸ σχῆμά σου πρόσσεστιν; οὐ συνίεις πῶς ὀφείλει εἶναι ὁ μοναχός; τί θέλεις τὸ χρυσίον ἀδελφέ; τίνος χάριν, ἀποστοιβάσας αὐτὸ ἐσώρευσας; ποίῳ τρόπῳ αὐτὸ ἐκτίσω, καὶ σεαυτῷ προσεποιήσω ἀπώλειαν; τί θέλεις οὐ τὸ χρυσίον, ὅπερ μετὰ θάνατόν σου οὐς οὐ θέλεις, ἢ καὶ αἱ ἐχθροί σου τοῦτο κληρονομήσουσι; εἰπέ μοι, παρακαλῶ, μὴ ἀπὸ κόπου σοῦ ἐστίν, καὶ φυλάττεις τοῦτο συνταφῆναί σοι; μὴ τῇ δικέλλῃ σου σκάψας ταῦτα ἐσώρευσας, ἵνα θρέψῃς τὰ τέκνα σου; μὴ ἐργασίαν ποιῇ-

σάμενος ἐδέξω τοῦτο εἰς μίσθωσμά; μὴ ἀπὸ γονέων ἤλθε σοι; πῶς κατέχεις ἀλλότρια πταίσματα καὶ ἀγχείς κνιπευόμενος; ἄλλοι πεινώσι, καὶ διψῶσι, καὶ ριγῶσι τελευτῶντες, καὶ αὐτὸς βλέπων τὴν τοῦ χρυσοῦ ποσότητα εὐφραίνει; ταῦτά εἰσι τὰ ἔχνη τῆς μετανοίας; ταῦτα περίεστιν ἢ τάξις τῶν μοναχῶν, καὶ ἢ ἀκτημοσύνη, καὶ ἢ τοῦ ματαίου βίου ἀναχώρησις; οὕτω μιμητὴν τὸν Κύριον; οὕτως ἠγήσω κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ; οὕτως ἑαυτὸν ἐσταύρωσας, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ; οὕτως ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθης τοῖς ἀδελφοῖς σου καὶ πᾶσι τοῖς ματαίοις καὶ ἀχυρώδεσι πράγμασι τοῦ βίου; οὐκ ἤκουσας τοῦ Κυρίου λέγοντος: «Μὴ κτήσασθε χρυσὸν ἢ ἄργυρον μὴ πῆραν ἢ ράβδον μηδὲ δύο χιτῶνας ἔχειν» (Ματθ. ι' 9—10). ἐκπλήττομαι ποίῳ τρόπῳ τὰς παραγγελίας ταύτας λήθη παρέδωκας. Ἴδου σήμερον ἢ αὐριον τέλει τοῦ βίου χρησώμεθα, καὶ ἂ ἠτοίμασας τίνι ἔσονται; οὐχ ἔραξ τὸν διάβολον ποῦ ἴσταται, κατέχων σου τῆς ψυχῆς τὰ πρωτόλεια, καὶ ὁ φυλάσων σε ἄγγελος μακρόθεν ἴσταται, ὀλοφυρόμενος. Ἴδου, ὦ ἀδελφέ, ὁ πονηρὸς δράκων ὁ τῆς φυλαργυρίας τῷ σῶ τραχίλῳ ἐνειλικται, κἂν οὐχ ἔραξ, καὶ μεγάλην ἔχει ἐν σοὶ τὴν ἀνάπαισιν· ἰδου δὴ συνελὼν εἶπω σοὶ ὁ ταπεινός, ἐγὼ παράγων ἤκουσα τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἀθετούσης σε, καὶ τάδε λεγούσης: τῶν ἐλεημόνων ἐστὶν ἢ βασιλεία μου, ἐπεὶ τοῦτον καὶ τοὺς τοιοῦτους, λέγω δὴ τοὺς ἀνελεήμονας ἢ ψυχὴ μου μεμίσηκεν, ἀλλὰ παρακαλῶ σε ἀκουσόν μου, καὶ σκόρπισον τὰ χρήματά σου τοῖς δεομένοις, καὶ χήραις καὶ ὀρφανοῖς, καὶ πτωχοῖς, καὶ ξένοις καὶ τοῖς μὴ ἔχουσι ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνειν, καὶ ἀγωνίζου φίλος Θεοῦ γενέσθαι διὰ τῆς ἀκτημοσύνης καὶ τῆς ἀγαθοεργίας σου, τοῦτο γὰρ ἴδιόν ἐστι τοῦ μοναχικοῦ ἐπαγγέλματος, τὸ μηδὲν ἔχειν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τὸ σύνολον. Μὴ φοβοῦ δὲ ὅτι λείψει σοὶ ἄρτος ἢ τι τῶν εἰς χρεῖαν ὡς ἀνακειμένῳ Θεῷ· ἄπιστοι γὰρ ὑπ' αὐτοῦ τρέφονται, καὶ πόρνοι καὶ μοιχοί, καὶ ἀχάριστοι, πόσῳ μᾶλλον εἰ δουλεύοντες αὐτῷ οὐκ ἐμπληθῆσονται τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν; ὅρα μὴ παρακούσης μου τῶν ρημάτων· ἐγὼ γὰρ ἐν πρώτοις παρεκάλεσά σε ἵνα μηκέτι

ἀφορμὴν ἔχης, ἐπεὶ εἰς ἀνακούσης μου, μὴ τὸν Ἰησοῦν, τῷ σατανᾷ σε παραδώσω εἰς ἔλεθρον τῆς σαρκὸς σου. Καὶ στραφεὶς ὑπέδειξεν αὐτῷ τὸν διάβολον· ἠνεψύχθησαν δὲ παραπίνα αἱ νοεροὶ αὐτοῦ ὀφθαλμοί, καὶ ἐθεάσατο αὐτὸν αἰθίοπα μέλανα, ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ καπνὸν ἐκπορευόμενον, καὶ αὐτὸς μήλοθεν ἴστατο· πάλιν οὖν πρὸς αὐτὸν ἔφη ὁ δίκαιος· Ἴδε μὴ παρακούσης μου ἐπεὶ ἐντελοῦμαι τούτῳ ἐκταράξει σε, ἵνα ἢ αἰσχύνῃ τοῦ προσώπου σου ἀκουσῶν οὐ μόνον ἐν ταύτῃ τῇ βασιλείᾳ, ὄνειδος σε ποιήσει, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ τετραπέρατα τῆς οἰκουμένης. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μοναχὸς ἔφριξε καὶ ἐξέστη τῷ πνεύματι· τοὺς δὲ ἐξελοθέντας λόγους ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ πάντας μετὰ πολλῆς ἀσφαλείας συνέθετο ποιήσει. Καὶ μετὰ ταῦτα θεωρεῖ ὁ δίκαιος ὅτι ἦλθε πνεῦμα ἐξ ἀνατολῶν, ὡς ἀστραπὴ φλογερά, καὶ ἤφατο τοῦ δράκοντος δαπανῶσα αὐτοῦ τὴν ἰσχύ· ὁ δὲ μὴ φέρων τὰς ὀδύνας, εἰς κόρακα μεταβαλὼν ἑαυτὸν τῷ ὀρήνῳ ὀλοφυρόμενος, ὄχητο. Εὐθέως δὲ καὶ παραχρῆμα ἀπεκατεστάθη τῷ ἀγγέλῳ τοῦ Θεοῦ τὰ πρωτόλεια τοῦ μοναχοῦ. Αὐτοῦ δὲ μέλλοντος ἀναχωρεῖν ἀπ' αὐτοῦ, παρήγγειλεν αὐτῷ ὁ Ὁσίος λέγων· ὅρα μηδὲν ποιήσης κατάδηλα τὰ περὶ ἐμοῦ, καὶ εἰ ταῦτα φυλάξεις, πίστευσον ὅτι καγὼ, εἰ καὶ ἀμαρτωλὸς ὑπάρχω, μνείαν ὑπὲρ σου ἐν ταῖς διήσεσί μου ποιεῖν οὐ παύσομαι διὰ παντός, ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς εὐδώσῃ τὴν ὁδὸν σου εἰς ἀγαθόν. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας, συνέθετο πάντα φυλάσσειν μετὰ πάσης ἀσφαλείας· καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἀνεχώρησαν· ἅπαν δὲ τὸ χρυσίον, ὃ ἐκέκτητο ὁ μοναχὸς διένειμε τοῖς δεομένοις. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ πλείονος δόξης ἠξιώθη παρὰ Θεοῦ· ὅτε δὲ ἔφερον αὐτῷ τις χρυσίον χάριν διαδόσεως ἐξ αὐτῶν ἐν ἢ καὶ δύο ἐκράτει χάριν διοικήσεως, καὶ τὰ λοιπὰ διὰ τῶν χειρῶν τῶν προσφερόντων ἐσκόρπιζεν, μεμνημένος τῆς παραινέσεως τοῦ μακαρίου, καὶ λέγων· τί μοι τὸ ὄφελος ἀλλοτρίων ἀκανθῶν οἰκονόμον γενέσθαι; ἂ γὰρ οὐ χρήζω λαμβάνων, καὶ τοῖς πένησι ταῦτα παρέχων, οἷησίς μοι ἐπέρχεται ἐμὸν εἶναι τὸν μισθὸν καὶ οὐκ ἄλλου· ὅθεν καὶ τοῖς προσάγουσι ταῦτα ἐπέτρπεπεν ἰδιοχείρως νέ-

μειν αὐτά. Οὕτω καλῶς καὶ εὐσεβῶς, καὶ καθὼς πρέπει μονα-
χοῖς πολιτευσάμενος, φαίνεται αὐτῷ ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ καθ' ὕ-
πνον, μεδιῶν τῷ προσώπῳ, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ δένδρον ἰσάμε-
νον ἐν πεδιάδι· τινὶ ἀνηφόρον πλήρες γλυκυτάτου καρποῦ· ἔφη
τε πρὸς αὐτόν. Πολλὰς μοι χάριτας ἐφείλεις, κύριε ὁ μέγας, ὅτι
πεποίηκα τὴν ψυχὴν σου ἀνηφόρον φυτόν, ἐκτινάξας σε ἐκ τῶν
τοῦ δράκοντος ὀδόντων· σπούδασον οὖν δι' ἀγαθοεργίας εἰς καρ-
πὸν γλυκυτάτου μετατραπήναι ὡς δύνασαι· τὸ γὰρ φυτόν ὃ ὀ-
ρθῆς ἐν τερπνότητι ἢ τῆς ψυχῆς σου ὑπάρχει κατάστασις, ἀφ' ἧς
ἡμέρας ἐώρακάς με, καὶ τὸ χρυσίον διένειμας. Ἐξυπνος δὲ γε-
νόμενος, ἐπὶ πλείον ἐστηρίχθη ἐπὶ τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν
προκόπτων καὶ τὴν εὐχαριστίαν καθ' ἑκάστην προσέφερε τῷ Θεῷ
καὶ τῷ θεράποντι αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ΄.

Περὶ τοῦ προσφιλοῦς Ἐπιφανίου.

Νεανίας τις προσεκολλήθη τῷ Ἐπιφανίῳ, οὐ πρόην ἐμ-
νήθημεν ἀκούων τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ· ὁ γοῦν Ἐπιφάνιος ἐνου-
θέτει αὐτὸν ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν, ὡς καὶ ἄλλους πολλοὺς,
βουλόμενος στηρίξαι τοῦτον εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· ἐκαίνοσ
δὲ οὐ διὰ τὸ ζηλωσαὶ τοῦ τιμίου παιδὸς ἐκείνου τὴν ἀρετὴν
τούτῳ προσεκολλήθη, ἀλλὰ τοῦ τῶν ἀνθρώπων ἕνεκεν ἐπαίνο
ἵνα λέγωσι καὶ περὶ αὐτοῦ ἅπερ διὰ Ἐπιφανίου ὀρώντες ἐγκω-
μιάζοντες ἔλεγον. Τί δὲ ἔλεγον; ἔρω. Πολλάκις γὰρ διερχομένου
αὐτοῦ οἱ ὀρώντες αὐτὸν καὶ γνωρίζοντες εἰς τὸν ἕνα δακτυλο-
δεικτοῦντες ἔλεγον· ἴδε ποία νεότης ὡραία καὶ κατὰτερπος,
μέσον τοῦ πυρὸς διερχομένη, καὶ μὴ καιομένη, μηδὲ βλαπτο-
μένη τῶν ἡδονῶν τοῖς ὑπεκκαύμασι· φασὶ γὰρ ἅπαντες δι'
αὐτόν, καθὼς τι γυναικὶ οὐχ ὠμίλησέ ποτε, ἀγνὸς καὶ ἀμεμπτος
τὸν βίον αὐτοῦ διεπορεύετο, νηστείας καὶ ἀγρυπνίας, προσευ-

χαῖς καὶ δεήσεσι σχολάζων, καὶ ἀρεταῖς ἀπάσαις καθαίρων
ἑαυτόν, καὶ ἀποσιμῶν ἀπὸ πάσης ὑλικῆς μοχθηρίας. Ταῦτα
τινῶν λεγόντων, τούτων ἕνεκεν τοῦ προρρηθέντος νεανίσκου τὸν
παρ' ἀνθρώπων ἔπαινον θηράσαι γλιχόμενος προσεκολλήθη τῷ
Ἐπιφανίῳ.

Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ἐρθρίσαντος τοῦ Ἐπιφανίου εἰς τὴν τοῦ
Θεοῦ δοξολογίαν, συνηγγέρθη αὐτῷ καὶ ὁ ρηθεὶς νεανίας, καὶ σὺν
αὐτῷ ἴστατο ψάλλων· νεύσει δὲ Θεοῦ ἔρχεται ἐκεῖσε ὁ μακά-
ριος Ἀνδρέας ὡς εἰς τῶν παρατετραμμένων. Ἐωρακῶς δὲ αὐτόν
ὁ Ἐπιφάνιος, διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως μὴ γνωρισθῆναι τοῦ Ὁ-
σίου τὴν ἐργασίαν, οὐδὲν αἰσθητὸν πρὸν αὐτόν ἐπεδείξατο, ἀλλὰ
τῷ πνεύματι αὐτόν ἠσπάσατο. Ὡς οὖν ἔνδον ἐγένετο, ἔλθων πλη-
σίον αὐτοῦ, ἔστη ἐπὶ πολλὴν ὥραν σιωπῶν· ἀπιδὼν δὲ εἰς τὴν
ὄψιν τοῦ ρηθέντος νεανίσκου ἐκείνου βλοσυρῶ τῷ ὄμματι, δίδει
αὐτῷ κρῶσον, ὅσον ἡδύνατο, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· ἀπόστηθι τοῦ
παιδός· οὐ γὰρ εἰ ἄξιός ἐστάναι πλησίον αὐτοῦ· διότι κακῶς
ἐχρήσω τῇ ψαλμῳδίᾳ, ἐξουθενημένος σε κεκτημένος ὁ Κύριος.
Ὡς οὖν ἐρώρπισεν αὐτόν ὁ δίκαιος ἐμμανῆς ἐκαίνοσ γενόμενος,
ὤρμησε τοῦ δράξασθαι αὐτόν ἀπὸ τῶν τριχῶν δραμίων δὲ ὁ Ἐ-
πιφάνιος, ἐκώλυσε αὐτόν τοῦ ἐγχειρήματος, δυνειδιστικῶς ἐπι-
πλήξας αὐτόν καὶ λέγων· οὕτως, ἔξηγέ ἐπ' ἀληθείας, μεταξὺ τοῦ
θείου χοροῦ ἰσάμενος, τοιαῦτα ἐπεχείρησας διαπράξασθαι; οὐ-
τως ἀναγινώσκεις, ὅτι «Κακὸν ἀντὶ κακοῦ μὴ ἀποδώσης; (Α΄.
Πέτρ. γ΄. 9) οὕτω λέγει ὁ Κύριος, «Ἐάν τις σε ραπίσῃ εἰς τὴν
δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην; (Ματθ. Ε΄. 39)
αἰσχυνηθήτω ὁ κατάρτος δαίμων, ὁ ταῦτα υποβάλλων. Τί λέγειν
ἔχουσιν οἱ ἐνταῦθα παρόντες; οὐχὶ σκάνδαλον ὀφθῶ αυτοῖς; οὐχὶ
ὁ Κύριος κατηγορεῖ ἡμῶν λέγων «Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ, δι' οὗ τὸ
σκάνδαλον ἔρχεται» (Λουκ. ΙΖ΄. 1). Εἰ βούλει μετ' ἐμοῦ συνδυά-
ζειν, ἐγὼ τοιοῦτόν σε εἶναι οὐ βούλομαι· ἐάν γὰρ θέλῃς εἶναι
σὺν ἐμοί, μακρὰν σεαυτὸν παίησον ἔριδος, ὀργῆς, φθόνου, καὶ ἀν-
τι κακοῦ μὴ σπεύδῃς ἀποδοῦναι τινὶ, κακόν. ἀλλὰ μάλλον γενοῦ
πτωχὸς τῷ πνεύματι, καὶ συντετριμμένος τῇ καρδίᾳ, πενθῶν καὶ

σκυθρωπάζων τὰ σεαυτοῦ πλημμελήματα, πρὸς καὶ φιλήσυχος κατεσταλμένος πάντοθεν, καὶ μὴ κλεπτόμενος ὑπὸ τῶν βλαβερῶν καὶ πονηρῶν κυμάτων καὶ κινήματων τῆς ἁμαρτίας, ἐν οἰκτιρμοῖς διαπρέπων καὶ χρηστότητι, καὶ καλλωπισμένως τῇ γνώμῃ καὶ τῇ ἤθει, καὶ ταῖς σεμναῖς τῆς πνευματικῆς ἀρετῆς διαθέσεσι· φεύγων βλακείαν, οἴησιν, κενοδοξίαν, ὑπερηφάνειαν, ὑψηλοφροσύνην, φειδωλείαν, πορνείαν, μοιχείαν, ἀνδρομανίαν, μαλακίαν, γαστριμαργίαν, καὶ τὴν βεβυθισμένην μέθην, καὶ τοῖς γαργαλισμοῖς τῆς ἀπωτείας. Ἐν οὐδεμιᾷ γὰρ ἄλλῃ τοσοῦτον χαίρει ὁ Σατανᾶς ἁμαρτία ὅσον ἐν ταύτῃ καὶ ταῖς ὁμοίαις αὐτοῖς· διὰ ταῦτα «Ἐρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας» (Κολασ. Γ'. 7). Ἴδου τοίνυν νέος εἶ, καὶ μέγας σοι ἄγων καθέστηκε πρὸς τοὺς τέσσαρας δράκοντας τῆς ἁμαρτίας· καὶ εἰ βούλει τῶν θηρίων τούτων περιγενέσθαι σύντριψον τὸν βραχίονα τοῦ χαλεποῦ σου φρονήματος καὶ τῆς φιλυπαυχένου νεότητος ταπεινώθητι οὖν ὑποκάτω τῶν τοῦ Σωτῆρος ἰχνῶν, ὅπως καὶ αὐτὸς ἀνταγωνισάμενος ὑπὲρ σοῦ, νίκησῃ τὸν φιλόσαρκον καὶ φιλοπόλεμον δαίμονα, καὶ σοὶ τὴν νίκην ἐπιγράψῃται, «Κύριος γὰρ ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν» (Γάκ. Δ'. 6). Ταῦτα τοῦ φωστήρος Ἐπιφανίου τῷ νεωτέρῳ ἐκείνῳ νοθευόντος, ὑπὸ τοῦ πονηροῦ σκληρυνθείσης αὐτοῦ τῆς καρδίας βαρέως τὰ ρήματα ἤνεγκε, καὶ ὀκλάσας πρὸς τὰ λεγόμενα, λυπήθεις ἀνεχώρησεν εἰπὼν· Ὅπηνίκα ὀφείλω, ἀπολαῦσαι τῶν τοῦ κόσμου τερπνῶν τότε ἀπόσχομαι. Οὐδέτι οὖν προσέθετο συναλθεῖν τῷ Ἐπιφανίῳ, οὔτε εἰς ἕτερον πνευματικόν, ἀλλ' ἐμφιλοχῶρει ταῖς ἡδυπαθείαις τῆς σαρκός, πορνείαις, καὶ μοιχείαις, τῆς ἐλεεινῆς αὐτοῦ φυγῆς τὸ κάλλος ἐμίανεν. Μετὰ ταῦτα περιέπεσε πειρασμοῖς καὶ θλίψεσι σφοδρόταταις, ὥστε καὶ εἰς μεγίστην πενίαν ἐλθεῖν αὐτόν, καὶ τὴν ἄρτον ἐπαιτεῖν, ὃν καθ' ἡμέραν ἤσθιεν. Ἐλυπήθη οὖν ἐπὶ τούτῳ ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ παρεκάλει τὸν τοῦ Θεοῦ θεράποντα τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτοῦ ἔλεος. Ὁ δὲ ὁσιος ἔφη· οὐχί, τέκνον, οὐχί, ἀλλὰ συμπάθησον αὐτοῦ τὴν φυγὴν, κάμνοντος τοῦ σώματος· ἔασον τείνου αὐτὸν οὕτως, ἀρμόδιον γάρ

τοῦτο αὐτῷ περίεστιν. Ἐλεύσεται δὲ καιρός, ἐπιγίνα ὁ Θεὸς θεασάμενος τῆς ταλαιπωρίας αὐτοῦ τὴν ταπεινώσιν, μετέπειτα ἐπὶ τὴν προτέραν αὐτοῦ κατάστασιν ἀνακαλέσεται. Ἐπιφάνιος ἔφη· παρακαλῶ σε, δοῦλε Κυρίου, γνώρισόν μοι διὰ ποίαν αἰτίαν οὕτως ὀξέως τοῖς πειρασμοῖς παρεδόθη; εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ὁσιος Ἀνδρέας· οὐκ ὠργίσθη αὐτῷ ὁ Κύριος δι' οὐδὲν ἕτερον, εἰμὴ διότι ἦν ἐπίορκος, καὶ ψεύστης, θρασὺς καὶ ὑπερήφανος· κἂν τάχα γὰρ καὶ ἄλλα χείρονα διεπράξατο σωματικὰ πλημμελήματα· ἀλλ' οὐ τοσοῦτον διὰ ταῦτα, ὅσον δι' ἐκεῖνα. Οὕτω γὰρ ἔστιν, ὅτι ἐὰν μὴ ἐψηθῶσι τὰ ἐδέσματα ἐν τῇ χύτρᾳ νόστιμον ἡδύτητα οὐκ ἔχει· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐὰν μὴ ἐψηθῶμεν διὰ πολλῶν θλίψεων καὶ πειρασμῶν, οὐ μὴ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐφη ὁ Ἐπιφάνιος· εἰ οὕτως ἔστι τὸ τῆς φυγῆς αὐτοῦ συμφέρον, οὐκέτι περὶ αὐτοῦ φθέγγεσθε· μόνον ἴδω αὐτὸν ἐν ὑπομονῇ ἀνδρειούμενον, καὶ εἰς ἀγαθὰς ἐπαύλεις παρὰ Κυρίου βαδίζοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Περὶ Ἰωάννου προσφιλοῦς Ἐπιφανίου.

Ἐτερος δὲ νεανίας, ὀνόματι Ἰωάννης, ἐχρημάτιζε προσφιλῆς τῷ Ἐπιφανίῳ, καθότι καὶ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἀμφότεροι τὰ μαθήματα ἐπαιδεύθησαν· ἡγάπα οὖν ὁ Ἰωάννης τὸν Ἐπιφάνιον ὡς συμφοιτητὴν αὐτοῦ, τὴν δὲ ἀρετὴν αὐτοῦ οὐκ ἐμμείτο τὸ σύνολον. Μᾶ οὖν τῶν ἡμερῶν, συγκαθεζόμενοι ἀμφότεροι ἐν δημοσίῳ τόπῳ καὶ τινα ρήματα ἐμιλοῦντων, γυνή τις ἀκάθαρτος καὶ ἐναγῆς διερχομένη ἐν τοῖς ἐκεῖ, ὡς τοὺς ἀμφοτέρους ἐθεάσατο ἤρξατο ἢ ἀκάθαρτος σχήματα ποιεῖν καὶ κινήματα καὶ βλακεύματα, πειρωμένη ἢ γάγγραινα κἂν ἕνα ἐκ τῶν δύο συλῆσαι εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς· ὡς δὲ ταῦτα διεπράττεν ἰδὼν ὁ Ἐπιφάνιος ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ φησὶ·

βλέπει τὴν ἀλώπεκα τὴν ἀναίσχυντον πῶς διαθρύπτεται δολίως πειρωμένη ὄρνιν λαβεῖν τοῦ θηρεῦσαι νεανίσκου τινὸς ψυχῆν. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὢν ἐξωλέστατος, κατεσκόπει κρυφίως, ὡς ὑπολανθάνων τῷ Ἐπιφανίῳ. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἐπιφάνιος ἐλυπήθη ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· ἐπ' ἀληθείας γὰρ ἄσωτος ὢν ἐμαίνετο εἰς τὰ σκοληρόβρωτα πάχη τῶν γυναικῶν ὁ ταλαίπωρος. Ὁ οὖν Ἐπιφάνιος ἐμβριμησάμενος τῇ γυναικὶ παρευθεῖς ἀνεχώρησεν· ἔφη οὖν ὁ Ἰωάννης τῷ Ἐπιφανίῳ, ἐπιτιμῆσαι αὐτὴν ὁ Θεός, ὅτι ἐσάλειψεν ἡ τάλαινα τὴν καρδίαν μου. Ὁ Ἐπιφάνιος ἔφη μακάριον, εἰ ἐσάλειψε καὶ μὴ ἤρπασε. «Ὁ ἐμβλέψας γὰρ γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἦδη ἐμοίχευσε αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ» (Ματθ. ε' 28). Καὶ ὡς οὐκ ἐπιθυμῆσαι πῶς ἐνητένιζες ἡδέως τῇ πόρνῃ; διὰ τοῦτο γὰρ εἶπον κρείττον ἐσάλειψε καὶ μὴ ἤρπασεν. Ἐφη ὁ Ἰωάννης· καὶ μὴ ὁ διάβολος ἐποίησε τὴν γυναῖκα; πάντως ὁ Θεός, κλέϊνος ὤρισε ταῦτα. Ἐὰν δὲ οὐκ ἤθελε γίνεσθαι ταῦτα, διατί αὐτὴν εἰς τὸν κόσμον παρήγαγεν; αἷτιος λοιπὸν ὁ Θεὸς τοιοῦτου πράγματος. Λέγει ὁ Ἐπιφάνιος· μὴ ἀπερισκέπτως φθέγγου ὡς ἄνθρωπε, στοχάζομαι δὲ ὅτι οὐκ οἶδας τί φθέγγῃ· εἶπέ μοι δὲ πρὸς ταῦτα· εἰσήγαγεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν βίον τὸν ἡμέτερον μάχαιραν, οὐχ ἵνα τέμνωμεν ἀλλήλους καὶ θανάτωνωμεν, ἀλλ' ἵνα χρώμεθα αὐτὴν εἰς ὑπηρεσίαν καὶ κόπτωμεν ὅσα ἔχομεν χρεῖαν. Ἐποίησεν ὁ Θεὸς σχοινίον, οὐχ ἵνα πνίγωμεν ἑαυτοὺς, ἀλλ' ἵνα ἔχωμεν αὐτὸ εἰς ἃ ἡμῖν ἐπιτίθειόν ἐστιν· ἐποίησεν ὁ Θεὸς ράβδον, οὐχ ἵνα τύπτωμεν ἀλλήλους, ἀλλ' ἵνα ἐν αὐτῇ στηριζώμεθα. Καὶ ἵνα τὰ πάντα παρεάσω καὶ τοῦ ζητουμένου ἐπιμνησθῶ, ἐποίησεν ὁ Θεὸς γυναῖκα, ἵνα αὔξη ὁ κόσμος, καὶ ἵνα πᾶς ἄνθρωπος ὁ βουλόμενος ἔχει γυναῖκα, κατὰ τοὺς ὠρισμένους νόμους τοῦ Θεοῦ, ἀπολαύη αὐτῆς. Οὕτω δὲ ἕκαστος ἐν τῇ νεότητι σκοπεῦειν χρή, καὶ εἰ μὲν δύναται παρθενεύειν χάρις παρὰ Κυρίου εἰ δὲ οὐ δύναται, σκοπεῦειν χρή, καὶ εὐρίσκειν γυναῖκα σεμνὴν καὶ ἐνάρετον, καὶ βουλῇ τῶν γονέων αὐτοῦ καὶ αὐτῆς λαμβάνειν εἰς γυναῖκα. Καὶ λοιπὸν, οὔτε αὕτη οὔτε ἐκεῖνος ἔχουσιν ἐξου-

σίαν ἐτέρων ρέμβεσθαι, ἀλλ' εἶναι αὐτοὺς ὡς περ ζεύγος τρυγόνων ἀκέραιοι καὶ καθαροί. Εἴ τις οὖν φυλάξει οὕτω τὴν μονογαμίαν ὡς εἶπεν ὁ Κύριος, ὅτι ἐν τῇ ἀναστάσει ἐπιγνώσονται ἀλλήλους καὶ ἔσονται ὡς ἄγγελοι Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος εἶπεν, ἡ γυνὴ κατὰ νόμον Κυρίου ζεύγνυται ἀνδρὶ, καὶ συνάπτεται χάριν παιδοποιίας οὐχὶ δὲ διὰ λαγνείαν. Ὅσοι οὖν πορνεύουσιν, ἢ μοιχεύουσιν, ἢ τῶν Σοδόμων ἐργασίαν ἐργάζονται οὗτοι γνώσονται ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου τί αὐτοῖς ἠτοίμασται, ἐπεὶ ἀρτίως παίζουσιν ὡς περ τετυφλωμένα κτήνη καὶ ἀναίσθητα. Καὶ γὰρ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο πῦρ, ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων ὁ κλαυθμὸς ὁ ἀπαράκλητος, τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, οἱ δῆμιοι ἐκεῖνοι ἄγγελοι, οἱ τὰς πυρίνους ράβδους κατέχοντες, καὶ τύπτοντες τοὺς κατ' ἐμὲ ἀμαρτωλοὺς, τοὺς μέλλοντας εἰς τὸ πῦρ ἐκεῖνο εἰσερχεσθαι. Νῦν οὖν καὶ σύ, εἰ οὐ δύνη καρτερεῖν ἐν ἀγνείᾳ, χρήσον γυναικὶ κατὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ὅπως καὶ ἔνθεν σεμνῶς βιώσῃς, καὶ ἐν τῇ μέλλοντι αἰῶνι πολλῆς ἀπολαύσεως τῆς τοῦ Θεοῦ ἀντιλήψεως· λέγει πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνος· μακάριόν ἐστι τὸ στόμα σου καὶ τὰ χεῖλη σου τὰ τίμια, κύριέ μου Ἐπιφάνιε, ὅτι τοιαῦτα φθέγγεται μὴ νομίσης ὅτι πάντας ὁ Θεὸς οὕτως ἐσθῆρισε, καὶ ἠγάπησε, καὶ ἐξελέξατο ὡς περ καὶ σε· ἤθελον γὰρ εἶναι ὡς περ καὶ σύ, ἀλλ' οὐ δύναμαι· ἤθελον εἰδέναι τὰς πτωχεῖς ἀλλ' οὐκ ἔχω χρυσίον, οὔτε τι ἕτερον εἰς πλησμονὴν ἀποκείμενον. Ἦθελον νηστεύειν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς προσεύχεσθαι, ἀλλ' οὐ δύναμαι. Εἰ ἦν τὸ κατ' ἐμὲ, οὐκ ἐβουλόμην τι εὐργεῖσθαι ἢ καταλαλεῖν, ἢ τι τῶν βλαβερῶν ποιεῖν· ἀλλ' οὖν ἐκὼν καὶ ἄκων ἀναγκάζομαι, τὰ μὲν ὑπὸ τῆς φύσεως, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ δαίμονος, τὰ δὲ ἐκ πραιορέσεως καὶ συνηθείας κακῆς τὰ ἐναντία διαπράττεσθαι. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ δίκαιος Ἐπιφάνιος· προφάσεις ταῦτα εἰσίν, ἀδελφέ μου, ἀλλ' οὐδὲν ἡμᾶς ὠνήσει ταῦτα· εἶπας οὖν ὅτι, ἤθελον εἶναι ὡς περ καὶ σύ, καὶ οὐ δύναμαι. Καὶ ταῦν τί ἄρα ἐν ἐμοὶ ἐγκριτον στοχάζῃ ὡς ἔφησας, μὴ οὐ δύνη ἡσυχάζειν ὡς ἐγώ; μὴ οὐ δύνη σχολάζειν ἐν τοῖς ναοῖς τῶν ἁγίων; μὴ οὐ δύνη τὰς θείας Γραφάς,

ἀναγινώσκεις; μὴ οὐκ ἰσχύεις ἀγάπην ἔχειν μετὰ πάντων; οὐ δύνασαι νηστεύειν; Καὶ ὁ Κύριος οὐκ ἀναγκάζει σε εἰς τοῦτο, ἐπάναγκες οὐκ ἔχει, οὐδὲν ἕτερον ἐπιζητεῖ ἢ τοῦ μὴ γαστριμαργεῖν, καὶ τοῦ μὴ μεθύσκεσθαι οἴνῳ. Μὴ εἶπεν μὴ φάγης, μὴ πίης· ἀλλ' εἶπεν μὴ γαστριμαργεῖν, μὴ μεθεῖν καὶ ποιεῖν τὴν ἁμαρτίαν. Εἴρηκας δέ, θέλω προσεύχεσθαι καὶ οὐ δύναμαι διατί οὐ δύνη; νέος εἶ καὶ ὡσπερ ὠραῖον φυτὸν ἐπληθισμένον τῇ νεότητι. Εἰ ταύτην τὴν ἀπολογίαν δώσεις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἐν γυναικάριον, γραΐδιον ἐνάρετον, ἔχει σε ἐκβαλεῖν καὶ καταδικάσαι· ἔρει γὰρ πρὸς σέ ὁ Κύριος. Θέσασαι τὴν ταλαίπωρον, πῶς ὀλοφύχως ἠγωνίσαστο εἰς τὸ εὐαρεστήσαι Θεῷ, καὶ σὺ νέος ὢν τολμᾶς φθέγγασθαι ταῦτα; πῶς διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ προσευχαῖς καὶ δεήσεσιν ἐσχέλαζεν; καὶ σὺ νέος ὢν οὐδὲ κἂν ἴσῃν τῆς γραΐδος ἐπιδείξω εὐλάβειαν; καὶ ἵνα τὰ πολλὰ παραέσω, ἐν μόνον σοὶ λέγω, ὅτι οὐδὲν ἡμᾶς ὠφελήσῃ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, οὐ πρόφασις οὐκ ἀπολογία, ὑπάρχει ἐν ἡμῖν τὸ αὐτεξούσιον· καὶ εἰ ὅλως ἀγαπᾶς με καὶ ἐμοὶ πείθῃ, φεῦγε, ταπεινέ, τὴν πορνείαν, καὶ τὴν βλακείαν, φεῦγε τοῦ γαστρίζεσθαι καὶ μεθεῖν, καὶ τὸ ἐκάστη ὥρᾳ προσεύχεσθαι καὶ βλέπειν τὰς θυρίδας τοῦ κατοπτεῦσαι κάλλος μοχθηρῶν καὶ ἀλότριον ἀγώνισαι οὖν τοῦ σωθῆναι, καὶ εὐρεῖν χάριν καὶ ἔλεος παρὰ Κυρίου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· οὐδὲν γὰρ ἡμᾶς ὠφελήσῃ, εἰ μὴ μόνον ἢ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ἔργα ἡμῶν.

Ὡς δὲ ταῦτα ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, αἴφνης εὐρέθη ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐκεῖσε διερχόμενος· ὡς δὲ ἐθεάσατο αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος ἀναστὰς ταχέως, ἀφείξεν τὸν Ἰωάννην ἀπῆλθε πρὸς τὸν μακάριον, καὶ γενόμενοι ἐν ἀποκρύφῳ τόπῳ ἤρξατο θεόπνευστα ῥήματα λέγειν τῷ Ἐπιφανίῳ, καὶ φησι· Ὑπολαμβάνω ὦ φίλτατε καὶ ἠγαπημένε ὑπὸ τοῦ Κυρίου, οἷους λόγους μωρικισμούς, οὓς εἴρηκας τῷ νέῳ ἐκεῖνῳ τῷ σὺν σοὶ πρὸ τῆς ὥρας ταύτης καθεσθέντι ὅτι εἰς μάτην διελέχθης. Ἐπιφάνιος εἶπεν, εἰς μάτην; κατὰ τίνα τρόπον; ἔφη ὁ Ὅσιος· οὐκ εἰσῆκνύσεται σου εἰς τὸν αἰῶνα, ἐπεὶ σφόδρα ἐστὶν ἐξωλέστατος. Ἐγὼ

παρήμην πρὸς ὑμᾶς τῷ πνεύματι, ὀπηνίκα πρὸς ἑαυτοὺς διελέγεσθε. Πρόσεχε δέ, τίνα εἰσὶν ἅπερ συμβήσεται αὐτῷ οὐ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀπὸ τῆς προκειμένης ὥρας, ὑπὲρ οὗ ἐστὶ πόρνος καὶ μοιχὸς καὶ ἀρσενοκοίτης τὸ πάντων βδελυρώτατον. Πρὸ ὀλίγων τούτων ἡμερῶν ἔμελλεν ὁ Κύριος ἐξολοθρεῦσαι αὐτὸν ἐκ τῆς γῆς, διότι θλίβει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ταῖς ἀσωταίαις αὐτοῦ πορευόμενος. Ἡτήσατο δὲ τὸν Κύριον ὁ φυλάσσων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἄγγελος, δοθῆναι αὐτῷ ὄρον μετάνοιας κἂν ἓνα ἐνιαυτόν, καὶ ἐπήκουσεν ὁ Θεὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ ἐδόθη αὐτῷ καθὼς ἠτήσατο. Ἐνετείλατο δὲ ὁ δίκαιος κριτῆς τῷ τῆς λύμης ὀλοθρευτῇ ἀγρίῳ ἀγγέλῳ λέγων, ἐὰν ἐνδοθεν τῆς ὀρισμένης μεταγῆς ἐφ' οἷς ἡμαρτεν εὐ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ ἐπιμένει ἐν ταῖς αὐτοῖς, χρήσον αὐτῷ εἰς νόσον βαρυτάτην, καὶ καταρρεύσει τὰς σάρκας αὐτοῦ καὶ διαλύσει τὰς ἀρμονίας τῶν ὀστέων αὐτοῦ, καὶ οὕτω τὴν ἐλεεινὴν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς τὸν ἄδην παραπέμψει. Λοιπὸν, ὦ τέκνον μου, οὗτος οὐκ ἐποίησεν ὡς ὁ ἄγγελος ἠτήσατο, ἵνα μετάνοιαν ἐπιδείξῃ, καὶ ἀποχὴν ποιήσῃ τῶν κακίστων πράξεων, ἀλλ' εἰς ἀνονήτους πράξεις τὸν καιρὸν κατεδαπάνησε, καὶ οὐδὲν ὠφελήσας τὴν ὀργὴν ἐπεσπάσατο καὶ οὐαὶ τῷ φιλοπόρῳ, τῷ ἐλεεινῷ καὶ βεβήλῳ καὶ ταλαιπῶρῳ, ὅτι ὑπάγει εἰς σκοτεινὸν τόπον τοῦ ἄδου, τότε θέλει ἐνθυμηθῆναι τοὺς λόγους σου καὶ μεταμεληθῆναι, ὅτι οὐδὲν αὐτῷ ὄφελος.

Λέγει αὐτῷ ὁ Ἐπιφάνιος· Κύριέ μου, εἰ κελεύεις, ἀναγαίλαι αὐτῷ ἅπερ μοι λελάληκας· μήποτε εἰσελεύσεται εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ φόβος Κυρίου, καὶ μεταμεληθεὶς ἀποστρέψῃ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος· εἰ ταῦτα ἔρεις αὐτῷ, γελᾶσεται, ὅλος γάρ ἐστι πεπωρωμένος τῷ νεῖ καὶ τῷ φρονήματι. Ἀλλ' οὐδὲ ὁ Κύριος τὰ τοιαῦτα τινὶ λέγειν ἐφησε, εἰ μὴ τῷ τοῦ συνειδότης κρίσει εἶσσε ταῦτα ἐξάγειν καὶ περιστρέφειν τὸν ἄνθρωπον· εἰ γὰρ ἦν συμφέρον αὐτῷ πάντως ἂν, καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου δῆλην καὶ γνώριμον ἐποίησε τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων. Σπούδασον οὖν, ἀγαπητόν μου τέκνον, καὶ ἀγωνίζου ἐν ἀρεταῖς ἀγαθαῖς διαλάμπειν σου

τὸν βίον, ἵνα, ὅταν ὁ Θεὸς μεταστήσῃ ἡμᾶς ἐκ τῶν ὧδε κληρονομήσωμεν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ὧν εἰρηκῶς προητοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

Πληρωθέντος δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦ δουλέντος τῷ Ἰωάννῃ λόγῳ μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς αὐτοῦ, εἶδεν ἐν ὄραματι τῆς νυκτὸς ὁ Ἐπιφάνιος τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ Ἀνδρέαν, ὅτι παρέλαβεν αὐτὸν καὶ ἤγαγεν εἰς δυσβάτους τόπους καὶ λίαν δυσειδεῖς καὶ ζοφώδεις· κατεῖχεν οὖν λαμπάδα καὶ δι' αὐτῆς ἐφώτιζε τὸ σκότος ἐκεῖνο τὸ ἀλαμπές, εἶκαζον δὲ ὅτι ὑποκάτω τῆς γῆς ἐφαίνοντο ταῦτα. Ἐώρα οὖν ἐκεῖ φυλκᾶς, καὶ κλειθρα, καὶ δεσμοτήρια ἀειδῆ καὶ ζοφερά, ἐν αὐτοῖς δὲ ὑπῆρχον μῦες καὶ αἰλουροὶ καὶ ἀλώπεκες ἐναποκεκλεισμένοι· ἐν ἐτέραις δὲ ὄνοι, καὶ ὄφεις, καὶ ἐχίδναι, καὶ ἀσπίδαι κορῶναι καὶ κόρακες καὶ ἄλλα πλείστα ἐφαίνοντο ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ. Ὅτε οὖν ταῦτα θεάσατο, ἔσχατον ἤλθεν ἐν τινι οἰκίσκῳ δυσώδει, ἐν ᾧ οὐδεὶς ἦν εἰμῆ κοπρία ἀνθρώπων καὶ κυνῶν. Ἐφη οὖν ὁ Ἐπιφάνιος πρὸς τὸν Ὅσιον· δέομαί σου τί ὧδε ἤλθομεν; εἰς τοῦτο ἦν ὁ ἀγὼν ἡμῶν, ἵνα ὧδε γενόμενοι τὰ ἐλεεινὰ ταῦτα βλέψωμεν; λέγει αὐτῷ ὁ μακάριος· οὐχί, τέκνον οὐχί, ἀλλ' ἵνα ἴδῃς τὸν τόπον, οὗτος γάρ ἐστι, ὃν ὁ φίλος σου Ἰωάννης ἑαυτῷ ἐπεκτίσατο· τὰ δὲ κόπρια, ἃ ὄρας αἱ ἐργασίαι αὐτῷ εἶσι, καὶ ὁ κόπος καὶ ὁ κάματος. Ἀλλὰ βλέψον τοῖς ὧδε, τί εἶσι, γεγραμμένα. Βλέπει οὖν ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ ἰδοὺ πίναξ σκοτοειδῆς ἐπὶ τοῦ ἀέρος καὶ ἐν αὐτῷ ἦν γεγραμμένον· μονή αἰωνία, καὶ τιμωρία βεβαία Ἰωάννου υἱοῦ Κελαιστίνου· τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Ἐφη ὁ Ἐπιφάνιος· οὐαί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ! ἐνταῦθα μὴδὲ οἱ ἐχθροδῶς πρὸς με διακείμενοι. Τί δέ εἶσι ταῦτα τὰ κόπρια; ὁ μακάριος ἔφη· ταῦτά εἶσι ὁ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ κάματος, ἰδοὺ οὖν καὶ οἱ τούτῳ ὁμοίως ἐργαζόμενοι εἴτε ἄνδρες, εἴτε γυναῖκες, οὕτως ὧδε ἐτοιμάζουσι καὶ ταύτην ὧδε ἐναποτίθενται δυσωδίαν καὶ τὴν κόπρον, ἵνα ὅταν τελευτήσωσι, χορτασθήσονται ταύτων αἱ ψυχαὶ δεδεμένοι ἀλύσει· μετὰ δὲ τὴν ἐξανάστασιν τῶν σωμάτων, τότε τῷ πυρὶ τῷ αἰωνίῳ παραδοθήσονται. Ὁ

δὲ Ἐπιφάνιος πάλιν ἠρώτα τὸν μακάριον περὶ τῶν θεαθέντων αὐτῷ μυῶν καὶ κυνῶν, καὶ κνωθάλων, καὶ ζῶων καὶ ἡμίονων, καὶ ἐρπετῶν τὸν ἐκεῖσε ἡσφαλισμένων. Λέγει αὐτῷ ὁ δίκαιος· ταῦτά εἶσι τῶν ἀνόμων καὶ ἁμαρτωλῶν αἱ ψυχαί. Ἐπιφάνιος εἶπεν. Οἴμοι, Κύριέ μου, καὶ τοιαύτας ἰδέας αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων πεφύησαν; Ἐφη ὁ Ὅσιος· οὐχί, τέκνον μου φιλιτατον, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς ὁ Θεὸς οὕτως αὐτὰς θεαθῆναι παρεσκεύασεν δείξας ἐκάστην ἕστιν προσαφωμοιώθη ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, τῇ πολιτείᾳ καὶ τοῖς αἰσχίστοις πάθεσιν· αἱ μὲν γὰρ εἰσι φονέων, αἱ δὲ μοιχῶν καὶ πορνῶν, αἱ δὲ σοδομιτῶν, αἱ δὲ κλεπτῶν καὶ φιλαργύρων, αἱ δὲ αἰρετικῶν καὶ κακοδόξων, καὶ τῶν ταῖς λοιπαῖς ἁμαρτίαις, πάθεσι καὶ πλημμελίμασι καταδεδικασμένων. Αὐταὶ εἰσι αἱ ψυχαί, αἱ παρασυνεβλήθησαν τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιώθησαν αὐτοῖς· διὰ τοῦτο γὰρ ὁ Κύριος τοιαύτην ὄρασει θεαθῆναι αὐτὰς ἐποίησεν, καὶ ὅπως ἡγεῖται αὐτὰς· τοὺς γὰρ φονεῖς ὡς σκορπίους ἡγεῖται, τοὺς εἰδωλολάτρους ὡς κνώδαλα, τοὺς μοιχοὺς ὡς περὶ τοὺς τὸν οὖν ἀπολέσαντας, τοὺς μάγους καὶ τοὺς φαρμακοὺς ὡς τοὺς ὄφεις, τοὺς κτηνοδόχους καὶ ἀρσενικοῦς ὡς τὸν μὺν καὶ ὡς τὸν σκοληκὸβρωτον κύνα τὸν ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐρριμένον, τοὺς πόρνους ὡς τοὺς χοίρους, τοὺς κλέπτας ὡς τοὺς λύκους, τοὺς δολεροὺς ὡς τὰς ἀλώπεκας, τοὺς φιλαργύρους ὡς τοὺς αἰλούρους, τοὺς ἀργίλους ὡς τὰ θηρία, τοὺς μνησικάκους ὡς τὰς ἐχίδνας, τοὺς ψεύστας ὡς τὸν ὄφιν, τοὺς λαιμάργους καὶ μεθύοντας ὡς τὰ ἄλογα, καὶ τοὺς δαιμονώοντας τοὺς αἰρετικοὺς ὡς τὰ κόπρια, τοὺς πορνοκαπήλους ὡς τοὺς ὄνους, τοὺς μαυλιστάς, οἵτινες ὄρκοις καὶ ψεύδεσιν ἄνδρας εἰς γυναῖκας καὶ γυναῖκας εἰς ἄνδρας ἐπιμιξία βοθρίζουσι κατεργάζοντες αὐτοὺς ναὸν τοῦ διαβόλου καὶ τῆς κοπρίας καταγωγή, ἡγεῖται ὡς τὸν ἐρχόμενον ἀντίχριστον τοὺς λοιδοροὺς ὡς κορώνην, τοὺς καταλάλους ὡς κόρακας, τοὺς κρίνοντας τὰ ἀλλότρια πταίσματα ἀναισθήτως ἡγεῖται ὡς τὰ μεμνηγῶτα κυνάρια καὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων σάρκας ἐσθίοντα, τοὺς τραγωδοῦντας ὡς χοίρους φωνάζοντας, τοὺς κιθαροδοῦς ὡς τοῦ διαβόλου ὄργανα, τὰς ὄρ-

χουμένας γυναίκας ὡς τὴν Ἡρωδιάδα, τὰς πόρνas ὡς τὰς αἰγας, καὶ τὰ παιδάρια τὰ παιγνίους, καὶ τοὺς γελοίους, καὶ ταῖς μιμολογίαις, καὶ τῇ μέθῃ καὶ τῇ παιδοφθορίᾳ συγκυλινδούμενα, ἡγείται ὡς τὰ τῶν ἐχιδνῶν γεννήματα, καὶ ὡς ἀκάθαρτα ἐρπετὰ τῆς γῆς καὶ ὡς κνώδαλα, καὶ ἀπαξαπλῶς τοὺς ἐν ἀκαθαρσίαις καὶ ταῖς λοιπαῖς παρανομίαις ἑαυτοὺς συμπύραντας καὶ μὴ δι' ἐξαγορεύσεως καὶ μετανοίας ἐκκαθάραντας ἑαυτοὺς, κολάζει εἰς τὴν γέεναν τοῦ πυρὸς καὶ εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Ὡς δὲ ταῦτα ἐν τῇ ὁράσει ἔλεγεν ὁ ὄσιος, ἔξυπνος γενόμενος ὁ Ἐπιφάνιος ἦν ἐκπληττόμενος ἐπὶ τοῖς δειχθεῖσιν αὐτῷ. Πρῶτας δὲ γενομένης ἡλθέ τις πρὸς αὐτὸν λέγων, ὅτι Ἰωάννης ὁ φίλος σου τῷ τῆς λύμης κατεσχέθη νοσήματι, καὶ ἔλθε πρὸς τὴν ἐκείνου ἐπίσκεψιν ὁ δὲ ἀκούσας, καὶ σὺνδακρυς γενόμενος ἔφη· ἀθάλε τῇ ἐμῇ ἀνικανότητι! Ἴδε τὰ δραθέντα μοι. Ἀπάρas οὖν ἐπορεύθη εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, καὶ ὡς αὐτὸν ἐθεάσατο ἄλλυμενον τῇ λυμικῇ νόσῳ, ἔφη· βαβαὶ τοῦ φρικωδεστάτου θαύματος! Ἴδε τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου τὴν πρόρρησιν, καὶ ὅποια τῇ ἀληθείᾳ σεμνύνεται. Θεασάμενος δὲ αὐτὸν ὁ Ἰωάννης καὶ στενάξας ἐκ βαθέων ἔφη· εὐχαὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, ὅπως φείσηταί μοι ὁ Θεός, καὶ συγχωρήσῃ μοι πρὸς τὸ παρόν, καὶ μὴ χρῆσωμαι τέλει τοῦ βίου τοῦδε· ἐπίσταμαι γὰρ ταύτης τῆς κλίνης μου μὴ ἀνίστασθαι. Ὁ δὲ σεμνὸς Ἐπιφάνιος εἶπεν ὁ Κύριος, ἀδελφέ, τὸ δέον ποιήσει, αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰ συμφέροντα· ἐπεὶ αὐτὸς ἐγὼ οὐ τί σε ἔχω ὠφελῆσαι. Ἰκέτευσον οὖν τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς τὰ δόξαντα τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι ποιήσει. Ἡμέρα δὲ τῇ ἡμέρᾳ διελύθη ὁ ταλαίπωρος καὶ ἐρρύησαν αἱ σάρκες αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ὡσεὶ ὕδωρ, καὶ ἠφανίσθη ἡ ὄψις αὐτοῦ ἅπασα, καὶ διεσκορπίσθη τὰ ὄστα αὐτοῦ παρὰ τὸν ἄδην· διεφθάρη δὲ καὶ διελύθη τὰς ἀρμονίας ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε φοβηθῆναι πάντας τοὺς ἐρῶντας αὐτόν, καὶ ἀναβοᾶν τὸ Κύριε ἐλέησον. Οὕτως οὖν τὸν βίον αὐτοῦ πολυωδίνως κατέλυσεν ὁ ταλαίπωρος, καὶ πρὸς τὸν ἄδην ἐλεεινῶς ἀπηγέγκατο. Μετὰ οὖν ἡμέρας ὀλίγας συναντᾷ ὁ Θεοσπίσιος Ἀν-

δρέας τῷ Ἐπιφάνιῳ κατὰ τὴν πλατεῖαν τῆς λεωφόρου, καὶ τὰ δραθέντα αὐτῷ ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς ἀναμνήσας αὐτόν, εἰς φρικὴν καὶ τρόμον ἐνέβαλεν λέγων· Οἶδας τέκνον, τῇ προτέρᾳ νυκτὶ ποῦ οἱ ἀμφοτέροι ἐπορεύθημεν ἐν τοῖς ζοφεροῖς ταμίαις τοῦ ἄδου; κατενόησας τὰ ἐκείθεν κλεῖθρα καὶ τὰς φυλακὰς τὰς ἐν τοῖς καταχθονίοις; οἶδας τοῦ φίλου σου τὴν καχέσπερον καὶ ζοφερὰν κατάπαυσιν; ἀνέγνως τὸν χαλεπὸν ἐκείνου πίνακα, καὶ ἄπερ ἐν αὐτῷ ἐγγέγραπτο; κατενόησας τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀμαρτωλῶν τὰ πνεύματα, ὅπως ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου τυγχάνουσιν; ἀφαιρεῖται ἡμᾶς τῶν ἐκείσε Κύριος ὁ Θεός. Ὁ δὲ θαυμάσιος Ἐπιφάνιος ἐν τῷ ἀκηκοέναι αὐτὸν ταῦτα παρὰ τοῦ δικαίου, ἰλιγγιάσας ἔφριξε, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· τεθέαμαι, πάτερ ἅγιε, τεθέαμαι, καὶ θεασάμενος φόβῳ κατεσχέθη· δεήθητι οὖν ὑπὲρ τοῦ τέκνου σου τοῦ μὴ καταταγῆναί με ἐν τοῖς ἐκείσε, τρόμος γὰρ ἐπέπεσεν ἐπ' ἐμέ, καὶ ἐκάλυψέ με σκότος, καὶ φοβοῦμαι μήποτε ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων κατασπάσῃ με τὸν ταῖς ἡδουπαθείαις τῶν πλημμελημάτων κατακρατούμενον. Ἐφη ὁ μακάριος· καὶ ἐμοὶ οὕτως, ἐράσμιον τέκνον, τοῦ φοβηθῆναι σε· διὰ τοῦτο ἐκάστοτε παραινῶ σε τοῦ ἀγωνίζεσθαι ἵνα κληρονόμος γένη τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας· διὰ τοῦτο παρακαλῶ καὶ ἰκετεύω, τέκνον εὐλογημένον. Πρόσεχε οὖν σεαυτῷ τοῦ σπουδάζειν ἐκάστοτε καὶ τρέχειν τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς εὐσεβείας, ὅπως ὀρῶσά σε ἡ ψυχὴ μου ἐν τοῖς ἀγαθοῖς προκόπτοντα, ἀγαλλιᾶσθαι, σὺν τῷ σώματι. Ὡς δὲ ταῦτα ὠμίλει, τινῶν τῷ τόπῳ προσεγγιζόντων, σκέπων τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ὁ δίκαιος, πρὸ τοῦ ἐκείνου πλησιάζειν, ἀσπασάμενος τὸν Ἐπιφάνιον ἀνεχώρησεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ Βιγρίνου τινὸς μάγου.

Γυνὴ δὲ τις οἰκοῦσα ἐν τῷ Νεωρίῳ¹, εὐλαβὴς καὶ φοβουμέ-

1) Τὸ Νεώριον (=ναύσταθμος) ἐκαλεῖτο καὶ Νεὸς καὶ Νεωρήσιος λιμὴν ὁ-

νη τὸν Θεόν, ἐκέκτητο ἄνδρα χαλεπὸν καὶ φιλήδονον σφόδρα, διασκορπίζοντα τὰ υπάρχοντα αὐτοῦ ἐν τοῖς πορνοκαπηλίοις γὰρ ἦν ἀσχολούμενος ὁ ταλαίπωρος καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ εὐλαβεστάτη οὖσα, ἐλυπεῖτο λίαν καὶ ἤσχαλλεν, ἐπαποροῦσα τὸ τί δεῖ γενέσθαι καὶ καταργῆσαι τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς τὸν πονηρότατον σκοπὸν. Ἀνέβη οὖν τις σκοπὸς ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῆς τοῦ εὑρεῖν πνευματικὸν ἄνδρα, ὅπως συνεργήσῃ αὐτῇ εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ ἀποσπάσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἐκ τῶν πονηρῶν αὐτοῦ πράξεων. Ὡς δὲ ταῦτα εἶχεν ἐν τῇ αὐτῆς διανοίᾳ, ἀνίχνευε περὶ τοῦ ἀνδρὸς μαθεῖν, τοῦ τηλικαύτην δύναμιν κεκτημένου· υποβάλλει οὖν αὐτῇ τις γυνὴ Βιγγρινὸν τινα ἄνδρα, ὃν ἔφασκε δυνάμενον ποιεῖν πάντα τὰ καταθύμια αὐτῆς. Ἀναστᾶσα οὖν ὀξέως ἐπορεύθη πρὸς αὐτόν· εὔρε δὲ ἐκεῖ πλῆθος ἰκανόν. Ὁ δὲ πάντα ἐποίει τὰ καταθύμια, καὶ ἀνεχώρουν ἕκαστος ἐπὶ τῷ τέλει ἤλθεν καὶ αὐτῇ· καὶ ὡς ἐκάθησεν, ἤρξατο ἡ γυνὴ τὸ κατώδυνον αὐτῆς ὀμιλεῖν καὶ λέγειν αὐτῇ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος μου ἐξέδωκε ἑαυτὸν ταῖς τοῦ μοχθηροῦ βίου ἀπάταις, καὶ ἐκ καταγωγῶν εἰς καταγωγὰς τῶν μιμᾶδων καὶ ἀσεμνῶν γυναικῶν ἀφικόμενος πᾶσαν τὴν περιουσίαν μου οὖν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ κατηνάλωσε καὶ εἰς τοῦτο οὐκ ἀρκεῖται, ἀλλὰ καὶ πλησίον μου ἄσεμνόν τινα κόρην ἐπελάθετο, καὶ καθεκάστην εἰς αὐτὴν εἰσπορεύεται, ἀποφέρων πᾶσάν μου τὴν ὑπόστασιν. Νῦν οὖν ἤκουσταί μοι περὶ σοῦ, ὅτι εἰς ὑπάρχεις καὶ σὺ τῶν εὐαρεστησάντων Κυρίῳ τῷ Θεῷ, καὶ πολλοὺς τῶν κινδύνων ἐξήρπασας· ἐν τούτῳ οὖν παρεγενόμην πρὸς σέ, καὶ εἴτι δύνασαι βοήθησόν μοι, καὶ παρέξω σοι ὅπερ κατὰ δύναμιν πρόσσεσί μοι. Ταῦτα εἰποῦσα, ἔφη ἐκεῖνος πρὸς αὐτήν· πάντα, ὅσα θέλεις καὶ φιλεῖς, παρ' ἐμοῦ λήψαι· ἐὰν γὰρ κελεύῃς, μαρνανῶ αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς τὸ μὴ χρεῖσθαι γυναικὸς συνουσίαν· εἰδὲ βούλει

Ὁταν καὶ συγγέται μετὰ τοῦ ἐντός ἢ ἐν τῷ κάλπῳ Νεωρίου, ἢ μετὰ τοῦ ἐπιθέτου Βασιλικόν, καὶ λιμὴν τοῦ Παλατίου (Κων)πολις τ. α'. σ. 269). Ἐπῆρχε καὶ παλαιὸν Νεώριον ἐξωθεν τῆς βασιλικῆς πόλεως, τὸ πρὸς τῇ μονῇ τοῦ Εὐεργέτου, ὅπερ ὁ Συρέπουλος καλεῖ Κυνηγῶν (αὐτόθ. σελ. 582).

ἐπιτρέψω, καὶ παραλήψαι αὐτὸν θάνατος· εἰ δὲ θέλεις, παραδίδομι αὐτὸν πονηρῷ πνεύματι καὶ ἔσται περιάγων δαιμονιζόμενος· σκέψαι οὖν, καὶ τὰ δοκοῦντά σοι δῆλὰ μοι ποιήσον. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ· οὐδὲν ἕτερον βούλομαι, Κύριέ μου, εἰ μὴ τοῦ καταργηθῆναι ἀπὸ τῶν τοιούτων τὸν ἐμὸν σύζυγον, καὶ ἐμὴ μόνην φιλεῖν καὶ ἀγαπᾶν. Ὁ δὲ εἶπεν· καθὼς ἠτήσω ποιήσω σοι. Ὡς δὲ ἐκαθέζετο, ἐξείπεν αὐτῇ πάντα ὅσα ἂν ἔπραξεν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας· ἐξέστη δὲ ἡ γυνὴ ἀκούουσα ταῦτα καὶ θαμβουμένη ἀνέστη, καὶ ἠσύχως ἐκάθησε. Ἐκεῖνος δὲ λέγει πρὸς αὐτήν· ἀνάστηθι, πορεύθητι εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ ἐτοίμασόν μοι κανδήλας καὶ ἔλαιον καὶ ἀπτύτρουθον καὶ ζώνην καὶ πῦρ· καὶ τῇ Τετράδι ἔλαβε τὸ ἔλαιον, ὑποψιθυρίζων δὲ καὶ ἐπικαλούμενος τὰς τῶν δαιμόνων ἐνεργείας ἐν τῇ κανδήλῃ ἔβαλεν ἄρας δὲ καὶ τὸ ἀπτύτρουθον¹, ἤψεν αὐτήν καὶ τέθεικεν αὐτήν, ὅπου ὑπῆρχον αἱ εἰκόνες τῆς γυναικὸς· εἶτα λαβὼν καὶ τὴν ζώνην καὶ τινα ρήματα τῆς αὐτοῦ κακουργίας ὑποψιθυρήσας, καὶ δῆσας τέσσαρας κόμβους, δέδωκεν αὐτῇ εἰπὼν περιζῶσαι αὐτήν ἐν τοῖς ὑποκάτω ἱματίοις σου. Εἶτα λέγει αὐτῇ· δός μοι ἐν τριμήσιον² τοῦ διανεῖμαι τοῖς πένησι ὑπὲρ ψυχικῆς σου σωτηρίας· ἡ δὲ δέδωκεν αὐτῷ, καὶ ὑπέσχετο δοῦναι αὐτῷ καὶ ἕτερα, ἐὰν εἰς πέρας γένηται, ὃ θέλει. Ὁ δὲ ἄνθρωπος αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκεῖνης ἀπέσχετο καὶ ἐμίσησε καὶ κατέπαυσεν ὅσα διεπράττετο, καὶ μόνην τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἠγάπα, καὶ ἠγωνίζετο εἰς τὰ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. Μετὰ οὖν ἕξ ἡμέρας θεωρεῖ ἡ γυνὴ κατὰ τὸν ὕπνον αὐτῆς ἑστάναι αὐτήν ἐν πεδιάδι τινὶ μόνην, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτήν αἰθίωφ γέζων, καὶ ἤρξατο ὡς ἐπιπαιγνιάζων καὶ περιπλεκόμενος καὶ καταφιλεῖν αὐτήν καὶ λέγειν· καλῶς σὲ εὔρον, κυρία μου, δεῦρο φιλία μοι, κοιμηθῶμεν οἱ δύο ἑμοῦ, καθότι νεωστὶ συνεζεύχθημεν πολλὰ σοι ἐγὼ ἐπεθύμουν, καὶ πρόφασιν ἐζήτουν ὅπως πρὸς ἐμναυτὸν

1) Φυτῆλιον.

2) Τὰ νομίματα τὰ ἔχοντα ἐντετυπωμένους τρεῖς κεφαλὰς βασιλευόντων, ὠνομάζοντο Τρικέφαλα . . . ἴσως δὲ αὐτὰ ἐλέγοντο καὶ τριμήσια· ὑπῆρχον δὲ καὶ διμήσια, (Σκ. Βλζαντ. Κων)πολις. τ. α'. σελ. 268).

ἐπισπάσωμαι σε· νῦν οὖν δεῦρο ὥραία μου συμβία, κοιμηθῶμεν ἀμφοτέροι, ὅπως καὶ σὺ ἐμοῦ ἀπολαύσῃς, καὶ γὰρ τοῦ κάλλους σου κορεσθήσομαι. Ὡς δὲ ταῦτα ἐγένετο, κἀκείνος τοιαῦτα ἐφθέγγετο, αὕτη εἰς τρόμον ἐμπεσοῦσα, ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ φεύγειν καὶ ἀνιάσθαι καὶ ἐξορκίζειν αὐτὸν ἀποστῆναι ἀπ' αὐτῆς· ὁ δὲ ἀχρόμως¹ καὶ συντόμως ἐβιάζετο τοῦ συγγενέσθαι μετ' αὐτῆς· ἡ δὲ ἔλεγεν· ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ ὅτι ἐτέρῳ ἀνδρὶ σὺ συνάπτομαι, καθότι ἀνδρα κέκτημαι ἴδιον. Οὕτω δὲ ἡ γυνὴ βιαζομένη κατ' ὄναρ καὶ πολεμουμένη, ἐξυπνος ἐγένετο· καὶ ἀπὸ κόπου ρυσθεῖσα, μόλις εἰς ἑαυτὴν ἐλθοῦσα διελογίζετο τὰ ὁραθέντα αὐτῇ, τί ἂν εἶη ταῦτα, καὶ πόθεν ὁ διάβολος τοιαύτην παρρουσίαν ἔχει κατ' αὐτῆς· ἔγνω γὰρ ὅτι ὁ αἰθίωψ ἐκείνος δαίμων ἦν πονηρός.

Ὡς οὖν ταῦτα διελογίζετο, πάλιν εἰς ὕπνον ἐτρέπη, καὶ ἰδοὺ κύων μέγας παμμεγέθης, συντόμως περιπλεκόμενος αὐτὴν στόμα πρὸς στόμα ἐφίλει αὐτὴν ὡς ἄνθρωπος. Σύντρομος δὲ γενομένη ἀφυπνίσθη, καὶ ἐν φόβῳ καθ' ἑαυτὴν ἔλεγεν· οἴμοι τῇ ταλαίνῃ καὶ ἀμαρτωλῷ, ὅτι ἔρωτα τέθεικε κατ' ἐμοῦ ὁ πονηρός, καὶ οὐδὲως μοι ἀπαλάσσεται! καὶ τί ποιήσω οὐκ αἶδα· πόθεν μοι τοῦτο συνέβη οὐκ ἐπίσταμαι. Πάλιν τῇ ἐτέρᾳ νυκτὶ ὄρα ἑαυτὴν ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ ἵπποδρομίου² ἐστῶσαν καὶ ἀσπασομένην τὰ ἐκεῖσε ἀγάλματα, νυττομένη ὑπὸ πορνικῆς ἐπιθυμίας τοῦ συγγενέσθαι μετ' αὐτῶν· πάλιν δὲ ὄρα κύνα ἄραντα αὐτὴν τρέχοντα· ἄλλοτε δὲ ἐσθίουσαν βάτραχον· ποτὲ δὲ ὄφιν καὶ ἔρπετὰ καὶ τὰ τούτων χείρονα. Τούτοις ἡ ἐλεεινὴ ἐβασα-

1) Ἦτοι ἀδιαντρέπως.

2) Ὁ ἵπποδρομος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἰδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος Σευήρου (194—211), πολυτελέστατα δὲ διασκευασθεὶς καὶ κοσμηθεὶς ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἦν 370 μετρ. μήκους καὶ ὑπὲρ τὰ 150 πλάτους, περιεῖχε πληθὺς ἔργων τέχνης, ὡς ἀνδριάντας αυτοκρατόρων, ἐπισήμων ἀνδρῶν, ἀγάλματα μετενεχθέντα ἐξ Ἑλλάδος καὶ Ρώμης, ὧν τὰ πλείστα κατέστρεψαν οἱ Σαυροφόροι καταλαβόντες τὴν Κωνσταντινούπολιν (23 Ἀπριλίου 1204), ἀλλὰ δὲ ἀπήγαγον, ὡς τοὺς ἐν Βενετίᾳ σήμερον θαυμάζομένους χαλκοὺς ἵππους. Νῦν καλεῖται "Ατ-μεϊδάν" (=πεδῖον ἵππων), κεῖνται δὲ ἐπ' αὐτὸ πολλὰ ἐπίσημα κτίρια.

νίζετο, ἀγαθὸν ὕπνον μὴ ὑπνώπτουσα τὸ σύνολον. Ἐκτοτε οὖν στενοχωρηθεῖσα καὶ μὴ ἔχουσα τί εἰσπράξασθαι, ἤρξατο προσευχαῖς καὶ νηστεαῖς σχολάζειν καὶ τὸν Θεὸν ἐξιλεῦσθαι τοῦ δεῖξαι πόθεν αὐτῇ συμβέβηκε ταῦτα, καὶ τί δέον ποιῆσαι, ἀπαλλαγῆναι τῶν τοιούτων ὀνειράτων. Ὡς δὲ οὕτως ἐσχολάζειν, ὄρα πάλιν κατ' ὄναρ ὅτι ἴσταντο αἱ εἰκόνες αὐτῆς ὡς ἐπὶ δυσμίας, καὶ αὐτῇ ὁμοίως, καὶ οὕτω προσευχομένη ὡσπερ τις πασχικὴ νομιζομένη καὶ πάρετος. Ὡς δὲ οὕτως ἠδολέσχει, ἔρχεται τις νεώτερος πρὸς αὐτὴν καὶ λέγει· ἐπειδὴ θεράπευσάς με νηστεύουσα, ἰδοὺ παραγενόμενην τὴν αἰτίαν διδάξαι σε, δι' ἣν ταῦτά σοι συμβέβηκεν· καὶ οὖν τῷ λόγῳ δείκνυσιν αὐτῇ τὰς εἰκόνας αὐτῆς καὶ φησι· ἴδε τί σοι ἐποίησεν ὁ μάγος ἐκείνος ὁ τρισκατάρατος. Ἡ δὲ προσέσχε καὶ ὄρα καὶ ἦσαν αἱ εἰκόνες αὐτῆς κεχρισμένα· ἀνθρωπίνης κόπρου, ἀπὸ ἀνωθεν ἕως κάτω, καὶ δυσωδίαν ἀνείκαστον φέρουσαι. Ὡς οὖν ταῦτα ἐθεάσατο ἡ γυνὴ ἐξέστη, καὶ στραφεῖσα, λέγει πρὸς τὸν νεώτερον. Δέσμι! σου ἀνάγγειλόν μοι τίς ταῦτα ἐποίησεν. Ὁ δὲ εἶπε· Βιγρίνος ὁ φαρμακὸς καὶ μάγος, ὁ κατάρατος καὶ τοῦ Θεοῦ ἀλλότριος, σοὺ παρασχούσης αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν· νῦν οὖν οὐκ ἔστιν ἐν ταῖς εἰκόσι σου εἰ μὴ χρώματα καὶ κόπρος, καὶ ξύλα, καὶ δαιμόνων φαντάσματα· ἡ γὰρ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀνεχώρησε μὴ φέρουσα τὴν δυσωδίαν καὶ μείωσιν. Ὡς δὲ ταῦτα ἔλεγεν ὄρα τὴν κاندήλαν γέμουσαν οὖρου κυναίου, καὶ ἐν τῷ ἀπτοτρούβῳ γεγραμμένον τὸ τοῦ ἀντιχρίστου ὄνομα, ὑπεράνω δὲ ἐν τῷ ἀέρι ἐγγέγραπτο, Ἰουσία δαιμόνων. Τούτῳ τῇ γυναικὶ φανερωθέντος ὁ νεώτερος ἐκείνος ἀφανῆς ἐγένετο, καὶ αὐτῇ ἐξυπνος ἐγένετο. Διαλογιζομένη οὖν τὰ ἔραθέντα αὐτῇ ἐν τῷ ὕπνῳ, ἐξέστη καὶ ἔφριξε, καὶ ἑαυτὴν ἐμέμφοτο λέγουσα· οἴμοι τῇ ἀμαρτωλῷ! τί ἄρα πέπειθα! δοκοῦσα εἰς ποιμένα ὑπάγειν, εἰς λύκον ἐνέπεσα, εἰς βόθρον ἐνεπάγγην βαθύν, δοκοῦσα σωτηρίαν εὑρεῖν εἰς χάος τῆς ἀπωλείας ἐμπέπτωκα. Ταῦτα λέγουσα ἡ γυνὴ, ἐβουλεύετο τί δέσῃ γενέσθαι, ἔχειν τὰς εἰκόνας ἢ μὴ ἔχειν; καὶ ἐπαποροῦσα τί ἂν ἔχοι ποιῆσαι αὐτάς, ἐπεὶ μεμιασμένοι εἰσίν, ἀνέρχεται ἐν τῷ λογισμῷ

αὐτῆς ὁ μακάριος Ἐπιφάνιος, πλησίον γὰρ ἦν καταμένουσα τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ἠπίστατο δὲ καὶ τὸν παῖδα ἐνάρετον ὄντα. Τηρήσασα οὖν κατὰ τὴν ὥραν, ἐν ἣ κατήρχετο ἐκ τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ὑπήντησεν αὐτῇ πρὸ τοῦ πυλῶνος, καὶ πεσοῦσα εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἤρξατο ἀπαγγέλλουσα αὐτῇ ἅπαντα τὰ γεγονότα. Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μεγάλως στενάξας καὶ δακρύσας ἔφη· κατάθεμά σοι, διάβολε, ὅτι οὐ παύει ἐπιβουλεύων τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων. Εἶτα καθ' ἑαυτὸν βουλευσάμενος περὶ τούτου, λέγει τῇ γυναικί· ὕπαγε καὶ τὴν ζώνην ἐκείνην πυρὶ κατάκαυσον, τὴν δὲ κανδήλαν καὶ τὸ ἀπτότρουρον συντριψον, τὰς δὲ εἰκόνας ἐνεγκέ μοι καὶ εἴ τι κελύει ὁ Θεὸς τοῦτο γενήσεται· οἶδα γὰρ ὅτι ἐπ' ἐμοὶ γενήσονται αἱ τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἀπειλαὶ καὶ φαντασίαι, ἀλλ' ἔχων τὸν Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστὸν βοηθόν, καὶ τὴν τιμίαν εὐχὴν τοῦ φωστήρός μου, οὐ φοθηθήσομαι κακὰ, ὅτι αὐτὸς πάντοτε μετ' ἐμοῦ ἐστίν.

Ἡ δὲ γυνὴ ὅσα διετάξατο αὐτῇ ὁ Ἐπιφάνιος ἐποίησε, καὶ τὰς εἰκόνας δέδωκε· τῇ δὲ νυκτὶ ἐκείνῃ ὄρα κατ' ὄναρ· πάλιν ἡ γυνή, ὅτι ἤλθε τις αἰθίωψ γυμνὸς πρὸς τὴν θύραν αὐτῆς κατακεκαυμένος, μὴ τολμών ἐνδοθεν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἴστατο· ἔξω ὀλοφυρόμενος. Ἄλλος δὲ αἰθίωψ διερχόμενος ἐκείσε, ὡς εἶδεν αὐτὸν κατακεκαυμένον, ἠρώτησεν αὐτόν, πῶς αἱ καυτηρίαι αὐταὶ ἐγενήθησαν ἐν σοί; ὁ δὲ εἶπεν· Ἐπιφάνιος ὁ πονηρὸς διεσάφησε πρὸς τὴν τάλαιναν ταύτην τοῦ κατακαῦσαί με δεινῶς καὶ οὐχ ὑποφέρω τὰ ἄλγη· τέσσαρσι γὰρ κόμβοις ἡμην δεδεμένος εἰς τὴν ζώνην ἀφορμισμὸν ἔχων παρὰ τοῦ συμμύστου ἡμῶν τοῦ μὴ ἐξελεῖν· καυθείσης δὲ αὐτῆς ἀπελύθην διαδράς τῶν ἐκείσε. Τί δὲ ἐργάσασθαι τῇ πονηρῇ Ἐπιφανίῳ οὐκ ἔχω, ἐπειδὴ τὴν ἀτιμίαν ταύτην αὐτὸς μοι προσέξενσεν, ἀποχωρίσας με τῆς συμβίου μου. Βλέπε, Ἐπιφάνιε, κατὰ σοῦ ἔχω ἐκχέαι τὴν ἄλμυρὰν μανίαν τῆς κακίας μου, καὶ μᾶλλον τῆς φιάλης μου· καὶ μετὰ σοῦ μάχην ποιήσομαι. Ἡ δὲ γυνή, πρῶτας γενομένης, τὰ ἐραθέντα αὐτῇ ἅπαντα ἀνήγγειλε τῇ Ἐπιφανίῳ· ὁ δὲ

ταῦτα ἀκούσας ἐμειδίασε καὶ φησὶ· ναί, ναί, ἀπλήθειν ἔχει εἰς τὸν ἀμπελῶνα Κυρίου κλέψαι σταφυλήν, ἀλλ' ὡς ὑπάρχει ὁ δραγάτης χωρικός, τί ἔχει γενέσθαι; ἐν τῷ πυλῶνι αὐτὸν ἀσφαλίσεται· ἐπίσταμαι γὰρ τοῦ φυλάσσοντός μοι τὴν δύναμιν. Τῇ οὖν νυκτὶ ἐκείνῃ, παραχωροῦντος τοῦ Θεοῦ, παραλαμβάνει ὁ διάβολος μετ' αὐτοῦ πλῆθος πονηρῶν δαιμόνων, τῶν λεγομένων πυρρῶν, καὶ ἐπιπίπτει τῇ Ἐπιφανίῳ καθυδόντι ὥρα μεσονυκτίου. Διήνοιξεν ὁ Θεὸς τὰς ἀκοὰς αὐτοῦ καὶ ἤκουσε τὰς ὀχλαγωγίας αὐτῶν, καὶ οὐδόλως παρεσλεύθη, στερεὸς γὰρ ἦν τῇ εἰς Θεὸν πεποιθήσει. ἤρξαντο οὖν οἱ πυρράκεις δαίμονες εἰς αἰσχρὰς ἐννοίας καὶ τῇ τῆς σαρκὸς πυρώσει καταφλέγειν αὐτόν. Ὁ δὲ σεμνότετος ἐμενεν ὑπομένων, καὶ τὸν Θεὸν προσδεχόμενος τὸ ἀνεθῆναι αὐτὸν τοῦ τοιοῦτου πολέμου. Ἐθεώρουν οὖν αὐτὸν οἱ ἀλιτήριοι, οἱ μὲν εἰς θηρία μετασχηματισθέντες, οἱ δὲ ὡς δράκοντες καὶ ἔχεις καὶ σκορπίοι ἐφόβουν αὐτόν, καὶ ὄρμουν ἐπὶ τὸ καταφαγεῖν, καὶ ἀπλῶς εἶπειν, ὅση δύναμις ἐκέχρητο, ἐξεφόβουν αὐτόν. Ἰδὼν δὲ τὴν ἀναίδειαν αὐτῶν ἔφη ὄρω ὑμᾶς ὅτι ματαιοκοπούμενοι· θλίβετέ με, καὶ ἰδοὺ ἀρπάξω τὸ ξίφος, ὅπερ μοι ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο, καὶ κινῶμαι καθ' ὑμῶν· καὶ σὺν τῇ λόγῳ αἶρει τὰς χεῖρας αὐτοῦ σταυροειδῶς πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ δακρύων, καὶ ἤρξατο λέγειν τὸν ἕνατον ψαλμόν, καὶ ὅτε ἤλθεν εἰς τὸ «Ἐπετίμησας ἔθνεσι καὶ ἀπόλετο ὁ ἀσεβής, τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξήλειψας εἰς τὸν αἰῶνα», καὶ «Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ρομφαῖαι εἰς τέλος» καί, «Ἀπόλετο τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ μετ' ἡχου» (συχ. 6, 7), γίνεται ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἡχος, καὶ ἰδοὺ σαγήνη ὡς ἀστραπὴ καὶ διεσκορπίσεν ἅπαντας κρᾶζοντας τὸ οὐαί. Καὶ οὕτως ἀπαλλαγείς αὐτῶν ὁ Ἐπιφάνιος ἐδόξασε τὸν Θεόν, εἰς ὃν κατέφυγε, καὶ οὐ κατησχύνθη.

Πρῶτας δὲ γενομένης, ἐπορεύετο ὁ Ἐπιφάνιος πρὸς τὸ ἀναζητῆσαι τὸν ὄσιον Ἀνδρέαν, καὶ συναντᾶ αὐτῷ τὸ γύναιον ἐκείνου καὶ φησὶ· νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι διὰ σοῦ τοὺς ἐχθρούς μου πάντας ὁ Θεὸς ἐξηφάνισεν· καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὰ ἐραθέντα

αὐτῇ διὰ τῆς νυκτός. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἐπιφάνιος· ἡ πίστις σου ἡ ἀγαθὴ πάντα ταῦτά σοι ἐπορίσατο· ἐπεὶ ἡμεῖς ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι ἔσμεν, δεόμενοι τοῦ ἐλέους Κυρίου. Τοῦτο εἰρηκῶς ἀνεχώρησε, καὶ συναντᾷ τὸν μακάριον Ἀνδρέαν ἑμίτροσθεν τῶν χαλκοπρατειῶν¹ παίζοντα καὶ σάσοντα. Καὶ ὡς ἐθεάσατο τὸν Ἐπιφάνιον, ἦλθε πρὸς αὐτὸν μειδιῶν τῷ προσώπῳ καὶ εὐφραυνόμενος. Ἐγγὺς δὲ γενόμενος εἶπεν· εἶδες τὸν δραγάτην πῶς φυλάττει τὸν ἀμπελῶνα Κυρίου, καὶ πῶς διώκει τὰς κορώνας καὶ τοὺς κόρακας; λέγει ὁ Ἐπιφάνιος πρὸς αὐτόν· ἐθαμβήθην, πάτερ, λίαν καὶ ἐφοβήθην· ἀλλ' οἶδας δοῦλε τοῦ Θεοῦ τῶν πονηρῶν δαιμόνων τὸν καύσωνα, καὶ ὅσα δεινά μοι τὰ νοητὰ θηρία καὶ ἔρπετά σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπεδείξαντο; ἔφη πρὸς αὐτόν ὁ μακάριος· τὰ πλείονα αὐτῶν ὁ Κύριος ἠλάττωσε, καὶ γὰρ εἰμὴ ταῦτα συνέθη πῶς ἂν ἡ γυνὴ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς ἀπηλάσσετο; πῶς ἂν αἱ κορῶναι καὶ τὰ ἔρπετὰ ἀπενεκρώθησαν; καὶ πῶς ὁ αἰθίωψ ἀπεστρεβλοῦτο; καὶ ἵνα γινώσκῃς ποῖόν ἐστι τό· «ἀλλήλων τὰ βάρη βασιτάζετε». (Γαλάτ. στί. 2). Ταῦτα εἰρηκότος τοῦ μακαρίου, λέγει ὁ Ἐπιφάνιος· δέομαί σοι, ἐπεὶ πάντα ἐπίστασαι, ἀνάγγελόν μοι τί ἦν ἡ ζώνη; καὶ τί ἦν ἡ κανδήλα, καὶ οἱ τέσσαρες κόμβοι οἱ ἐν τῇ ζώνῃ, τί τὸ ὕδωρ καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ τὸ ἀπτότρουθον, καὶ διατί διὰ τῶν τοιούτων ἐπιτηδευμάτων ὁ διάβολος διὰ τοῦ φαρμακοῦ ἐνήργησεν εἰς τὴν γυναῖκα. Ὁ δὲ ἄγιος πρὸς αὐτόν· εἰ θέλεις μαθεῖν, ἄκουσον· καὶ γὰρ ὡς οὐδέποτε ἀπέκρυψά σοι, οὐδὲ νῦν ἀποκρύψω. Ἔθος ἐστὶ τῷ διαβόλῳ πρῶτον διώκειν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τότε εἰσέρχεται ἀνεμποδίστως εἰς αὐτούς· πλὴν οὐχ ὅτι ἡ χάρις φοβούμενη αὐτὸν ἀποδιδράσκει ἀλλὰ μυσαστομένη καὶ βδελυσομένη τὴν δυσωδίαν τῆς ἁμαρτίας· ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τυραννίδα ἀποφέρει ὁ δαίμων εἰς ἁμαρτίαν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ

1) Ἐκαλεῖτο ὁ τόπος οὕτως διότι « ἦσαν ἐκεῖσε χρόνους 132 Ἰουδαῖοι χαλκοπῶλαι καὶ ἐπίπρασον ἐκεῖσε τὰ χαλκώματα». Ὁ δὲ μικρὸς Θεοδόσιος (412) ἐξέωσεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ τόπου «καὶ ἀνακάλεσε αὐτόν, ναὶν τῆς Θεοτόκου ἀνήγειρεν (Κωδῆν. σελ. 86). Πρὸλ. Σ. Βυζαντ. Κων(πολις τ. α'. σελ. 459).

ἀπὸ προαιρέσεως μόνης ἐπὶ τὸ ἁμαρτάνειν ἔρχεται, κολάζει γὰρ καὶ γαργαλίζει καὶ ἐνθυμίζει αὐτόν, ὁ δὲ μὴ φέρων τὴν ὄχλησιν, καὶ μὴ ἔχειν τὸ γενναῖον τοῦ λογισμοῦ εἰς τὸ καρτερεῖν καὶ πρὸς τοὺς πόνους τῶν ἀρετῶν ὀλισθηρίων ἁμαρτάνει, καὶ ἔχει εὐλογον ὁ διάβολος ἀπ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν, ὅτι ἰδιοπροαιρέτως ἁμαρτάνει ὁ ἄνθρωπος· διὰ τοῦτο τοιγαροῦν ἀφίσταται ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἀπ' αὐτοῦ. Οὕτως οὖν ἐποίησεν ὁ ἀλλότριος τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ περὶ γυναικός· ἔθλεπε γὰρ αὐτὴν αἰεὶ ἀγαπῶσαν ὀλοφύχως τὸν Θεόν, καὶ πῶς αὐτὴν καταβαλεῖν μὴ δυνάμενος διὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἰς ταῦτα ἐνέπειρεν αὐτὴν, ἰδιοπροαιρέτως πείσας αὐτὴν ἀπελθεῖν εἰς τὸν πλάνον ἐκείνον. Αἰτησαμένης γὰρ αὐτῆς τὸ καταθύμιον αὐτῆς γενέσθαι, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἀποβαλέσθαι, ὅρα τί ἐποίησε πρὸς τὸ ποιῆσαι τὴν ἀπώλειαν τῆς ψυχῆς αὐτῆς, καὶ τοῦ κατοικεῖν ἐν αὐτῇ ὡς ἰδίᾳ προαιρέσει τῷ λυμεῶνι ἐκείνῳ τὰ ἐπιτήδεια εἰς γοητεῖαν παρέξασα. Εἶπε γὰρ αὐτῇ, ἐτοίμασόν μοι κανδήλαν, καὶ ἔλαιον, καὶ ἀπτότρουθον, καὶ ζώνην, καὶ πῦρ, ἐνδιώξαι βουλόμενος τὴν χάριν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, τὴν χάριν ἀπ' αὐτῆς· ἡ μὲν γὰρ κανδήλα ἀντὶ τῆς ἁγίας κολυμβήθρας ἐξητήθη· τὸ δὲ ὕδωρ ἀντὶ τοῦ ἁγίου ὕδατος ἐκείνου, τὸ ἔλαιον ἀντὶ τοῦ ἁγίου μύρου, τὸ δὲ ἀπτότρουθον καὶ τὸ πῦρ ἀντὶ τῶν λαμπάδων τῶν ἀναφθεισῶν εἰς τὸ βάπτισμα· ἡ δὲ ζώνη, ἀντὶ τῆς ζώνης, ἧς ἐν τῷ βαπτίσματι διεζώσθη. Ταῦτα ἅπαντα λαθὼν ἀπ' αὐτῆς, ὁ μάταιος ἐκεῖνος ἐν ὑποκρίσει, τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος ταύτην ἀπεγύμνωσε· διὰ τοῦτο ἔλεγεν αὐτῇ ὁ αἰθίωψ ἐκεῖνος, ὅτι ἐμὴ τυγχάνεις γυνή, τοῦτέστιν, ὅτι ἐμὴ εἶ καὶ οὐχὶ τοῦ Χριστοῦ, ὥσπερ καὶ πρὸς τὰς εἰκόνας αὐτῆς ἐνεδείξατο ταῦτα, καὶ ἀπ' αὐτῶν τὴν χάριν ἐδίωξε, χρίσας κόπρον ξηρᾶν, τρίψας δὲ λαθραίως καὶ ἐν τῇ κανδήλᾳ βαλὼν. Καὶ οὕτω τῷ ἑαυτῶν ἀφιέρωσεν, ὡς ἰδίαν προσαγωγὴν εἰς θυσίαν, τῷ ὀλεθρίῳ δράκοντι. Περὶ δὲ τῶν τεσσάρων κόμβων τῆς ζώνης, ἐκεῖ ἦν δεδεμένος ὁ σατανᾶς, μέχρις ὅτου ἐκάη οὐκ ἠδύνατο ἀναχωρῆσαι· προσέταξε δὲ αὐτῇ ὑποκάτω φορεῖν, τοῦτέστιν, ἵνα ἔχη τὸν σατανᾶν ἐ-

νειλημένον περὶ τὴν ὁσφὺν αὐτῆς. Ἔφη πάλιν ὁ Ἐπιφάνιος· Ὁαυμαστός ἐστὶν ὁ Θεὸς ἐπὶ σοὶ ὅτι οὐδὲν σε διέλαθε. Πόθεν δὲ ἐγίνωσκεν ὁ μάγος, καὶ εἶπεν αὐτῇ, ὅσα ἔπραξεν ἐκ νεότητος; ἔφη ὁ δίκαιος· οὐκ οἶδας ὅτι τῶν χριστιανῶν ἀχώριστοί εἰσιν οἱ δαίμονες; ἐπεὶ οὖν ἀχώριστοί εἰσιν, εὐδηλον ὅτι καὶ τὰ ἔργα ἡμῶν ἐπιγινώσκουσιν· ὅταν γάρ τις ἀπέλθῃ εἰς φαρμακόν, ἐρωτᾷ ὁ πλάνος τὸν συνεπόμενον τῷ ἀνθρώπῳ πονηρὸν δαίμονα, εἰπέ μοι λέγων, ἐκ νεότητος, τί ἐποίησε μέχρι δευρο. Ὁ δὲ ἀχώριστος ὢν, ὡς προεῖπον, ἅπαντα ἐξαγγέλει αὐτῷ. Ὁσπερ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ πολλὰ ἀναγγέλουσιν, οὕτω καὶ τοῦτοις οἱ δαίμονες, ὅσα ἐπίστανται λέγουσιν.

Ταῦτα τοῦ μακαρίου λαλήσαντος, θαυμάσας ὁ Ἐπιφάνιος καὶ τὸν φιλόνηρον Θεὸν δοξάσας, ἀσπασάμενός τε τὸν Ὅσιον ἀνεχώρησεν· ἐξεπλήττετο δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν πῶς οὐδὲν διελάνθανεν αὐτὸν τῶν γινομένων, εἴτε ἐν αὐτῷ εἴτε ἐν ἄλλῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ΄.

Περὶ τῆς ἁγίας Σοφίας.

Ἐν μᾶ δὲ τῶν ἡμερῶν πληρωθείσης τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς καὶ τοῦ πλήθους τοῦ πολλοῦ τῆς βασιλευούσης πόλεως, βασιτοῖς καὶ ὕμνοις τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἀνευφημοῦντων, ἑώρα ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἄνδρα πολὺν καὶ πάνυ ὠραῖον ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ Σοφίᾳ¹, μετὰ πλήθους λαοῦ παραγεγονότα, κρατούντος βασιᾶ καὶ σταυρούς, ἀστραπῆς διαύγειαν ἐκπέμποντα, ἐ-

1) Ἡ ἁγία Σοφία κατὰ τὸν Κωδικὸν (περὶ ἀγαλμάτων σ. 54) μετεποιήθη ἀπὸ εἰδωλείου εἰς ναὸν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τῷ 326—327, καὶ ἀφιερῶθη ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Βραδύτερον ὑπὸ Κωνσταντίνου (358) διεσκευάσθη ἐπὶ τὸ εὐρυχωρότερον καὶ τῷ 360 ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς ὑπὸ τοῦ τότε Ἀρειανοῦ ἐπισκόπου Ἐδδοξίου· πυρποληθεῖσα ἐπὶ τῇ παρανόμῳ ἐξῴσει τοῦ ἱεροῦ Χυρσοστόμου (20 Ἰουνίου 404) ἀνεκαίνισθη ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου, τῶν ἐγκαίνιων αὐ-

μελῶδου τε μέλος ἴδὺ καὶ τερπνὸν καὶ σωτήριον ἕτερος δὲ τὸν ἕτερον διακελευάμενος, ὡς ἐπὶ τὸν ἄμβωνα προέβαινον, καὶ ὡς τὸ βῆμα εἰσώδευον. Κατεῖχε δὲ ἡ γηραιὸς κινύραν καὶ ἔκρουεν αὐτὴν ὑποφωνῶν ταῖς ψάλλουσιν, ὥστε ἐνηχηθέντα τὸν μακάριον, μεγάλως τερφθῆναι τῇ θεωρίᾳ, σικιτήσαι τε καὶ εἰπεῖν· «Μνήσθητι Κύριε τοῦ Δαβὶδ, καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ» (ψαλμ. ρλα΄. 1). Ἴδου ἠκούσαμεν τὴν Κυρίαν καὶ Δέσποιναν πάντων, τὴν Κυριοπρεσβεύτριαν, καὶ εὖρομεν αὐτὴν παρόμοιον τῇ Σοφίᾳ τῇ μεγάλῃ καὶ τερπνῇ. Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος, τινὲς τῶν φιλοσόφων παρόντες ἐκεῖσε, ἔλεγον αὐτῷ· πῶς; ἔφη, ἰδοὺ οὐδὲ ταῦτα ὠρθώσας· ἄρα οὖν ἔχει τὸ ψαλτήριον ἐν τῇ τοῦ στίχου περιοχῇ τὴν Κυρίαν καὶ Δέσποιναν διασεσημειωμένην; τί οὖν εἰσιν ἃ λέγεις; ἔφη πρὸς αὐτοὺς ὁ Ὅσιος· Οἶκος καὶ οἶκος καὶ Θεοῦ ἀνάπαυσις. Οἱ δὲ τοῦτο ἀκούσαντες, καὶ μηδὲν ὄλωσ νοήσαντες ἐξ ἀγνοίας γελοιάσαντες ἀνεχώρησαν. Ἔλεγε ταῦτα ὁ Ὅσιος θεωρήσας τὸν βασιλέα Δαβὶδ μετὰ τῶν προφητῶν ἐκεῖσε παραγεγονότα· ἶδε γάρ φησιν, ὁ τῶν προφητῶν ἐνδοξότατος ὑπάρχων, ὃς ἐν ταῖς ἀρχαίαις γενεαῖς ἔλεγεν, «Ἔως οὐ εὕρω τόπον τοῦ Κυρίου, σκῆνωμα τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ (ἐν 0' ἄν. 6). Ἴδου εὕρες τὸ σκῆνωμα τοῦ Θεοῦ κατοικητήριον καὶ ἀνάπαυσιν, ἐν πρώτοις τὴν πρεσβεύουσαν ἡμῶν, τὴν μεγάλην Δέσποιναν τὴν Θεοτόκον, ἔπειτα ταύτην τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν· οἶκος γὰρ ἐκεῖνη Θεοῦ, καὶ οἶκος αὐτῆ· ὅποιε δὲ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ μελῶδῆι τὰ νοητὰ κινυρίσματα, ἵνα ἐμβλέπητε οἱ περὶ τὴν σοφίαν ἀπαίδευτοι.

τῆς τελεσθέντων τῇ 11 Ἰανουαρίου 415. Τέλος πυρποληθείσης αὐτῆς ἐπὶ τῇ φρικτῷ δαισάσει τοῦ Νίκου (532) ἤρξατο τῆς ἀνοικοδομῆς αὐτῆς ὁ Ἰουστινιανός (23 Φεβρουαρίου 533), ἧς τὰ ἐγκαίνια ἐγένοντο τῇ 22 Δεκεμβρίου 538. Ὁ κατὰ οὗτος μετεβλήθη εἰς τέμενος εὐδοῦς μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ τῇ 1ῃ Ἰουνίου 1453 ὁ κατακτητῆς ἐτέλεσε πρῶτον τὴν προσευχὴν τῆς Παρασκευῆς· νῦν καλεῖται Τζαμιέ ἁγία Σοφία καμπήρ. (Σκ. Βυζαντ. Κων)πολις τομ. α΄. σελ. 461· Παοπάτη Βυζαντ. μελέται σελ. 34').

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΒ'.

Περὶ τῆς δόξσεως τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ τῶν δικαίων¹

Καταλαβούσης οὖν τῆς ἀγίας Ἀναστάσεως Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, παρεγένετο ὁ μακάριος Ἀνδρέας, ὡς σύννηθες εἶχε, ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ προσεύξασθαι· ὡς δὲ τὰ δοκοῦντα αὐτῷ ἐξεπλήρωσεν, ἀπελθὼν ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Ὁρολογίου², ἐσκόπευε τοὺς εἰσιόντας καὶ ἐξιόντας ἕνεκεν τοῦ προσεύξασθαι· προσέθετο δὲ ὁ Κύριος ὁ Θεὸς δεῖξαι αὐτῷ πᾶσαν ἐργασίαν τῶν ἀνθρώπων, ἣν εἰργάσαντο ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς νηστείας. Ὅτε οὖν ἡ Ἐκκλησία τὴν θείαν λειτουργίαν ἐξετέλεσε, καὶ ἤρξατο ὁ λαὸς ἐξιέναι, ἐναπεσκόπει ἐνὸς ἐκάστου τὸ πρόσωπον, καὶ θείῳ Πνεύματι ἑώρα καὶ κατεμάνθανε τὴν τε ἀρετὴν αὐτοῦ, τὴν τε τῆς ἀμαρτίας νόσον, καὶ ὅποια, ὡς προεῖρηται, γνώμη κατείχετο ἕκαστος. Διηγῆσομαι δὲ ὀλίγα τινὰ τῶν θεαθέντων αὐτῷ, διὰ τὴν θεάρεστον ὑμῖν καὶ πνευματικὴν ἀγάπην· εἰ γὰρ καὶ πάντα οὐ δύνησομαι διεξελεῖν, ὅμως οὖν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην λέξω τὰ κρείττονα καὶ σωτηρίας ἐχόμενα, ἵνα γνῶτε, οἷαν δόξαν κέκτηνται οἱ Θεῷ ἀνακαίμενοι, καὶ οἷαν αἰσχύνῃν ἔχουσιν οἱ τοῖς αἰσχίστοις πάθειν ἐμφυρόμενοι. Ἐώρα οὖν ἱκανοῦς, λευκὰ ὡσεὶ χιόνα κεκτημένους τὰ πρόσωπα, ἄλλων δὲ ἡϋγαζον αἰ ὄψεις ὡς ἥλιος, αἰ δὲ κεφαλαὶ αὐτῶν ἐλαίῳ καὶ μύρῳ κεχρισμένοι ἐτύγγανον, στεφάνους δὲ χρυσοῦς κατεκεκοσμημένους ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτῶν περιέφερον, εὐωδία δὲ ἐξεπορεύετο ἐξ αὐτῶν ὡς τὰ ἴα καὶ τὰ ρόδα, ἐκοσμοῦντο δὲ καὶ βασιλικαῖς στολαῖς διὰ βύσσου καὶ πορφύρας, νεανίσκοι δὲ περικαλέστατοι

1) Τὸ παρὸν κεφάλαιον δὲν εὑρίσκεται ἐν τῷ ἑτέρῳ χειρογράφῳ, οὐδὲ ἐν τῇ Πατρολογία.

2) Πλησίον τοῦ Αὐγουστείου καὶ τῆς Βασιλικῆς, ἦτο ἐν τῇ Μιλήῳ κατὰ τὸ Ἀλεξανδρ. χρονικὸν τὸ Ὁρολόγιον, ἢ Ὁρολογεῖον τοιοῦτον ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ, ἀφ' οὗ καὶ μία τῶν πυλῶν αὐτῆς ἐκαλεῖτο Πύλη τοῦ Ὁρολογίου, καὶ ταύτην ὑπονοεῖ ὁ συγγραφεὺς, ἔθλα ἰστάμενος ὁ ἀγ. Ἀνδρέας παρετήρει τὸ εἰσερχόμενον καὶ ἐξερχόμενον πλῆθος ἐκ τοῦ ναοῦ.

ἐσέβοντο, τιμῶντες αὐτοὺς καὶ δοξάζοντες. Οὗτοι δὲ εἰσιν, οἱ καλῶς τὸν δρόμον τῆς ἀγίας Τεσσαρακοστῆς διανύσαντες, νηστείας καὶ δεήσεσι τὸν Θεὸν θεραπεύσαντες, καὶ ἀοράτως προοίμια κομιζόμενοι τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας· καὶ γὰρ εἰ μὴ βλέπομεν τοῖς σωματικαῖς ὀφθαλμοῖς, τοὺς δι' ἀρετῆς ἐξανθόντας τὸ πέλαγος τῆς νηστείας, ἀλλ' ὅποιαν δόξαν κέκτηνται οὐδεὶς ἐξαγγεῖλαι δύναται· διὰ τοῦτο θεασάμενος αὐτοὺς ὁ μακάριος Ἀνδρέας, ἡϋφραίνετο καὶ ἡϋχαρίσται τῷ ἀγαθῷ Δεσπότη, ἐπὶ τῇ προκοπῇ αὐτῶν.

Ἐώρα δὲ πάλιν ἑτέρους, καὶ αὐτοὶ ἐχρημάτιζον λευκοὶ ὡσεὶ χιόν, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς ἀκτῆς ἡλίου διέλαμπον, ἐπαναπαύετο δὲ ἐπ' αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς καθαρὸς καὶ ἐναρέτους, ἀπεχόμενοι πορνείας, μοιχείας, μνησικακίας, καὶ πάσης φλυαρίας, καὶ καθ' ἐκάστην τῶν ζωοποιῶν μυστηρίων, ἐν μετοχῇ γενομένων, κατενόει δὲ καὶ ἄλλους καὶ ἦσαν ἐνδεδυμένοι χλαίνας χρυσαῆς, φῶς καὶ αἴγλην κεκτημένας, περιστεραὶ δὲ λευκαὶ ἐπέταντο ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ ἔλαιον ἀποστάζουσαι ἐπὶ τὰς χλαίνας αὐτῶν· ἐξήρχετο δὲ ἐξ αὐτῶν ἀτμὶς μύρου πολυτίμου, καὶ θυμιάματος εὐοσμίας, ἐνώπιον ἐκείνων τῶν νοητῶν περιστερῶν, οἵτινες ἦσαν ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ· οὗτοι δὲ ἐχρημάτιζον οἱ διαθρύπτοντες τοῖς πεινώσι τὸν ἄρτον, οἱ διαλύοντες στράγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων, οἱ τὰ χρέη τὰ ἀλλότρια ἐξαγαράζοντες, οἱ χιτῶνας καὶ ἱμάτια καὶ σκεπάσματα τοῖς πενομένοις ἀδελφοῖς ἐπιχορηγοῦντες, οἱ εἰς μοιχείαν μὴ ἀφικόμενοι καὶ εἰς πορνείαν μὴ πορευόμενοι, οἱ κοινωνοῦντες ταῖς μνείαις τῶν ἁγίων, οἱ τῷ πνεύματι πτωχοί, καὶ τῶν ἐπιγεῖων ἀγαθῶν ἰδίᾳ προαιρέσει «ὕστεροῦμενοι καὶ θλιβόμενοι» κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον (Ἐβρ. ιβ'. 38). Πάλιν εἶδεν ἑτέρους, πολυτίμοις ἱματίοις ἡμφιεσμένους, καὶ χάριεν τὸ πρόσωπον ἔχοντας, καὶ ἐπὶ τὰ πρόσωπα διαβαίνοντας εὐφραίνόμενοι· συνείπετο δὲ αὐτοῖς κόρη τις εὐμορφωτάτη, στέφανον ἐξ ἐλαιονκλάδου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς φοροῦσα, ἣν καὶ ἔλεγόν πρώτην εἶναι τοῦ βασιλέως θυγατέρα· συνέθαλλε τε αὐτοὺς παρηγοροῦσα, καὶ οἷα ἀδελφῆ ὑπάρχουσα,

καὶ ἐλαίῳ διαρραίνουσα τὰ πρόσωπα τῶν συμπορευομένων μετ' αὐτῆς· οὗτοι δὲ ἦσαν, ὧ ἱερὸν ἀχροατήριον, οἱ ταῖς φυλακαῖς καὶ τοῖς πραιτωρίοις¹ ἐπιδημοῦντες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Κύριος δέδωκεν αὐτῶν ἀγαθῶν, τοὺς ἐν δεσμοῖς παραμυθούμενοι, διὰ τὴν εἰρηχότα· «Ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε καὶ ἐπεσκέψασθέ με» (Ματθ. κε'. 36), οἱ ἐν ἡσυχίᾳ καθήμενοι, καὶ ταῖς ἀγίαις καὶ θείαις συναξέσει τοῦ Χριστοῦ οὐδέλω χωριζόμενοι, οἱ ἀγαπῶντες τὰ λόγια Κυρίου, τὰ τίμα καὶ ἀγὰ «ὕπερ μέλι καὶ κηρίον» (Ψαλμ. ιη'. 11), οἱ μετὰ εὐχαριστίας τὸν ἄρτον αὐτῶν ἐσθίοντες, καὶ οὐχὶ μετὰ βλασφημιῶν καὶ καταλαλιᾶς. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ πολλῶν ὀλίγα περὶ τῶν ἐν ἀρετῇ ὄντων, καὶ πάσῃ ἀγαθοεργίᾳ διαλαμφάντων· δοξάζειν γὰρ οἶδεν ὁ Κύριος ὁ ἐν ἀγίοις ἀναπαύομενος τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν, ἵνα καὶ οἱ ἄγιοι ἄγγελοι εὐφραίνωνται, καὶ οἱ πονηροὶ δαίμονες διαπληκτίζωνται· δοξάσει δὲ αὐτοὺς καὶ ἐν τῇ μέλλοντι αἰῶνι, καὶ μάλα εἰκότως, ὅπου τὰ ἀγαθὰ ὑπάρχουσι κατὰ τὸν Ἀπόστολον· «Ἄ εὐθαλμὸς οὐκ οἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν» (Α'. Κορινθ. γ'. 9).

Ἐώρα πάλιν ὁ μακάριος, ἐτέρους τινὰς ἠσβολωμένους ἔχοντας τὸ πρόσωπον τινῶν δὲ ἐξ αὐτῶν, ἡ ὄψις κοπρώδης ἐτύγγανε καὶ βεβορωμένη, αἴλουροι τε καὶ κυνάρια ἐπ' αὐτῶν ἐφέδρευον ἐμπροσθίως, καὶ ποσὶν ἅμα παίζοντες ὄφεις τε αὐτοὺς ἀοράτως τοῖς μέλεσιν αὐτῶν ἐπεκρέμαντο, καὶ ἐθήλαζον τὸν ἀπορρέοντα βόρβορον τοῦ σώματος αὐτῶν, καὶ οὐκ ἀπηλλάσσοντο αὐτῶν τὸ σύνολον, μετεῖχον δὲ μᾶλλον ἐμπορούμενοι τούτων ἐπιμελῶς βάρτραχοί τε ἐπὶ τῶν ποδῶν ἦσαν καθήμενοι, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐλεεινὸν θέαμα προύκειντο τοῖς θηρίοις τούτοις, ἐν οἷς ὑπάρχει τὸ κατ' εἶδος τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, πικρία τῇ Κυρίῳ καὶ ἡ ἀποστροφή ἀπ' αὐτῶν, λύπη τε καὶ ἀδημονία τοῖς ἀγίοις ἀγγέλοις τοῖς λαχοῦσι φυλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Οὗτοι οὖν, ἀγαπητοί μου, τυγχάνουσιν ἄσωτοι ἄνθρωποι, ἀρσενοκοῖται, μοιχοί, μαλακοί, φιλάργυροι, οἵτινες καθάπερ χοῖροι ἐναπομάσσοντες τὸν βόρβορον

1) Ἦτοι δικαστήριος.

τῆς ἁμαρτίας ἐκάστοτε, καὶ μήτε τὸν Θεὸν φοβούμενοι, μήτε τοὺς ἀγγέλους· αὐτοῦ δεδιπτόμενοι, μήτε τῆς ταλαιπώρου αὐτῶν ψυχῆς φειδόμενοι, οἱ μηδὲ αὐτὰς τὰς νενομιμμένας ἡμέρας τῶν ἁγίων νηστειῶν φυλάττοντες, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποστρεφόμενοι καὶ μισοῦντες αὐτὰς, καὶ βαρείας ἠγούμενοι, καὶ ἡνίκα οἱ εὖ φρονούντες διὰ σπουδῆς ἐνθέου μνείαν τῆς ἐκείνων ψυχῆς εἰσπράττονται ἀγωνιζόμενοι, οὗτοι ἀδεῶς πορευόμενοι, κλέπτοντες, γαστριζόμενοι, τὸν φοβερὸν κριτὴν καὶ Κύριον μηδέλω πτοούμενοι, οἱ τῇ διαδόλῳ πάντα τὰ μέλη αὐτῶν προδῶσαντες· οὗτοι ἐξώγρημένοι εἰσὶν εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα, διὰ τοῦτο τοιγαροῦν, χιλί-αρχοὶ δαίμονες μετὰ τῆς φάλαγγος αὐτῶν ἐπαναπαύονται. Οἱ γὰρ ὄφεις καὶ αἱ ἀσπίδες καὶ τῶν λοιπῶν θηρίων ὁ κατάλογος, οὐδὲν ἕτερον πεφύκασιν, ἢ δαίμονες· οὕτω γάρ, ὄμαι, πάραπλησίως ἡδύτητα καὶ χαρὰν κέκτηνται, ὅτ' ἂν τις ἀπ' ἡμῶν τῶν ἐλαχίστων ἀνθρώπων, καρπὸν φέρειν αὐτὸν ἰδίᾳ προαιρέσει, διὰ μοιχείας καὶ πορνείας καὶ τῆς παμβεβήλου ἀρσενοκοιτίας· ὡς οὐδὲν τούτῳ ἄλλῳ ἀγανακτεῖ Θεὸς κατὰ τῶν τοιούτων, ὡς δι' αὐτῆς, καὶ τῶν μαινομένων ἐπὶ τῇ φυλαργυρίᾳ, καὶ μηδέλω σπλάγγνα οἰκτιρῶν ἐπιδεικνυμένους, ἀλλὰ δόλου τοῦ τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνου, εἰς τοιοῦτα πάθη καταδαπανῶντας ἑαυτοὺς, μηδὲν ἄλλο καρπεύειν εἰδότες ἢ κόπρον καὶ δυσωδίαν ἀφόρητον. Μετὰ δὲ τὸ ἀποθανεῖν αὐτοὺς πρόκεινται ἐν τῇ μνημείῳ σκοληκώδρωτοι καθάπερ κύνες· καὶ γὰρ τὰ σώματα τῶν νεκρῶν, ὅσα μὲν εἰσὶν ἁμαρτωλῶν πνέουσι δυσωδίαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν, ἢνπερ ἔπραττον ἐν τῇ κόσμῳ, ὅσα δὲ πρόκεινται ὑγιῆ μυρίζοντα, καὶ εὐδιάζοντα ταῦτά εἰσι δικαίων, τῶν διὰ μετανοίας καὶ ἐξαγορεύσεως ἀποκαθηραμένων τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ. Ἐπειτα κατενόει ἐτέρους, καὶ ἦσαν γυμνοὶ τῷ σώματι, μέλανές τε καὶ ζοφώδεις, πεπυρωμένοι τε οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν· καὶ ὡσπερ φρύγανον πυρὶ τεφρωθέν, οὕτως ὑπῆρχον ἠσβολωμένοι τῇ ἐπιφαναίᾳ τοῦ προσώπου αὐτῶν. Τινὲς αἰθίοπες ἀτηγριωμένοι, μαχαίρας ὀξείας ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν κατέχοντες, καὶ σχοινίους δεδεμένους ἐκ τῶν τραχήλων αὐτῶν, ἔσυρον ὡσπερ ἡμίονους. Ἄτεροι δὲ αἰθίοπες, ράβδους πυρίνους κατέχοντες, ἔ-

τυπτον αὐτοὺς ὀξέως πορευέσθαι· ὑπεράνω δὲ αὐτῶν ἐγγέγραπτο, μάγοι, φαρμακοί, ἐπαιδοί. Ταῦτα θεωρῶν ὁ δίκαιος, φρίττων ἰλιγγία, καὶ λύπης ἀνάπλευς ἢ ψυχὴ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ συν-εχόμενος δάκρυσι θρήνον ἐποίει ἐν ἀποκρύφῳ καθεζόμενος. Μικρὸν δὲ ἀνιείς τῶν δακρῶν, κατενόει ἐτέρους γυμνοῦς, ζεζοφωμένους ὡς αἰθίοπας, μαχαίρας διστόμους κατέχοντας καὶ αὐταὶ αἵματος πλήρεις, ἐπάνω δὲ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἔχιδναι πάσης ὀργῆς καὶ θυμοῦ· ἐνεπύριζε δὲ ἓνα ἕκαστον αὐτῶν, μέχρις ὅτου τελέσῃ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς. Ἐχρημάτιζον δὲ ὡσπερ ἀναίσθητοι καὶ φρενῶν ἄμοιροι, ἦν τε θλιψίς ἐν αὐτοῖς πολλή, οὐαὶ τε καὶ ὀδύνη, καὶ τάραχος ἀστασίαστος· εἰσὶ δὲ οὗτοι φονεῖς, ἄρπαγες, καὶ οἱ τὰ πάθη τῆς βδελυρᾶς ἀσωτείας ἔχοντες, ἀλλὰ διὰ τοῦ νοητοῦ θηρίου τῆς ἐχίδνης ἐμπυριζόμενοι, καὶ εἰς μετάνοιαν οὐκ ἀφικόμενοι· οὐ μόνον δὲ ἄνδρας ἔβλεπεν ὁ Ὅσιος ἀλλὰ καὶ γυναῖκας, τῆς αὐτῆς τάξεώς τε καὶ στάσεως· ὄφις γὰρ ἔρωσ τῆς μοιχείας, καὶ τὸ ἐπιτίμιον τοσοῦτον ὥστε τὰ δευτέρα φέρειν τοῦ φόνου, τοῖς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ μετὰ πάσης ἀκριβείας ἀναγινώσκουσιν.

Ἐβλεπε δὲ καὶ ἐτέρους, καὶ αὐτοὶ ὑπῆρχον εὐτελεῖ τινα ράκη περιβεβλημένοι, καὶ πλῆθος γυναικῶν ὁμοίως συνεπορευέτο μετ' αὐτῶν· ἦν δὲ τὰ σώματα αὐτῶν τριβόλοις καὶ ἀκάνθαις πεπυκνωμένα, καὶ τὰ ἀτιμώτατα τῶν ἑρπετῶν, λέγω δὴ βάτραχοι καὶ μῦες, χελῶναι τε καὶ ἕτερα χείρονα περὶ αὐτούς· οὗτοι δὲ εἰσιν ὀργίλοι καὶ θυμώδεις, πονηροὶ καὶ πικροί, οἱ τοὺς οἰκέτας αὐτῶν δεινῶς καὶ ἐλεεινῶς μαστιγοῦντες καὶ λιμοκτονοῦντες. Τὸ γὰρ πάθος, ὅπερ ὁ σατανᾶς αὐτοῖς παρασκευάσας ἐνέθηκε νοητῶς, τὸ εἰκόνημα τοῦτο ὑπεγράφη ἐν αὐτοῖς, τοῦτέστι τὸ τῆς μήνιδος καὶ τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ, διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ ἀπέβλητοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καθεστήκασιν. Πάλιν ἑώρα ἐτέρους ὁ μακάριος, καὶ ἦσαν ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτωθεν ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν κόνιν αἰθάλης περικεχυμένοι, βλοσυρὰ τε τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ ἰοῦ μεμεστωμένα, καὶ δαιμονικῆς ὀχλῆος ἀνάπλευς, ἔχεντραί τε καὶ ἀσπίδες, κατεῖχον αὐτοὺς νοητῶς ἀπὸ τῶν ἀκοῶν, καὶ κατετύφλουν τὰ ὄμματα

αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν τὸν ἥλιον, μηδὲ προσέχειν τὰς ἀγίας Γραφὰς τὰς ἐν ταῖς τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν συνάξεσιν ἀναγινωσκομένας· ὑπεράνω δὲ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἀέρος ἐγράφοντο ταῦτα, μνησικακία, ἢ πρώτη τῶν τοῦ διαβόλου θυγατέρων. Ἀπὸ δὲ τῶν μυκτῆρων αὐτῶν, ἰὸς ἀσπίδων καὶ ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἑρπετῶν ἐξεπορευέτο καὶ ἐπλήρου τὸν ἀέρα, καὶ πλήρη δὲ καὶ πολλῆς πικρίας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἀποβαλέσθαι τὴν ζωὴν αὐτῶν· οὗτοι δὲ ὑπάρχουσιν οἱ ἐμβάλλοντες ἀνθρώπους εἰς κινδύνους καὶ θανάτους, οἱ μνησικακοὶ, καὶ ἐχθροί, καὶ ὑπερήφανοι, οἱ αἰσχρολόγοι, καὶ ὕβρισται, καὶ κατάλαλοι, οἱ τὰ ἀλλότρια ἀμαρτήματα κατακρίνοντες καὶ καταδικάζοντες, ὡς ἀθῶων αὐτῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν ἀπὸ ἐγκλήματος. Ἴνα δὲ τὰ πλεῖω παρεάσω, ἐν τῇ τέως τοῖς ὡδε ἀρκεσθεῖς, καθάπερ ἔφηθην εἰπὼν, οὐκ ἐξισχύσω πάντα σαφηνίσει ὅσα ἢ μακαρία ἐκεῖνη καὶ θεόπνευστος ψυχὴ ἑώρακε, πολὺπειρά τινα φιλοπράγμονά τε τυγχάνοντα, καὶ εἰμὴ τὰ εἰρημένα μοι εὐθὺς διὰ μέλανος ἐσημειούμην, ἀπώλωλα ἂν ταῦτα τοῦ ἐξηγήσασθαι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ. Τέως δὲ πρὸς τὸ συμφέρον, τῇ ὑμετέρᾳ ψυχῇ τὰ εὐτελεῖ μου ρήματα κατεβαλόμην, ἵν' εἰδῆτε ὁποῖος ἦν κατὰ Θεὸν ὁ μαργαρίτης ἐκεῖνος, ὁ ἐράσμιος καὶ τίμιος, πῶς τε αὐτὸν οὐδὲν κατέκρυψεν ὁ Θεός, ὃν ἠγάπησεν, ἀλλὰ γὰρ τὰ πάντα ὡς ἰδίῳ θεράποντι καὶ δούλῳ ἐγνώρισεν. Ὅτε οὖν τὸ πᾶν τοῦ λαοῦ ἀνεχώρησεν, ἀναστὰς ὁ μακάριος ἤῤεξατο πρὸς Κύριον, ἐπειδὴ τεταραγμένος ἐγένετο, τῇ ποικίλῃ τῆς θεωρίας· ὡς οὖν προσήῤεξατο, φωνῆς ἤκουσε θεσθὲν λεγούσης· βραχέα τινα θεασάμενος, ὦ Ἀνδρέα, ἵνα τί ἐταράχθης καὶ συμπέπτωκας, ὅπου γὰρ ἔρω αὐτὰ ἐγὼ καὶ χείρονα διαπραττόμενα πάσαις ταῖς ἡμέραις τῆς ζωῆς αὐτῶν, καὶ υποφέρω αὐτοὺς πάντων ἐκδεχόμενος τὴν μετάνοιαν. Ὁ δὲ μακάριος ταῦτα ἀκούσας ἐννεὸς γενόμενος εἶρηκε, Κύριε, ὡς ἐπ' εὐθείας εἰρηκας διὰ τοῦ σοῦ προπάτορος περὶ ἡμῶν τῶν ταῖς ἀκαθαρσίαις ἐμπεφυρμένων, ὅτι «Ἀνθρώπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήγεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς» (ψαλμ. μὴ. 21). Ταῦτα εἰπὼν τῶν ἐκεῖ ἀνεχώρησεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ'.¹

Περὶ τοῦ καθαρῶσιου.

Καὶ γενόμενος ἐν ἐνὶ τῶν καθαρῶσιων, εὗρε τὸν καθαρῶσιον φυλλίζόμενον, ἀπραγίαν γὰρ ἐκέκτητο καὶ ἐν τούτῳ ἠὺκαίρει· ὡς οὖν ἐκείσε παρεγένετο συλλαβόμενος ὁ προεστὼς ἠὺκαίρει· ὡς οὖν ἐκείσε παρεγένετο συλλαβόμενος ὁ προεστὼς φύλλον, μετριοπαθῶν ἔφη πρὸς τὸν μακάριον· διατί, ἔξηχε, διατί οἱ παλαιοὶ τὸν θῆρα τοῦτον φθεῖρον ὠνόμασαν; ὁ δὲ ὀσιος βουλόμενος μετριάσαι πρὸς βραχὺ ἔφη πρὸς αὐτόν· ἐπειδὴ τὴν νύκτα, ἐμπεφυρμένε, φθεῖρων σου τὸν ἀσκὸν τοῦ σώματος, ἦλον ἐμπήγνυσι τῇ ψοῖᾳ σου, καὶ ἀφυπνίζων σε, κνίξεσθαί σε παρασκευάζει τοῖς ὄνοι, τούτου ἕνεκεν οἱ παλαιοὶ ἀντὶ τοῦ ψ, τὸ φ προτάξαντες· ταῦτα ἐκεῖνος ἀκούσας μικρὸν ὑπομειδιάσας, βαλὼν οἶνον δέδωκεν αὐτῷ ποιεῖν· ὁ δὲ ὀσιος δεξάμενος τὸ ποτήριον, καὶ τοῦ οἴνου ἐμφραθεῖς, προστρέψας τὸ ποτήριον τῇ πέτρᾳ γελουιάζων ἀνεχώρησεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ'.

Περὶ τοῦ πλουσίου τοῦ φειδωλοῦ.

Ὡς δὲ ἐκεῖθεν παρεγένετο, συναντᾷ τινι πλουσίῳ καὶ λέγει αὐτῷ· δός μοι τίποτα. Ὁ δὲ ἔφη· ἔξηχε, οὐκ ἔχω. Ὁ δὲ δίκαιος πρὸς αὐτόν· καλῶς εἶπεν ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος, ὅτι ἡ τρυμαλιά οὐ χωρεῖ σε. Λέγει ἐκεῖνος· σαλὲ ἐπ' ἀληθείας, καὶ ἔστι τρυμαλιά, ὥστε δι' αὐτῆς διελεύσεται; ἔφη ὁ δίκαιος· «στενὴ καὶ τεθλιμμένη» ἡ τρυμαλιά, πάρετε, «ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν» (Μαθ. ζ'. 14), καὶ αὐτὸς παχὺς εἶ καὶ λιπαρὸς, καὶ οἱ πόνες τῆς γῆς οὐκέτι διελεύσονται δι' αὐτῆς· ὄνος γὰρ λακτίζων ἀπ' εὐθείας, διὰ στενῆς ῥύμης οὐ διελεύσεται. Ταῦτα ἀκούσας ἐκεῖνος ἐγάλασε, καὶ φησι· πίστευσον, κὰν ἔξηχος εἶ, καλῶς ἡμᾶς ὕβρισας. Λέγει πάλιν αὐτῷ ὁ δίκαιος· δός μοι νόμισμα, ἐπειδὴ πένης ὑπάρχω· ὁ δὲ φησι, οὐχ ὑπάρχει μοι. Καὶ

1) Τὸ κεφάλαιον τοῦτο δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ χειρογράφου καὶ τῇ κειμένη τῆς Πατρολογίας.

ὁ δίκαιος, καὶ δός μοι ἀργύριον· ὁ δὲ ἔφη, ὡς οὐ πάρεστι, πῶς; λέγει πάλιν ὁ ἅγιος· καὶ δός μοι ὀβολόν, ἢ κλάσμα ἄρτου. Ταῦτα ἔλεγεν ὁ δίκαιος πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν αὐτοῦ, ἐπιστάμενος αὐτὸν ἀνελεήμονα· ἔφη πάλιν ἐκεῖνος· βλέπεις ἡμᾶς τοὺς πλουσίους, ὧς πόσα ἐξοδιάζομεν, εἰ ἦς ἐπιστάμενος. Καὶ ὁ ὀσιος· εἰς πληθμονὴν μὲν εἰσιν αἱ μέλισσαι ἐν ταῖς βοραδίαις¹, ἀλλὰ ἄλλαι μὲν εἰσίσαισι, ἄλλαι δὲ ἐξίσαισι, ὡσαύτως καὶ οἱ μύρμηκες, ἄλλ' ὡςπερ ἡ θάλασσα, καὶ ὁ δράκων, καὶ ὁ ἄβηξ ἀκέρεστοι, οὕτω καὶ οἱ πλούσιοι. Πρὸς ταῦτα ὁ πλούσιος ἀφηνιάσας, μηδὲν δὲ κερδᾶναι ἰσχύσας πνευματικόν, ὡς εἰς τῶν παρατετραμμένων ἀναισχυντιάσας ἀνεχώρησε. Ὁ δὲ μακάριος πρὸς ἑαυτὸν οὕτως ἔλεγεν· ὦ τύφλωσις ψυχῆς καὶ πόρωσις! πῶς ἰσχύσωμεν οἱ ἀνελεήμονες, τὸ πρόσωπον Κυρίου θεάσασθαι; ὦ τῆς σκληρᾶς προαιρέσεως! πῶς καθάπερ λίθοι ἄψυχοι, πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἅγιον διακείμεθα, καὶ οὐ φροντίζομεν οἱ ἄελευνοί, ὅτι ὡδε γεννηθέντες ἀλλαχοῦ πορευόμεθα; καὶ ποταπὴν ἀπολογία θέλομεν δοῦναι τῷ φοβερῷ ἐκείνῳ καὶ ἀπροσωπολήπτῳ Δικαστῇ; ἀλλ' ἐπειχθῶμεν κὰν ἡμεῖς ψυχὴ μου, πρὸς τὸ προκείμενον καὶ πάλιν τῷ μύλωνι ἀλέσωμεν, οὐ μακρὰν γὰρ ἀπίομεν ἐκείθεν, ὅπου ἡ ταγὴ ἢ φιλιτατος, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν· ἀλλ' ἀγώμεν ταπεινὸν καὶ παραπεφυρμένον ὄνιον, ὡς τὸν Κύριον ὁ ὀσιος τοῦ πώλου· τὴν πνευματικὴν ἐργασίαν ἐλώμεθα, ἵν' ὅταν τὸ μὲν ἀφίηται, τὸ δὲ παραλαμβάνηται, ὀφθῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐν ταῖς νεφέλαις ἀρπαζόμενοι. Ταῦτα εἰρηκῶς, ἔθαλε σάσειν καὶ τρέχειν· οἱ δὲ καθεζόμενοι ἐν ταῖς ἐργασίαις πρὸ τῶν θυρῶν αὐτῶν, καὶ οἱ παροδῖται, βλέποντες αὐτὸν σάσοντα, ἔλεγον· διῆσε τὸν ὄνον σου, σαλέ. Ὁ δὲ ὀσιος ἔλεγε· θάψατε τοὺς ὄνους, θάψατε, ἐπειδὴ τετελευτήκασιν. Ἐλεγε δὲ ταῦτα πρὸς αὐτούς, ὅτι περ ὁ ἐμὸς ὄνος κὰν ζῆ, εὐσεβῶς ὁ δὲ ὑμέτερος ἦδη τέθνηκεν ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας καὶ σέσηπται, καὶ πρὸς τὸ μὴ πνέειν καὶ αἰαίνειν τοὺς ἀνθρώπους, δέεται ταφῆς.

1) Ὡτως κυψέλαις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ'.

Περὶ τοῦ πολέμου Ἐπιφανίου.

Συνέβη δὲ τῇ καιρῷ ἐκεῖνῳ ἀπᾶραι θράσος τὸν διάβολον κατὰ τοῦ Ἐπιφανίου, καὶ ἐξέκαιεν αὐτὸν ὁ τῆς πορνείας δαίμων, μεγίστη μανία πρὸς αὐτὸν φερόμενος. Ἦνιάτο οὖν ὁ τερπνὸς νεανίας, καὶ ἤσχαλλε πτούμενος μὴ μιανθῆ τῷ βορβόρῳ τῆς ἀμαρτίας· πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἐνήστευε, καὶ ἠγρύπνει, καὶ μετὰ δακρύων ἐπεκαλεῖτο τὸν Θεόν, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τοιαύτην ἀπώλειαν· Καὶ οὐκ ἀπηλάσσετο αὐτοῦ ὁ κατάρτος, ἀλλὰ μάλλον τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς διὰ ζήτησιν πυρώσεως τῆς σαρκὸς γαργαλίξων εἰλκεν οἰκτρῶς τοῦ ἐνθεῖναι ἐν τῷ τῆς λαγνείας βορβόρῳ, τὸ τούτου ψυχικὸν κάλλος, ὥστε καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους ἐπεύραζεν αὐτόν. Ὅσάκις δὲ ἐφαντάζετο, μὴ ὑποφέρων τὴν πύρωσιν, ἀνιστάμενος δέησιν προσήγε τῷ Θεῷ, τὸ στήθος αὐτοῦ ἀνευδρότως τύπτων, καὶ τὸ γόνυ κλίνων ἐπὶ τοσοῦτον, ἕως ὅτου ἡ ἰσχύς αὐτοῦ καὶ ἡ δύναμις ἠλλοιοῦτο. Μετὰ δὲ τὸ προσευχασθαι αὐτὸν τρεῖς οὐγγίας ἄλατος ἤσθη, ξηραίνων καὶ πικραίνων τὴν αἴσθησιν αὐτοῦ, καὶ δεινῶς ἐφλέγετο ὑπὸ τῆς ἄλμης· καὶ ἐν τούτῳ κατενόει αὐτὸν ἐκ τοῦ πολέμου ἄνεσιν τινα λαμβάνοντα. Ὡς ἐν ἐκστάσει δὲ γενόμενος, ἐθεάσατο τὸν τῆς πορνείας δαίμονα, καὶ ὡς ὅμοιον χοίρῳ βεβορβορωμένον ἐστῶτα καὶ ἀποπνέοντα νεανίας δὲ τις λευχείμων ἴστατο ἐναντίον αὐτοῦ κατέχων ποτήριον δριμύ, καὶ τύπτων αὐτὸν ἠνάγκαζε τοῦ ποιεῖν αὐτό, ὁ δὲ οὐδὲ τὸν θυμὸν αὐτοῦ φέρειν ἠδύνατο. Ἠρώτα δὲ ὁ μέλας τὸν λευχείμονα λέγων· εἰπέ μοι, δι' ἣν αἰτίαν ἐπιδίδωσ μοι πιεῖν τὸ ποτήριον τοῦτο; ὁ δὲ φησι πρὸς αὐτόν· ἐπειδὴ σὺ ἐποίησας τὸν παιδα Κυρίου Ἐπιφάνιον ἄλμη δριμύξασθαι τὰ ἐντὸς αὐτοῦ, τοίνυν καὶ αὐτὸς περὶ τούτου δίκας ὀφείλεις δοῦναι τῇ δικαιοκρίσει τοῦ Θεοῦ ἐταζόμενος. Εἶπε δὲ ὁ ἔσκοτισμένος, Οὐαὶ μοι, Πατὴρ μου, ὅτι μέλλον θεραπεύσαι σε τούτοις τοῖς δεινοῖς περιπέπτωκα! ὦ βία, ὦ βία, ἀπὸ σοῦ Ναζαρηνὴ καθότι τὰ ἐντὸς μοι διέπρησας! ταῦτα εἰρηκῶς, καὶ δεξάμενος τὸ πο-

τήριον, καὶ μὴ θέλων, βία ἔπια· καὶ πλησθεὶς θυμοῦ καὶ ἀσυγκρίτου πικρίας ὀδυνώμενος ἀνεχώρησεν. Ἐξυπνὸς δὲ γενόμενος ὁ Ἐπιφάνιος καὶ θαυμάσας τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ ταχεῖαν ἀντιλήψιν ἐνεπτυσεν εἰς τὴν ὕψιν τοῦ παμπονήρου δαίμονος. Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας συναντᾷ αὐτῷ ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐν τινὶ ἐμβόλῳ ἀπὸ τῆς συνάξεως ἐπιστρέφοντι· καὶ θεασάμενος αὐτὸν ὑπομειδιάσας ἔφη· πρόβατόν εἰμι τῆς λογικῆς σου ποιήνης, καὶ τὴν ἄλμην ἀγαπῶ καὶ ἐσθίω τὸ ἄλας. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος, μεγάλως ἐθαύμασεν ἐπὶ τῷ ρήματι, καὶ φησι· οὐδὲ ταῦτά σε ἔλαθε Πάτερ; ὅμως κύρι, ὁ μέγας, οὕτω με ἐγκατέλιπες; καὶ ἰδοὺ βιάσας με ὁ πονηρὸς δαίμων, κατέτρωσε τὴν καρδίαν μου. Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ ὄσιος· καὶ πῶς δευχθῆ γενναῖος ὁ στρατιώτης, ἐὰν μὴ ἐν τοῖς πολέμοις ἀνδραγαθήσῃ μεγάλως; πῶς δὲ γνώσῃ ὁ Θεός, ὅτι ἀγαπᾷς αὐτόν, ἐὰν μὴ θεάσῃται σοι συμβαλόντα πόλεμον μετὰ τοῦ διαβόλου, καὶ κατὰ κράτος νικῶντα αὐτόν; πῶς δὲ κομίση μισθόν, μὴ ὑπομείνας θλίψιν καὶ πειρασμόν, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ματαίων δαιμόνων; ὅσοι γὰρ εὐσεβῶς ἀγωνίζονται, καὶ βία πάσχουσι, καὶ θλίψιν καὶ πειρασμόν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ γὰρ κόσμος οὗτος, καπνὸς ἐστὶ καὶ τέφρα καὶ ὄναρ· ὅσοι γὰρ ὑπάρχουσιν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἀπειράστοι ἐκτὸς θλίψεως καὶ κόπου, οἱ τοιοῦτοι ὑπάρχουσι κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον νεκροί, καὶ ἀνωφελεῖς, ἔσκοτισμένοι κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, οὗτοι ἠδέως ὑπνοῦσιν, τρώγοντες, πίνοντες, τὴν ἄνεσιν καταδιώκουσι, πορνεύουσι, γαστριμαργουσι, τραγυδοῦσι, κιθαρίζουσι, καὶ τὰ ἐπιθυμήματα τῆς σαρκὸς εὐκόλως εὐσπράττουσι, Θεοῦ μὴ μεμνημένοι, μηδὲ κρίσεως, μηδὲ ἀνταποδόσεως, μήτε βασιλείας οὐρανῶν· οὗτοι πάντοτε τῷ διαβόλῳ συνέρχονται εἰς τὰ θελήματα αὐτοῦ· κακεῖνος ὄρων ματαίαν χάραν κατὰ τόνδε τὸν κόσμον παρέχει ὡς ἰδίῳ φίλῳ καὶ ὑπηρέταις. Ἄλλ' οὐαὶ τῇ θλίψει τῇ μενούσῃ αὐτοῖς! Σὺ οὖν, τέκνον αἰ βίαί ἄς λέγεις, ὑπομεμενημέναι γλυκεία ἡμῖν ἔσσονται, ἐν τῷ ἀπολαμβάνειν ἕκαστον τοὺς πόνους τῶν καρπῶν αὐτοῦ· καὶ ὡς

ἀναγκάζεσαι εἰς τὴν κίνησιν καὶ πύρωσιν τῆς σαρκός, καὶ τῆς πονηρῆς ἀντιτάσσεσαι, καὶ γενναίως φέρεις, τσοῦτοί σοι πλέκονται στέφανοι, καὶ ὁ μισθός σου αὔξει. Μὴ οὖν ὀλιγώρει, τέκνον, πρὸς ταῦτα πάντα, ἀλλὰ καρτέρει, ἵνα ἔχῃς μισθὸν καὶ γένη κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Σήμερον γὰρ ἢ αὔριον ὁ κόσμος οὗτος παρέρχεται «ὡσεὶ ἐνούπιον ἐξαγειρομένου», πάντα παρελεύσονται καὶ ὡς καπνὸς ἀφανισθήσονται, καὶ μόνον πλανώμεθα, ὑπομονὴν ἐν τοῖς πειρασμοῖς μηδὲλως ἔχοντες. Οὐκ ἀνέγγως ὅτι: «Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ Κύριος»; (Ψαλμ. λγ΄. 20), καὶ ὅτι: «Θλίψεις καὶ ἀνάγκαι εὔροσάν με, αἱ ἐντολαὶ σου μελέτη μου»; (Ψαλμ. ριγ΄ 143). Οὐκ ἤδεις ὅτι παλαιστὰς ἔθετο ὁ Θεὸς τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἵνα παλαιώμεν μετὰ τῶν δαιμόνων; ἵνα ἐν ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ γρηγορῶμεν προσευχόμενοι, ἀγωνιζόμενοι, πληρῶσαι τὰ τοῦ Θεοῦ προστάγματα; φησὶ γὰρ Ἐσδρας: ἄνθρωπος μὴ πορνεύων, μὴ μοιχεύων θυμίαμα λογισθήσεται Κυρίῳ τῷ Θεῷ· ἀνὴρ δὲ πόρνος γυναικομανῆς, ὡσεὶ κόπρος ἔσται ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ζωῆς αὐτοῦ¹. Ἄνθρωπος σοφὸς ἐπιστάμενος τῆς Γραφῆς τὰς ἀβύσσους, πόρνος δὲ χρηματίζων, οὐ λογισθήσεται ἐν Κυρίῳ Θεῷ. Παντοκράτορι, πεφωτισμένον τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἑωρεῖ, ἐὰν μὴ δι' ἐξημολογήσεως καὶ δακρῶν ἀποσημίξει τὰς κηλίδας τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ. Σοφὸς ἐκεῖνος ὁ ἐνάρετος, ὁ τὰς κακουργίας τῶν δαιμόνων κατασοφισζόμενος: «πόρνον δὲ καὶ μοιχοῦς κρινεῖ ὁ Θεός» (Ἑβρ. ιγ΄. 4). Εἰς τοῦτο οὖν μὴ ἐρυθρίῃς ὅτι πολεμεῖ σε ὁ διάβολος· χαίρει δὲ μάλλον καὶ ἀγάλλου, εἰδὼς ὅτι ἐὰν μὴ ἐψηθῶμεν διὰ τῶν πείρασμῶν, Θεῷ ἡδύτατος ἄρτος γενέσθαι οὐ δυνάμεθα. Ταῦτα ὁ ὅσιος εἰρηκῶς πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον, ἀσπασάμενός τε αὐτὸν τῷ ἁγίῳ φιλήματι, ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ὁ Ἐπιφάνιος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΣΤ΄.

Περὶ τοῦ νεανίσκου Ραφαήλ.

Ὡς δὲ ἔνδον τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἐγένετο, Ἰδοὺ νεανίσκος τις προσήλθεν αὐτῷ λέγων. Κύριέ μου Ἐπιφάνιε, ὁ ἀγαπητὸς Ραφαήλ ἐν ἀσθενείᾳ περιέπεσε, καὶ δηλοῖ σοι τοῦ παραγενέσθαι πρὸς αὐτόν· σπουδάσον οὖν ὅτι ἐσχάτως ἔχει, οὐκέτι γὰρ θεάσῃ αὐτόν. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας, σύνδαρκος ἐγένετο, καὶ τῷ δηλάτωρι¹ ἀκολουθήσας, οὖν αὐτῷ ἐπορεύθη· καὶ εἰσελθὼν ἐκαθέσθη πλησίον αὐτοῦ. Κατανοήσας οὖν αὐτὸν ἐπὶ πολὺ, ἔγνω τῷ πνεύματι ἐγγὺς αὐτὸν πλησιάζειν τῷ θανάτῳ, καὶ τῷ δέει βληθεὶς, ἐπὶ πολλὴν ὥραν αὐτὸν ἐθρήνησεν, ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη μεταξὺ ἀλλήλων πολλὴ ἦν· ὡς δὲ τοῦ θρήνου μικρὸν ἀνέθη, ἤρξατο ἐκεῖνος δεινῶς ἀγωνιᾶν καὶ ὀλαφύρεσθαι, ὥστε φοβηθῆναι οὐ μένον τὸν Ἐπιφάνιον, ἀλλὰ γε καὶ τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Ἰπρώτα οὖν ὁ Ἐπιφάνιος, τί παθὼν ἐταράχθη. Ὁ δὲ μικρὸν ἐν ἑαυτῷ γεγονώς, θεασάμενος τὸν Ἐπιφάνιον, ἔφη· οἴμοι γλυκύτατέ μου ἀδελφέ, διότι πάντα μου τὰ πνευματικὰ ἔργα καθήρπασαν οἱ δαίμονες, καὶ κατεσκόρπισαν καταθρονισζόμενος γάρ, ἐθεασάμην τὸν ἄγγελον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς πονηροὺς δαίμονας ζυγοστατήσαντας τὰ ἐν τῷδε τῷ βίῳ μου πεπραγμένα, καὶ ὑπερηκόντιζαν τὰ φαῦλα τῶν ἀγαθῶν, καὶ πέπεισμαι ὅτι οὐ μὴ κάτασκηνώσω εἰς τὰς μακαρίας τῶν δικαίων σκηνώσεις· εἶδον γὰρ ὅτι λυπηθέντες οἱ ἄγγελοι ἀπέστησαν ἀπ' ἐμοῦ· εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν ἐπιστραφεὶς εἶπέ μοι· οὐαί σοι ταπεινέ, ὅτι κακῶς ἐχρήσῃ τῷ βίῳ σου. Ὡς δὲ οὕτως ἔλεγε τῷ Ἐπιφάνιῳ, ἐμμανῆς γενόμενος ὁ διάβολος, δήσας ἐν ταῖς ἐγκάτοις αὐτοῦ, θόρυβον αὐτῷ καὶ τάραχον πολὺν ἐνεποίησε· καὶ ἦν ταραττόμενος ἐν τῇ κλίνῃ αὐτοῦ, καὶ ἀπρεπῆ τινα ῥήματα ἐπιφθεγγόμενος. Ὁ οὖν Ἐπιφάνιος συμπαθήσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εὐχὴν μετὰ δακρῶν ἐν τῷ κρυπτῷ ταμίῳ τῆς καρδίας αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἐποίησεν, ὥστε μὴ παραδειγματισθῆναι αὐτόν. Ὁ δὲ σατανᾶς μετὰ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ ἐκείσε ἐφεδρεύων, συνήκε τὸν Ἐπιφάνιον προσ-

1) Τὸ ἐδάφιον τοῦτο δὲν ἀπαντᾶται παρὰ τῷ Ἐσδραῖ ἐν τῇ κειμένῃ τῶν Ο΄.

1) Ἦτοι ἀγγελιοφόρος.

ευχόμενον· θράσος φοβερὸν ὁ κακομήχανος κεκτημένος, διὰ τὸ ἤδη τὸν ἀσθενούντα ὑπαίτιον αὐτὸν πεφληγῆναι, ἐβουλεύσατο κατακρημνίσαι ἐν τῷ σύνεγγυς καταρράκτη τοῦ οἰκήματος. Γνοὺς δὲ τῷ πνεύματι ὁ Ἐπιφάνιος, ἀπρακτον τὴν βουλήν αὐτοῦ ἐποίησεν. Ἀποτυχῶν δὲ ὁ παμμίαιρος τοῦ σκοποῦ, ἐπὶ τῷ κειμένῳ τὴν ὀργὴν αὐτοῦ ἐξεκένωσεν. Εὐθέως γὰρ ἐκεῖνος τὸν πώγωνα αὐτοῦ τίλλειν ἤρξατο, ἔφερε τε τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἔξω ἀσέμνως, καὶ ἀνακαθήμενος τῆς κλίνης ὡσπερ αἶγα ἐφώναζε, καὶ πάλιν ὡσπερ κύων καθύλακτε πρὸς ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, ὥστε φοβηθῆναι φόβον μέγαν τοὺς ἐκείσε λαχόντας καὶ παρασταμένους αὐτῷ. Ἡρώτων οὖν τὸν Ἐπιφάνιον τινες τῶν ἐκείσε εὐρεθέντων, ποίῳ τρόπῳ συνεχωρήθη τῷ σατανᾷ πάντα ταῦτα ἀδεῶς καθεῖσπράξασθαι; ὁ δὲ ἔφη πρὸς αὐτούς. Συμπαθήσατέ μοι, οὐ γὰρ τηλικούτος εἰμι ὥστε τῶν ἀλλοτρίων γινώσκειν τὰ παραπτώματα· ἔστι δὲ στοχάσασθαι ἐπὶ τούτῳ, ὅτι κρυπτόν τι πάθος κατὰ ψυχὴν ἔχει, ὃ οὐκ ἐξηγόρευσεν αὐτό, οὔτε μετενόησε, καὶ ἔνεκα τούτου φρυάττεται ὁ διάβολος κατ' αὐτοῦ. Ταῦτα λέγοντος τοῦ Ἐπιφανίου, ἐκεῖνος ἐν τῇ αὐτῇ ἐξετάσει ὦν τὸν βίον κατέλιπεν. Μετὰ οὖν ἡμέρας τινὰς εὐρηκῶς τὸν Ὅσιον ὁ Ἐπιφάνιος, πάντα αὐτῷ δῆλα τὰ κατὰ τὸν Ραφαὴλ ἐποίησε· παρεχάλει δὲ αὐτὸν εἰπεῖν δι' ἣν αἰτίαν οὗτος ὁ ταπεινὸς καθάπερ κύων ὑλακτῶν ἐτελεύτησεν. Ὁ δὲ μακάριος ἐπὶ ὥραν μίαν γενόμενος, ἔφη πρὸς αὐτόν· ἐκεῖνος, ὦ τέκνον, μοιχρὸς ἦν καὶ μνησίκακος ἄνθρωπος· ἐὼν γὰρ τὴν ἑαυτοῦ σύμβιον, τῇ αὐτοῦ θεραπεινίδι ἀδεῶς συνεμίγνυτο, καὶ διάκονος ὢν, οὐκ ἔφριπτε τὴν φοβερὰν δύναμιν τῆς ἀπροσίτου θεότητος ὁ ταλαίπωρος· καὶ εἰδὼς ἑαυτὸν ἁμαρτωλὸν οὐκ ἠσυχάζεν ἀπὸ τῆς λειτουργίας, ἀλλὰ μοιχεύων καὶ ἀδιάλλακτος μένων, ἱεράτευε, καταφρονῶν τῶν φρικτῶν ἐκείνων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων· εἶκαζε δὲ ὅτι λανθάνει Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὡς πρὸς τὸν Φῆστον ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἶπεν (Πράξ. κζ'. 26), ἐπειδὴ ἐν ἐπιτιμίοις οἱ τοιοῦτοι, καθαιρεῖσθωσαν ἀπὸ τοῦ ἱερατείου¹. Ἱερεὺς γὰρ πόρνος, καὶ

1) «Διάκονος μετὰ τὴν διακονίαν πορνείας, ἀπόβλητος τῆς διακονίας ἔσται»

διάκονος μοιχεύων ἐπικατάρτοι ἔσονται λειτουργοὶ Κυρίῳ τῷ Θεῷ· ἱερεὺς, καὶ διάκονος, ὦ τέκνον, ἀπ' ἀρχῆς ἄγνοι εἶναι δειφίλουσιν εἰς τὸ λειτουργεῖν τῷ Κυρίῳ. Ὅταν οὖν ἠττηθῇ ὑπὸ ἁμαρτίας ὁ ἱερεὺς μέλλει ἠσυχάζειν ἀπὸ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, καὶ μὴ ἀναισχυντῶν πειράζει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ ἀκαθαρσίαν ἀποστερεῖ καὶ τὸν λαὸν τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως. Ὁ γὰρ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν εἶρηκεν, ὅτι «Ἐρχεται ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, καὶ ἐν ἡμῶν οὐκ ἔχει οὐδὲν» (Ἰωάν. ιδ'. 30). «Ζητηθήσεται, γὰρ, ὡς φησὶν ὁ προφήτης, ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ εὐρεθῇ» (Ψαλμ. Θ'. 39)· παραπλησίως οὖν καὶ ἐφ' ἡμᾶς πάντας ὅταν τελευτῶμεν, παραγίνεται ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, τοῦτέστιν ὁ διάβολος, καὶ ἐρευνᾷ τὰ ἔργα ἡμῶν, καὶ ὄντινα ἐξ ἡμῶν εὐρῆ ἀμετανόητον τὸν βίον αὐτοῦ διαπεράσαντα, αἶρει αὐτὸν μετ' ἐξουσίας, καὶ ἀπέρχεται ἐν τῷ θανάτῳ παραδειγματίζων τὸν τοιοῦτον. Τῆς γὰρ τοῦ Θεοῦ χειρὸς τῆς σκεπούσης τὸν ἄνθρωπον, ἐκεῖθεν ἀναχωρούσης, τί θέλεις λοιπὸν ἵνα μὴ κατεργάσῃται ὁ διάβολος; τίς οὖν ὁ πιστὸς ἐκεῖνος καὶ φρόνιμος, ὅστις καθ' ἡμέραν μεμνημένος τῆς τελευτῆς αὐτοῦ τὴν ἡμέραν αὐξοῖ αὐτοῦ τὴν ἐργασίαν ἐν ἀγαθοῖς ἔργοις πορευόμενος; Μακάριος ὁ τοιοῦτος, ὅτι ἤξει ἐπ' αὐτὸν ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων καὶ ἔξει οὐδὲν· οἱ γὰρ ἄγγελοι τοῦτον παραδέξονται· καὶ οὖν αὐτῷ ἀναδράμωσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ'

Περὶ τοῦ συμμιγέντος τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ τῇ Κυριακῇ.

Ταῦτα τοῦ ὁσίου λέγοντος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον, Κυριακῆς ἡμέρας εὐσης πρωΐ, ἔτυχέ τινα τῶν μεγιστάνων διέρχεσθαι τῶν ἐκείσε, καὶ ἀπέρχεσθαι πρὸς τὸ παλάτιον. Καὶ ὡς πλησίον τοῦ

(Μεγ. Βασίλ. καν. γ'. σ'. καὶ Πρβλ. να'. τοῦ αὐτοῦ. κα'. Ἀποστολικόν, καὶ Νεοκαίσαρεως α').

δικαίου ἐγένετο, βλέψας εἰς αὐτὸν ὁ μακάριος Ἀνδρέας, ἔγνω τὰ κατ' αὐτόν, ἃ τῇ ἀγίᾳ Κυριακῇ διεπράξατο· καὶ φησι πρὸς αὐτόν. Ἐμέλυνας, μάταιε, τῇ νυκτὶ ταύτῃ, τὴν ἡμέραν τῆς δεσποτικῆς ἀναστάσεως καὶ ἀπέρχῃ μολῶναι καὶ τὸ πολάτιον. Ὡς δὲ ταῦτα ἐκεῖνος ἤκουσεν ἐξέστη τῷ πνεύματι· ἦν γὰρ τῇ νυκτὶ ἐκεῖνη μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ συγγενέμενος. Θαυμάσας οὖν ὁ ἄρχων τὸ πρᾶγμα, ἀπῆλθε καὶ διηγείτο τοῖς φίλοις αὐτοῦ, τὸ πῶς ἀπεκάλυψε τὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἴδιον σφάλμα· ἐξενίζοντο δὲ οἱ πολλοί, διορατικὸν εἶναι φάσκοντες τὸν παρ' αὐτοῖς ἐξηχον νομιζόμενον, θαυμάσας δὲ καὶ ὁ Ἐπιφάνιος ἠρώτα τὸν μακάριον λέγων· τίς ὁ λόγος, ὦ πάτερ, ἐν τῷ μεγιστάνι λελάληκας; ἔφη ὁ ὄσιος· τεθέσμαι, τέκνον μου, πρὸ τῆς νενομισμένης ὥρας βασιλισσάν τινα κόρην καλὴν τῷ εἶδει σφόδρα, φοροῦσαν στέμμα βασιλικόν, καὶ μαργαρώδες ἐκ λίθων, ἧτις συμπεριπατοῦσα τῷ διελθόντι ἄρχοντι, ἐδικάζετο πρὸς αὐτόν, λέγουσα· φιλήθονε, πῶς ἐτόλμησας μιᾶναι τὸ παλάτιόν μου; ἄθλιε, οὐκ ἀρκεῖ σοι τὸ λακτεῖν καὶ δαιμονῶν διὰ πάσης τῆς ἐβδομάδος, ἀλλ' οὖν ἀκόρεστος ὢν καμὲ μολύνεις τὴν κυρίαν τῶν ἡμερῶν, ἀναισθησίᾳ φερόμενος¹⁾. Μὰ τὸν βασιλέα καὶ Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστόν, οὐ δευτερώσεις τὸ πρᾶγμα, εἰδὲ δευτερώσεις αὐτό, οὐ τριτώσεις αὐτό. Ταῦτα οὖν τέκνον, παρ' αὐτῆς ἀκροσάμενος, καὶ λυπηθείς, εἶρηκα αὐτῷ τὰ δέοντα, ἵσως διορθωσάμενος ἐκ θανάτου ρύσῃται τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. Ἔλεγε δὲ εἰ δευτερώσεις ἐξαίτησομαι δρέπανον κατὰ σοῦ καὶ θερίσει σε. Ἄφ' ἧς γὰρ ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐκέτι ἁμαρτάνει, οὔτε πάλιν δύναται καλὸν ποιῆσαι· λυθείσης γὰρ τῆς ψυχῆς τοῦ σώματος κατάπαυσις γίνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ'.

Περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς ψυχῆς.

Ἔφη πάλιν ὁ Ἐπιφάνιος πρὸς αὐτόν. Δέομαί σου, εἰ εὐ-

1) Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Τιμόθεος (380-385) ἐρωτηθείς, «ποίας ἡμέρας ἀπέχεσθαι τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας οἱ ζευγνόμενοι εἰς γάμον» ἀπεκρίθη· «ἐξ ἀνάγκης τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν ἀπέχεσθαι δεῖ, διὰ τὸ ἐν αὐταῖς τὴν πνευματικὴν θυσίαν ἀναφέρεισθαι τῷ Κυρίῳ» (Ἐρώτησις γ').

ρον χάριν ἐναντίον σου, διήγησάι μοι, ποταπὴ ἢ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καθέστηκεν· ἐπίσταμαι γὰρ καὶ αὐτὸς περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' οὐ πληροφοροῦμαι ἐν τῇ τέως ἐπὶ τοῖς ἐμοῖς στοχασμοῖς, ὅσον ἐπὶ τοῖς παρὰ σοῦ μοι λεγομένοις. Λέγει πρὸς αὐτόν ὁ μακάριος· ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τὸ πᾶν ἐκεῖνη περίεστι· τῆς γὰρ σαρκὸς ταύτης τοῦ τε σώματος ἡμῶν τοῦ πηλίνου αὕτη ἐστίν, εἴτε ζωὴ τε καὶ δύναμις, καὶ Θεὸς ἔν' οὕτως εἶπω, καὶ οὐκ ἄλλο τι. Ταύτη γὰρ δέδωκεν ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν ζωοποιεῖν καὶ κυβερνᾶν, καὶ θάλλειν καὶ ἀναφύχειν τὸ σῶμα διὰ τῆς θερμῆς, ἀνευ γὰρ ταύτης τὰ σώματα ἡμῶν πηλός, καὶ τέφρα, καὶ κόνις καθεστήχασιν. Ἔφη πρὸς αὐτόν ὁ Ἐπιφάνιος· ἐπίσταμαι καὶ αὐτὸς τὰ τοιαῦτα· δέομαί σου, ἀλλ' ἐρωτῶ, τίς ἢ τῆς ψυχῆς οὐσία, καὶ ποταπὴ ἢ ταύτης θεωρία, καὶ ποῖω τρόπῳ ὁραταί μετὰ τὸ ἐξελθεῖν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, ποταπὴ τε ἢ ἁμαρτωλός, καὶ οἷον τῆς δικαίας ψυχῆς τὸ θεῖον γινώρισμα; Ἔφη πρὸς αὐτόν ὁ μακάριος· ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς νοερόν ἐστι πνεῦμα, ἐλαφρόν τε καὶ σοφώτατον, λεπτότατόν τε καὶ φρόνιμον, σφόδρα γαλήνιον τε καὶ ἡδὺ καὶ ἥσυχον, καὶ πραότατον, ὑπὲρ διήγησιν τετορνευμένον εἰς ἀόρατα μέλη ὠραίων καὶ ἡδιστον, πανευπρεπὲς καὶ καταθύμιον, λίαν ταῖς τῶν ἀγγέλων χερσαῖς συναμιλλᾶσθαι. Κατ' ἀρχὰς δὲ πάντες ἄνθρωποι ὑπὲρ τὸν ἥλιον τρανότερον ἀπαστράπτουσιν· αὐξανόμενοι τε καὶ τῇ ἡλικίᾳ προβαίνοντες, οἷαις αὐταῖς χρῆσόμεθα πράξουσ', τοιαῦται καὶ φαίνονται. Ἐὰν μὲν δι' ἀγώνων θεῶν καὶ πόνων, ἔσται καθαρὰ, εἰ δὲ δι' ἁμαρτιῶν, ζοφώδη αὐτὴν ἀπεργαζόμεθα. Οὐκ εἰσι δὲ πάντων τῶν ἐν ἀρετῇ βιούντων αἱ ψυχαὶ ἴσαι τῇ λαμπρότητι· ἀλλὰ καθὼς ἕκαστος ἐσπούδασε λαμπρῶναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, δι' ἀγώνων θεῶν καὶ ἐναρέτων. Τῶν μὲν ἀπαστράπτουσι τὰ πρόσωπα ὑπὲρ τὸν ἥλιον, τῶν δὲ ὡς ὁ ἥλιος, ἄλλων ὡς ἡ σελήνη, ἄλλων ὡς ἡλεκτρον, ἐτέρων ὡς τὸ φῶς, ἄλλων ὡς εἶδος ἀστραπῆς, ἐτέρων ὡς τὸ ἴον, ἄλλων ὡς τὸ ἔριον, ἄλλων ὡς εἶδος χρυσοῦ καθαρῷ· ὡς οὖν εἶρηκα πρὸς ὅτι ἕκαστος ἀγωνίζεται, καὶ λαμπρύνεται· καὶ ὅσον ἐγγίζει Θεῷ ἀπαστράπτεται καὶ γίνεται Θεὸς κατὰ χάριν, τῇ μεθέξει τοῦ παναγίου Πνεύ-

ματος· και ὅσον τις ὑπομένει θλίψεις και πόνους δια τὸν Κύριον, ἀνάγεται πλησιάζειν τῷ Θεῷ. Ὡσπερ δὲ ἐστὶ μέλας δ σίδηρος, κείμενος δὲ ἐνδον τοῦ πυρὸς λαμπρύνεται και γίνεται ὁλος πῦρ, οὕτω και οἱ ἄνθρωποι. Πῦρ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μέλας δὲ σίδηρος ἡμεῖς χρηματίζομεν· ὅσον γὰρ ἐπιμένομεν τῇ νηστείᾳ, τῇ ἀγρυπνίᾳ, τῇ παννύχῳ στάσει, τῇ προσευχῇ, και τῇ δεήσει, τῇ ἐγκρατείᾳ, τοῖς νενομοθετημένοις ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοσοῦτον φαιδρυνόμεθα καθαιρόμενοι, φωτιζόμενοι, λαμπρυνόμενοι. Τὸ αὐτὸ δὲ μοι νόει και ἐπὶ τῶν ἁμαρτήμασι μολυνάντων τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς· κατ' ἀρχὰς γὰρ, ὁ πλάσας τὸν ἄνθρωπον, ὁ Θεὸς ἔφησεν, ὅτι: «Ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, και ἐγένετο ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν» (Γένεσ. β'. 7), οὕτως ἄσπιλοι χρηματίζουσι τρανότερον τοῦ φωτός, και οἶαν ὥραν διδῶσιν ἐν τοῖς σκηνώμασι τῶν βασταζομένων βρεφῶν ἐν τῇ γαστρὶ τῶν ἰδίων μητέρων ἄσπιλοι χρηματίζουσι· ὅταν δὲ εἰς τὸν βίον ἀπολυθῶσι και ἀρξῶνται ποιεῖν τὴν ἁμαρτίαν, σκοτίζονται και ὅσον εἰς τὸ βάθος τῆς ἁμαρτίας εἰσέρχονται, ὡς χοῖροι ἐν τῷ βορβόρῳ τῆς ἁμαρτίας κυλινδούμενοι ἀποκαθιστῶσι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς. Πολλοὶ μὲν οὖν ψυχαὶ ἐκδημοῦσαι τοῦ σώματος, τετραυματισμένοι φαίνονται, ἕτεροι δὲ χωριζόμενοι τῶν σωμάτων λιμῶδεις τε, και ὡς ράκος περιβεβλημένοι πεφύησιν· ἄλλοι δὲ λελεπτρωμένοι διόλου χρηματίζουσι, τινῶν δὲ ὡς αἰθίοπες μελανώμενοι ἀποτελοῦνται, ἑτέρων ὡσπερ ζόφος κεκκωτηριασμένοι ὑπάρχουσι· και αἱ μὲν εἰσιν ὡσπερ οἱ δαίμονες, τῶν μνησιχάκων φημί, τῶν δὲ κακοδόξων ὡς σκότος βαθύτατον, τῶν δὲ ἀπὸ ἀνδρομηνίας, και εἰδωλολατρείας χεῖρρον· ἑάσω γὰρ τὰ βαθύτερα. Ταῦτα οὖν, ὦ τέκνον νοητῶς ὑπολάμβανε, και νουθεσίαν και ἐπιστηριγμὸν τῆς ψυχῆς σου φύλαττε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ'.

Ἐρώτησις περὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος παραλαβὼν τὸν μακάριον Ἀνδρέαν, ἔργεται ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Ἀγαθονίκου¹, και καθήσαντες ἡσύχως, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος· εἶπέ μοι δια τὸν Κύριον, πῶσον δημιούργημα πρὸ τῶν ἄλλων ἐποίησεν ὁ Θεός; ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Ὅσιος· Ὁ μὲν Θεὸς αἰεὶ ἐχρημάτιζε πρὸ τῶν αἰῶνων σὺν τῷ Λόγῳ αὐτοῦ και τῷ Πνεύματι, ὡς ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς ἀπεκάλυψε λέγων· «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, και ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, και Θεὸς ἦν ὁ Λόγος» (Ἰωάν. α. 1), και τὸ οἰοῦν οὐκ ἦν πώποτε τῶν ἀρτίως χρηματίζόντων, ἦν τε ἐν σιγῇ και γαλήνῃ, ὁ Ὑψιστος· οὐ γὰρ ἦν ἕτερός τις πρὸς ὃν ὁμιλήσει, ἐξαγαγὼν τὸν Λόγον και Θεὸν ἀπὸ τοῦ νοεροῦ αὐτοῦ και πυρφόρου στόματος. Συνετῶς, τέκνον, ἄκουσον ἵνα και τοὺς ἑτέρους ὠφελῆσαι δυνηθήσῃ. Εἶτα ἐνενόησεν ὁ Ὑψιστος τόνδε τὸν κόσμον συστήσασθαι, και εὐθέως ὡς ὁ Μωϋσῆς δια Πνεύματος ἁγίου ἐρητόρευσε τό· «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν και τὴν γῆν» (Γενεσ. α'. 1), και τὰ τοῦτοις ἐπόμενα οἶον τὸ πῦρ, τὸν ἀέρα και τὰ ἐξῆς ἅπαντα. «Πρῆσθυτέρα δὲ τις ἦν τοῦ κόσμου γένεσις και καταστάσις, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασιλεῖος, ταῖς ὑπερκοσμίαις δυνάμεσιν ἢ ὑποχρόνιος και αἰωνία και ἀίδιος, δημιουργήματα δὲ ἐν αὐτῇ, ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς ἀπετέλεσε, φῶς νοητόν², λογικὰς και ἀοράτους φύσεις και πάσαν τὴν τῶν νοητῶν διακόσμησιν³, καθὼς διδάσκει ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγων ὅτι· «Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, εἴτε δ-

1) Ὁ ἅγιος Ἀγαθόνικος ἔβλησεν ἐπὶ Μαξιμιανῶ (285-300) μεταξὺ τῶν πόλεων ἐν αἰς ἐθασανίσθη τάσσεται και τὸ Βυζάντιον ἐνεκεν τούτου ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἔγειρεν αὐτῷ ναόν (Κωδην. περὶ κτισμάτων. σ. 73) ἢ μνήμη αὐτοῦ τελεῖται μετὰ και ἄλλων μαρτύρων τῇ κβ'. Αὐγούστου.

2) «Πρέπον τῇ μακαριότητι τῶν φιλοῦντων τὸν Κύριον» παρὰ τῷ κειμένῳ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἁγ. Βασιλείου.

3) Ὁμιλία α'. εἰς τὴν ἐξαήμερον Πατρολ, Migne tom. 29 σελ. 13.

ρατὰ εἴτε ἀράτα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαί, εἴτε ἐξουσίαι» (Κολασ. α'. 16) εἴτε δυνάμεις, εἴτε ἄγγελοι, εἴτε ἀρχάγγελοι. Πρῶτον εἶπε τὸν Λόγον, καὶ Λόγος γεννηθεὶς τὸ ἔργον ἐτελείωσεν· οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ Λόγος, ὁ πρὸ τῶν αἰῶνων ἐκ Πατρὸς ἀρρέυστως γεννηθεὶς, Ἰῶς δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν ὅς ἐστιν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ.

Τοῦτο λέγεται γέννησις τοῦ Θεοῦ Λόγου· ὅταν γεννηθεὶς, ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς πρῶτον ἐτέθη θεμέλιος, καὶ τὸ τηνικαῦτα τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας ἐδράσας ἐτελειούργησεν, ὅς ἐστι «λίθος ἀκρογωνιαίος» (Α΄ Πέτρ. β': 7). Κεῖται οὖν θεμέλιος, ἐν ᾧ καὶ πρὸς τὸν Πατέρα ὁ Λόγος, οὗτος ὁ ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν δι' ἡμᾶς ἐκ τῆς Θεοτόκου Μαρίας γενόμενος ἄνθρωπος. Ἐφη ὁ Ἐπιφάνιος· παχύτερόν μοι λέξον, τίς ἢ τῶν αἰῶνων ὑπόστασις. Καὶ ὁ δίκαιος· τὸ μὴ ἔλλειπον τοῦ εἶναι αὐτῶν τὴν παρέκτασιν· οἶον τὸ διηνεκὲς τῶν καιρῶν καὶ τῶν χρόνων τὸ ἄπειρον. Ἡ δὲ οὐσία τῶν αἰῶνων, πολύμορφον καὶ θαυμαστότατον, ἑπτὰ σημεῖοις σταδιοδρομούμενον· ἐπὶ τούτοις ἔλαβον οἱ τε ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι τοῦ πορεύεσθαι καὶ βαδίζειν ἐπὶ τῆς γῆς· ὁ γὰρ Κύριος τὴν ζωὴν αὐτοῖς ἐχαρίσατο· προτρέπουσιν οὖν ἡμᾶς, ἅτε ἐκεῖνοι ἀνελλιπῶς βαδίζειν τε καὶ πορεύεσθαι. Ἡ δὲ ὁδὸς αὐτῶν καὶ πορεία ἀρχὴν κέκτηται, καὶ τέλος οὐ παραδέχεται εἰς τὸν αἰῶνα· ἐβάδιζε γὰρ ὁ πρωτόπλαστος κατ' ἀρχὰς τὴν ὁδὸν τῶν αἰῶνων τούτων, καὶ ἐπειδὴ ἐξ ἐκείνου καὶ ἡμεῖς, οὕτω δεδύνηται ὑπεξελεῖν, ἐπειδὴ γὰρ ἡμεῖς κλεινοὶ ἐν ἑσμεν διὰ τὴν γονὴν καὶ τὸ αἷμα· ἀκμὴν γὰρ οἱ ἑπτὰ αἰῶνες τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων εἰς καιροὺς καὶ χρόνους ἀριθμούμενοι οὐ συντελέσθησαν· ὅτε δὲ συντελεσθῶσι καὶ πληρωθῆσονται, τότε ἀποτελεῖ πνεῦμα φοβερὸν ὁ ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν τετραπέρατον, καὶ συναχθῆσονται τὰ ὅσα τῶν ἀνθρώπων ἕκαστον πρὸς τὴν ἀρμονίαν καὶ ἐφαρμόσουσι, καὶ κολληθήσεται ἕτερον πρὸς ἕτερον, καὶ ἐκταθήσεται ἐπ' αὐτὰ νεῦρα, καὶ ἀναθήσονται· σάρκες, καὶ μιᾶ ἐκάστη ψυχῇ, ἀπολήφεται ἄφθαρτον τὸ ἐκυτοῖς σκηνώμα· ἀπολυθεῖσα τῶν σκηνῶν ἐφ' οἷς

κες, καὶ μία ἐκάστη ψυχῇ ἀπολήφεται ἄφθαρτον τὸ ἐαυτῆς σκηνώμα, ἀπολυθεῖσα τῶν σκηνῶν ἐφ' οἷς νῦν ἀποκέλεισται. Τὸ τηνικαῦτα σάλπιγξ ἠχήσει, καὶ δονήσει ἡ τετραπέρατος καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεωχθήσονται, καὶ ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ· καὶ καταθήσεται ὁ κριτής, καὶ ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Τηνικαῦτα λοιπὸν ἀρχὴν εἰσδέχεται ὁ ὕψιστος αἰὼν, καθὰ φησιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «Δὸς μερίδα τοῖς ἑπτὰ, καὶ γε τοῖς ὀκτώ» (Ἐκκλ. ια'. 2)· πλήρωμα δὲ οὗτος ὁ αἰὼν οὐ κέκτηται· ἄξει δὲ τοὺς δικαίους ἐν ἀσυγκρίτῳ εὐφροσύνῃ εἶναι, τούτους ἐπαναπαύων εἰς ἀπεράντους αἰῶνας, καὶ ἐν κολάσει διηνεκεῖ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι ἄφθαρτοι καὶ ἀθάνατοι ἔσονται, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, διηνεκῆς τε ὁ παράδεισος, καὶ ἡ κόλασις ἀτελεύτητος, καὶ ὁ αἰὼν ἐκεῖνος ἀπεράντος· αἰὼν γὰρ ἐρμηνευόμενος, λέγεται ἐκτεινόμενος εἰς ἀπεράντους καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας.

Ἐπιφάνιος λέγει· ποῖον ὑπάρχει δεύτερον δημιούργημα, ἀπεὶ αἰῶνες πρῶτον αὐτοῦ κτίσμα γεγονασιν; Ὁ δὲ Ὅσιος πρὸς αὐτὸν· δεύτερον αὐτοῦ τελεσιούργημα αἱ ἄνω στρατηγαὶ πεφύκασιν, ἐπειδήπερ ἀσώματός ἐστιν ὁ Ἰψιστος, ἀσώματον ἐν πρώτοις νοερὸν τε καὶ ἄυλον τὸν περὶ αὐτὸν ἐδημιούργησε κόσμον· Ἐπιφάνιος ἔφη· αἱ τῶν οὐρανίων δυνάμεων στρατηγαὶ ἐκ μιᾶς οὐσίας παρήχθησαν εἰς τὸ εἶναι, ἢ ἐν καθ' ἐν ὡς ἡ κτίσις; Ὁ Ὅσιος εἶπεν· ἡ δύνατο ἐν ἐνὶ λόγῳ πάντας τοὺς ἄνω λεγεῶνας τῷ φοβερῷ θρόνῳ τῆς ἀστέκτου δόξης αὐτοῦ παραστῆσαι· ἀλλ' ὡσπερ τοῦ τῆ δε κόσμου τὰ ὀρώμενα στοιχεῖα ἐν καθ' ἐν ἐδημιούργησεν, οὕτως ὑποληπτέον καὶ τὰς ἄνω ταξιαρχίας τελεσιούργησεν. Δημιουργήσας γὰρ τὸ πολύμορφον πνεῦμα τῶν αἰῶνων, ἀπ' αὐτοῦ ἔλαβεν, ὡς ἀπὸ γῆς τὸ σῶμα, καὶ τὰς παναχράντους καὶ παναγίας δυνάμεις τῶν οὐρανίων δυνάμεων συνεστήσατο· ἐποίησε πρῶτον τὰ Χερουβὶμ, ἔπειτα τὰ Σεραφὶμ, μετὰ ταῦτα τοὺς θρόνους, εἶτα τὰς Κυριότητας, τὰς Ἀρχάς, τὰς Ἐξουσίας, ἀπὸ τούτων τὰς Δυνάμεις, μετὰ ταῦτα τοὺς Ἀγγέλους, τοὺς Ἀρχαγγέλους. Τῶν ἄνω ἀπείρων μυριάδων καὶ χιλιάδων ἐν δυνάμεων οὐρανίων, Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ, Οὐριήλ καὶ

Ραφαήλ, και Σαμαήλ, των άσωμάτων δυνάμεων οί εξάρχοντες. Ούτος δέ εστιν ο Σαμαήλ, ο ριφείς εκ των ουρανών και ουχ ως τινες μυθολογοῦσιν, οτι δια τὸ μὴ προσκυνῆσαι τὸν Ἄδὰμ ἐρρίφη ο παμμίαιρος, ἀλλ' οτι ἐφθόνησε τὴν δόξαν Κυρίου, και ἐβουλεύσατο μετὰ των συναποστάντων ἀγγέλων αὐτοῦ βασιλείαν ἰδίαν συστήσασθαι· εἰπών, «στήσω τὸν θρόνον μου ἐπάνω των νεφελῶν και ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ» (Ήσ, ἰδ'. 14). ἅμα γὰρ τὸ ἐνθυμηθῆναι αὐτὸν ταῦτα ἄνωθεν, κάτω ο Θεός αὐτὸν κατεκρήμνισε σὺν πάσῃ τῇ στρατιᾷ αὐτοῦ, μεθ' ὧν τοῦτα ἐβουλεύσατο· και ο Σαμαήλ, ο και ἐωσφόρος καλούμενος, σατανᾶς ἐπεκλήθη, και οί σὺν αὐτῷ ἄγγελοι δαίμονες ζοφώδεις. Δεκαδύο τάξεις ο Θεός ὑπεστήσατο, ἀνθρωπίνῳ μέτρῳ μὴ ἀριθμουμένας καθὰ λελάληκεν ο μονογενῆς Υἱός, και Λόγος τοῦ Θεοῦ τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ, ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους: ἡδυνάμην γὰρ πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας παραστήσαι ἀγγέλων (Ματθ. κοτ'. 53) ὅθεν οἱ ἐξέπεσον, ἐκείσε ο χορός των σωζόμενων ἀνάγεται, ὅπως ἀναπληρωθῆ ἀπὸ των υἱῶν των ἀνθρώπων τὸ ρηθὲν δωδέκατον τάγμα των ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. Δῆλον γὰρ οτι δευτέρῃ φορᾷ και ἄνω στρατηγίαί ἐτελεσιουργήθησαν.

Ἐπιφάνιος εἶπε· τρίτον ο Θεός τί ἐποίησε; και ο δίκαιος. Ἐποίησεν Ἐρεβος και Χάος, σκότος και ὕδωρ, πῦρ τε και ὀμίχλην, και τὰ ἀφεγγῆ χωρία των καταχθονίων. Τὸ γὰρ ὕδωρ οὐκ ἦν ἐστὶς, ἀλλά γε κλυζόμενον και κινούμενον: «Πνεῦμα γὰρ ψησι Θεοῦ ἢ Γραφή, ἐπεφέρετο τοῦ ὕδατος», (Γένεσ. α'. 2). τὸ δὲ πνεῦμα τοῦτο, οὐκ ἦν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς τινες ὑπολαμβάνουσι· πνεῦμα δὲ ἦν και αὐτὸ δημιουργηθὲν, ἀρ' οὐ οί ἄνεμοι ἐτελεσιουργήθησαν. Ἐπιφάνιος εἶπεν· πῶς εστιν ο γεννήτωρ Πατήρ, και ο γεννηθεῖς Υἱός, και τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; ἔφη ο Ὅσιος· ἐκ τῆς τοῦ ἀνθρώπου συνθέσεως τὸ πᾶν ἐστι κατοπτεῦσαι· νοῦς γὰρ εστιν ο Πατήρ, λόγος ο Υἱός, Πνεῦμα δὲ ἐκείνη ἢ εὔπνοια, δ' ἡς τὸν αἰθέρα ἀναπνέομεν· καθάπερ γὰρ ψυχὴ ἴλιον νοῦν κέκτηται, ο δὲ νοῦς λόγον ἔχει, συντελοῦσι δὲ εἰς ἓνα σὺν τῷ σώματι ἀνθρώπων· νεφᾶ γὰρ ἢ ψυχὴ, και λογική, και πνευστὴ κεχηρημάτιζεν. Ἄλλη τε τῆς ψυχῆς ἢ ὑπό-

στασις, και ἄλλη ἢ τοῦ νοῦς, και ἑτέρα ἢ τοῦ λόγου, ὡς οἶμαι ἀλλὰ μία των ἐκατέρων οὐσία, και μία ἢ φύσις ἢ αὐτὴ και ἐνέργεια, και ἐν αὐτῶν τὸ θέλημα πάρεξ τοῦ σώματος. Ταῦτα ἐρεῦνα και περὶ τῆς θεότητος και εὐρήσεις Πνεῦμα τὸν Πατέρα, και λόγον τὸν Μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, και πνεῦμα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· δια γὰρ των τριῶν τούτων ὑποστάσεων εἰς Θεός ὁράται και κηρύττεται θεοπρεπῶς.

Ἐπιφάνιος ἔφη· ἄρα τὸ θεῖον ἀνθρωπόμορφον ἐν λογίσασθαι; ἐπειδὴ ἐν ἀνθρώπῳ ζωγραφεῖται αὐτοῦ τὸ τῆς Τριάδος μυστήριον; ο μακάριος ἔφη· μὴ γένοιτο· οὐ γὰρ, ὡς ἔφης, ἀνθρωπόμορφον, οὔτε ὅμοιοι τινι κτίσματι, ἀλλ' οὔτε αὐτὸν ἐώρακέ τις ὡς εστιν, ἵνα τὴν αὐτοῦ μορφήν διηγῆσθαι. Ὅραται Θεός πολλάκις τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ, σχηματίζων ἑαυτὸν, ὡς ἢ δυνάμεις ἐγγχωρεῖ των βουλομένων ὁρᾶν αὐτόν, καθὼς ἐδήλωσεν εἰπών· «Ἐγὼ ὁράσεις ἐπλήθυνα και ἐν χερσὶ προφητῶν ὁμοιωθην» (). Ἐπιφάνιος ἔφη· πῶς εστιν ο Χριστός Θεός και ἀνθρωπος, ἐν τῇ θεότητι κεκτημένος μίαν ὑπόστασιν; εἰς δὲ πάλιν Υἱός διπλαῖς ταῖς φύσεσι προσαγορεύεται· δύο θελήματα ἔχων; και ο δίκαιος· Ἰωάννης ψησὶν ο τῆς βροντῆς υἱός; «Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ σὰρξ ἐγένετο και ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰωάν. α'. 14), οὐκ ἀλλοιωθεῖς τοῦ εἶναι Θεός, ἅπαγε· ἀλλὰ Θεός ὢν οὗτος ο Λόγος και ἀνθρωπος ἐπ' ἀληθείας ἐγένετο, βρότειον ἔχων και φύσιν και θέλησιν, σφᾶ φυλάττων μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ τὰ γνωρίσματα τῆς θεότητος, μία τε ἦν ἢ των ἐκατέρων ὑπόστασις, δύο τε αἱ οὐσίαι, ἐν τε πρόσωπον αὐτοῦ τῆς θεότητος και τῆς ἀνθρωπότητος· ἐπειδὴ ἐκ τοῦ θεικοῦ Λόγου ἐπάγει τὸ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ σεβάσμιον πρόσωπον. Εἰς δὲ Υἱός ὀνομάζεται, καθότι ἐκ μᾶς ὑποστάσεως ἢ τε ἀνθρωπότητος αὐτοῦ και ἢ θεότητος αὐτοῦ χηρηματίζουσιν. Καθάπερ πολλάκις και ἢ ἀπαλὴ φύσις τοῦ ὕδατος πεπηγῶσα εἰς κρύσταλλον, αὐθυπόστατος ἐνι και δεικνυται, δύο προσηγορίας πλουτοῦσα ὡς ἐνδειξις. Και γὰρ ὅτε ἐνι τὸ ὕδωρ ἰδιάζον, μίαν ἔχει προσηγορίαν, ὅτε δὲ εἰς πάγον μετενεχθῆ, ἐπάναγκες και ἄλλην προσλαβάνειν τοῦ καλεῖσθαι πάγος. Λοιπὸν τοιοῦτῳ τρόπῳ και ο

Θεὸς Λόγος· ἕως ὅτε οὐκ ἐσαρκώθη, ἤκουε Θεός· μετὰ δὲ τὸ σαρκωθῆναι, καὶ Θεὸς Λόγος, καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου ὀνομάζεται εἰς καὶ αὐτὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ μοναδικόν, ταῖς ἐπαλλήλοις οὐσίαις ἐνωπύστατον.

Ἐπιφάνιος ἔφη· ἄρα γε ὁ οὐρανὸς οὗτος ὁ φαινόμενος τίνα εἰσὶ τὰ ἐπιστεγάζοντα αὐτόν; καὶ ὁ μακάριος ἔφη· ὡς περ ὑποκάτω τὰ νέφη τοῦτον πολλάκις καλύπτουσιν, οὕτω καὶ ἐπάνω τῆ φορᾶ τῶν ὑδάτων ἐστέγασται. Λέγει γὰρ ὁ Δαβὶδ· «Ὁ στεγάζων ἐν ὑδάσι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ, ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ» (Ψαλμ. ργ'. 3). Ἐπιφάνιος εἶπε· ἄρα γε πόσοι οὐρανοὶ δοκοῦσιν εἶναι; εἰς κατὰ τὸν Μωϋσῆν, ἢ ἄλλοι τινὲς ἐκλαμβάνονται; καὶ ὁ δίκαιος· ὁ μὲν Μωϋσῆς προφήτης ὢν ταῦτα ἔλεγε τοῖς ἐν τῇ σικᾷ Ἰουδαίοις καὶ τῇ λύχνῳ προσηλωμένοις, ὅτι «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» (Γένεσ. α'. 1), ἓνα οὐρανὸν σημαίνων. Ὁ δὲ μακάριος Παῦλος νομοθέτης ὢν τῆς νέας χάριτος κέκραγε λέγων· «Ὁ Θεός, φησὶν, οἶδεν ἀρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ» (Β'. Κορινθ. ιβ'. 2). Ἐκεῖνος λέγει ἓνα οὐρανὸν τὸν ἐρώμενον, ὁ δὲ Ἰάποστολος καὶ τὸν φαινόμενον καὶ τοὺς μὴ φαινομένους· Χρῆ οὖν πιστεύειν τῇ νέφῃ νομοθέτῃ· τὰ γὰρ τῆς νέας χάριτος πληροφορίας ἀνάμεστα καὶ πάσης ἀληθείας καὶ σεμνότητος. Ὁ Ἐπιφάνιος εἶπεν ἐν τῇ οὐρανῷ πεφύκασι τὰ νοερά θεία στρατεύματα, ἐπάνω δὲ τούτων ἀπάντων ἐφεδρεῖει ὁ Ὑψιστος, ἀνωτέρω δὲ τίνα ἔχομεν κατοπεύσαι; Ὁ δίκαιος ἔφη· μὰ τὸν Κύριον ἀνάρμοστα ἐπιζητεῖς, καὶ ἐσκληρύνας ταῦτα ἐκζητῶν, πλὴν πρόσεχε· ἐπὶ πάντων τῶν ἐπουρανίων ἐφεδρεῖει ὁ Ὑψιστος, ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὁ μονογενὴς Υἱὸς αὐτοῦ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου φοβεροῦ καὶ ἀσυγκρίτου, κύκλῳ δὲ αὐτοῦ πάσαι αἱ στρατιαὶ τῶν οὐρανίων δυνάμειον παρίστανται· ὑπεράνω δὲ τούτων ἀπάντων ὑπάρχει αἰθὴρ γαλιγνόμορφος, πῦρ φοβερὸν ἐναπαντάζων ὡσεὶ χιών, καὶ αὐτὸς ὁ αἰθὴρ ἄπεισιν ἀναβαίνων εἰς ὕψος ἄπειρον, καὶ εἰς βάθῃ ἀπόρρητα καὶ ἀκατάληπτα, λήγων, ὡς φημί, εἰς τὴν ἀπέραντον ἄβυσσον τῶν ἀβύσσων. Ἐπὶ πᾶσι τοιγαροῦν τούτοις, ἢ τῆς θεότητος αὔρα πλουσιοπα-

ρόχως ἐφεδρεῖουσα πρόσσει· καὶ ἔτι ἀνωτέρω ἐὰν ἐκτείνῃς τὴν θεωρίαν, ἐκεῖ εὐρήσεις τὴν Τρισυπύστατον ἐνιαίαν δύναμιν τῆς ἀπροσίτου θεότητος. Ἐφη πάλιν πρὸς αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος· πόθεν ταῦτα τὰ φοβερά καὶ παράδοξα ἐν εὐθύτῃ γινώσκεις, καὶ λέγεις, κύριέ μου; καὶ ὁ δίκαιος· ὅτινι ὁ Θεὸς τοὺς νοεροὺς ὀφθαλμοὺς ἀποκαλύψει καὶ φωτίσει, βλέπει καὶ ἐρᾷ πολλά.

Ἐπιφάνιος εἶπε· τίνα λύσιν κέκτηται τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον· «Εὐχέσθε, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν ἐν χειμῶνι, ἢ ἐν Σαββάτῳ;» (Ματθ. κδ' 20) ὁ δίκαιος ἔφη· προειδὼς ὁ Κύριος ἡμῶν τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐκπτώσιν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἔσσεσθαι, τοῦτο ἠνείκατο· ἐπειδὴ ἐν τοῖς Σάββασιν ἀμετακίνητοι διὰ τὸν νόμον οἱ Ἰουδαῖοι πεφύκασιν, εὐχάσθε φησὶν, ὅπως μὴ γένηται ἐν τοιαύτῃ ἡμέρᾳ, ἐν ἣ ὁὐκ ἐξέσει ἀποδράσαντας φυγεῖν τὸ δὲ ἐν χειμῶνι φεύγειν τοὺς πολέμους, ἐποῖν ἐστὶ χαλεπόν, ἴσασιν οἱ πεπειραμένοι τοῦ πράγματος. Ἐπιφάνιος εἶπε τίνα εἰσὶν ἃ ὁ προφήτης λέγει· «Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεῦγεται ρῆμα, καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γινῶσιν;» (Ψαλμ. ιη' 3). Ὁ ὄσιος ἔφη· ἔργισον τὸν Ἰορδάνην καὶ εὐρήσεις τὸ ζητούμενον. Ἡμέρα γὰρ ὁ Πατήρ, ἡμέρα ὁ Υἱός, ὅστις τηλικαῦτα ἐθαπτίζετο, ρῆμα τὸ ἐν εἴδει περιστερᾶς καταβὰν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ μείναν ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα ἅγιον· νύξ δὲ ὁ Πρόδρομος ὡς περ τὴν θεότητα, καὶ νύξ καταδεστέρα ὡς τὸ κάλυμμα ἔχοντες ἢ τῶν Ἰουδαίων συναγωγῇ. Γινῶσις δὲ ἢ ἀναγγελλομένη παρὰ Ἰωάννου τοῖς Ἰουδαίοις, πίστις ἢ εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα· Ἐπιφάνιος ἔφη· ἄρα τὸ ὕδωρ, τὸ ἀπὸ τῶν νεφελῶν βροχῆς ἐπιμόνως ἐπὶ τῆς γῆς, κεράννυται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπορρέον, ἢ ἄλλοθεν ἐν ταῖς νεφέλαις ἀνάγεται; Ὁ ὄσιος ἔφη· «Τὸ τόξον μου, φησὶν ὁ Ὑψιστος τίθημι ἐν ταῖς νεφέλαις» (Γένεσ. θ' 13). Τοῦτο οὖν τὸ τόξον προστάζει Θεοῦ συναγεῖν εἴωθε τὰ ὕδατα ὡσεὶ ἀσκάς, καὶ θησαυρίζειν αὐτὰ ἐν ταῖς λαγόσι τῶν νεφελῶν καὶ ὅτε νεύσει ὁ Ὑψιστος ὑετὸν δοθῆναι τῇ γῆ, ἀναδίδοται ἤχος πνεύματος σφοδρὸς ἐκ τῆς γῆς πρὸ τοῦ τόξου, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο ταρρακτικὸν ἄγαν, καὶ ὀρητικόν, καὶ ὡς ὑπάρχον ἐνδον διατρήσει τὰ νέφη ποιοῦν ἐτοιμασίαν τοῦ ὕδατος, καὶ διαχέει τοῦτο εἰς

τὸ πλάτος τῶν νεφελῶν, βροντὴν μεγάλην ἀποτελοῦν, διότι τρήσει τὰ νέφη εἰς ἐτοιμασίαν τοῦ ὑποδέχασθαι τὰ ὕδατα. Ὅτε οὖν προσέλθῃ τὸ πνεῦμα τὸ πρῶτον τῆς βροντῆς καὶ παγιώσῃ τὰ νέφη καὶ διυγρᾶνῃ αὐτά, τότε πάλιν ἀναδίδονται ἕτερον Πνεῦμα ὑδατόρρητον, βρῦθον καὶ αὐτὸ βροντῶν, καὶ ἐμπίπλησι τὰς νεφέλας τοῦ ὕδατος, ὡσπερ σπόγγος πληρῶν αὐτάς. Μετὰ τοῦτο ἀνοίγεται ἕτερος θησαυρὸς ἐκ τῶν τὸ ὕδωρ κατεχόντων, καὶ προέρχεται τὸ πνεῦμα τὸ ἐξ αὐτοῦ μετὰ βροντῆς, ὁδοποιοῦν τῷ ἐρχομένῳ ὕδατι ἐπὶ τὰς νεφέλας. Οὕτως οὖν ὁσάκις ἀνοίγεται θησαυρὸς ὑδατόρρυτος, τῇ ἀκολουθίᾳ ταύτῃ, βρονταὶ ἀκούονται βροντὴ γὰρ προπορεύεται τοῦ ὕδατος, πολλάκις δὲ καὶ δίχα βροντῆς βρέχει. Οὐκ αὐτὰ δὲ ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ἀφ' ἑαυτῶν νάουσιν, ἀλλ' ὁ Δεσπότης Θεὸς ἀγγέλους αὐτὰ κατεστήσασα διευθύνειν καθὼς καὶ ἐπὶ πάντα τὰ στοιχεῖα. Ἐφη πάλιν ὑπὲρ τῶν ὠνόμασεν ὁ Χριστὸς τὸν Ἰωάννην βροντῆς υἱόν; ὁ ὅσιος λέγει οἶμαι διὰ τὸ ἀρῦσασθαι αὐτὸν τὰ ἀπόρρητα ρήματα τοῦ Εὐαγγελίου ἐκ τῆς ἀθανάτου πηγῆς. Κύριος γάρ ἐστιν ἡ ἀπόρρητος βροντὴ. Αὐτὸς γὰρ ἀνέβη τῷ πνεύματι εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὡς ὁ Ἀπόστολος λέγει νοητοὶ γὰρ οὐρανοὶ οἱ Κυρίου ἀπόστολοι, καὶ ἐθρόντησε δι' αὐτῶν τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. Ὁ Κύριος γάρ ἐστιν ἡ βροντὴ, υἱὸς δὲ βροντῆς ὁ Θεολόγος· φοβερώτερα γὰρ αὐτοῦ ἄλλος βροντῆσαι οὐκ ἴσχυσεν. Υἱὸς ἐνὶ Θεοῦ κατ' ἐξαιρετωτέραν χάριν ὡς ἄλλος οὐκ ἔστι. Βροντὴ οὖν ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, υἱὸς δὲ ἐστὶν ὁ Ἰωάννης τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ καθὼς καὶ ὁ Κύριος τῇ Θεοτόκῃ ἔλεγεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κρημάμενος: «Ἴδε ὁ υἱὸς σου» (Ἰωάν. ιθ'. 26). Ἀναστὰς δὲ ἐκ νεκρῶν ὁ Κύριος, ἀνέβη πάλιν εἰς οὐρανοὺς μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασιν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, καὶ τότε ἐθρόντισεν ἡγεῖν σφοδρῶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐξαπέστειλεν αὐτὸ ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους. Κεφάλαιον δὲ τῶν Εὐαγγελιστῶν ὁ Θεολόγος, καὶ λευκὸς ἵππος ὀνομάζεται, καὶ υἱὸς βροντῆς.

Ἐπιφάνιος ἔφη· πόθεν ἡ ἀστραπή παρεκφαίνεται, ἐπὶ τίσι δὲ χρήσιμος ἡμῖν περίεστι, καὶ τίς ἡ ταύτης οὐσία; καὶ ὁ μα-

κάριος ἔφη· οἱ σίφωνες εἰώθασιν τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατα συνάγειν ἅμα τῶν ἐν λίμναις καὶ ποταμοῖς, καὶ ἀνερχόμενοι κενοῦσιν αὐτὰ εἰς τῶν θησαυρῶν τὰς δεξαμενάς· καὶ ὀπηρῖκα ταύτας γεμίσωσιν ἰσθῶσιν εἰς τὰς καταπαύσεις αὐτῶν, καὶ τρηκτικὰ ἀποστέλλεται παρὰ Κυρίου ἡ ἀστραπή καὶ κατεσθίει πᾶσαν τὴν ἄλμυρην καὶ τὴν ἀηθρίαν, εἰ ἄρα ἐστὶν ἀπὸ θαλάσσης· καὶ ὀπηρῖκα τὸν ρῦπον καὶ τὴν ἄλμυρην αὐτοῦ ἀποβάλλῃ, τότε παραγίνεται ἄγγελος Κυρίου κατέχων τὸ ξύλον τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ καταγλυκαίνει τὰ ὕδατα· συμπάρεστι δὲ τὸ λοιπὸν καὶ τῇ βροντῶσιν ἐπιπνοία αὐτῆ ἡ ἀστραπή, καὶ ὡς ἄτε λεπτοτάτῃ τῷ τάχει προπορεύεται τῆς βροντῆς, εὐθετίζουσα τὴν ἐδὸν, ὅθεν τὸ ὕδωρ τὴν πάρεδον βούλεται ποιῆσαι. Πλειστάκις δὲ φαίνεται διαθέουσα ἀπὸ τῶν νεφελῶν ἐπὶ τὸν αἰθέρα· ὅτε δὲ καὶ ἐπὶ γῆς ἀστράπτουσα, καθορᾶται ὑπὸ πολλῶν. Πολλάκις δὲ τῷ ὀρμήματι αὐτῆς κάτεισι καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἄπτεται τῶν ὀρέων καὶ κεννίζονται. Πᾶν δὲ ὃ ἐπιλάβηται, δαπανᾷ καὶ ἐμπίπρησι. Κωστικῆς γὰρ δυνάμειος ἀνάπλεως πέφυκε, δριμυτέρα χρηματίζουσα τοῦδε τοῦ ἐπιγεῖου πυρός· οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, γέγραπται γάρ: «Ἀστραπὴ εἰς ὑετὸν ἐποίησεν» (ψαλμ. ρλδ'. 7). Ἐστὶ δὲ ἡ ταύτης ὑπόστασις ἐκ τοῦ πυρός ἐκεῖνου τοῦ ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ χρηματίζοντος· οὐράνιον δὲ πῦρ, ἐκεῖνο νόει μοι, ἀφ' οὗπερ Ἡλίας ὁ προφήτης προσευχῆ ἐπὶ τὰ ἐλοκαυτώματα, καὶ ἐπὶ τὰς σχιδάκας, καὶ πρὸς τὸ κατατεφρῶσαι τοὺς ὑπὸ τῆς Τεζάβελ εἰς τὸ ὄρος πρὸς αὐτὸν ἀποσταλλέντας, κατήγαγεν· ἔστι δὲ καὶ ἡ τῆς ἀστραπῆς οὐσία ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πυρός· ὡσπερ ὁ ἥλιος ἔχει τὰς ἀκτῖνας ἀπαύγασμα αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἡ ἀστραπή ἀπαύγασμά ἐστὶ τοῦ οὐρανοῦ πυρός, ἥτοι τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος χρηματίζοντος, ἐνυλόν τε καὶ ἐνυπόστατον. Ἐπιφάνιος ἔφη· ἄρα ἀληθεύουσιν οἱ λέγοντες ὅτι ὁ προφήτης Ἡλίας ἐστίν, ὁ τῷ ἁματι βροντῶν καὶ ἀστράπτων ἐν ταῖς νεφέλαις, καὶ ὅτι δράκοντα καταδιώκει; καὶ ὁ ἅγιος ἔφη· μὴ γένοιτο τέκνον, ταῦτα οὕτως ἔχειν, ἐσχάτη γὰρ ἀνοια, ἀκοή ἀνθρωπίνη δέξασθαι ταῦτα ἀνθρώποι γὰρ φρενοβλαβεῖς ἐξ οἰκείας διανοίας ταῦτα συνέθεντο, ὡσπερ καὶ τὰ στρουθία ὁ Χριστὸς ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων ἐκ-

πηλοῦ διαπλάττων, ἀπέρριπτεν ἐμφυσῶν, καὶ ἐπέταντο· καὶ ὅτι ἢ χιῶν, φησί, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φερομένη ἄλευρος ἦν, καὶ τὰ ἐξῆς. "Ὡ πόσα μάταια καὶ ψευδῆ οἱ αἰρετικοὶ συνεγράψαντο, καὶ δέον ἐστὶ παντὶ χριστιανῷ τὰ τοιαῦτα ἀποστρέφειν. Ἡ- λίας μέντοι εἰς οὐρανοὺς οὐκ ἀνέβη, χάριν δὲ ἐδέξατο παρὰ Κυρίου ἐπὶ τὸν υἱόν, ὅπως, ἐν ἡμέραις ἀνδράσι, ἴλεων ποι- ούμενος τὸν φιλόνητον Θεόν, δίδωσι τῇ γῆ ὑετόν, ἐπεὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, «οὐδεὶς ἄλλος ἀναβέβηκε, εἰμὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κα- ταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ» (Ἰωάν. γ'. Β). Ζῆ δὲ ἔτι Ἡλίας καὶ ἐστὶν ἐν σώματι, ἀλλ' οὐδεὶς ἐστὶν ὁ ἐκεῖνον ἐπιστάμενος· ζῆ μέντοι καὶ Ἐνώχ ὁ θαυμασίος, καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν ἀναστρέφεται, καὶ οὐδεὶς ὁ γινώσκων αὐτόν, πλὴν ἐκεῖνος ὁ καταυγασθεὶς ταῖς ἀκτίσι [τοῦ παναγίου Πνεύματος] ἐστὶ δὲ καὶ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ἀλλ' οὐδεὶς αὐτὸν γινώσκειν ἄξιος ἐξ ἡμῶν τῶν ἀναξίων, καὶ ἐστὶν εἰς τὸν κόσμον ὡσπερ μαργαρίτης, ἐν μέσῳ βορβόρου, ἀφθεῖς τοῦ εἶναι ἐν σαρκὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀντιπρόσωπος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐξιλάσκεσθαι τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας, καὶ τοῦ ἀποστρέφειν τὴν δικαίαν αὐτοῦ ὀργὴν τὴν καθ' ἡμῶν, ἐπηνίκα πληθυνθῆ τὰ παραπτώματα τοῦ ἀπα- λειψαὶ ἡμᾶς διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Ἰκανοὶ δὲ τῶν ἁγίων ἁν- δρῶν ἐθεάσαντο αὐτούς, ἀλλ' οὐκ ἐφανέρωσαν αὐτούς, διὰ τὴν ἀπιστίαν καὶ περίεργον γνώμην τῶν ἀνθρώπων. "Ὅθεν οἱ τρεῖς οὗτοι ζήσονται μέχρι τῆς συντέλειας, καὶ μετὰ τοῦ Ἀντιχρί- στοῦ τὴν πάλιν ποιησάμενοι ἠττήσωσιν αὐτόν, καὶ οὕτω τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου ἀναδύονται. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· περὶ δὲ ὅτι δράκοντας ἢ ἀστραπὴ καίουσα φλογίζει, οὐδὲ αὐτὸς ἀμ- φιβάλλω, ἀληθὲς γάρ ἐστι· οὐκ ἐστὶ δὲ Ἡλίας ὁ τὴν ἀστραπὴν ἐπὶ τὸν δράκοντα ἐκχέων, ἀλλ' ἄγγελος Κυρίου, μέγας καὶ φο- βερὸς εἰς τοῦτο τεταγμένος καθέστηκεν· ἀμφιβάλλουσιν οὖν τι- τες, ὅτι δράκοντες τὸ καθόλου οὐκ εἰσι, μὴ ἐπιστάμενοι τῆς Γραφῆς τὴν ἀσφάλειαν, μηδὲ τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δαβὶδ εἰρη- μένον: «Αἰνεῖτε γάρ φησι, τὸν Κύριον ἐκ τῆς γῆς δράκοντες, καὶ πᾶσαι ἄβυσσοι» (ψαλμ. ριη'. 7). Δράκων δὲ πόθεν γίνεται; Ὁ ὄφις τοῦ διαβόλου ὄργανον ὢν δράκων συνίσταται, ὡσπερ ἁν-

θρωπος δαίμονι ληφθεὶς, οὐκέτι κυρίως ἄνθρωπος λέγεται, ἀλλὰ δαιμονῶν καὶ παρατετραμμένος· οὕτω δὲ καὶ ὁ ὄφις. "Ὅταν οὖν ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτοῦ πέλων ὁ δράκων διανοηθῆ τοῦ ἐξελεῖν καὶ ἀδικῆσαι ἄνθρωπον, τηρικαῦτα ὁ Ἵψιστος κελεύει τῷ ἐπὶ τῶν βροντῶν καὶ ἀστραπῶν κεχηρηματικῷ ἀγγέλῳ, καὶ αὐτὸς τὸν σίφωνα τῆς ἀστραπῆς κατ' αὐτοῦ ἀπιστείας κατακαίει αὐ-τόν. Τὸ δὲ πονηρὸν ἐκεῖνο πνεῦμα, φημί ὁ διάβολος, ὑπερα- σπιζόμενος τοῦ ἰδίου σκεύους, αἶρων αὐτὸν διὰ τοῦ ἀέρος, ἄπ- εισι φεύγων, φόβῳ καὶ τρόμῳ τῇ ὀργῇ τοῦ Θεοῦ συνεχόμενος· ἀποδιδράσκων δὲ ἀγωνίζεται ἐπ' ἄνθρωπον καταρυγεῖν, ἵσως προσδοκῶν σωθῆναι, φειδοῦς τινος ἀξιοθῆναι. Ἀλλ' ὁ τὰ ἀπόρ- ρητα ἐπιστάμενος, τὸν σκοπὸν τοῦ ματαίου εἰδώς, σημεῖον τῷ ἀγγέλῳ δέδωκεν εἰρηκώς· ἄμικ φίλῳ σὺν ἐχθρῷ, τουτέστι κἂν τῶν ἐμοὶ εὐαρεστηκῶτων τίς ἐστι, τοὺς ἀμφοτέρους ἐξελε, ἵνα ὁ μὲν δίκαιος κατὰ τὴν δικαιοσύνην ἐξελεῖται, ὁ δὲ ὄφις τῷ ροί- ζῳ¹ τῆς ἀστραπῆς ἀναλωθῆσεται καὶ ὁ συμπεριφερόμενος τῷ δράκοντι δαίμων σὺν αὐτῷ ὀλεσθήσεται. Ταῦτα μὲν ὁ Δεσπότης Χριστὸς τῷ ἀγγέλῳ τῷ ἐπὶ τῆς ἀστραπῆς διεκελεύσατο, λοιπὸν ὅπου δ' ἂν καταλάβῃ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ φυτοῦ, ἢ ἐν Ἐκκλησίᾳ, ἢ ἐν οἰκίᾳ, ἢ ἐν ὄρεσιν, ἢ ἐν θαλάσῃ, ἢ ἐν πλοίῳ εὐθέως χράται αὐτὸν κατὰ τὴν ὀργὴν τῆς ἐμπιπρώσεως αὐτῷ ἀστραπῆς· καὶ τὴν μὲν φύσιν τοῦ ὄφεως, τουτέστι τὸν δράκοντα παντελῶς ἐξαφανίζει, τὸν δὲ δαίμονα, τὸν συνεργὸν τοῦ δράκοντος δεσμοῖς ἀλύτοις πε- δήσας, τοῖς καταχθονίοις ἐντίθησι μέχρι τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ πα- ρουσίας, πρὸς μείζονας τιμωρίας φυλαχθόμενος.

"Ἐφη πάλιν Ἐπιφάνιος· ἢ χιῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κάτωθεν φερομένη, πόθεν λευκαίνεται, ἢ ποίῳ τρόπῳ ὕδωρ ὢν εἰς χιῶνα μεταβάλλεται; ὁ ἅγιος εἶπε· συνεχόντων τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρα- νοῦ ἐν ἑαυταῖς βρέξει, πνεῦμα δυνάμειος παρὰ τοῦ Ἵψιστου λευ- καίνει τὰ ὕδατα, ὃν τρόπον ἢ δρόσος λευκαίνει τὸν κηρόν τι- νασσόμενον γὰρ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τῶν νεφελῶν τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο καπερχόμενον διὰ τοῦ ἀέρος κάτω, λευκὸν ὡσεὶ ἔριον χρηματί-

1) Ἦται, τῇ ὀργῇ, βίβλ. ταχύτερη.

ζει δριμυτάτου ὄντος τοῦ ἀέρος παραδόξως πῶς εἰς χιόνα μετατρέπεται· οὐχ οὕτως δὲ ἐπὶ τῆς γῆς δεικνύμενον κάτεισιν, ἀλλὰ μεγέθει καὶ πλάτει εἰς μῆκος ἀποσπώμενον, φημί τοῦ στερεώματος, ἕως ἂν κατέλθῃ ἐπὶ τῆς γῆς εἰς πολλὰ τμήματα ὑπὸ τῶν ἀνέμων τυπτόμενον, διαμερίζεται χεόμενον. Βλέψον δὲ Θεοῦ φρικτὴν σοφίαν, καὶ συνέσεως δύναμιν, εἰς ὅσα αὐτὸς τὸ στάλλαγμα ἄλλοιοι· αἶρει τῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ ἄλυμυρὸν καὶ γλυκὺ αὐτὸ ἀποκαθίστησι, καὶ ταῖς νεφέλαις στημονίζων τοῦτο, τῇ οἴκουμένην κεραυνὸς ἐπομβρίζει· ἄλλοτε πάλιν χάλαζαν αὐτὸ εὐχερῶς ἀποδείκνυσι, καὶ ὅταν κελύσῃ εἰς πάχην μετατρέπεται, καὶ ἡνίκα θελήσῃ εἰς πάγον καὶ κρυστάλλον μεθίστησιν. Ὅντως «Μέγας ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ μεγάλη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ, καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς». (ψαλμ. ρμστ'. 5).

Ἐφη πάλιν ὁ Ἐπιφάνιος· τί ἐστὶν ἡ σημασία τούτου τοῦ λόγου, «Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου, οἴνου ἀκράτου πλήρες κέρασματος, καὶ ἔκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη· πίνονται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς» (ψαλμ. σδ'. 9) ὁ μακάριος ἔφη· Ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰρηκε λέγων· «Ὁ διψῶν ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω» (Ἰωάν. ζ'. 37) Ποτήριον τοιγαροῦν Ἰησοῦς Χριστὸς τῇ τελείᾳ ἀνθρωπότητι, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος γνωρίζομενος, οἶνος ἀκράτος τοῦ μονογενοῦς ἡ θεότης. Ἄνευ γὰρ ἄγγους ὁ οἶνος οὐ κατέχεται, οὕτως ἄνευ σαρκὸς τοῦ Θεοῦ ἡ σοφία ἀνθρώποις προσομιλῆσαι ἀόρατος οὐσα, οὐκ ἠνέσχετο. Ἐν χειρὶ οὖν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· αὐτὸς γὰρ εἶπεν· «Πάτερ εἰς χειρὰς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου» (Λουκ. κγ'. 46). Τὸ δέ, «Πλήρες κέρασματος», ὅλη αὐτοῦ ἡ θεότης, τὸ γλυκὺ κέρασμα τὸ εὐφραίνειν τὰς καρδίας τῶν πιστῶν. Τέ, «Ἐκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο», ἦλθε σαρκωθεὶς ἐν τῇ ἔθνει τῶν Ἰουδαίων, ἵνα διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ, γνωρίσῃ τὴν ἀκίρατον θεότητα· ἀλλ' ἐκεῖνοι δεξάμενοι οὐκ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Ἐποίησε σημεῖα καὶ τέρατα ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἐκεῖνοι δὲ ἐκ μαγείας αὐτὸν πεποιημένον ὑπελάμβανον. Εἶτα ἰδὼν ὁ Πατήρ ὅτι ἀπιστοῦσι τῇ μονογενεῖ, καὶ ὅτι ἐσταύρωσαν αὐτόν, αὐτὸς ὁ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ποτήριον κρατῶν, ἐκ τῶν λαῶν τῶν

Ἰουδαϊκῶν τὴν χάριν αὐτοῦ ἐξέκλινεν εἰς τὰ ἔθνη· τὰ πάντα γὰρ ἤρα τῶν Ἰουδαίων καὶ Ῥωμαίους παρέδωκε, πλὴν «Ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη». Ἐκλινε τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐξ ἔθνῶν, ἔκλινε τοὺς Ἀποστόλους, ἔκλινε τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰ χαρίσματα, λέγω δὴ τὴν πίστιν καὶ τὴν γνῶσιν τῶν θεοπνευστῶν Γραφῶν μετεκαίνισεν ἐπὶ τὰ ἔθνη ταῦτα ὁ Ὑψίστος· ἀπέμεινε ἐκεῖνοις κενὸν τὸ γράμμα τοῦ Νόμου, ὃ κέκτηνται ὡς ἐν πίθῳ κενωθέντι τοῦ οἴνου ἢ τρυγίας. Ἐκενώθη γὰρ ἡδύτατος τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν πληρωθεῖσα εἰς Χριστόν· τρυγία γὰρ ἡ ἐλπίς τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. Ἐν πάσαις γὰρ ταῖς χώραις διασπαρέντων πίνουσιν ἐτι τὴν τρυγίαν τῆς πλάνης, προσδοκῶντες τὸν ἀντίχριστον.

Ἐπιφάνιος εἶπε· εἰπέ μοι, παρακαλῶ, τί ἐρμηνείαν ἔχει· «Κτηνώδης ἐγεννήθη παρὰ σοί, κἀγὼ διαπαντὸς μετὰ σοῦ;» (ψαλμ. σδ' 23) καὶ ὁ μακάριος· ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦτο λέγει ὁ Προφήτης, διὰ τὸ γενέσθαι ἄνθρωπον τὸν σὺν Πατρὶ ὄντα Λόγον καὶ Θεόν· ἄνθρωπος γὰρ ὀνομάζεται κτήνος Θεοῦ λογικόν. Ἐπεὶ οὖν ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς γέγονεν ἄνθρωπος, λέγει πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ καὶ ἄνθρωπος ἐγενόμην παρὰ σοῦ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων, ἀλλὰ τῇ θεότητι μετὰ σοῦ εἰμι διαπαντός. Καὶ ὁ Ἐπιφάνιος· τί ἐστὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον· «Μὴ βαττολογήσητε ἐν ταῖς προσευχαῖς;» (Ματθ. στ' 7) ἔφη ὁ ὅσιος· Βαττολογία τοῦτο, τέκνον, ἐστίν, ὅταν ἐστὼς ἐν τῇ προσευχῇ οὐ λέγεις ὅτι, Κύριε, ἡμαρταν, συγχώρησόν μοι, ἐλέγησόν με, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια· ἀλλ' ἀντὶ τούτου λέγεις τῷ Θεῷ· Κύριε μερίμνησόν μοι φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ πλουτεῖν, ἵνα εὐφραινόμενος εἰς τὸν τόνδε κόσμον, κατακυριεύσω πάντων. Τοῦτό ἐστι βαττολογία, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· καὶ ὁ Θεὸς οὐ θέλει ἡμᾶς οὕτω προσεύχεσθαι, ἀλλὰ ζητεῖν «πρῶτον τὴν βασιλείαν αὐτοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσονται ὑμῖν» (Ματθ. στ' 33). Καὶ ὁ Ἐπιφάνιος· Κύριέ μου, λέγουσιν, οἱ δαίμονες ὅμοιοι εἰσι τοῖς ἀγγέλοις τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐτέρως αὐτῶν ἀπεικασί; καὶ ὁ ὅσιος· Οὐχί, φησί, τέκνον· ἀλλὰ τῇ μὲν οὐσίᾳ ἴσοι πεφύκασι, ἐσκοτισμένοι δὲ ὑπάρχουσιν· οἱ δὲ ἅγιοι ἀγγελοὶ

ἄσπιλοι καὶ καθαροὶ ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου ἀπαστρέπτοντες. Ἐφη πάλιν ὁ Ἐπιφάνιος: ἐν ποίοις τόποις ἐπαναπαύονται τῶν ἁγίων τὰ πνεύματα ἕως ἄρτι; καὶ ὁ δίκαιος αἰψυχαὶ τῶν ἁγίων ἅπασαι, ἀπέναντι τῆς τρυφῆς τοῦ Παραδείσου ἀδλιζόμεναι τυγχάνουσι, καὶ βλέπουσιν ἃ μέλλουσιν ἀγαθὰ κληρονομήσαι, μετὰ τὴν φρικτὴν ἐκείνην τῶν σωμάτων ἐξανάστασιν, οὐ μέντοι ἀπολαύουσαι. Ἐὰν γὰρ μὴ ἐγερωθῇ τὰ τίμια αὐτῶν σώματα, μόναι αἱ ψυχαὶ ἀπολαῦσαι οὐ δύνανται τι τῶν ἡτοιμασμένων ἀγαθῶν ἐνεῖναι. Καὶ ὁ Ἐπιφάνιος εἶπέ μοι κύριέ μου καὶ τοῦτο, κατὰ τίνα τρόπον εἴρηται τό: «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ἑδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ καὶ ὅτι: «Πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με;» (Παροιμ. η' 22). Ἀπὸ τούτου τοῦ ρητοῦ ὁ Ἀρειος ὀλισθήσας, τὸν Υἱὸν κτίσμα ὑπολαβὼν, ἀπώλετο. Ὁ δίκαιος ἔφη: Κύριον καλεῖ τὸν προάναρχον Πατέρα καὶ Θεὸν τὸν αὐτὸν. «Κύριος, γὰρ φησιν, ἔκτισέ με» εἰς ἄνθρωπον, τουτέστι μετ' ἐμοῦ τῆς Σοφίας αὐτοῦ πᾶσαν ἐπιστήμην ἐκαινούργησεν· ἐγὼ τῆς ἀρχῆς ἢ αἰτίας τῶν πάντων, ἀπ' ἀρχῆς ἐγενόμην, δι' ἐμοῦ ὁ Πατὴρ ἔκτισε καὶ δι' ἐμοῦ ἐγένοντο, καὶ ἀπ' ἐμοῦ ἤρξαντο πᾶσαι αἱ ὁδοὶ τοῦ Πατρὸς καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὁ δὲ οὐχ ἴσθησι ταῦτα τῶν πολλῶν τὴν πολυπραγμοσύνην, ἀκουσάτωσαν πῶς διπλαῖς ταῖς φύσεσι, ταῖς ἐνεργείαις, τῇ οὐσίᾳ καὶ τοῖς θελήμασι, ὁ σεσαρκωμένος Λόγος τοῦ Πατρὸς, λέγει: Κύριος ὁ Πατὴρ ἔκτισε τὴν ἐμὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλ' οὐχὶ τὴν θεότητα· ἔκτισέ με Υἱὸν ἀνθρώπου καὶ ἔχρισε, καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον τοῦ ἄρχειν ἐνθεοῦ βίου καὶ ἀρετῆς, ἐν ταῖς ἰδίαις ἔργοις, τουτέστι ἐν ταῖς ἀνθρώποις καταφυτεῦσαι τὴν ἀλήθειαν. Τὸ δέ, «Πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με, καὶ πρὸ πάντων βουῶν γενεᾶ με» (αὐτόθι 24), πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸ οἰονοῦν, ὁ Θεὸς λελάληκε καὶ ἐγένετο· ὁ Λόγος τοιγαροῦν ἐκεῖνος Θεὸς ὢν εἶπε καὶ ἐγένετο πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος· Υἱὸς δὲ αὐτοῦ πέλων ἐν τῷ γεννηθῆναι αὐτὸν ἐτέθη θεμέλιος, μήτε βουνοῦ τηνικαῦτα ὑπάρχοντος, ἀλλ' οὔτε ἄλλου τινὸς δημιουργήματος. Θεθεὶς οὖν πρῶτος θεμέλιος, πρῶτος συνέχει καὶ τὰ τελούμενα. Οὕτως οὖν λοιπὸν εὐδοκίᾳ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύ-

ματος, τοὺς τε αἰῶνας καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐκαινούργησεν. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι «Ἐν αὐτῷ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα ἐκτίσθη, καὶ δι' αὐτοῦ» (Ρωμ. ια' 36). Τὸ μὲν, «Ἐν αὐτῷ», λέγει αὐτὸν θεμέλιον· τὸ δέ, «δι' αὐτοῦ», σημαίνει ὅτι ὁ Λόγος ὢν τοῦ Πατρὸς, ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς ἐξήρχετο ἀρρεῦστος, καὶ τῶν κτισμάτων τὴν ποίησιν ἐιργάζετο· ὥστε αὐτὸς ἦν καὶ θεμέλιος, καὶ κτίζων ἐπὶ ἑαυτοῦ τὰ σύμπαντα· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ οὐστιασὶς τῶν ἐρατῶν καὶ ἀοράτων· διὰ τοῦτο φησι, «Πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με» καὶ ὁ Ἀπόστολος φησὶν: «Ἐκαστος δὲ βλέπετε πῶς ἐποικοδομεῖ, θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστὸς» (Α'. Κορινθ. γ'. 10-11). Ἐπιφάνιος ἔφη· πῶς οὖν ταῦτα Ἀρειος οὐ συνῆκεν; ὁ μακάριος ἔφη· ἀκούων ὁ ἄθλιος τό, «Κύριος ἔκτισέ με», οὐκ ἐνενόησεν ὅτι περὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ τοῦτο ἐλέχθη, καὶ οἴμοι! συνεπαχθεὶς τῇ φρενοδραβείᾳ τῶν δαιμόνων εἰς ἄνοιαν ἐξέπεσεν· οὐ γὰρ ἐφρόνει τὸν Χριστὸν διπλοῦν εἶναι καὶ Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, ἀλλὰ μοναπλοῦν τοῦτον στοιχήσας καὶ δεινὰ φαντασθεὶς, εἰς κτίσμα καὶ ποίημα τὸ θεῖον κατήγαγεν.

Ἐπιφάνιος εἶπε· τί λέγει, «Ὁ Θεός, ἐν τῷ ὀνόματί σου σώσον με, καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με;» (Ψαλμ. νγ'. 3) ὁ δίκαιος ἔφη· ἡ ρῆσις αὕτη καθολικὴ ἐστὶ, πάσης ἀνθρωπότητος, μᾶλλον δὲ τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει πρὸς τὸν Θεὸν ἢ παράκλησις· βεῶ γὰρ αὕτη διὰ στόματος τοῦ Προφήτου πρὸς τὸν Ὑψίστον λέγουσα: ὁ Θεός, δίκην ἔχω μετὰ τῶν δαιμόνων καὶ τῶν εἰδώλων αὐτοῦ· καταπονεῖ γὰρ τυρανῶν με τῇ πονηρίᾳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐλθὲ σαρκωθεὶς καὶ πιστεύσω, Ἰησοῦ Χριστὲ ἐν τῷ ὀνόματί σου σώσον με, πλήρωσόν μου πᾶσαν οἰκονομίαν, θανατώθητι δι' ἐμέ, ἐγέρθητι, ἀναλήφθητι, κάθισον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, πέμψον μοι τὸν Παράκλητον διὰ τῶν ἀποστόλων σου, καὶ λύσεις τὴν δίκην μου, καταβαλεῖς τὰ εἰδῶλα, συντρίψεις τοὺς βωμοὺς, κωλύσεις τὰς αἰσχρὰς θυσίας, ἀποδώσεις μοι τὰ ἔθνη τὰ ἐπουράνια, καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με, διακρινεῖς μοι ἀγαθὰ διακρίσει· γινώσκω σε καὶ τὰς ἐντολάς σου τηρεῖν,

καὶ φυλάσσειν τὰ ζῶηρά σου προστάγματα. Ὄνομα Ἰησοῦς ὁ Χριστός· δύναμις, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ζητεῖ οὖν ἡ Ἐκκλησία πρὸς τὸν Πατέρα λέγουσα: Ὁ Θεὸς ἐν τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ σῶσον με, καὶ τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ διάκρισίν μοι δώρησαι. Ἡ γὰρ διάκρισις δεικνύει τῷ ἀνθρώπῳ πᾶσαν ἐδὸν, καὶ οὐκ ἔξ αὐτῶν ἐν ἐδῶ πονηρᾷ ὑποσκελιζέσθαι· πρωτεύει γὰρ πάντων τῶν ἀρετῶν αὕτη· ἐκ ταύτης γὰρ γεννᾶται ἡ ἀγάπη, καὶ ἐκ τῆς ἀγάπης ἡ ἐλεημοσύνη· ὥστε ἡ διάκρισις φυτεύει πᾶσαν ἀγαθοεργίαν, προχέουσα πρῶτον καρπὸν τὴν εὐποιάν, ἔπειτα τὴν ἀκακίαν, καὶ τὴν ὑφοποιὸν ταπεινώσιν, τὴν εἰρήνην τὴν πραότητα. Ἡ διάκρισις γὰρ νοῦς ἐστὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὅταν χωρηθῇ εἰς διάνοιαν ἀνθρώπου τοῦ μένειν, ἡδυτέρως αὐτοῦ ποιεῖ τοῖς αἰσθητηρίοις τοῖς νοητοῖς διακείσθαι. Τί δὲ ἐστὶ διάκρισις; ἀκουσον· διάκρισις ἐστὶ, ἅπαν νόημα ζυγοστατοῦσα, καὶ ὅσον εὖρη ὑγιές, δίδωσι κατέχειν τὴν διάνοιαν καὶ ποιεῖν, ὅσον δὲ σαθρόν, ἐκτρέπει τὴν διάνοιαν καὶ σφενδόνης δίκην μάχραν ἀπορρίπτει. Ὄνομα μὲν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, προσκαλοῦμενος, γενοῦ γὰρ φησι Θεὸς ὑπάρχων καὶ ἄνθρωπος εἰς τὸ βοηθῆναί μοι· Ἰησοῦς προσαγορευόμενος, τοῦτέστι σωτηρία λαοῦ, δύναμιν δὲ διακρίνουσαν τὰς πυρίνους γλώσσας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν εἰς ἐμὲ δύναμίν μοι παρεχόμενον ὄνομα μὲν Ἰησοῦς ὁ Κύριος, δύναμις δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· «καθήσατε γὰρ, φησι τοῖς ἀποστόλοις, ἐν Ἱερουσαλὴμ ὁ Κύριος, ἕως οὗ ἐνδύσησθε τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν» (Δουκ. κδ'. 46).

Ἐφη πάλιν ὁ Ἐπιφάνιος· δι' ἣν αἰτίαν ὁ μέγας Ἀπόστολος λέγει ὅτι, «Πᾶσα ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει»; (Κορινθ. στ'. 18) καὶ ὁ μακάριος· πᾶσα ἁμαρτία, ὧ τέκνον, ψυχικὴ ἐστίν, ἢ δὲ πορνεία τὴν ψυχὴν μολύνει σὺν τῷ σώματι· ὅταν τις σκανδαλίξῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ εἰς Θεὸν ἐξαμαρτάνει, καὶ ἐτέραν δὲ ἁμαρτίαν τὴν οἰανοῦν, εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἁμαρτάνων εὐρίσκειται ὁ τοιοῦτος. Ὅταν δὲ τις πορνεύῃ εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνων εὐρίσκειται. Φασὶ δὲ τινες ὅτι περὶ τῶν νομίμως συνημμένων τοῦτο εἰρήσθαι, «Ἔσονται, γὰρ φησι, οἱ δύο εἰς σάρ-

κα μίαν» (Ἐφεσ. ε'. 31). Ἐκ γὰρ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ἠκοδομήθη ἡ γυνή, ὥστε οἱ δύο ἐν σῶμά εἰσιν· «Πᾶσα οὖν ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστι», τοῦτέστιν οὐ τῷ σώματι πράττει, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ νοί, καὶ τῷ πνεύματι, ὡς προέφη. Καὶ γὰρ ἐκ στόματος τὴν ἡδονὴν καρποῦται ὁ ψεύστης, ἢ ὁ ἐπίορκος, ἢ ὁ κατάλαλος, ἢ ὁ ἐτέραν τινὰ ἀνομίαν ἐργαζόμενος· μόνον δὲ ὁ πορνεύων τῷ ἰδίῳ σώματι συντελεῖ τὴν ἁμαρτίαν. Ὅσπερ ὁ χοῖρος, ὅταν κυλισθῇ ἐν βορβόρῳ, οὐ τὰ ἐνδον αὐτοῦ μολύνει, ἀλλὰ τὴν ἔξω αὐτοῦ πᾶσαν δορὰν σικχαντήν καὶ βρομώδη ἀπεργάζεται· οὕτω καὶ ὁ πορνεύων, κοίταις καὶ ἀσελγείαις ἑαυτὸν ἀναμιγνύων, σικχαντὸν αὐτοῦ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἀπεργάζομενος, οὗτος πορεύεται γέλοιον τοῖς ἀοράτοις δαίμοσιν ἀναφαινόμενος. Λοιπὸν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει, μαιίνων αὐτό, ἀλλὰ γε καὶ τὸ τῆς γυναικὸς εἰς ὃ περιπλέκεται. Ἄνθρωπος γὰρ νομίμως συζευχθεὶς, ὁμοίως καὶ γυνὴ ἀνδρὶ, τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζουσι· τὸ γὰρ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐστὶ, τὸ δὲ σῶμα τῆς γυναικὸς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐστίν. Ὅταν οὖν ἐτέρωθι συγγένηται ἡ γυνὴ πάρεξ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς ἡμαρτεν, ὁμοίως καὶ ὁ ἀνὴρ, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι· «Ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται» (Ματθ. ιθ'. 9), καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ προσαπέλλουσιν· οὕτως οὖν οἱ εἰς τὰ ἑαυτῶν σώματα ἁμαρτάνουσιν, ἐπηγίκα οὐχ ἑαυτῶν ἐρῶνται, ἀλλὰ τῶν ἀλλοτρίων, ὡς ἀμφότεροι τὴν ἰδίαν κοίτην μαιίνοντες· καὶ διὰ τοῦτο «πᾶσα ἁμαρτία ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστίν, ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει». Ὁ δὲ μὴ ἔχων γυναῖκα καὶ πορνεύων, ὡσπερ χοῖρος ἐν κόπρῳ ἐγκυλινοῦμενος, γίνεται αὐτοῦ τὸ σῶμα σικχαντὸν καὶ ὀζώμενον, καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ σκοτεινὴ ὡσπερ δαίμονος· καὶ πᾶσα μὲν ἁμαρτία δεινῶς τὴν ψυχὴν ζοφώνει, ἢ δὲ πορνεία δυσειδὲς καὶ αἰσχρὸν τὸ σῶμα ἀπεργάζεται.

Ἐφη ὁ Ἐπιφάνιος· τίνα ὑπέλαβε μαμωνᾶν τὸ Εὐαγγέλιον; ὁ Ὅσιος εἶπε· μαμωνᾶν ἀνίττεται τὸν τελώνην, τὸν ἄρπαγα, τὸν πλεονέκτην καὶ τοὺς κατεσθίοντας τὰ ἀλλότρια χηρῶν τε καὶ ὀρφανῶν, καὶ τοὺς ἐπὶ τόκῳ τὸ ἴδιον ἀργύριον ἐκτίνοντας.

Ἐφη πάλιν ὁ Ἐπιφάνιος· τί ἐστὶ τὸ εἰρημένον· «Οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης σου»; (ψαλμ. ρκζ'. 3) Ὁ δὲ Ὅσιος εἶπε· βλέπον εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον τῆ ὥρα τῆς φρικτῆς λειτουργίας, καὶ θεάσασθαι ἔχεις κύκλῳ τῆς τραπέζης τοὺς υἱοὺς τοῦ Θεοῦ μετὰ λαμπάδων ἐστῶτας, ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν ἐν ἀμπελῶνι, τῶν νεοφωτίστων λέγω, ὡς περ ὠραῖα φυτὰ ἀπὸ σκότους εἰς φῶς· φυτὰ δὲ ἐλαιῶν, νοητῶς ἐν Κυρίῳ πεφύησιν, υἱοὶ δὲ χρηματίζουσιν οἱ ἀναγεννηθέντες δι' ὕδατος καὶ πνεύματος.

Ἐπιφάνιος εἶπε· τί ἐρμηνείαν ἔχει τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡσαΐου εἰρημένον· «Οἱ δὲ νεκροὶ ζῶν οὐ μὴ ἴδωσιν, οὐδὲ ἰατροὶ ἀναστήσονται»; (Ἠσ. κατ'. 14) αἰρετικῶν γὰρ παῖδες διδάσκουσι μὴ εἶναι ἀνάστασιν νεκρῶν. Ὁ μακάριος ἔφη· ὁ προφήτης Δαβὶδ βοᾷ λέγων· «Τὰ εἶδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον» (ψαλμ. ρλδ'. 15), νεκρὰ γὰρ ὑπάρχοντα ζῶν εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἴδωσιν, οὐδὲ ἰατροί, φημί, οἱ μισροὶ ἱερεῖς αὐτῶν συντριβέντες ὑπὸ Κυρίου οὐκέτι αὐτοὺς ἀνάστησαι δυνήσονται, λάμπαντος τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς πάντα τὰ πέρατα. Ἐπιφάνιος εἶπε· τί δηλοῖ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ προφήτου Δαβὶδ· «Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες οὗτος ἐγεννήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας»; (ψαλμ. ρκζ'. 22). Ὁ Ὅσιος εἶπε· λίθος οὗτος ὁ Χριστός ἐστιν, ἀπεδοκίμασθη ὑπὸ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἐγένετο δὲ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐθνῶν· γωνία δὲ μία, ἐπειδὴ, τὸ πᾶν τοῦ κόσμου εἰς αὐτὸν οὐκ ἐπίστευσαν, ἀλλὰ μόλις τὰ ἐπίσημα γωνία ἀπεικασμένα τῶν Ἑλλήνων ἐθνῶν, οἵτινές ἐσμεν ἡμεῖς οἱ χριστιανοί. Ἐπιφάνιος ἔφη· τό· «Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρας τῷ Δαβὶδ, ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου»; (ψαλμ. ρλα'. 17). Ὁ Ὅσιος ἔφη· τὸν Χριστὸν δηλοῖ γεγονῆσθαι ἐκ τῆς ἀγίας καὶ ὑπερνωδύου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· λύχνον δὲ ἡτοίμασεν ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν τῷ Χριστῷ καὶ τῷ Υἱῷ, τὸν μακάριον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον· τὸ δὲ «Ἐξανατελῶ» δακτυλοδεικτῶν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, τοῦτο εἶρηκεν. Ἐπιφάνιος ἔφη· «Ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ σοφίζουσα νή-

πια (Ψαλμ. ηγ'. 8) τίνα λύχνον κέκτηται; καὶ ὁ μακάριος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μαρτυρία Κυρίου ὀνόμασαι, «Ἐκεῖνος γὰρ, φησί, μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ, πρὸς τοὺς Ἀποστόλους ὁ Κύριος, καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε» (Ἰωάν. ιε'. 26-27). Καὶ ἐν τῇ Ἰορδάνῃ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὁ γεννήτωρ τὸν Υἱὸν μεμαρτύρηκεν. Ἐγγισσον καὶ τῇ Πεντηκοστῇ καὶ εὐρήσεις τοὺς νηπιάζοντας τῇ γνώσει καὶ ταῖς λέξεσι, διὰ τῶν πυρίνων γλωσσῶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μαρτυροῦντας τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. Πίστει γὰρ μόνη οἱ φωστῆρες τοῦ κόσμου τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος σοφίαν ἐπεσπᾶσαντο· δύναται δὲ ὁ λόγος ὑπάγειν καὶ εἰς τοὺς μετὰ βατῶν καὶ κλάδων τῷ Δεσπότη Χριστῷ παῖδας ὑπαντήσαντας· ἃ γὰρ οὐ συνήκαν οἱ σοφοὶ καὶ νομοδιδάσκαλοι καὶ γραμματεῖς αὐτῶν, ταῦτα ἐκεῖνοι σοφισθέντες τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἐκπεπλήρωκαν. Ταῦτα, ἢ καὶ πλείονα τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἅμα τῷ Ἐπιφάνῳ διαλεχθεῖς, ἐσπέρας ἤδη καταλαβούσης, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἀνεχώρησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἐπιφάνιος ἐκπληττόμενος τὰς τοῦ δικαίου ὀξείας ἀποκρίσεις μεγάλως ἐθαύμαζε, λέγων· ἐπ' ἀληθείας, οὐ δύναται τηλικαύτας πεύσεις εὐχερῶς ἐρμηνεύσαι, ἐὰν μὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οἰκῇ ἐν αὐτῷ. Καὶ ὁ μὲν σοφὸς τὰ θεῖα Ἐπιφάνιος καθ' ἑαυτὸν ταῦτα λέγων ἐπορεύθη εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας κατὰ τὸ ἔθος, ὃ εἶχεν ἡσχολεῖτο ἀγωνιζόμενος καὶ προσευχόμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ΄. 1

Περὶ τοῦ κληρικοῦ.

Ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐν τῇ δημοσίῳ ἐμβόλῳ περιπατοῦντος αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ, καὶ μετριάζοντος, συναντᾷ τινι κληρικῷ νεωτέρῳ, καὶ δίδωσιν αὐτῷ ράπισμα ὁση δυνάμει

1) Τὰ κατωτέρω μέχρι τοῦ ἐπομένου κεφαλαίου ἀλλεῖπουσιν ἐκ τοῦ ἐτέρου χειρογράφου, καθὼς καὶ ἐκ τῆς Πατρολογίας.

ἐκέχρητο, καὶ φησι πρὸς αὐτόν οὕτως, μάταιε, ἐχρήσω τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου; οὐκ ἤρκεσθης ἐν τῇ πορνείᾳ μαινόμενος, ἀλλὰ τῇ ἀπογνώσει τὸν νοῦν καταβαπτισθεὶς κατησπάσω καὶ τὴν μοιχείαν; μὴ τὸν Ἰησοῦν εἰ οὐκ ἀναλύσει ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῆς ἀμαρτίας σου, τριετίαν ἕξεις τὸ ρίγος, σὺν τῷ πυρετῷ δαπανῶντά σε. Ταῦτα εἰρηκώς, ἐπὶ τὰ πρόσω ἐχώρησεν, ἐξεπλάγη δὲ ἐπὶ τῷ ρηθέντι αὐτῷ ἐκεῖνος· ἦδει γὰρ ὅτι ἐν τῇ νυκτὶ ἐκεῖνη ἐμπαρεῖς ἦν εἰς μοιχείαν. Καὶ ἀπὸ τότε, ἔθετο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τοῦ ἀναχωρῆσαι ἀπὸ τῶν βλαβερῶν τούτων, καὶ ἠγωνίζετο νηστεύων, ἀγρυπνῶν, καὶ προσευχόμενος, τοῦ ἐλεηθῆναι καὶ συγχώρησιν εὑρεῖν τῶν προημαρτημένων αὐτῷ. Ὁ δὲ Ὅσιος τῆς δημοσίου ὁδοῦ ἐκνεύσας ἔρχεται ἐπὶ τὴν κατὰ Μαυριανού¹ λιθίνην πύρταν, τοῖς ἑαυτοῦ ἦθεσι διαπραττόμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ'.

Περὶ τοῦ βλασφημοῦντος καὶ ἀπρεπῆ φθεγγομένου.

Ἦν δὲ ἡμέρα τῆς ἐνδόξου πανυγίρεως τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Θύρσου² ὡς οὖν εἴρηται, ὅτι πλησίον τῆς λιθίνης πύρτης ἐγένετο, ὁρᾷ ἄνθρωπον ὑποστρέφοντα ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Θύρσου ἦν δὲ ἠσβολωμένη ἡ ὄψις τοῦ προσώπου αὐτοῦ, καθὰ ἐκεῖνος ἑώρα τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς· Ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πλῆθος πολλὸ αἰθιόπων ἔμπροσθέν τε καὶ ὀπισθεν, καὶ οἱ μὲν ἀναιδῶς ὠρχοῦντο, ἕτεροι δὲ ἐκρότουν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ ἦν ἀφόρητος χαρμονῆ τῶν δαιμόνων κύκλιον

1) Ἰπὸ τὸ ἔνομα Μαυριανού ὑπῆρχε ἔμβολος, ὅστις ἐγεινιάζε πρὸς τὸν Δαγιστέα, ἐνθα πιθανῶς ἔκειτο ἡ λιθίνη πύρτα. (Σ. Βυζαντίου. Κωνσταντινουπόλις. τόμ. α. σελ. 406).

2) Ὁ ἅγιος μάρτυς Θύρσος ἠβλήσεν ἐν Ἀπολλωνίᾳ τοῦ Ἑλλησπόντου ἐν τῷ διωγμῷ Δεκίου (249—251) τὴν 1 νῆμιν αὐτοῦ ἡ ἐρθεδόξος Ἐκκλησίαι γεραίρει τῇ 14 Δεκεμβρίου, τῇ 20 Ἰανουαρίου, καὶ τῇ 17 Αὐγούστου, ὃ δὲ μαρτυρικός αὐτοῦ ναὸς ἔκειτο πλησίον τῶν Ἑλενιανῶν. (Συναξαρ. Νικοδήμ. τόμ. α'. σελ. 301).

αὐτοῦ, καὶ ἀγαλλίασις ὀρχούμενοι δὲ ἔλεγον. Οὗτος τέως ἡμῶν ἔστιν· οἱ δὲ λοιποὶ ἀνταποκρινόμενοι πρὸς τὴν κατάληξιν ἔλεγον ἰδοὺ κερδάνομεν αὐτὸν ὁμόσωμον καὶ ὁμότροπον, καὶ οὐκ ἔστιν ἀντίρρησις περὶ αὐτοῦ οὐδενός, ὅλος γὰρ ἡμῶν ἔστιν. Ταῦτα μὲν ἔλεγον περὶ αὐτοῦ καὶ ἄλλα πολλὰ, ἃ οὐκ ἐξὸν γράφειν, καὶ εἰλικον τὸν ἐλεεινὸν εὐφραίνόμενοι γινώσαντες γὰρ ἦσαν τῇ αὔριον ἐκδημιῶν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ διὰ τοῦτο ἠυφραίνοντο εἰς τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ. Ὁ οὖν μακάριος ἔστως ἐπὶ πολλὴν ὥραν τῇ θεωρίᾳ ἐνασχολούμενος, ἔπαθε τῇ ψυχῇ μεγάλως, ἔγνω γὰρ ὅτι ἡ τοῦ θανάτου ὥρα, ἐν τῷ ματαίῳ ἐκείνῳ ἤγγικε, καὶ εἰς ἀπώλειαν χωρήσει ἐβούλετο. Τούτῳ σὺν τῷ τρόπῳ ἐκύκλιον δορυφοροῦντες αὐτὸν οἱ δαίμονες· ὑπῆρχε γὰρ ὁ ταλαίπωρος ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τοῖς πορνοκαπηλίοις, καὶ μοιχοστασίαις, κοίταις τε καὶ ἀσελγείαις πάντοτε προσεδρεύων ὃ δὲ πάντων χεῖρον, ὅτι καὶ εἰς τὴν βδελυρὰν τῶν Σοδομιτῶν αἴρεσιν ὁ ἄθλιος ἐπεμαίνετο, μήτε Ἐκκλησίαν γνωρίζων, μήτε ἁγίαν κοινωσίαν ἐπιστάμενος, μήτε προσευχῆς ἐπιμελούμενος, αὐτε τι τῶν πνευματικῶν μετερχόμενος, πάντοτε δὲ σωματικὰ καὶ δαιμόνων ἔργα διαπραττόμενος· τὸν γὰρ βίον αὐτοῦ ἅπαντα ὁ ταλαίπωρος, μετὰ πορνῶν καὶ τυμπάνων, μεθυσμάτων καὶ κηθαρωδῶν, δεδαπάνηκεν. Ὡς οὖν ἀπῆει ἐπὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἐπορεύθη καὶ ὁ μακάριος Ἀνδρέας ὀπισθεν αὐτοῦ, βουλόμενος μαθεῖν τὴν αὐτοῦ αὐτοῦ κατοικησίαν ὡς οὖν συνήκε, τῇ ἐπαύριον παρεγένετο μαθεῖν πειρώμενος τὰ συμβάντα αὐτῷ. Εὔρε δὲ αὐτὸν τοῖς δικτύοις τοῦ θανάτου συνεχόμενον, καὶ τινα ἀπρεπῆ ἔθη καθεισπραττόμενον, οἷσπερ καὶ ἐν τῷ βίῳ πολιτευόμενος ἠυφραίνετο. Ἦσαν οὖν ἐκεῖσε πλείστοι τῶν ἰδίων αὐτοῦ, χάριν ἐπισκέψεως εἴτε γνωστοὶ αὐτῷ καὶ οἱ γεινιάζοντες, καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἱστάμενοι ἐθρήνον αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ἀλλόκοτά τινα ἐφλυάρει ρήματα, αἰσχροὰ καὶ ἄσημα, οὐκ αὐτὸς αἶμαι, ἀλλ' ὁ κερδῆσας αὐτὸν διάβολος, ἐθεώρει ὁ μακάριος τὸν σατανᾶν, ποτὲ μὲν ὡς μὺν, ποτὲ δὲ ὡς ἐχιδναν εἰσιόντα καὶ ἐξιόντα διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ κράζοντα ὡσπερ κύνα, ἄλλοτε ὡσεὶ χοῖρον, καὶ ὡς κάτταν, καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀπλοῦντα ἐπὶ τὸν

ἀφεδρώνει αὐτοῦ καὶ τὴν κόπρον αὐτοῦ ἀπογευόμενον ἀπὸ γὰρ τοῦ πολλοῦ κλόνου ἠρέμει τῇ τοῦ θανάτου προσεγγίζων τομῇ. Οὕτως οὖν ὁ ταλαίπωρος παραδειγματιζόμενος, καὶ αἰσχύνῃ τοῖς πᾶσι γενόμενος, πικρὸν τὸ τέλος ἀπηνέγκαστο· καὶ γὰρ οὔτε δι' ἐξαγορεύσεως, οὔτε δι' ἐλεημοσύνης, ἢ ἄλλης οἰασητοῦν μετανοίας τὸν Θεὸν ἔλεων ἐποίησατο, ἐπὶ τῇ πεφραυλισμένῃ αὐτοῦ βίῃ· ἀλλὰ κατὰ τὸ εἰρημένον, ὀρθοβατοῦσα ἡ ψυχὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν πυθμένα τοῦ ἅδου παρεγένετο, ἐν τῇ σκότει τῇ ἐξωτέρῃ ἐκεῖσε δεσμευθεῖσα δέξυτατα. Ταφέντος οὖν τοῦ σκηνώματος αὐτοῦ, καὶ τινων χάριν παραμυθίας προσκαρτερούντων τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ λόγον κινούντων περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ, οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἀνὴρ γλωσσώδης ὑπῆρχεν καὶ μάχιμος, ἕτεροι δέ, ὅτι οὐκ ἐφείσατο γυναικὸς ἀπὸ τε ὑπάνδρων, ἀγάμων καὶ πορνῶν, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ ταῦτα ἀκούσασα ἔλεγεν, ὅτι ἀφ' ἧς ἡμέρας συνεζεύχθη αὐτῷ, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπελθεῖν οὐκ ἠθέλησεν, οὔτε προσηύξατο, οὔτε σταυρὸν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐποίησεν, οὔτε ἐκοινώνησεν, ἀλλὰ διανυκτερεύων, ἐκάστοτε ὠρθρίζε τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐν τοῖς πορνοκαπηλίοις καὶ μοιχοστασίαις ἀσχολούμενος· ἠνίκα δὲ παρεγένετο ἐν τῇ οἰκίᾳ, εἰ ἅπαξ τι ἐλάλουν αὐτῷ, τὴν ράβδον ἐκ τοῦ ἀτυχεστάτου μου σώματος οὐδόλως κατέφερε· πόσα δὲ δεινὰ μοι καὶ κακὰ ἐπεδείκνυτο, τύπτων, μαστίζων, ἐπιπειλούμενος. Ἐν οἷς τῇ χθὲς κατανυγέντος αὐτοῦ ἐν τῇ κλίνῃ μου γεγονότος, ἠρξάμην ὁμιλεῖν αὐτῷ τοιαῦτα καὶ λέγειν ἕως πότε, ἀδελφέ, τοῦ πονηροῦ σκοποῦ οὐκ ἐνδίδομεν; ἰδοὺ γὰρ ὀφείποτε ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων θανάτῳ προσομιλήσομεν, καὶ τίς λοιπὸν ἡμᾶς ἐξαιρήσεται τῆς κολάσεως ἐκείνης; βλέπον γὰρ, καθότι Ἐκκλησίαν ἰδεῖν οὐκ ἀνέχει, πένητι παρασχεῖν τὸ οἶνον οὐκ ἐβουλεύσω ποτέ, λόγον ἀγαθὸν οὐδέποτε ἐξηρεύξατο· ἡ καρδία σου, ἀλήθειαν οὐδέποτε λελάληκας ὡς οἱ χριστιανός, τῇ ἀγίᾳ καὶ φρικτῇ κοινωνίᾳ οὐδέποτε προσελθεῖν ἠβουλήθης, μετὰ τούτων ἀπάντων, οὐδὲ τῶν κακῶν ἀπέχει· βλέπε τί ποιεῖς, ὅτι ὁ θάνατος καιρὸν οὐκ ἔχει, οὐ παιδίου φείδεται, οὐ νεώτερον ἐλεεῖ, οὐκ αἰδεῖται γέροντα, ἀλλὰ πάντα ἐπὶ τά-

φον ἔλκει. Ὡς οὖν ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἔλεγον, κατανυγείς, ἔφη μοι τί θέλεις ἵνα ποιήσω; λέγω πρὸς αὐτόν· θέλεις ἵνα αὔριον ἀπέλωμεν εἰς τὸν ἅγιον Θύρσον, ἐπεὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ ὑπάρχει, καὶ ἵνα παραμείνωμεν τῇ ἀγίᾳ λειτουργίᾳ, καὶ τῶν ἁγίων μυστηρίων ἀπολαύσαντες, οἴκαδε ἐπανέλθωμεν, καὶ τέως κἂν μίαν ἡμέραν ἵνα γένῃ χριστιανός· καὶ ἵσως τὸν φόβον αὐτοῦ ἐμβάλη ἐν τῇ ψυχῇ σου Κύριος ὁ Θεός, καὶ σπουδάτης ἀπαλλαγῆναι τῶν προημαρτημένων σου, ἐπικτήσῃ δὲ καὶ ἔργα δικαιοσύνης, ἵνα κἂν οὕτως δυνασώμεθα εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Πρωῖας δὲ γενομένης, ἐπορεύθημεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Θύρσου, καὶ ἐμοῦ προσευχομένου, αὐτὸς ἵστατο ἐκμυκτηρίζων τῷ ἀγίῳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ, μὴ θέλων ὁ ἄθλιος κἂν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ποιῆσαι εἰς τὸ ἀναιδὲς αὐτοῦ πρόσωπον, ἀλλ' ἵστατο κεχλασμένης ἔχων τὰς χεῖρας μωκίζων καὶ μυκτηρίζων τοὺς προσευχομένους. Ὡς δὲ ἐτέλεσα τὴν εὐχὴν μου, στραφεῖσα πρὸς αὐτὸν ἔλεγον ταπεινέ, τί ἵστασαι ὡς περ ἄψυχον ἀγαλμα, μήτε τὸ γόνυ κλίνων, μήτε τὴν σφραγίδα τοῦ τιμίου σταυροῦ ἐπὶ τοῦ μετώπου σου ποιῶν, ἀλλ' οὕτως ἐματαιώθης ταλαίπωρε, ὡς περ Ἰουδαῖος ἰστάμενος; οὐ φοβεῖ τὸν Θεόν, κἂν τοὺς ἀνθρώπους αἰσχύνῃ, ἢ μᾶλλον αἰδέσθῃ, καὶ δεθήθῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ἀποκριθεὶς δὲ ἐκεῖνος ἔφη· τίνοι δεηθήσομαι, καὶ ποῦ προσεύξομαι; ἐγὼ δὲ ὑπέδειξα αὐτῷ τὴν ἁγίαν εἰκόνα τοῦ μάρτυρος, εἰποῦσα πρὸς αὐτόν, ἐνταῦθα προσευξάμενος, κλῖνον τὸ γόνυ καὶ δεθήθῃ ἐκτενωῦς. Ὡς δὲ ταῦτα ὁ ἐλεεινὸς ἤκουσε, βλοσυρῶ τῷ ὄμματι ἐπιδὼν τῇ εἰκόνι, ἔφησεν· καὶ τίς ἡ ταύτης δύναμις περιέστιν, ἀψύχῳ καὶ ἀναισθήτῳ οὔσῃ; ἢ τί μοι αὕτη βοηθήσεται δύναται; ματαία πλάνη τῶν ἀναισθήτων· καὶ τί ὠφελεῖ αὕτη; σοὶ λέγω τοῦτε βοήθησόν με. Ταῦτα φθειγμένος ὁ πανάθλιος, καὶ ὡς περ θρονηθεὶς, ἐξῆλθε τῆς Ἐκκλησίας, ἐμὲ δὲ συνέσχε τρόμος ἀδιήγητος, καὶ φόβος πολλὸς διὰ τὴν βλασφημίαν τὴν εἰς τὸν μάρτυρα παρεκάλουν τε καὶ ἐξελιπάρουν τὸν Χριστοῦ ἀθλοφόρον φείσασθαι τῆς ἀναισθησίας τοῦ μιαιωτάτου, καὶ μὴ ἀποδοῦναι αὐτῷ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἐμοῦ δὲ μετὰ

δακρῶν ἐκλιπαρούσης τὸν ἄγιον, αἴφνης ἀρπαγέντος τοῦ νόσου ὡς πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ μάρτυρος, φωνῆς ἀκούω λεγούσης τάδε· ἐγὼ συμπαθῶ καὶ οὐκ ὀργίζομαι, ὁ δὲ Θεὸς, «Θεὸς ἐκδικήσεων» ἐστὶ καὶ οὐκ ἀνέχεται ἐπὶ πολὺ παρὰ τῶν δούλων αὐτοῦ βλασφημεῖσθαι· αὐριον οὖν ὄφει τί συμβῆσεται αὐτῷ, ἵνα συνιέναι ἔχη, ὅτι ἀψευδῆς ἐστὶν ἡ χάρις, καὶ ἡ δόξα τῶν μαρτύρων. Ταῦτα μὲν ἐγὼ ἡ ἀναξία ἀκήκοα, τῆς εἰκόνης τοῦ μάρτυρος ὁμιλούσης μοι, καὶ τῷ φόβῳ κλονουμένη, μετὰ τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀπόλυσιν, ἐνθάδε παρεγενόμην καὶ εὔρον αὐτὸν ἐν τῇ κλίνῃ βεβλημμένον καὶ πυρέττοντα· καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, ἑώρακά τε τὴν ἑλεεινὴν αὐτοῦ ψυχὴν λυγρῶς¹ ἀπορρίψας, τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο. Ταῦτα δὲ διηγησαμένης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, φόβος καὶ τρόμος ἔλαβεν ἅπαντας τοὺς ἐκεῖσε παρατυχόντας καὶ ἀκούσαντας· ὄντως γάρ, ὄντως «Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται» (Γαλάτ. στ'. 7), ἔλεγον· καὶ γὰρ ἀδιάφυστά εἰσιν αὐτοῦ τὰ δικαιώματα καὶ αἱ κρίσεις. Καὶ αὐθις κατὰ τὸν Ἡσαΐαν (κεφ. κη'. 17) ἡ ἐλεημοσύνη αὐτοῦ ἐν ζυγῷ καὶ ἐν σταθμῷ ἀποδίδεται· ἀποδίδωσι δὲ τοῖς ἀμετανόητα ἁμαρτάνουσι κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Ταῦτα δέ, ἀγαπητοί μου, οὐ μόνον ἀπὸ δικαίου ἤκουσα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς εὐλαβεστάτης γυναικὸς ἐκεῖνης, ἅπερ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς συμβέβηκε· χάριν δὲ ὠφελείας, ταῦτα διηγείτο ἅπασιν φοβεῖσθαι τὸν Κύριον καὶ φεύγειν ἀεὶ πορνείας, καὶ τῆς μοιχείας, ζητεῖν δὲ διηνεκῶς τὴν μετάνοιαν, καὶ τὸ ἔλεος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ μὴ καταφρονεῖν τῶν ἁγίων μαρτύρων, καὶ τῶν τιμίων λειψάνων αὐτῶν καὶ τὰς ἐνθέους αὐτῶν μορφώσεις, καὶ σεβασμίας εἰκόνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ'

Περὶ τῆς γυναικὸς τῆς θεασαμένης τὴν ὀπτασίαν.

Περιπατοῦντός ποτε τοῦ Ὁσίου ἐν τῇ δημοσίῳ φόρῳ τῆς

1) Ἦτοι ἐπιπόνως.

πόλεως πλησίον τοῦ κίονος, ὃν ἔστησεν ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ Κωνσταντῖνος ὁ ἐν ἁγίοις βασιλεὺς, ἐν ᾧ καὶ τοὺς ζωοποιούς καὶ τιμίους ἡλούς¹, τοὺς ἐν τῷ ἁγίῳ σώματι τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐμπαγένας, ἐν τῷ ἐκεῖσε ἱσταμένῳ ἀνδριάντι ἀφιδρώσατο, εἰς δόξαν μὲν Θεοῦ, σκέπτην δὲ καὶ φυλακτήριον τῆς προκαθεζομένης πασῶν τῶν πόλεων. Γυνὴ δὲ τις, Πνεύματι ἁγίῳ φαιδρυνομένη, ἐν ἐκστάσει ἐγένετο διανοιγέτων τῶν νοσῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς· ἑώρα γὰρ τὸν μακάριον περιπατοῦντα μέσον τοῦ πλήθους, ὡς στῦλον πυρός, καὶ ὡς βολίδας πυρός εἰς τὸν αἰθέρα ἀποπέμποντα. Τινὲς δὲ τῶν πολιτῶν ἐρράπιζον αὐτόν, ἄλλοι δὲ κατὰ τοῦ αὐχένος ἔτυπον αὐτόν· ὁ δὲ Ὁσιος ἦβει καὶ σχήματι παρὰ καθῆκον ἐπεδείκνυτο, λανθάνειν τοὺς πολλοὺς πειρώμενος· ἀηδιζόμενοι οὖν οἱ τῆς πόλεως ἔλεγον· Κύριε μὴδὲ ἐχθρὸν ἐὰν ἔχωμεν οὕτως αὐτῷ συμβῆ, μὴδὲ τῇ ἀναισθησίᾳ ταύτῃ περιπέσῃ τις τῶν ἀνθρώπων. Ταῦτα καὶ ἕτερα πλείονα ἐξ ἀγνοίας λεγόντων αὐτῶν αἰθιόπες τινες ὀπισθεν πορευόμενοι, καὶ τῶν λεγόντων ἐπακρωμένοι, ἔλεγον· ναί, εἰσακούσεται ὁ Θεὸς τῆς προσευχῆς ὑμῶν, καὶ οὐ μὴ ἐγείρῃ ἄλλον τοιοῦτον τύραννον καθ' ἡμῶν οὐδεὶς γὰρ οὕτως κατέτρωσε καὶ κατέκαυσεν ἡμῶν τὰς καρδίας, ὡς οὗτος ὁ ἐπιθέτης² καὶ ἀκαμάτης· μὴ θέλων γὰρ ὑποτάσσεσθαι τῷ Κυρίῳ αὐτοῦ, καὶ ἐκτελεῖν τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐτροπέυσατο τοῦ εἶναι ὡς εἷς τῶν πεφυρμένων, καὶ ὡς δῆθεν ἐξηχος γενόμενος, ἐμπαίξει τὸν κόσμον. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκείνοι ἔλεγον, ἐθεώρει δὲ ἡ γυνή, ὅτι τοὺς τύπτοντας αὐτὸν ἐσημειοῦντο οἱ ζοφώδεις ἐκείνοι, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· ὅτι καὶ εἰς τοῦτο ἔχομεν παραμυθίαν τὸ κρίμα, ὅτι ἀδίκως αὐτὸν τύπτουσι, καὶ ἀπὸ τῆς

1) Ἰπὸ τὴν βῆσαν τοῦ κίονος τούτου τοῦ καὶ πορφυροῦ καλουμένου κατὰ παράδοσιν ἦσαν ἐγκαταφυγμένοι οἱ δώδεκα κίφισαι, αἱ ἐπὶ σπυρίδας τῶν περισσευμάτων τῶν πέντε ἄρτων, τὸ ἀλαθάστρινον σχεῦος, μεθ' οὗ ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ ἡ Μαγδαληνή, τὸ σκέπαρνον, δι' οὗ κατεσκεύασε τὴν κιβωτὸν ὁ Νῆε, οἱ δὲ δύο σταυροὶ τῶν ληστῶν, καὶ ἄλλα ἱεμειοφορικά, κατὰ τὸν Κωνιδόν (σελ. 50. περὶ Ἀγαλιμάτων). Νῆν καλεῖται Τσεμπερλῆ τουρκιστί, ἔκαίτο δὲ παρὰ τὸν μέγαν Φόρον ἐν τῷ δευτέρῳ λόφῳ.

2) Ἦτοι ἐπίβουλος, δόλιος, ἀπεισῶν.

τοιαύτης προφάσεως καταδικάσωμεν αὐτοὺς ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου αὐτῶν, ὅταν λόγον κινῶμεν μετὰ τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ, διὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, ὅτι τὸν ἐκλεκτὸν αὐτοῦ ἀδίκως τύπτουσι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ὁσῖος πνεύματι θείῳ, κατ' αὐτῶν κινούμενος ἔλυεν αὐτῶν τὰς βουλὰς, καὶ ἐδικάζετο αὐτοῖς λέγων· οὐκ ἔξεστιν ὑμῖν σημειοῦσθαι τοῦτο· ἐγὼ γὰρ τὸν φοβερόν μου Δεσπότην τὸν Χριστὸν παρεκάλεσα, ὑπὲρ τῶν σκανδαλιζόντων εἰς ἐμὲ καὶ τυπτόντων με, μὴ ἡγεῖσθαι ταῦτα εἰς ἀμαρτίαν, ἢ γὰρ ἀγνοία τόπον αὐτοῖς ἀπολογίας δίδωσι. Ὡς οὖν ἑώρα τὸν δίκαιον ἢ γυνὴ ἐπιτιμῶντα τοὺς μιαινοὺς ἐκείνους, ἔρα πρὸς τὸ ὕψος ὡσπερ πύλης ἀνεψχθείσης τοῦ στερεώματος, καὶ ἀνδρά τινα ὡς εἶδος ἑωσφόρου ἰστάμενον ἐπάνω, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς πύλης ἐξῆι πλῆθος χελιδόνων τερπνὸν κελαισιμὸν ἐμπιῶν, μέσον δὲ αὐτῶν περιστερὰ ἦν ὡσεὶ χιών, μεγάλη σφόδρα, καὶ κατῆι ἅμα τοῖς χελιδόσιν ἐπὶ τὸν μακάριον, κάρφος ἐλαίας, ἄνθος χρυσοῦ στίλβοντος ἔχουσα ἐν τῇ στόματι αὐτῆς, ἀνθρωπίνῃ δὲ φωνῇ διαλεγόμενη πρὸς τὸν μακάριον· δέξι, λέγουσα τὸ κάρφος τοῦτο, ὁ Πατὴρ τῶν φώτων, ὁ Παντοκράτωρ καὶ Κύριος τοῦ ἐλέους ἐκ τοῦ Παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐξαπέστειλέ σοι, ἀνθ' ὧν εἰ οἰκτιρῶν, καὶ συμπαθῆς, καὶ φιλάγαθος, ὃν τρόπον κακείνος ὑπάρχει μακρόθυμός τε καὶ πολυέλεος, μὴ εἰς τέλος ὀργιζόμενος ἐπὶ τοὺς ἀθετοῦντας αὐτόν· ὑψωθήσεται γὰρ ἡ δυναστεία αὐτοῦ ἐπὶ σοί, καὶ δεξασθήσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ ἅγιον διὰ τῆς ἐναρέτου σου πολιτείας, ἀνθ' ὧν ἔκρινας ἐλεεῖν καὶ οἰκτεῖρῃν τοὺς ἐπιπλήττοντάς σε καὶ ὀλιθόντας καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Ταῦτα εἰρηκυῖα ἐκαθέσθη ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἦν ὄλη περιηργυρωμένη, καὶ τὰ μετὰφρενα αὐτῆς ἐν χλωρότητι χρυσοῦ, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ὡς μαργαρίται τίμιοι, οἱ πόδες αὐτῆς βαφῆ βασιλικῇ ὑπῆρχον βεβαμμένοι, σταυροὶ δὲ ὑπὸ ἀνθέων ἐπὶ τῇ κεφαλῇ αὐτῆς, κύκλιφ δὲ αὐτῆς πολλὸς τῶν χελιδόνων κελαισιμὸς. Ταῦτα θεωροῦσα ἡ θεοσεβὴς ἐκείνη ψυχὴ, ἐξεπλήττετο σφόδρα ὀρώσα μεγάλα καὶ ἐξαισία θαύματα· καὶ ἐν ἑαυτῇ γενομένη ἀπὸ τῆς θεᾶς ἐκείνης ἔλεγε· βαβαὶ τοῦ θαύματος καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, οἷους φωστῆρας ἔχει ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ

ἀγνοοῦμεν οἱ τάλανες! Πολλάκις οὖν ἐβουλευσατο ἀναγγεῖλαι τισὶ τὰ δραθέντα αὐτῇ, καὶ παραχρῆμα θεία τις δύναμις ἐκώλυεν αὐτήν, καὶ εὐθὺς εἰς φρίκην καὶ τρόμον ἐμπίπτουσα, καὶ μὴ βουλομένη τὸ ὄραμα ὑπέκρυβεν. Μὰ τοῖνον τῶν ἡμερῶν συναντᾷ αὐτῇ ὁ δίκαιος ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, καὶ φησι· φύλαξόν μοι τὸ μυστήριον ἐν τῇ τέως, Βαρβάρα, τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα αὐτῆς, καὶ μηδενὶ δῆλα τὰ κατ' ἐμὲ ποιήσης μέχρις ἂν κελεύσῃ ὁ Παντοκράτωρ, καὶ ἀπὸ τῶν ἐντεῦθεν ἀπελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ πρὸς αὐτόν· ἐκέλευσας ἄγχι τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ βουλομένη φυλάττω τὰ προστεταγμένα μοι, εἰ δὲ καὶ θελήσω τινὶ διηγήσασθαι οὐ δύναμαι, τίμει φωστῆρ καὶ ἐκλεκτὲ Κύριε πανθαύμαστε· κωλύομαι γὰρ ἀοράτῳ δυνάμει, καὶ εἰσέρχεται τρόμος εἰς τὰ ὀσῶτά μου, καὶ ἐν ἐμοὶ ἡ ἰσχύς μου ταράττεται. Μέμνησο οὖν, δέομαί σου, καμοῦ ἐν ταῖς πρὸς τὸν Κύριον ἐντεύξεσί σου, ὅπως ἴλεως γένηται ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἀνταποδόσεως. Καὶ ὡς ταῦτα ἐφθέγγετο, ἀπέστη ἐκείθεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ'.

Περὶ τοῦ προβάσου ¹ Ἐπιφανίου ².

Ὁ δὲ μακάριος Ἐπιφάνιος ἡσχολεῖτο καὶ οὗτος ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὰ πρὸς τὸν Κύριον, ὥστε καὶ προφητικῶν χαρίσματος ἀξιωθῆναι αὐτόν· γύναιον γὰρ πενιχρὸν πλησίον αὐτοῦ καταμένον, ἧς καὶ τὰ τέκνα ἐδέχετο ἐκ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος. Ἰκανὰ δὲ παιδία τέξασα ἐξ αὐτῶν οὐδὲν ἄρσεν ἐτύγγανεν, ἐβδελύττετο δὲ αὐτὰ καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή. ἔδυσώπει οὖν ἡ γυνὴ τὸν Θεὸν ὅπως τέξῃ ἄρσεν, οὔσης δὲ αὐτῆς ἐγκύου, καὶ τοῦ Ἐπιφανίου ἐκείσε διερχομένου θεασαμένη αὐτὸν ἐκείνη, καὶ οἶα γυναικί ἀνεδόχῳ

1) Ἦτοι προόδου, προκοπῆς.

2) Τὸ παρὸν κεφάλαιον ἐλλείπει ἐκ τοῦ ἐτέρου χειρογράφου, καὶ ἐκ τῆς Πατρολογίας.

λόγια, ἀλλὰ πνεύματι συντετριμμένῳ αὐτὸν καθικέτευσον (καὶ δάκρυσι, καὶ βαθέσι στεναγμοῖς καὶ λόγοις θλιβεροῖς αὐτὸν ἐξιλέωσαι), καὶ εὖ οἶδα ὅτι οὐ παρόψεται σοι ὁ μεγαλομάρτυς. Ναὶ τέκνον, οὕτω ποιήσεις, καὶ ἔσται σοι ὁν τρόπον εἰρηκα ἡ ἐκθάσις.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἐπιφάνιος, πεσὼν εἰς τοὺς τιμίους αὐτοῦ πόδας, καὶ ἀσπασάμενος τῷ ἁγίῳ φιλήματι ἀνεχώρησεν. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐκτελέσας τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ¹, μηδενὸς γευσάμενος ἐν τῷ ναῷ ἐπορεύθη τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Ἀκακίου· ἦν δὲ ὥρα ἐβδόμη, αἱ δὲ πύλαι τοῦ ναοῦ κεκλεισμέναι ἐτύγγανον. Ἦσυχίας δὲ οὔσης, ἐν τῷ νάρθηκι τῆς Ἐκκλησίας προσκαρτερήσας, δάκρυσιν ἠντιβόλει τὸν μάρτυρα μὴ ἀποστραφῆναι κενὸν τῆς αἰτήσεως αὐτοῦ. Τοῦ δὲ ξύλου κρούσαντος τοῦ ἑσπερινοῦ ὕμνου, καὶ τοῦ ναοῦ ἀνεψυχθέντος εἰσαίει πρὸς τῶν ἄλλων αὐτὸς, τῇ δὲ θήκῃ τοῦ ἁγίου προσεγγίσας, τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν ἀπεφθέγγετο. Λαμπρότατε τῶν ἀθλητῶν φωστήρ, ἡγαπημένε, θαυμαστὲ, προστάτα τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, ἐλέησόν με τὸν ἀσθενῆ, τὸν ρυπαρὸν καὶ ἐξουθενημένον, ἐν ἅπασι πρόστιθί μου ἐν τῇ δυνάμει τῆς παναλκυστάτης δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου· ἐπιτίμησον τῷ βεβήλῳ τυράννῳ, τῷ ἐξαλείφοντι τὴν θάλασσαν ἠπειληκότι, μηδὲν δὲ δυναμένῳ, κατ' ἐμοῦ δὲ κινήμένῳ, καὶ φρουαττομένῳ καθέλκειν τῇ βίᾳ τῆς φύσεως εἰς τὸ παρατραπήναί με τοῦ μολῶναι τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν μου μὴ οὖν ἀπορρίψῃς με τὸν ἀνάξιον ἀπροστάτευτον ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, ἀλλ' ἀπέλασον φοβερᾶ σου σφενδόνη τὸν ἀλλόφυλον, δύνασαι γὰρ ὡς στρατιώτης τοῦ μονογενοῦς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ (τοῖς αἰτοῦσι παρέχειν τὰ καταθύμια). Ταῦτα εἰρηκῶς πρὸς τὸν μάρτυρα ὁ Θεὸς Ἐπιφάνιος, ὁρᾶ εὐθέως ὡς εἶδος ἀστραπῆς ἀπὸ τῆς θήκης τοῦ ἁγίου ἐξελ-

1) Περιφνημὸς ἐν τῇ Βυζαντινῇ ἱστορίᾳ καὶ περικαλλῆς ναὸς τοῦ τιμίου Προδρόμου ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἐβδόμῃ, κτισθεὶς ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου τῷ 385 ἢ 391 διὰ τοῦ μαγίστρου Ρουφίνου. (Βυζ. Κων)πολις, τ. α', σ. 357). Ἐντὸς τούτου ὑπῆρχον καὶ 10 ἄλλαι Ἐκκλησίαι ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου Προδρόμου τιμῶμεναι εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως, καὶ τέσσαρα μοναστήρια. (Μελετ. Γεωγραφ. σελ. 429—430).

θόν, καὶ αὐτὸν περικυκλώσαν, καὶ ὡς ἑσμή μύρου πολυτίμου εὐωδιάσαν, φωνή τε ἁοράτως ἐξηχεῖτο λέγουσα: ἤκουσα τῆς παρακλήσεώς σου καὶ τῆς δεήσεως· καὶ γὰρ πρὸ σοῦ, ὁ τῷ πρωτοκλήτῳ συνώνυμος, φημί τῷ ἀποστόλῳ, καὶ διὰ Κύριον παίζων, ἐνεκά σου πρὸ τῆς ὥρας ταύτης ἐνέτυχεν. Ἄπιθι τοῖνον, ἄπιθι, καγὼ περὶ τοῦτου τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καθικέτευσω· ἄψομαι γὰρ τῶν ἐνθῶν ἰχνῶν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀπωθήσεται με τὸν παῖδα αὐτοῦ ἢ παρίδη τὴν δέησίν μου. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἐξεπλάγη ὁρῶν τῇ ἀπειρῷ ἰδύτῃ τοῦ μάρτυρος, καὶ καθικέτευεν αὐτὸν ταχῶναι εἰς τὸν ἐπικείμενον αὐτῷ πειρασμόν. Ταῦτα εἰρηκῶς, καὶ ἀσπασάμενος τὴν θήκην τοῦ ἁγίου ἀνεχώρησεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕ'.

Περὶ τῆς θείας τοῦ ἁγίου Ἀκακίου.

Καὶ δὴ καθεύδοντας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἦν αὐτῷ ἔθος, ἑρᾶ εὐθέως ὄχλον τινὰ ἐπιστάντα ἐν τῇ κοιτῶνι αὐτοῦ· ἦσαν δὲ λευκοφόροι, μέσον δὲ αὐτῶν ὁ μεγαλομάρτυς Ἀκάσιος, ὡς μαργαρίτης ἐξαστράπτων, (νέου φαιδρότητα ἔχοντα ἰλίκων, καὶ τὴν μὲν γενειάδα ἀρτίως καταστέφουσαν τὸν τίμιον πώγωνα), καὶ φησι πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον· ἤκουσα τῆς δεήσεώς σου, καὶ ἐδεήθην τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ περὶ οὗ ἐδεήθῃς μοι, καὶ εἰρηκέ μοι ποιῆσαι μετὰ σοῦ ὅσα βούλομαι· καὶ τανῦν δι' ἐμοῦ πειραθῆσει τῆς αὐτοῦ ἀντιλήψεως. Καὶ ὡς ταῦτα ἔλεγεν ἐκθαλὼν σκευὸς χρυσοῦν ἀπὸ τοῦ κόλπου αὐτοῦ ἔχον ἐγκαυστὰς εἰκόνας τοῦ Δεσπότη καὶ τῆς Θεομήτορος, ἐκατέρωθεν δὲ Χερουβίμ καὶ Σεραφίμ, καὶ ἐκθαλὼν ἐξ αὐτοῦ εἶδος τι λευκότερον χιόνος, ὡς πυρρακίζον εὐώδες σφέδρα, καὶ ὡσπερ ἐν ἁγιάσματι τοῦτο μίξας καὶ λύσας, δέδωκεν αὐτῷ ποιεῖν, εἰρηκῶς, εἰρήνη σοι· καὶ ἀσπασάμενος αὐτόν, ἀπέστη ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Σπασθεῖς οὖν

ἔξυπνος ἐγένετο, καὶ νοήσας τὰ ὀραθέντα αὐτῷ, εὗρε τὸ στόμα αὐτοῦ γλυκάζον· ἀναστὰς δὲ ἠὺχαρίσται τῷ Θεῷ καὶ τῷ ἀγίῳ μάρτυρι.

Πρωίας δὲ γενομένης, λαβὼν κηρούς, ἔλαιόν τε καὶ θυμίαμα καὶ ἀναφοράς τέσσαρας, ἐπορεύθη μετὰ ἐνὸς τῶν παιδῶν αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀγίου μάρτυρος· καὶ εἰσιόντες μετ' εὐχαριστίας καὶ δεήσεως, βλέπει ὀφθαλμοφανῶς τὸν τοῦ Χριστοῦ ἀθλοφόρον πρὸ τοῦ ἄμβωνος προσδεχόμενον, χλαῖναν ἡμφιεσμένον ἀληθινὴν καὶ καθυπαντῶντα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ προσαγόμενα δεχόμενον μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ προθυμίας λέγοντα αὐτῷ. Πάλιν σε ἐπεθύμουν βλέπειν, ὦ Ἐπιφάνιε, ἐπειδὴ ὁ τρόπος τῶν ἐναρέτων εὐθετος τοῖς φίλοις Χριστοῦ καταφαίνεται· οὐ τοσοῦτον γὰρ τερπόμεθα ἐπὶ τῇ προσαγωγῇ ὑμῶν, ὅσον ἐπὶ τῇ καθαρᾷ προσευχῇ, καὶ τῷ συντετριμμένῳ πνεύματι τῆς ταπεινώσεως ὑμῶν. Διὸ θέλω σε ἵνα ἔρχῃ ἐνθάδε ἐπισυχνάζων, τῆς ἐμῆς μνησμένος φιλίας· ἔσομαι σοι γὰρ βοηθός, καὶ συμπορεύσομαι σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου ἐν πνεύματι, καὶ ἔσει ἐμός, ὅτι ἐγὼ πεφίληκά σε, καὶ ἐθέμην σε εἶναι ἴδιον ἐμοί, καὶ πεφιλημένον· ὅθεν καὶ τὸ ὄνομά σου ἰδιοχείρως ἔγραψα ἐνθάδε ἐξ ἀριστερῶν ὑποκάτω τοῦ ἄμβωνος. Ὁ γὰρ Κύριος παρέθετό σε ἐμοὶ τοῦ ἐπιμελεῖσθαι σοι ἔργου οὖν συγχωτέρως ἐνθάδε ὅπως ἀγαπηθῆς ἀλλεπάλληλα. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Ἐπιφάνιος, ἵστατο ἐννεός, τρανῶ τῷ ὄμματι βλέπων τὸν μάρτυρα. Εἰς τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐλέπων αὐτὸν ἐννεὸν ἱστάμενον πρὸ τοῦ ἄμβωνος ἔδοξεν ἔξηγον βλέπειν, καὶ ἐλυπεῖτο λέγων· οἴμοι, οἴος καὶ περικαλλῆς καὶ περιδέξιος νεανίας παρατετραμμένος κεχηρημάτηκεν! ὅτε οὖν ὁ μάρτυς ἀπέπη ἀπ' αὐτοῦ, περιήει κύκλω τοῦ ναοῦ προσευχόμενος, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος δεόμενος. Λειτουργήσας τοιγαροῦν ἐκείσε, καὶ τοῦ Θεοῦ δωρεῶν ἀπολαύσας, μετὰ πολλῆς χαρᾶς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀνεχώρησε θαυμάζων τὴν ταχεῖαν σχέσιν καὶ ἀντίληψιν τοῦ μάρτυρος. Καὶ διὰ τῶν πρεσβειῶν τοῦ καλοῦ μεσίτου, φημί τοῦ παμμάκαρος Ἀνδρέου ἀπαλλαγείς τοῦ δεινοῦ πολέμου ἐκείνου, ἔκτοτε ἐπισυχνάζων ἠὺχαρίσται πρῶτον μὲν τῷ Θεῷ, ἔπειτα τῷ ἀ-

γίῳ μάρτυρι, καὶ οὕτω τῷ τοῦ Σωτῆρος θεράποντι Ἀνδρέα, πόνῳ πολλῷ καὶ σχέσει διηγεῖται ἀπολαύων τῶν τιμῶν αὐτοῦ πρεσβειῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΣΤ΄.

Περὶ τῆς ὀπτασίας τῆς γενομένης ἐν ταῖς Βλαχέρναις.

Ἀὐπνου δοξολογίας ἐπιτελουμένης ἐν τῇ ἀγίᾳ σορῷ τῇ οὐσῇ ἐν Βλαχέρναις¹, ἀπήει καὶ ὁ μακάριος Ἀνδρέας ἐκείσε τὰ ἐξ ἔθους ποιῶν, πρῆν δὲ καὶ ὁ Ἐπεφάγιος μετὰ ἐνὸς τῶν παιδῶν αὐτοῦ· εἶχον δὲ ἔθος τοῦ ἵστασθαι ποτε μὲν μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ποτὲ καὶ ἕως πρωίας. Ὡρας οὖν τετάρτης παρφηγητικῆς ὄρᾳ ὁ μακάριος Ἀνδρέας, τὴν πάντων ἡμῶν τῶν χριστιανῶν προστασίαν καὶ ἀντίληψιν, τὴν παναγίαν καὶ ἄχραντον Θεοτόκον Μαρίαν, ἀπὸ τῶν βασιλικῶν πυλῶν μετὰ φοβεροῦ ὄψικίου² χωροῦσαν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἐν οἷς ἦν Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, καὶ Ἰωάννης ὁ τῆς βροντῆς υἱός, ἐκάτεροι αὐτὴν περικρατοῦντες, καὶ ἕτεροι λευκοφοροῦντες καὶ ἐρχόμενοι μετ' αὐτῶν εἰς τὸ θυσιαστήριον. Ὅτε οὖν πλησίον τοῦ ἄμβωνος ἐγένοντο ἀπήει ὁ Ὅσιος πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον, καὶ φησι· ὄρᾳ τέκνον τὴν Κυρίαν τοῦ κόσμου καὶ Δέσποιναν; ὁ δὲ, ναὶ τίμιε Πάτερ· καὶ τούτων ἐρώντων τὸ γόνην κλίνας ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσήξασατο, καὶ τὴν δέξιν πληθύνουσα ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας, παρεκάλει δάκρυσι ραίνουσα τὸ θεοειδὲς αὐτῆς πρόσωπον μετὰ τὸ προσεῦξασθαι αὐ-

1) Ὁ ναὸς τῶν Βλαχερνῶν κατὰ τὴν ἑσπερίαν μαρτυρίαν τῶν ἱστορικῶν ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς Πουλχερίας (450-453) ὅταν συνεκροτεῖτο ἡ τετάρτη οἰκουμένη συνόδος (451)· εἶχε σχῆμα ἐπίμηκες καὶ ἀνάλογον πλάτος. Βραδύτερον ὑπὸ Ἰουστινῶ τοῦ νέου (565-578) προσετέθησαν δύο ἄψιδες καὶ ἔλαβε σχῆμα σταυροειδές. Ὁ Προκόπιος καὶ τοῦ ναοῦ τούτου τὴν κτίσιν, πιθανώτερον ὅμως τὴν προεξημένην ἐπαύξασιν αὐτοῦ, τῷ Ἰουστινιανῷ ἀπονέμει. (Βυζαν. Κων)πολις, τ. α', σ. 434.

2) Ὁψίκιον (obssecium) ἢ παρακολουθοῦσα τιμῆς χάριν συνοδεία, θεραπεία ὑπηρεσία, ἐν γένει προπομπή.

τὴν ἔνδον τοῦ θουσιαστηρίου, ἐγένετο δεομένη ὑπὲρ τοῦ ἐκεῖσε ἐστῶτος λαοῦ. Ὡς δὲ τέλος ἔλαβε τῆς προσευχῆς, τὸ ἱερὸν αὐτῆς μαφῆριον¹, ὅπερ ἐπὶ τῆς παναχράντου αὐτῆς κορυφῆς ἔφε-
ρεν, ὡς εἶδος ἀστραπῆς ὑπάρχον, καὶ ἀποτυλίξασα ἐξ αὐτῆς τῆ
ῥαίφα σεμνότητι ταῖς παναχράντοις αὐτοῖς χερσὶ λαβοῦσα, μέγα
καὶ φοβερὸν ὑπάρχον, ἐπάνω τοῦ ἐκεῖσε ἐστῶτος λαοῦ διεπέτα-
σεν, ὅπερ ἐπὶ ἰκανὰς ὥρας ἐώρων οἱ θαυμάσιοι ὑπεράνω τοῦ λα-
οῦ ἐκτεταμένον καὶ ἀγάζον δόξαν Κυρίου ὡς ἤλεκτρον. Με-
χρις οὖν ἦν ἐκεῖ ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος, ἐβλέπετο κἀκεῖνο με-
τὰ δὲ τὸ ἀναχωρῆσαι αὐτήν, οὐκέτι τεθέατο, ἦρε γὰρ αὐτὸ
μεθ' ἑαυτῆς, τὴν δὲ χάριν ἀφήκε τοῖς οὖσιν ἐκεῖ. Ταῦτα μὲν
αὐτὸς εἶδε καὶ ἐώρακε μεσιτείας τοῦ Θεοφόρου Πατρός· αὐτὸς
γὰρ παρρησίαν ἔχων τῆς αὐτοῦ θεωρίας ἐχαρίζετο μεσιτεύων
αὐτοῦ, καὶ πανταχοῦ προϊστάμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ'.

Περὶ τοῦ βδελυξαμένου ἄρχοντος τὸν Ὅσιον.

Ἄλλοτε πάλιν τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου ἐν τῇ θεάτρῳ τοῦ
Ἰπποδρομίου παίζοντος κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ, καὶ τινα ἄθεσμα
ὡς δῆθεν εἰσπράττοντα οἱ λαοὶ βλέποντες, οἱ μὲν ἐθλίβοντο, οἱ
δὲ μυστατόμενοι ἀνεθεμάτιζον, καὶ κατηρῶντο αὐτὸν ὡς πικρὸν
δαίμονα ἔχοντα. Εἰς δὲ τις τῶν μεγάλων διερχόμενος, ὡς εἶδεν
αὐτὸν ἐβδελύξατο αὐτὸν καὶ ἐνέπτυσεν. Ὁ δὲ δίκαιος ἐπὶ πολ-
λὴν ὥραν προσχὼν αὐτῷ, καὶ κατανοήσας τὰ αὐτοῦ, λέγει
πρὸς αὐτόν· δόλιε, μοιχέ, ἐκκλησιεμπαίκτη, οὐκ ἰδοὺ προφάσει
τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ μεσονυκτίου ἐγειρόμενος μοιχεύεις· ἀλλ' ἰ-
δοὺ ἔφθασεν ἡ ὥρα σου ἵνα λήψῃ καθάπερ ἔπραξας, λαθεῖν νο-
μίζων τῷ φοβερῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἐτάζοντος καρδίας καὶ ναφρούς.
Ταῦτα ἐκείνος ἀκούσας, πτερνίσας τὸν ἵππον ἀνεχώρησεν· χαρ-

β) Μαφῆριον, σκέπασμα κεφαλῆς (Βαρῖνος).

τουλάριος¹ γὰρ τῶν πλοίων ἐχρημάτιζεν ἀπὸ Ἀμαστρον² ὀρ-
μώμενος. Μεθ' ἡμέρας οὖν τινὰς νόσφ βαρεῖα συσχεθεῖς, κατὰ
μικρὸν ἤρξατο τηγανίζεσθαι· ἀπίεσαν οὖν αὐτὸν ἀπὸ ἐκκλησίας,
εἰς ἐκκλησίαν, καὶ ἀπὸ ἱατροῦ εἰς ἱατρὸν καὶ οὐκ ἦν τὸ ζη-
τούμενον. Νυκτὸς δὲ οὔσης, βλέπει ὁ Ὅσιος πλησίον τοῦ οἴκου
αὐτοῦ ἄγγελον Κυρίου, ὡς ἀπὸ δυσμῶν παραγενόμενον διὰ τοῦ
ἀέρος, ὃς ἦν πύρινος, ἀγρίους ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τὸ εἶ-
δος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ὡς πῦρ, καθὰ ἐν δρυμῷ φλέγον καὶ
βρῦχον τοῦ ἐξαλεῖψαι, κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ράβδον πύρι-
νον, καὶ ἤρχετο ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ ἐλεεινοῦ ἐκείνου, ἀπειλού-
μενος ἐκρίζουσι καὶ τὰ θεμέλια. Ὅτε οὖν ἐπὶ τὸν ἀσθενοῦντα
ἐγένετο, ἀκούει φωνὴν ὡσπερ ἐξ ὕψους λέγουσαν· δέρε τὸν ἐμ-
παίκτην, τὸν σοδομίτην, τὸν μοιχόν, τὸν πόρνον, τὸν ἀσεβῆ καὶ
ἀλάστορα. Καὶ ὅτε τύπτῃς αὐτόν, οὕτω λέγε, πορνεύεις; μοι-
χεύεις; ὀρθρίζεις τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ; ἐργάζῃ
τὴν σοδομιτῶν ἀσελγειαν; ἔλεγε δὲ ταῦτα τύπτων αὐτόν, ὥστε
καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἐξακούεσθαι παρὰ πάντων, καὶ τῆς ράβ-
δου τὸν ἦχον ὀξέως ἐκφέρεσθαι, τὸν δὲ ταῦτα ἐργαζόμενον μὴ
καθορᾶσθαι. Βιαζόμενος δὲ ὁ ἐλεεινός, θέλων καὶ μὴ θέλων ὠ-
μολόγει λέγων· οὐ πορνεύω εἰς τὸν αἰῶνα, μόνον ἐλέησόν με. Οὕ-
τως ἐπὶ τρία νυχθήμερα ἐβασανίζετο, λέγων τό, οὐ πορνεύω,
καὶ οὕτω τὴν ἐλεεινὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἐναπέρριψεν εἰς τὴν αἰώνι-
ον κόλασιν. Ταῦτα, ὦ φίλοι, γέγραφα, δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ πρὸς
ὀφέλειαν τῶν ὑμετέρων ψυχῶν, ἵνα σκοπῶμεν πῶς περιπατῶμεν
ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· μεμάλθηκα παρὰ τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου, οὐ-
δὲν γὰρ λανθάνει τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ· Ἐρωτήσαντός
μου δὲ τὸν δίκαιον, ποίῳ τρόπῳ ἐποίει τὴν ἁμαρτίαν; εἶπε δὲ
μοι, ὅτι εἶχε δύο εὐνούχους οἷς ἐχράτο τῇ ἀσελγείᾳ· αὐτοὶ δὲ
πορευόμενοι ὠδε κἀκεῖσε, ἀγάμους, πόρνους, ὑπάνδρους, ἀσε-

1) Παρὰ τῆ τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐλῆ τὸ κῆ· ὀφικκίον κατεῖχε ὁ μέ-
γας Χαρτουλάριος ὅστις ἐκράτει τοὺς κώδικας καὶ τὰ πιττάκια κατὰ Κωδινόν (κεφ
β'). Τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου λεγόμενον «εἰς δὲ τις τῶν μεγάλων» δεικνύει ὅτι
ἦν μεγιστάν καὶ κατεῖχε ἀξίωμα ἐπὶ τῶν πλοίων.

2) Πόλις κειμένη ἐν τῇ Πόντῳ.

μους γυναίκας, μοιχαλίδας πορνευομένας αλόγιστα, αὐτῆ προσέξουν· λοιπὸν ἀμέριμνος ἐν τούτοις ὑπάρχων, πρὸ τὸν ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἀνίστατο ἀπὸ τῆς κοίτης αὐτοῦ ὑπάγων ἔνθα ἐτύγγανον οἱ τῆς ἀπωλείας ἐτοιμασταί. Πολλάκις γὰρ ἠρώτα αὐτὸν ἢ αὐτοῦ σύμβιος, ποῦ ἀπέρχεται τῆ ὥρα ταύτῃ; ὁ δὲ ἔλεγεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Πορευόμενος οὖν, πρῶτον ἐποίει τὸ ἔργον τῆς ἐδελυρᾶς ἀκαλασίας, εἶτα πειρώμενος λανθάνειν τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. παρεγένετο, τὸν βρῶμον ἀποστάζων μεμισασμένον. Ὁρῶντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ σχολάζοντα, ἓνα τῶν ἁγίων αὐτὸν ὑπελάμβανον, αὐτὸς δὲ ἦν κρυπτός διάβολος, καὶ ἐν ἁμαρτίαις πολλάκις χρηματίζων, ἐκενοδόξει ἐπὶ τὸν ἔπαινον τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Θεὸς γὰρ πάνυ βδελύσσειται τοὺς τοιαῦτα πράττοντας, ἕνεκεν τούτου ὠργίσθη αὐτῆ ὁ Κύριος. Οὐκ ἀρκεῖ γὰρ αὐτῆ ὡς ἀνθρώπων ἁμαρτάνοντι, ἀλλ' ὅτι καὶ δόξαν ἑαυτῆ περιτίθησιν ἐναρέτου πολιτείας αἰσχροῦς ταῖς ἁμαρτίαις βαλλόμενος. Οὐαί, γὰρ φησὶν ἡ Γραφή, τῆ ἀνθρώπων ἐκείνων ἔστις ὑπάρχει κολάσεως ἄξιος καὶ ἐπαινέεται καὶ δοξάζεται. Ταῦτα, ὦ φίλοι, καθὰ προσέειπον, τοῦ φωστῆρος μοι διηγησαμένου καὶ γὼ διηγησάμην ὑμῖν πρὸς ὠφέλειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΗ΄.

Περὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου καὶ ἕτερα.

Εὐκαιρήσαντός ποτε τοῦ Ἐπιφανίου ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ τοῦ Ὁσίου Ἀνδρέου, ἔλαβεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ποιῆσαι ἐν ἀναπαύσει κἂν μίαν ἑβδομάδα καὶ ἀνεθῆναι αὐτὸν ἐκ τῶν πολλῶν πόνων καὶ δὴ καθεζομένων αὐτῶν κατὰ μόνους, ἤρξατο ἐρωτᾶν αὐτὸν περὶ τῆς δυστυχίας καὶ μεταβολῆς ἀέρων, καὶ ἄλλων τινῶν ἀπορρήτων. Τέλος παρακαλεῖ αὐτόν, εἰπεῖν πῶς ἔσται τὸ τέλος τοῦ κόσμου τούτου, καὶ πόθεν γινώσκονται οἱ ἄνθρωποι τὸ τέλος ἐγγὺς εἶναι, ἀπὸ ποίων δὲ σημείων ἢ ἀπόδειξις τῆς συν-

τελείας ἔσται; οὔτε θεοὶ σταυροί, καὶ αἱ ἅγιοι εἰκόνας, καὶ αἱ ἱεραὶ βίβλοι, καὶ πῶς ἢ πόλις ἡμῶν αὕτη ἢ νέα Ἰερουσαλήμ παρελεύσεται, οὔτε σεβάσμοι ναοὶ τί γενήσονται, καὶ τῶν ἁγίων τὰ λείψανα ποῦ χωρηθῶσι, καὶ ἐν τίνι τὰ σερνὰ τῆς πόλεως ἡμῶν μετοικισθῶσι; δέομαί σου σαφηνισόν μοι, σὸν γὰρ ἔστι δεδομένον τοῦ συνιέναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, πόσῳ μᾶλλον τὰ τοῦ κόσμου; ὁ μακάριος ἔφη: Ἡ πόλις αὕτη ἢ ἐπάνω πολλῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων προκαθεζομένη ἀνάλωτος ἔθνεσι γενήσεται, καὶ ἀχειρώτος· ἢ γὰρ Θεοτόκος ἐν σκέπη τῶν ἑδίων περυγῶν ταύτην ἐφύλαξε, καὶ ταῖς πρεσβείαις αὐτῆς ἀτρωτος διαφυλαχθήσεται. Πλήν ἔθνη τινὰ δώσουσι τὰ τεῖχη αὐτῆς καὶ τὰ τῶν αὐτῶν συντρέψαντες ἐν αἰσχύνη ἀναχωρήσουσι.² ἀπ' αὐτῆς δὲ πλουτήσουσι ἔθνη καὶ τῶν ἡδέων αὐτῆς ἀπολεύσουσι. Λόγος δὲ τις φέρεται εἰσιέναι τὸ γένος τῶν Ἀγαρηῶν καὶ ἰκανὰ πλήθη τῆ μαχαίρα αὐτῶν κατασφάξουσιν, ἐγὼ δὲ φημι, ὅτι τὸ ξανθὸν γένος εἰσελεύσεται ὁ ὕτινος ἢ προσηγορία πρόκειται ἐν τῆ ἑπτακαταδεκάτῳ στοιχείῳ τῶν εἰκοσιτεσσάρων στοιχείων διακεφαλαιούμενον⁴ ἀλλ' εἰσελεύσονται: μὲν καὶ τὰ κω-

1) Κατάλογος τῶν ἐπισημοτέρων Νῶν, Μοναστηρίων, καὶ εὐκτηρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὑρίσκεται παρὰ Μελετίῳ (Γεωγραφία σελ. 426), ἔχων ὡς ἑξῆς: Ἐπ' ἀγῶματι τοῦ Χριστοῦ 12, τῆς Θεοτόκου 49, τοῦ Ἀρχιστρατήγου 15, τοῦ Προδρόμου 11, τῶν Προφητῶν 12, τῶν Ἀποστόλων 37, τῶν λοιπῶν ἁγίων 112, τῶν ἁγίων Γυναικῶν 30, καὶ 90 τῶν μοναστηρίων τὸ ὅλον 368. Παρὰ Λουκαγγίῳ ἀριθμοῦνται 370, καὶ ἕνδεκα τῶν ἐν Γαλατῆ Δυτικῶν σὺν τούτοις προσθετοῦν καὶ πέντε ἐτέρας μνημονευόμενας ἐν τοῖς Πατριαρχικοῖς ἐγγράφοις καὶ 17 μοναῖς, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν τότε ἀνέρχεται εἰς 392. (Πασπάτη Βυζ. μελέτ., σελ. 295).

2) Πρῶτοι οἱ Ἀραβες ἐπολιόρκησαν τὴν Κωνσταντινουπόλιν τῆ 625, εἶτα οἱ Ἀραβες τῆ 671 ἐπὶ ἑπτὰ κατὰ συνέχειαν ἔτη, ἐκ δευτέρου τῆ 717, καὶ δις οἱ Ρῶσοι τῆ 865 καὶ 1043 ἔτος.

3) Τούτο βεβαιούται καὶ ἢ ἐν χειρογράφοις σωζομένη «θεωρίᾳ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μεθοδίου (†310) ἐπισκόπου Πατρῶν περὶ τῶν μελλόντων γενέσεων». «Κρατῆσει ἐπὶ τὴν Ἐπτάλοφον τὸ ξανθὸν γένος, ἐξ ἧς πέντε, καὶ φυτευθήσονται ἐν αὐτῇ λάχανα καὶ φάγονται: ἐξ αὐτῶν πολλοὶ εἰς ἐνδίκην τῶν ἁγίων».

4) Ἐν ἑτέρῳ χειρογράφῳ ΙΣΤ΄. αἰῶνος φέρονται τὰ ἑξῆς: «Καὶ μετὰ ταῦτα ταραχθήσονται τὰ ξανθὰ γένη ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, καὶ συνκλήσονται Ἀγαρηνοὶ καὶ συνάψουσι πόλεμον, καὶ τὸ ξανθὸν γένος τροπώσει αὐτούς, καὶ ὡς σταχθεσπασοῦνται, καὶ στόλος μυρμηκίστολος κινήσεται κατ' αὐτῶν καὶ συναχθήσονται ἐν τῇ Ἐπτάλοφῳ, καὶ γενήσεται πόλεμος μέγας διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, καὶ διὰ τοῦ Κοινοσουλίου εἰσελθουσιν εἰς τὴν Ἐπτάλοφον καὶ συντρέψουσι τὸν Ἰσραηλίτην καὶ πα-

λα τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπὶ ἐδάφους καταστρώσουσι, οὐκὶ δὲ αὐτοῖς ἀπὸ τῶν δύο ὀρηκίων¹, ὧν αἱ ρομφαῖαι αὖρα, καὶ ὡς ὄξεια δρεπάνη πηρὸν ἐν θέρει συγκόπτουσα, καὶ εἰς τὰ ὀπίσω οὐ μὴ ἀνθυποστρέφουσιν οὐκέτι, οὐδ' οὐ μὴ ἐνταῦθα καταλειφθήσονται. Περὶ δὲ ὠδίνων ἀρχῆς, καὶ περὶ συντελείας πῶς σοι ἀδιακρυτεῖ διεξέλθοιμι τέκνον. Ἐν γὰρ ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς βασιλέα ἀπὸ πενίας καὶ πορεύσεται ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ γενήσεται δι' ἐλεημοσύνης τοῖς πᾶσιν εὐάρεστος, πάντα δὲ πόλεμον καταπαύσει, καὶ τοὺς πένητας πλουσίους ἀπεργάσεται, καὶ ἔσται εἰρήνη ἐν τρόπῳ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν Νῶε, διὰ τὸ μὴ ποιεῖν πόλεμον πώποτε. Ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι πλούσιοι ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις σφόδρα, καὶ ἐν γαλήνῃ καὶ εἰρήνῃ βαθεῖα ἐσθίωντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες ἐκγαμίζοντες, ἐν ἀδείᾳ πολλῇ πορευόμενοι, καὶ ἀμερίμῳ τοῖς γηϊνοῖς ἐπαναπαυόμενοι, καὶ ἐν τῇ μὴ εἶναι πόλεμον ἐπὶ τῆς γῆς συγκόψουσι τὰς σπάθας αὐτῶν εἰς ζιβύνας καὶ εἰς δρέπανα καὶ εἰς ἐργαλεῖα γεωπονικά. Καὶ μετὰ ταῦτα δώσει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ ἀνατολάς, καὶ ταπεινώσει τοὺς υἱοὺς Ἄγαρ· ὀργισθήσεται γὰρ αὐτοῖς ὁ Κύριος διὰ τὴν βλασφημίαν αὐτῶν ἣν ἐβλασφήμισαν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ διὰ τὴν τῶν Σοδόμων ἀσελγείαν ἣν κατεργάζονται· πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τὸ ἅγιον Βάπτισμα κομισάμενοι εὐάρεστοι γενήσονται καὶ τι-

ραλαβόντες αὐτὴν οἱ ἄρχοντες τοῦ στρατοῦ ἔριν βλαστοῖν ἐν μέσῳ αὐτῶν τίς ἄρξει αὐτὴν. Καὶ κατακόψουσιν ἀλλήλους ὥστε πάντα τὰ κοιλώματα καὶ πᾶσα ἡ Ἐπτάλοφος αἵματος πληρωθήσεται, ὡς καὶ μόσχος τριετῆς πνιγθήσεται, καὶ δραμεῖται τὸ αἷμα ἐν τῇ θαλάσῃ στάδια δεκαοκτώ. Τότε φωνὴ ἐξ οὐρανοῦ γενήσεται ὡς βροντὴ λέγουσα: σθώμεν καλῶς, σθώμεν μετὰ φόβου, ἀρκεῖ μοι ἡ ἐκδικησις αὐτῆ· εὐθύς δὲ ὁ πόλεμος παύεται· καὶ ἄνθρωποι δύο λευκοφόροι γενήσονται, καὶ φῶς λάμψει, καὶ ὁ ἐναπολειφθεὶς λαὸς τοῦ Θεοῦ δραμαίως ἀκολουθήσει αὐτοὺς καὶ εἰρουσι τὸν εἰρηνικὸν καὶ ἅγιον βασιλέα ἐν ἐσθῆτι ρακώδει, καὶ λύπης καὶ κατηφείας μεστὸν, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐν τῇ πολέμῳ ἦν ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ ὁ κήρυξ βοήσσει τρις· οὗτός ἐστι, καὶ λάβετε αὐτὸν βασιλέα. Καὶ ἄρχοντες αὐτὸν εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, ὁ βασιλεὺς δοξάσει τὸν Θεόν, τρεῖς δὲ ἄγγελοι στέφουσιν εἰς βασιλέα, καὶ ὁ τέταρτος ἔχων σκήπτρον καὶ τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν καὶ ἕξος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, λέγει: ἐν τούτῳ νίκα τοὺς ἐχθροὺς σου. Τότε ὁ βασιλεὺς ἡμερώσει τὰ ξανθὰ γένη, καὶ εἰρηνεύσει τὰ ἐσπέρια μέρη.

1) Ἦτοι κλώνων, κλάδων καὶ μεταφ. ἀπογόνων.

μηθήσονται παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως ἐκείνου, τοὺς δὲ λαοὺς ὀλέσει, καὶ ἐμπυρίσει, καὶ βιάσῃ θανάτῳ παραδώσει¹. Ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ἀποκατασταθήσεται πᾶσα ἡ ὑφήλιος καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν τῆς βασιλείας Ρωμαίων, καὶ ἡ Αἴγυπτος κομίσει τὰ πάντα² αὐτῆς, Καὶ θήσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιάν εἰς τὰ κύκλιφ ἔθνη καὶ ἐρημώσει τὰ ξανθὰ γένη, καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπώσεται³, τριάκοντα καὶ δύο ἔτη κρατήσει τῆς βασιλείας⁴. Δώδεκα ἔτη κήσων⁵ καὶ δόματα οὐ λήψεται ἀναστήσεται θυσιαστήρια συντετριμμένα. καὶ ναοὺς ἁγίους ἀνοικοδομήσει, δίκη οὐκ ἔσται ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀλλ' οὔτε ὁ ἀδικῶν ἢ ὁ ἀδικούμενος⁶. πτήξει γὰρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ, καὶ φόβῳ ποιήσει τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων σωφραγεῖν, καὶ τοὺς παρανομοῦντας τῶν μεγιστάνων ἐξολοθρεύσει.

Ἐν τοῖς καιροῖς γὰρ ἐκείνοις πᾶς χρυσός, ὅς ἐστιν ἐν οἰκῷ ἢ ἄλλῳ τόπῳ κρυπτόμενος νεύσει Θεοῦ ἀποκαλυφθήσεται⁷ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς πάντα τὰ ἀγαθὰ πύφω σκορπίσει τοῖς χρεῖαν ἔχουσι, καὶ πλουτήσουσιν οἱ μεγιστάνες αὐτοῦ, καὶ ἔσονται ὡς βασιλεῖς, καὶ οἱ πένητες ὡς ἄρχοντες⁸. καὶ ἔσται αὐτῷ ζῆλος μέγας τοῦ ἐκδιώξει τοὺς Ἰουδαίους, Ἰσμαηλίτης οὐκ εὐρεθήσεται ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ αὐτὸς μεγάλα κατορθώματα

1) «Καὶ αὐτὸς (ὁ ἀνωτέρω βασιλεὺς) ἄρας τὴν ρομφαίαν ἐκ τοῦ ἀγγέλου, πατήξει τοὺς Ἰσμαηλίτας, καὶ Αἰθίοπας, καὶ Τατάρους. Καὶ τοὺς μὲν Ἰσμαηλίτας μερίσει εἰς τρία· τὴν δὲ πρώτην μερίδα πατάξει ρομφαίᾳ, τὴν δευτέραν βαπτίσει, τὴν δὲ τρίτην ἐκδιώξει μετὰ μεγάλου θυμοῦ ἕως Μονεδίνδρου».

2) Pacta λατίν· λέξις σημαίνουσα συνθήκην.

3) «Ἐν χρόνοις τρισίν ἔσονται ἐπὶ τὴν διώξιν τῶν ἐθνῶν καὶ καταδαλεῖ μυριάδας, καὶ οὕτω στραφήσεται ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὴν ἁγίαν Σιών».

4) Ὁ Μεθόδιος λέγει: ὅτι «βασιλεύσει τριάκοντα πέντε ἔτη».

5) Censur λατ. λέξις σημαίνουσα τὸν ἐκ τῆς ἐκτιμήσεως τῆς παρουσίας πληροῦν ἄνθρωπον φέρον.

6) «Τὰ δὲ ὄπλα τὰ πολεμικά γενήσονται εἰς ἄροτρα καὶ δρέπανα (ἀπὸ πολλῆς εἰρήνης) (Μεθόδ.)».

7) «Καὶ ἐν τῇ ὑποστρέφειν αὐτὸν (ἐξ ἁγίας Σιών) ἀνοικηθήσονται οἱ θησαυροὶ τῆς γῆς, καὶ ὁ βασιλεὺς δώσει κατ' ἄξιαν πᾶσι, καὶ ἡ γῆ δώσει τοὺς καρποὺς αὐτῆς, καὶ ἀγαλλίσις ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ γενήσεται καὶ συναχθήσεται ἕκαστος ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ».

8) Ἐν ἐτέρῳ χειρογράφῳ περιέχονται τὰ ἑξῆς: «καὶ εἰρηνεύσει ἡ γῆ εἰρήνην μεγάλην, οἷα οὐ γέγονεν ἕως τῶν ἡμερῶν ἐκείνων» καὶ ἡ γῆ δώσει τὴν ἰσχύον αὐτῆς καὶ φαροῦνται τὸν σκελὸν οἱ ἄνθρωποι, λέγοντες: ὅτι ἐπιδήξῃ Κύριος τὸν λα-

ποιήσει, καὶ οὐκ ἔσται ὁ λυρίζων, ἢ κιθαρίζων, ἢ τραγωδῶν ἢ τι αἰσχροὺν πράγμα ἐργαζόμενος· πάντας γὰρ τοὺς τοιοῦτους μισήσει, καὶ ἐξολοθρεύσει ἐκ τῆς πόλεως Κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν. Ἔσται οὖν τότε χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις, καὶ ἀγαθὰ ἐκ τῆς γῆς ἀνατελεῖ πλοῦσια, καὶ ἔσται ὃν τρόπον ἦσαν ἐπὶ τοῦ Νῶε ἐν γαλήνῃ καὶ εἰρήνῃ εὐφραινόμενοι, μέχρις οὗ ἦλθεν ὁ κατακλισμὸς καὶ ἤρην ἀπανταξ¹. Παρελθόντος οὖν τοῦ σκῆπτρου τούτου², τότε γενήσεται ἀρχὴ ὠδύνων. Τότε ἐγερθήσεται ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας ὀνόματι Ἄρὰν χιλιάρχος καὶ βασιλεύσει ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τρία ἔτη καὶ μῆνας ἕξ, καὶ ποιήσει ἀνομίαν οἷα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου, οὐδ' οὐ μὴ γενήσεται· δογματίσει γὰρ καὶ νομοθετήσει ὅπως μίγνυται πατήρ θυγατρί, καὶ υἱὸς μητρὶ, ἀδελφὸς ἀδελφῇ ἐκόντες καὶ ἄκοντες ὁ δὲ ἀντερῶν ἢ ἀντιλέγων θανάτῳ τελευτήτῳ· ὁ δὲ οὕτως ἀποθανῶν οὖν τῷ Προδρόμῳ Ἰωάννῃ καταταγῆσεται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. Τότε κελεύσει ζευχθῆναι μοναχοὺς μοναζούσας, καὶ τοὺς ἱερεῖς ὁμοίως, καὶ πληθυνθήσονται· αἱ πικράνομοι μίξεις ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ αὐτὸς πορνεύσει μητέρα καὶ θυγατέρα. Διὰ τὴν κατάρτατον ἀκολασίαν λύσιν λαβόντες οἱ μωροὶ καὶ ἀπαίδευτοι ἀσώτως ταῖς ἐαυτῶν ἀδελφαῖς ἐπιχρεμετίσουσιν· καὶ ἀναθήσεται ἡ δυσωδία τῆς αἰμομιξίας ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὀργισθήσεται Κύριος ὁ Θεὸς ὅλην τὴν οἰκουμένην θυμῷ μεγάλῳ, καὶ ἐντελεῖται ταῖς βρονταῖς καὶ ταῖς ἀστραπαῖς καὶ ἄρξωνται μετὰ θυμοῦ αὐτῶν ἀκρατῶς φέρεσθαι ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Πολλοὶ δὲ πόλεις πυρίκαυστοι γενήσονται καὶ ἄνθρωποι ἐκ τοῦ πατάγου τῶν φοβερῶν ἐκείνων βροντῶν θροῖσι μῶν μεγάλῳ παραλυθήσονται, καὶ κακῶς ἀποθάνωσιν, καὶ πολλοὶ ἀστρα-

ὃν αὐτοῦ εἰς σωτηρίαν. Τότε ὁ βασιλεὺς συναθροίσας ἄνδρας δικαίους τοῦ ἐκδικήσαι δικαιοσύνην καὶ ὄβριον τῶν Ἐκκλησιῶν . . . καθαρῶς τὴν ἄλωνα τῆς ἁμαρτίας, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου, καὶ οἰκοδομήσει τοὺς ναοὺς καὶ τὰ συντετριμμένα θυσιαστήρια ἐγερῆ, καὶ οὐκ ὁ ἀδικῶν ἢ ὁ ἀδικούμενος, ἔχκει δὲ ἡ γῆ τὸν θησαυρὸν αὐτῆς καὶ πλουτήσει πάντας».

1) Καὶ ποιήσει τάφρον εὐτελεῖ ἐν τῇ λεωφόρῳ ἐν Πλακωτῷ.

2) Οἱ ἐπόμενοι βασιλεῖς μέχρι τοῦ ἕξ Ἀραβίας ἔμπροσθεν ἐλλείπουσιν ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ ἁγίου Μεθοδίου.

πόκαυστοι γενήσονται. Οὐαὶ δὲ τότε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσσῃ ἀπὸ τῆς ἀπειλῆς τοῦ Παντοκράτορος, καὶ τῆς ἀπειροῦ ὀργῆς τῆς ἐπερχομένης ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην! γενήσεται γὰρ λιμὸς ἐπὶ τὴν γῆν ὥστε τελευτᾶν τοὺς ἀνθρώπους ὑξέως ἀπὸ τῆς πείνης· μετὰ δὲ ταῦτα γενήσεται σεισμὸς μέγας, ὥστε συμπεσεῖν ἅπαν οἰκοδόμημα, καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν συγχωσθέντες κακῶς τὸν βίον καταλύσωσι. Γενήσεται δὲ ὁ ἥλιος μέλας καὶ σκοτεινός, καὶ ἡ σελήνη ὡς αἷμα διὰ τοὺς χοιρῶδεις ἀνθρώπους, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἐπὶ τὴν γῆν πᾶν δὲ ὄρος καὶ πᾶσα νῆσος ἀπὸ τῆς ἑδρας τοῦ τόπου αὐτῶν, φέθῃ τοῦ σειμοῦ καὶ τῆς ἀπειλῆς μετακινήθωσονται. Τότε οἱ ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν καταλειφθέντων ἐναρέτων, καὶ ἐγκρατῶν φύγωσιν ἐπὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ σπήλαια. Παταχθήσεται τοιγαροῦν τὸ σκῆπτρον τοῦτο τῆς ἀνομίας καὶ ἐν τῷ σκότει τῷ ἐξωτέρῳ βληθήσεται· μακάριοι δὲ οἱ κατασκηνώσαντες ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ρώμῃ, ἢ ἐν Ἀρσενόνη¹ ἢ ἐν Στροβύλῳ², ἢ ἐν Ἀρμενοπέτρᾳ, ἢ ἐν Σχυθοπέλει³. Ἐν ταῖς πόλεσι γὰρ ταύταις ἐπαναπαύσονται οἱ λαοί, ἐν δὲ ταῖς ἑτέραις πόλεσι πόλεμοι καὶ ταραχαί, κατὰ τὸν εἰπόντα: «Μελλήσεται ἀκούειν πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων» (Μάρκ. ιγ'. 7) καὶ τὰ ἐξῆς:

Μετὰ δὲ ταῦτα ἐγερθήσεται βασιλεία ἑτέρα ἐπὶ τὴν πόλιν ταύτην, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος βλοσυρὸς ἔσται καὶ μέλας, ἀρνητῆς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων, καὶ ἀλλότριος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἀνοίξει γὰρ τὰς μυσαρὰς βίβλους τῶν Ἑλλήνων, καὶ μετατραπήσονται εἰς τὸν Ἑλληνισμόν⁴, καὶ ποιήσει πόλεμον με-

1) Ἴσως Ἀρσινόη, διότι Ἀρσινόη πόλις δὲν ἀπαντάται. Ἐξ πόλεως φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο. α'.) Τὰ Πάταρα τῆς Λυκίας ἀξήθληντα ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου (285—47 π.χ.) μετωνομάσθησαν Ἀρσινόη β'.) ἢ ἐν Κιλικίᾳ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀμαρύνθου ποταμοῦ γ'.) ἢ ἐν Κύπρῳ Ἀμμόχωστος καὶ τρεῖς ἐν Αἰγύπτῳ.

2) Νησίς τις παρὰ τῇ Χίῳ.

3) Πόλις ἐν Χαλκιδικῇ.

4) Τὰ ἐξῆς ἀπαντῶνται περὶ τοῦ βασιλέως τούτου ἐν τινι χειρογράφῳ ιε'. αὐθῆνος: «Καὶ ἀναστήσεται ἕτερος βασιλεὺς νεανίας ἔχων ἐπὶ τὸ οὖς αὐτοῦ σημεῖον. Οὗτος ἔχκει αἷμα ἀθῶον, καὶ ζεύξει ἀδελφὸν μετὰ ἀδελφῆς αὐτοῦ, καὶ υἱὸν μετὰ τῆς μη-

τὰ τῶν ἁγίων, καὶ διώξει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. Μετὰ γὰρ ἡμέρας τινὰς τῆς βασιλείας αὐτοῦ τοὺς ναοὺς τῶν ἁγίων πυρὶ κατακαύσει, τὸν τίμιον σταυρὸν φούρκαν ὀνομάσει, τότε ποιήσει τὸ ἱερατεῖον εἰς πτώσιν, καὶ συγκόψει τὸ κοινὸν τοῦ λαοῦ κατὰ τὰς δημοσίους ἑδοῦς. Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀναστήσονται γονεῖς ἐπὶ τέκνα καὶ τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς· παραδώσει γὰρ ἀδελφὸς ἀδελφόν, καὶ φίλος φίλους. Πολλοὶ δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἔμολογῆσαντες Θεὸν καὶ βασιλέα τῶν ἀπάντων τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀναδύσονται. Τότε τοὺς κατοικοῦντας ἐν ταῖς νήσοις ἑξεδάφισας εἰς τὰ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας καὶ Στρυμόνος μέρη μετάγη, ἔσονται δὲ νῆσοι εἰς ἐρήμωσιν· κτύποι δὲ γενήσονται ἐν τῇ οὐρανῇ ἄνω φοβερῶτατοι, καὶ σεισμοὶ μεγάλοι, καὶ συμπτώματα πόλεων. Ἀναστήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν καὶ ἔσται συντριμμὸς φοβερὸς ἐπὶ τῆς γῆς θλίψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Τῇ καιρῷ ἐκεῖνῃ φανήσεται πῦρ ἀπηνθρακωμένον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἕως τάχους ἀστραπῆς ἐπισκιάζον πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, πετεινῶν δὲ συνοχαὶ πολλαὶ ἐν τῇ ἀέρι γενήσονται, καὶ ὄφρων πλειόνων ἢ γῆ πληρωθήσεται, δακνόντων τοὺς ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις βιώσαντας καὶ μὴ μετανοήσαντας. Ταῦτα καὶ πάντα ἀρχὴ ὀδυνῶν εἰσιν· ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀποστελεῖ τοὺς ἁγίους ἀγγέλους αὐτοῦ ὁ Κύριος τοὺς τεταγμένους ἐπὶ τῶν ἀνέμων ἐξάγειν αὐτοὺς ἐκ τῶν θησαυρῶν αὐτοῦ, καὶ ἀναφράξωσι τὰς ἀναπνοὰς αὐτῶν τοῦ μὴ ἀναπνεῦσαι ὅπως ἀνετον ἐν ὄλῃ τῇ οἰκουμένῃ, ὥστε γενέσθαι θλίψιν βικίαν, βρασμόν τε καὶ καύσωνα ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς, ὅπως στενοχωρηθέντες βλασφημήσωσιν ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν· τότε πᾶν χλωρὸν τὸ ἐπὶ τῆς γῆς φημί, καὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν δένδρων ξηρανθήσονται¹ καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσονται, καὶ τὸ τρίτον τῶν

πρὸς αὐτοῦ, καὶ πατέρα μετὰ τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς καὶ μονάστριαν μετὰ μοναχοῦ· καὶ ἀναγνώσας βιβλίου ἐλληνικῆς τραπήσεται εἰς ἐλληνισμόν καὶ ἐνθύσει τοὺς ἱερεῖς ὅπλα πολεμικὰ καὶ φεύξονται οἱ μεγαστάνες αὐτόν.

1) Πρὸς. (Ἀποκάλυψ. γ'. 7).

ζώντων τῶν τε κτηνῶν καὶ πετεινῶν καὶ ἑρπετῶν τῶν τιθασσῶν καὶ ἀτιθάσων τελευτήσωσι· γενήσεται δὲ ἡ θάλασσα εἰς αἷμα καὶ εὐθέως τὸ τρίτον μέρος τῶν ἰχθύων τελευτήσεται¹, διότι ὠργίσθη αὐτοῖς ὁ Θεὸς διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ ἀμετανόητον αὐτῶν· μισήσουσι γὰρ ἀλλήλους οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ πολλῆς κακίας αὐτῶν, μὴ βουλόμενοι βλέπειν, ἢ διορθοῦσθαι εἰς τὰ κρεῖττονα καὶ σωτηρίας ἐχόμενα, ἀλλ' ἐν τῇ «πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, καθὼς ὁ Κύριος εἶπεν «φυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν» (Ματθ. κδ'. 12). Τελευτήσαντος δὲ καὶ τούτου τοῦ σκήπτρου, τότε ἔρχεται ὁ ἀπὸ Αἰθιοπίας ἀπὸ τοῦ πρώτου κέρατος, ὃν φασὶ δώδεκα ἔτη κρατήσῃ τῆς βασιλείας τοὺς οἰκίας· οὗτος γὰρ βασιλεύει ἐν εἰρήνῃ, τοὺς ἁγίους οἴκοις τοὺς ὑπὸ τῶν πρὸ αὐτοῦ συμπτωθέντας ἀναστήσει, ἐπιστρέψει τε καὶ τοῖς νήσοις τὸν λαὸν αὐτῶν ἅπαντα, καὶ ὡς ἀγαθὸς ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐνευλογηθήσεται ἐν παντὶ ἔθνει, καὶ ἔσται χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις, ἐν ὄλῃ τῇ κόσμῳ, ἕως οὗ τὸ σκήπτρον τοῦτο παρελεύσεται. Ἐλεύσεται δὲ μετ' αὐτὸν ὁ ἐξ Ἀραβίας², ἐνιαυτῶν ἡμερῶν· καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ, ὃς κέκτηται ἐκ τοῦ τιμίου ξύλου μερίδα, ἀνοίξωσι τὸν θησαυρὸν αὐτῶν καὶ κενοὺς εὗρωσι. Νεύσει γὰρ τοῦ Παντοκράτορος Θεοῦ ἐνωθήσονται τὰ ἅγια τμήματα καὶ γένηται ὀλόκληρος καὶ ἀκέρατος, καθὼς προσηλώθη ἐν αὐτῷ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ δοθήσεται τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ λαβὼν αὐτὸν πορεύσεται ἐν τῇ πόλει Ἰερουσαλήμ³, καὶ γενόμενος ἐν τῇ τόπῳ τοῦ Κρανίου οἰκείαις χερσὶ παραδώσει τὸν τίμιον Σταυρὸν, τὸ τε διάδημα τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κείμενον, ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ σταυροῦ θέμενος, ἀνυψώσας, ἐρεῖ· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, τετέλεστα καὶ πεπληρωται ἡ ψῆφος καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν, ὧν προτεθησάυρικας τῇ βασιλείᾳ Ρωμαίων· δέξαι σου τὸ αἰδιδιμον καὶ θαυμάσιον δόρυ,

1) Αὐτόθ.

2) «Καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ [τοῦ ἀπὸ πενίας Βασιλέως βασιλεύσει ὁ ἐξ Ἀραβίας ἔτη δώδεκα]» (Θεωρία ἁγ. Μεθοδίου).

3) «Καὶ οὗτος προεῖδε τὸν θάνατον αὐτοῦ, καὶ οὗτος πορεύσεται εἰς Ἱερουσόλυμα, καὶ παραδώσει τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τῷ Θεῷ» (αὐτόθ.).

σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τὸ πνεῦμα μου. Καὶ εὐθὺς ἄγγελος Κυρίου¹ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταπτὰς ἄρει τὸν τίμιον σταυρὸν σὺν τῇ διαδήματι, καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ βασιλέως. Τότε παρέρχεται ἡ βασιλεία τῶν Ῥωμαίων τῶν γὰρ χριστιανῶν ἡ βασιλεία ὁ σταυρὸς κεχηρημάτικεν. Μακάριοι εἰσιν οἱ φυγόντες ἐκ τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἀπερχόμενοι ἐν ἐρήμοις, καὶ σπηλαίοις καὶ ὄπαϊς τῆς γῆς.

Μετὰ ταῦτα ἀναστήσονται ἐν τῇ πόλει ἡμῶν τρεῖς νεώτεροι², μωροὶ καὶ ἀναιδεῖς, καὶ ἐξωλέστατοι, καὶ κρατήσουσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῆς βασιλείας ἐν εἰρήνῃ ἡμέρας ἑκατὸν πενήκοντα· ἐν δὲ τῇ μεταξὺ ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας μαχεσθέντες ἀλλήλοις δώσωσι πόλεμον καθ' ἑαυτοὺς ἰσχυρόν³. Ἀπάρας οὖν ὁ πρῶτος εἰσελεύσεται ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἐρεῖ· Θεσσαλονικέων ἡ πόλις, σὺ νικήσεις τοὺς ἐχθρούς σου, καύχημα γὰρ ἁγίων σὺ ὑπάρχεις· καὶ ἠγάσέ σε ὁ Κύριος. Τηνικαῦτα στρατεύσει ὁ λαὸς αὐτοῦ ἀπὸ ἐπταετοῦς καὶ ἀνωτέρω, στρατεύσει δὲ καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μονάζοντας⁴, καὶ ποιήσει αὐτοὺς φορέσαι ἄρματα πολεμικά, καὶ κατασκευάσας πλοῖα μεγάλα πορεύσεται ἐν Ῥώμῃ, καὶ στὰς πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς, ἐρεῖ· χαίροις Ῥώμη τρίρρωμε, ἡ μάχαιρά σου ὄξει, τὰ βέλη σου ἠκονημένα, ἔντιμος εἶ σὺ, κραταιὸς τὴν πίστιν σου κάτεχε, μὴ ἀλλάξης αὐτὴν μέχρι τῆς συντελείας· μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τοῖς οἴκοις σου. Τότε στρατεύσει τὰ ξανθὰ γένη, καὶ ποιήσει ναῦς καὶ ἐκδέξεται τοὺς ἐτέρους αὐτοῦ ἀναμέσον δῆλου καὶ ἀδῆλου. Ὁ δὲ δεῦτερος μείραξ ἐκστρατεύσει καὶ αὐτὸς τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὰς Κυκλάδας τῶν νήσων καὶ στρατεύσει τοὺς ἱερεῖς, καὶ

1) «Καταβήσεται ὁ Μιχαὴλ ὁ ἄρχων καὶ ἄρει τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως καὶ αὐτὸ τὸ ζωποῖόν ἐξὸν τοῦ τιμίου σταυροῦ» (χειρόγρ. ιε'. αἰῶνος). Κατ' ἄλλο χειρόγραφον ἀναληφθήσεται ὁ σταυρὸς εἰς τὸν οὐρανὸν ἅμα τοῦ στέμματος τοῦ βασιλέως, ἦτοι τοῦ Βεστιάξ.

2) Ὁ ἅγιος Μεθόδιος μετ' ἀρκετῶν χειρογράφων ἀντὶ τριῶν τέσσαρες λέγει τὰ βασιλεύουσιν, υἱοὶ ὄντες τοῦ ἐξ Ἀραβίας βασιλέως· «Καὶ ὁ μὲν πρῶτος βασιλεύσει ἐν τῇ Ῥώμῃ, ὁ δεύτερος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὁ τρίτος ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ ὁ τέταρτος ἐν τῇ Ἐπιταλόφῃ».

3) «Οὔτοι ἀλληλομαχίσαντες, στρατοπεδεύουσιν ἐπ' ἀλλήλους».

4) «Καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ μοναχοὺς στρατοπεδεύουσι».

τοὺς μονάζοντας, μανία δεινὴ κατὰ τῶν ἄλλων κινούμενος. Καὶ ἀπάρας ἔλθῃ ἐπ' ὀμφαλὸν τῆς κτίσεως· τινὲς δὲ λέγουσι τὴν Ἀλεξανδρείαν ὀμφαλὸν εἶναι τῆς οἰκουμένης. Ἐκείσε οὖν αὐτὸς εἰσδέξεται τοὺς ἐτέρους αὐτοῦ, μεθ' ὧν ὀφείλει συναΐφαι τὸν πόλεμον. Καὶ τρίτος ἐξελεύσεται καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς πόλεως, καὶ στρατοπεδεύσει Καρίαν, Φρυγίαν, Ἀσίαν, τὴν Ἀρμενίαν, Γαλατίαν τε καὶ Ἀραβίαν· καὶ ἐν Συλαίῳ γενόμενος, τότε ἐρεῖ πρὸς αὐτὸ· Σύλαιοι ἐπικέκλησαι, ἀλλ' οὐ συλλυθῆσαι οὐδὲ παραληφθῆσαι παρ' οὐδενὸς τῶν πολεμούντων σε. Ταῦτα εἰρηκῶς ἀπάρας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἐν λαῷ ἀσυνθέτῳ γενήσεται.

Μετὰ οὖν τὸ συναχθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατέναντι ἀλλήλων, συγκρουσμοῦ γεγονότος μεληθὲν ἀλλήλους κατακόψουσι ὥσπερ ἐν μακέλλῳ τὰ πρόβατα· καὶ ἀποκτανθήσονται οἱ τρεῖς βασιλεῖς μετὰ τοῦ πλήθους παντός¹, καὶ ἐκχυθήσεται τὸ αἷμα αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς πλημμύρα βροχῆς ὕδατος, ὥστε μὴ καταληφθῆναι τινα ἐξ αὐτῶν. Τότε συγκραθήσεται ἡ θάλασσα ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτῶν σημεῖοις δώδεκα, καὶ ἔσονται πᾶσαι αἱ γυναῖκες χῆραι· ἑπτὰ γὰρ γυναῖκες ζητήσουσιν ἓνα ἄνδρα καὶ οὐχ εὐρήσουσι, μέχρις ὅτε ἐξ ἀλλοδαπῆς γῆς ἀκούσαντες ἤξουσιν, οἱ καὶ ληφθέντες ἀνήλικοι· ἀνδρυνθέντες δέ, ἔσονται· ὡς χοῖροι ἀπὸ πολλῆς ἀσωτίας μὴ αισθανόμενοι. Τότε δὲ μακάριοι καὶ τρισμακάριοι οἱ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, ἐπειδὴ τὰ δημοσίως γενόμενα δεῖνὰ οὐ θεάσονται, ἀλλ' ἔσονται ἰδίως ἐκδεχόμενοι τὴν μετὰ τοῦ ἀντιχριστοῦ μάχην καὶ πόλεμον· οἱ ἡδύτατοι ἄρνες, οἱ μέλλοντες διὰ Χριστὸν θύεσθαι ὑπὸ τοῦ πονηροῦ Δάν, λέγω δὴ τοῦ παμπονήρου διαδόλου ἦτοι τοῦ ἀντιχριστοῦ. Τότε διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐν τῇ καιρῷ ἐκείνῳ ἄνδρα αἰδέσιμον, ἀλλὰ πάντας τῆς ἀπωλείας, ἀναστήσεται γύναιον πονηρὸν καὶ αἰσχροτάτον² ἀπὸ τοῦ Πόντου, καὶ βασιλεύσει ἐν τῇ

1) «Οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν σωθήσεται».

2) Ἐν χειρογράφῳ ιε'. αἰῶνος τὰ ἐξῆς ἀπαντῶνται· «Καὶ μετὰ ταῦτα ἀναστήσεται βασίλισσα ὄνομα Πειρία ἐκ πόλεως Κόθωνος, κοντοσιδῆς δασεῖα, ἐκείνη θέλει μιάνῃ καὶ τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ καταστρέφει· σμίξει γὰρ υἱὸν μετὰ μητρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα μετὰ πατρὸς καὶ ἀδελφὸν μετὰ ἀδελφῆς. Καὶ πάσῃ τῇ συγγενεῖα προσάφῃται, καὶ πολλοὺς ἀπώλεσι μετὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς, καὶ ἀναστήσεται σπέρ-

βασιλίδι τῶν πόλεων· αὕτη δὲ γενήσεται βακχεύτρια, μάγισσα, καὶ φαρμακός, καὶ ἀπαξαπλῶς τοῦ διαβόλου θυγάτηρ. Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις αὐτῆς ἔσονται ἐπιβουλαὶ καὶ σφαγαὶ κατὰ τὰς ρύμας τῆς πόλεως· ἀποκτενεῖ γὰρ ἕκαστος, εἰ δυνάμει ἔχει, τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ υἱὸς πατέρα, καὶ πατὴρ υἱόν, μήτηρ θυγατέρα, καὶ θυγάτηρ μητρί, ἀδελφοὶ ἐπαναστήσονται ἀλλήλοις καὶ κατασφάξουσι, καὶ ἔσται κακία πολλή, καὶ μῖσος ἐν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ φόνοι ἀναρίθμητοι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἐν δὲ τῇ ἀγίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἔνδοθεν ἔσονται ἀσέλγειαί, μοιχεῖαι ἀσωτεῖαι, αἰμομιξῖαι, κιθάραι τε καὶ ὀρχήσεις, χλευασμοὶ τε καὶ παίγνια, ἅπερ ἄνθρωπος οὔτε εἶδεν οὔτε ἤκουσεν. Καὶ γὰρ ἡ βασίλισ ἐκείνη ἢ ἀκάθαρτος, θεὰν ἑαυτὴν ὀνομάζουσα καὶ Θεῶν μαχομένη, κόπρῳ μιανεῖ τὰ ἅγια θυσιαστήρια¹, καὶ πλυνεῖ τὸ σῶμα αὐτῆς ὕδατι καὶ μολύνει πάντα τὸν λαόν, καὶ ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνυθρίσει τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ ἀρπάσει τὰ σκεύη τὰ τίμια ἀπὸ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν, τοὺς τε τιμίους σταυροὺς καὶ τὰς σεβασμίας εἰκόνας, τὰ τε Εὐαγγέλια καὶ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ πᾶσαν βίβλον ἱερὰν συναθροίσει ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ποιήσασα σωρὸν μέγαν καὶ βαλοῦσα πῦρ καταφλέξει πάντα, καὶ τὰς Ἐκκλησίας καταστρέφει μέχρις ἐδάφους· ζητήσῃ καὶ λείψανα ἁγίων τοῦ κατακαῦσαι αὐτὰ καὶ οὐχ εὐρήσει· ὁ γὰρ Θεὸς ἀοράτῳ δυνάμει ἀπὸ τῆσδε τῆς πόλεως μεταγάγει αὐτά. Τότε ἡ τάλαινα τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καταστρέφει τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ τὸν τόπον τοῦ ναοῦ μίανασα σταθεῖσα κατὰ ἀνατολὰς φρυαττομένη, ἔρει πρὸς τὸν Ὑψιστον· μὴ κατώκησα, ὡ λεγόμενε Θεέ, ἀπολειψαί σου τὸ μνημόσυνον ἀπὸ τῆς γῆς· ἴδε τί σοι ἐποίησα καὶ ἔκαμον, καὶ οὐκ ἠδυνήθης κἂν τριχὸς μου ἐφάψασθαι· μείνόν μοι μικρόν, καὶ ἐάν εἴμι ἐνταῦθα καὶ τὸ στερέωμα χαλῶ, καὶ δεῖξω σοι τίς ὁ ἐν Θεοῖς δυνατώτερος

μα τοῦ ἄλλοτριου, καὶ καταβάν πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀναλώσει αὐτοὺς διὰ τὴν παρανομίαν αὐτῆς.

1) «Καὶ αὕτη μιανεῖ τὰ ἅγια τοῦ Θεοῦ θυσιαστήρια (Θεωρ. ἀγ. Μεθοδίου).

φημί καὶ Θεαῖς¹. Ταῦτα λαλήσει ἢ γάγγραινα, ἢ καὶ πλείονα, καὶ δράσει χεῖρονα εἰς ὕψος ἀποπτύουσα καὶ λίθους πέμπουσα· ἔω γὰρ λέγειν αὐτῆς τὰ δεινότερα. Ἐν γὰρ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ κλινεῖ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ τὸ τόξον αὐτοῦ, καὶ τὸν θυμὸν αὐτοῦ, καὶ φοβερὰ δυνάμει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἔκτειναι τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν μεγάλην πόλιν ταύτην· καὶ δράξεται αὐτῆς ἐν ἰσχύϊ, καὶ τῷ δρεπάνῳ τῆς δυνάμει αὐτοῦ ὑποτεμεῖ τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῆς πόλεως ταύτης, καὶ ἔρει τοῖς ὕδασι τῆς ἀβύσσου τοῦ καταπιεῖν αὐτήν, ἅπερ φοβερῶς ὑπακούσαντα ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν τάχει σφοδρῶ καὶ ἤχῳ φοβερωτάτῳ ἀναβλύσουσι, καὶ τὸ ὑποκάτω αὐτῆς ἀνασπάσει ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐπάρει αὐτὸ εἰς ὕψος ὡς μύλον γυροβολούμενον, φρίκη πολλῇ ὥστε θρηγεῖν καὶ ὀδύρεσθαι, κρᾶζειν τε οὐαὶ τοῖς ἐν μέσῳ τῆς πόλεως. Οὕτως οὖν κατενεχθείσης αὐτῆς ἐν τῇ ἀβύσσῳ τὰ ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν ἀναβλύσαντα ὕδατα σφοδρῶς κατακλύσαντα καὶ κατακαλύψαντα αὐτήν τῷ φοβερῷ καὶ ἀχανεῖ πελάγει τῆς ἀβύσσου παραπέμφουσιν. Οὕτως οὖν, ὦ τέκνον μου Ἐπιφάνιε, ἢ πόλις ἡμῶν συντελεσθήσεται· καὶ ἅπερ δέ σοι εἶρημα ὀπισθεν ὅτι μέλλουσι συμβαίνειν τῷ κόσμῳ δεινά, ἐκεῖνά εἰσιν, ἅπερ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔφησεν ἀρχὴν ὀδίνων.

Μετὰ δὲ τὴν παρέλευσιν τῆς πόλεως ταύτης, τὰ τῆς συντελείας συνίσταται. Φασὶ δὲ τινες ὅτι μετὰ τὸν ἀφανισμόν τῆς πόλεως καὶ τὸ πλήρωμα τῆς τῶν ἐθνῶν βασιλείας, μέλλουσι τὰ σκήπτρα Ἰσραὴλ ἐξανίστασθαι, πρὸς τὸ βασιλεῦσαι τὸν ὑπόλοιπον καιρὸν εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος, φέροντες εἰς μαρτυρίαν τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡσαίου εἰρημένον· Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, φησὶν, ἄρει Κύριος ὁ Θεὸς σημεῖον ἐν τῇ συμπληρώσει τῶν ἐθνῶν ἐπὶ πάντα τὰ πρόβατα Ἰουδα, τὰ διεσκορπισμένα ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ συνάξει τὸν ἀπεωσμένον Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει Ἱερουσαλήμ· Καὶ ἔσται τῷ Ἰσραὴλ ὡς τῇ ἡμέρᾳ, ἢ ἐξῆλθεν ἐκ γῆς Αἰγύπτου, (Ἡσαΐας ια', 12, 16) καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ τὸ ὑ-

1) «Καὶ αὕτη σταθεῖσα ἐν μέσῳ τῆς Ἐπιτάφου, κηρύξει φωνῇ μεγάλῃ λέγουσα· τίς Θεὸς πλὴν ἐμοῦ; καὶ τίς ὁ ἀντιστάμενος τῇ ἐμῇ βασιλείᾳ; καὶ εὐθὺς σιγήσεται ἢ Ἐπαλόφορος, καὶ καταποντισθήσεται σὺμφυχος ἐν βυθῷ ἀπωλείας».

πὸ τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον· «Ὅταν, φησί, τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν ἤξη, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται» (Ρωμ. ια'. 26). Καὶ οὗτοι μὲν οὕτω λέγουσι καὶ ἰσοφουοῦσιν, Ἰππόλυτος δὲ ὁ μάρτυς ἔφησεν¹, ὅτι τῇ ἐπιδημίᾳ τοῦ ἀντιχρίστου πρώτοι Ἰουδαῖοι πλανηθήσονται· καὶ ὁ Χριστὸς δὲ προμαρτυράμενος ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι, «Ἐγὼ, φησὶν, ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου καὶ οὐ λαμβάνετε με, ἄλλος ἐλεύσεται ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι καὶ ἐκεῖνον λήψετε καὶ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε» (Ἰωάν. ε'. 43). Ὅτι μὲν οὖν συνάξει αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὰ αὐτοῦ αὐτοῖς ἀποδώσεται, εὐδηλον² ὅπως τοῦ διασκορπισμοῦ τὴν ἐπ' ἀπωλεία πρόφασιν ἐν τῷ τέως ὑπ' αὐτῶν ἐκκόψηται· ἔμελλον γὰρ λέγειν ἐν τῇ κρίσει ὅτι οὐ συνήγαγες ἡμᾶς εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὰ ἡμῶν ἀποκατέστησας, πάλαι ἂν ἐπιστεῦσαμεν τῷ Χριστῷ, τὴν ἀφορμὴν τοῦ φθόνου ἐξεώσαντος τοῦ ἔνεκεν προτιμηθῆναι τὰ ἔθνη ὑπὲρ ἡμᾶς. Νῦν δὲ συναχθέντες, καὶ τὰ αὐτῶν ἀπολαθόντες, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἀπιστίᾳ μείναντες, πῶς σωθήσονται; εὐθέως τοῦ ἀντιχρίστου ἐξερχόμενου, ᾧ καὶ πιστεῦειν κατὰ τὴν φωνὴν φωνῆν Θεοῦ μέλλουσι· Θεὸς γὰρ οὐ ψεύδεται, ὁ μονογενὴς ὁ εἰπὼν· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ» (Ἰωάν. ιδ'. 6). Τέως δὲ ἐν τῷ συναχθῆναι αὐτούς, ἐν πρώτοις τῆς ἀπολογίας αὐτοῦ ταύτης ἀποστερήσει· καὶ γὰρ ὁ Παῦλος αὐτοὺς σωθή-

1) «Ἐξαιρέτως . . . τὸ τῶν Ἰουδαίων γένος, νομίζοντες ὅτι βασιλεῖα αὐτῶν θεάσονται ἐν τῇ ταύτῃ ἀρχῇ, καὶ προσελθόντες αὐτῷ λέξουσι· πάντες σοι πεποιθήμεθα καὶ σὲ γνωρίζομεν δίκαιον ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· πάντες διὰ σοῦ σωθῆναι ἐλπίζομεν, καὶ διὰ τοῦ στόματός σου ἐλάβομεν κρίσιν δίκαιαν καὶ ἀδωροδότητον. (Πατρολ. τόμ. 10 σελ. 928 περὶ συντελ. τοῦ κόσμου. Ὁ δὲ Μεθόδιος προσθέτει· ἀφοῦ ὁ ἀντίχριστος ἀναγορευθῆ βασιλεὺς, «ἀγαπήσει πρώτον τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὸν κατεστραμμένον ναὸν ἀνοικοδομήσει·» μεθ' οὗ καὶ ὁ ἅγιος Ἰππόλυτος συμφωνεῖ· «Τὸ τῶν Ἑβραίων γένος ἀγαπηθήσεται ὑπὲρ πάντας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ τυράννου . . . καὶ μετὰ ταῦτα ποιήσει τὸν ναὸν τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀναστήσει αὐτὸν ἐν τάχει καὶ ἀποδώσει αὐτὸν τοῖς Ἰουδαίοις» (ἐνθ' ἀνωτ.).

2) Εἰσελεύσεται ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας (ὁ ἀντίχριστος) εἰς Ἱερουσόλυμα καὶ καθήσει εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου Ἰσα τῷ Θεῷ, ἄνθρωπος ὑπάρχων σάρκινος, ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς, ἐκ μήτρας γυναικὸς, ἐκ φυλῆς ὑπάρχων τοῦ Δάν, καὶ ἀνοικοδομήσει τὸν ναὸν τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀποκαταστήσει αὐτοὺς ἐν αὐτῷ καὶ βασιλεύσει ἐπ' αὐτούς. (χειρόγραφον ιε'. αἰῶνος).

σεσθαι εἴρηκεν οὐκ ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως, ἀλλ' ἀντὶ τῆς τοσούτων ἐτῶν παρατάσεως, καὶ τῆς ἐπ' ἀλλοτρίας περιπλανήσεως, καὶ τοῦ ὄνειδισμοῦ τῶν ἐθνῶν, καὶ τῆς ἀφάτου αἰσχύνης, ὅτι ἐν τοσαύτῃ, φησὶν, ἀνάγκῃ, καὶ ἐν τοσοῦτῃ χλευασμῷ τοσαῦτα ἔτη ὑπὸ τῶν ἐθνῶν κωμωδούμενο, σωθήσονται τῆς δουλείας καὶ τοῦ ζυγοῦ, ὡς συναχθέντες εἰς τὰ ἴδια· οὐ μέντοι, ὡς προείπον, τῆς αἰωνίου κολάσεως ρυσθήσονται· οὗς γὰρ ἡ θλίψις οὐκ ἔπεισε πιστεῦσαι τῷ ζωοποιῷ καὶ μονογενεῖ Ἰῶ τοῦ Θεοῦ, πῶς πείσει αὐτοὺς ἡ νομιζομένη χάρις; καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἐπιφάνιος εἶπεν ἄφες πάτερ, πνευματικέ, περὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, τοῦτο δέ μοι ἀνάγγειλον, οἵτινες λέγουσι, μὴ συμποντίξασθαι μετὰ τῆς πόλεως τὴν τοῦ Θεοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἀοράτῃ δυνάμει κρεμασθῆναι αὐτὴν ἐπὶ τοῦ ἀέρος. Ὁ δίκαιος ἔφη· τί λέγεις, ὦ τέκνον; πάσης τῆς πόλεως βυθιζομένης πῶς περισωθήσεται αὕτη; ἢ τίς ἐστιν ὁ εἰσερχόμενος ἐν αὐτῇ χάριν προσκυνήσεως; μὴ ὁ Θεὸς ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ; οὐ μὲν οὖν, ὦ τέκνον, ψευδὴς ἐστὶν ὁ λόγος οὗτος· μόνος δὲ μενεῖ ὁ ἐν τῷ φόρῳ στυλός,¹ καθότι κέκτηται τοὺς τιμίους ἦλους, αὐτὸς γὰρ μόνος μενεῖ καὶ σωθήσεται, ὥστε παραγενόμενα τὰ πλοῖα ἐν τούτῳ τοὺς σχοίνους αὐτῶν δήσαντα, κλαύσουσι καὶ θρηγήσουσι τὴν Βαβυλῶνα ταύτην τὴν ἐπτάλοφον, λέγοντες· οὐαὶ ἡμῖν, ὅτι ἡ πόλις ὑμῶν ἡ μεγάλη καὶ ἀρχαία βεβύθισται, ἐν ἣ εἰσιόντες καὶ τὰς πραγματείας ποιοῦντες, ἐπλουτοῦμεν καλῶς ἐμπορευόμενοι. Ἔσται καὶ τὸ πένθος αὐτῆς ἡμερῶν τεσσαράκοντα, καὶ ἀπὸ τῆς θλίψεως τῶν ἡμερῶν ἐκείνων δοθήσεται τὸ βασίλειον καὶ τὸ κράτος τῇ πρεσβυτέρῃ Ρώμῃ,² ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ Συλαίῳ καὶ ἐν τῇ Θεσσαλονικῇ ὑποτασσόμενα τῷ ἐν τῇ Ρώμῃ βασιλεύοντι, πρὸς τὰ τέλη ἤδη τοῦ κόσμου ἐγγίσαντος καὶ λοιπὸν ἄτονα τὰ πράγματα γενήσονται καὶ δευδ-

3) «Μόνος ὁ ξηρόλοφος ἔσται φαινόμενος, καὶ τὰ διαβαίνοντα πλοῖα μέλλουσι θρηγεῖν τὴν Ἐπτάλοφον».

2) «Μετὰ τὸν καταποντισμὸν τῆς Ἐπτάλοφου λέγει ὁ Μεθόδιος· «Καὶ οὕτως βασιλεύσει ἐν Θεσσαλονικῇ ἕτερος ἐπὶ χρόνου μικροῦ· εἴτα καταποντισθήσεται καὶ ἡ Σμύρνη καὶ ἡ Κύπρος ἀπὸ ἀνεμοστροβύλου θαλάσσης καὶ τότε βασιλεύσει ὁ ἀντίχριστος».

τερα καὶ ὀλέθρια. Ἐν ἐκείνῳ γὰρ τῷ καιρῷ ἀποφράζει Κύριος ὁ Θεὸς τὰς πύλας τὰς ἐν Ἰνδαλίᾳ (ἐν ἄλ. Ἰνδίᾳ), ἃς ἐκλείσειν Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς,¹ καὶ ἐξελεύσονται οἱ ἑβδομήκοντα δύο βασιλεῖς² μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτῶν, τὰ λεγόμενα ρυπαρὰ ἔθνη, τὰ βδελυρώτατα πάσης συγγασίας καὶ δυσωδίας, καὶ διασκορπισθήσονται ἐν ταῖς χώραις ταῖς ὑπ' οὐρανόν, σάρκας ζώοντων ἀνθρώπων ἐσθίοντες καὶ τὸ αἷμα πίνοντες, κύνας καὶ μυῖας καὶ βατράχους νεμόμενοι καὶ πᾶσαν ρυπαρίαν. Οὐαὶ δὲ τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ ἐν ἣ πορεύονται ἀπὸ προσώπου αὐτῶν τὰς μὲν οὖν ἡμέρας ἐκείνας, μὴ ἔστω χριστιανὸς Κύριε, εἰ δυνατόν ἦν· ἀλλ' οἶδα ὅτι ἔσονται. Τότε αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι σκοτισθήσονται

1) Περὶ τῶν πυλῶν τούτων τὰ ἐξῆς ἀναφέρονται ἐν χειρογράφῳ ιε'. αἰῶνος «Μετὰ τὸ νικῆσαι Δαρεῖον τὸν Μῆδον ὁ Ἀλέξανδρος κατήλθεν ἕως τῆς θαλάσσης τῆς καλουμένης Ἠλίου χώρας, ἔνθα ἑώρακεν ἀκάθαρτα ἔθνη καὶ δυσειδῆ, ἃ ἦσαν ἐκ τῶν υἱῶν Ἰάφεθ, ὧν τὴν ἀκαθαρσίαν θεασάμενος, ἤσθιον γὰρ πᾶν ἀκάθαρτον ἔδεσμα, καὶ ἐτέρων ζῴων μυσαρῶν, κώνωπας, μυῖας, κάττας, ὄφεις, νεκρῶν σάρκας, ἀμβλώματα, ἐκτρόματα, ἔμβρυα ὀσπυ τελείως ἀπαρισθέντα, πᾶν εἶδος θηρίων ἀκαθάρτων· τοὺς νεκροὺς οὐκ ἔθαπτον, ἀλλὰ τοὺς πλείονας ἤσθιον, . . . θεωρήσας δὲ τὰ ἐναγῶς γενόμενα καὶ δεδοικῶς μήπως πλατυνθῶσιν ἐν τῇ γῇ καὶ μάνωσιν αὐτῶν ἐκ τῶν μιαρῶν αὐτῶν ἐπιτηθειμάτων, ἐδείθη τοῦ Κυρίου ἐκτενωθεῖς, καὶ συνήγαγεν ἅπαντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα, καὶ ἀπλῶς εἶπεν πᾶσας τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἕως τῆς ἑώας γῆς καὶ κατεδίωξεν αὐτοὺς ἕως οὗ εἰσῆλθον ἐν τοῖς πέρασιν τοῦ βορρᾶ καὶ οὐκ ἔστιν εἰσοδος ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν, καὶ ἐπήκουσεν ὁ Θεὸς αὐτοῦ τῆς δεήσεως, καὶ προσέταξε Κύριος ὁ Θεὸς δύο ὄρεσιν ἐν οἷς ἔστι προσηγορία μαζοῖ τοῦ βορρᾶ καὶ ἐπλήσισαν ἀλλήλους ἄχρι πηγῶν ιε'. καὶ κατεσκευάσεν πύλας χαλκᾶς καὶ ἐπέχρισεν αὐτὰς ἀσυγκρίτον ὕαλον, καὶ εἰ δύνανται ἀνοῖξαι αὐτὰς, μὴ δύνανται διαλῦσαι αὐτὰς . . . Ταῦτα τοῖνον τὰ ἐναγῆ καὶ μυσάρᾳ καὶ κίθρα καὶ ἔθνη, πᾶσαις ταῖς μαγικαῖς κάκοτεχνίαις κέχρηται καὶ τῇ μισοθῆφ γοητείᾳ, ἀλλὰ κατήγγησε αὐτὰς ἢ τοῦ ἀσυγκρίτου φύσις. Οὐκ ἠδυνήθησαν δὲ οὔτε διὰ πυρὸς οὔτε διὰ σιδήρου, εἴτε δι' οἰαομένης ἐπινοίας ἀνοῖξαι τὰς πύλας καὶ ἀποδρᾶσαι». Ἐξελεύσονται δὲ ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς.

2) Ἄντι ἑβδομήκοντα δύο βασιλεῖς, εὐρομεν εἰς 5 χειρογράφοις κβ'. , οἵτινες συνταυτίζονται πρὸς τὸν Γῶγ καὶ Μαγῶγ τῆς Ἀποκαλύψεως (κ'. 3) « Ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς, καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος ἐξελεύσεται Ἰγῶγ καὶ Μαγῶγ εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσμαήλ, οἱ εἰσὶν ἔθνη καὶ βασιλεῖς, καὶ ἐξελεύσονται αἱ ἀποκεκλεισμένοι γλώσσαι κβ'. Ἀνοῖξαι, Ἀνίγ, Ἀχενάξ, Διφάρ, Φωτιναῖοι, Λέβιοι (ἄλ. Ἀλβιανοί). Εἵβιοι, Φαριζαῖοι, Δελισμοί, Ζαρμάται, Θλιβαῖοι, Ζαρματιανοί (ἄλ. Ζαγαμιανοί), Κανόνιοι, Ἀσαρμάσται, Γαρμιάδα, Κουνοκέφαλοι, Θάρβιοι, Ἄλανας, Φισολονίκιοι, Ἀρήναιοι, Ἀσαρτάνιοι καὶ Μαγῶθ'· οὗτοι οἱ κβ'. βασιλεῖς καθεστήσασιν ἔνδον τῶν Κασπίων πυλῶν, ἃς κατεσκευάσεν Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς. Καὶ ὅτε ἐξελεύσονται ἡγγικεν ἢ συντέλεια καὶ οὐκ ἔσται μῆκος χρόνων ».

Ἄπο τὴν 176 σελίδα ἐγένετο ἄλλα ἐκ παραδρομῆς εἰς τὴν 179 χωρὶς ἢ συνέχεια τοῦ κειμένου νὰ διακόπτεται.

σματοὶ χρῆσονται. οὐ καὶ . . .
κοιλιάδας τῶν νήσων πενήσει γὰρ Ἀσία τὰς νήσους, οὐ γὰρ πορεύσονται ἐν αὐτῇ οἱ λαοί, ἀλλ' ἔσονται πενθοῦντες ἡμέρας ρν'. = ἑκατὸν πενήτηντα, (ἐν ἄλ. ἑξακοσίας ἐξήκοντα).

Τότε ἐγερεθήσεται ὁ σατανᾶς, ὁ ἀντίχριστος φημί, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Δάν, οὐ μέντοι ἰδίᾳ θελήσει γενόμενος ἄνθρωπος, ἀλλ' εὐρεθήσεται ἕνεκεν αὐτοῦ σκευὸς αἰσχροὺν καὶ ρυπαρῶν, ἔπος πληρωθῆ ἐν αὐτῷ τὰ τῶν προφητῶν² καὶ ἀπολυθήσεται ἐκ τῶν τοῦ ἄδου δεσμῶν, ἐν οἷς αὐτὸν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐκείσε γενόμενος ἔδθησε, καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὸ σκευὸς τὸ αἰσχροτάτον καὶ βδελυτώτατον³. Καὶ ἀνδρινθέντος αὐτοῦ ἐν ἡλικίᾳ τελείᾳ, καὶ βασιλεύσαντος, τότε ἄρξεται τὴν πλάνην αὐτοῦ ἐπισπείρειν, καθὰ φησὶ περὶ αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος· τότε γὰρ, φησὶ, ἐγείρει πόλεμον⁴ ἐπὶ τὰς κοιλιάδας (ἐν ἄλ. Κυκλάδας) τῶν νήσων, γῆσοι δὲ εἰσι, ὡς Ἡσαΐας φησὶν, αἱ ἐξ ἔθνων ἐκκλησίαι. Παραγένηται δὲ τότε Ἐνώχ⁵ ὁ πρὸ τοῦ νόμου, καὶ Ἡλίας ὁ ἐν

1) Ἦτοι χύτρας.

2) «Γεννηθήτω Δάν ὄφεις ἐφ' ἑδοῦ καθήμενος, δάκνων πτέρναν ἵππου» (Γενσ. μθ'. 17)· «Δάν κρινεῖ τὸν ἑαυτοῦ λαόν, ὡσεὶ καὶ μίαν φυλὴν ἐν Ἰσραήλ» (αὐτόθι 16). Ἐκ Δάν ἀκουσόμεθα δξύτητος ἵππων αὐτοῦ, ἀπὸ φωνῆς χρεμετισμοῦ ἵππασίας ἵππων ἐσεῖσθη πᾶσα ἡ γῆ καὶ ἦξει καὶ καταφάγεται αὐτὴν καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, πόλιν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ» (Ἰερμ. η'. 16. «Δάν σκύμνος λέοντος καὶ ἐκπηθήσεται ἐκ τοῦ Βασάν» (Δευτερ. λδ'. 22).

3) «Μέλλει γεννηθῆναι ἐξ Ἑβραίων, ἐκ φυλῆς Δάν, ἐκ μιαρᾶς παρθένου (θεωρ. Μεθοδ.) οὐαὶ σοὶ χώρα Ζήν, διότι ἐγεννήθη (ὁ ἀντίχριστός) ἐν σοὶ, καὶ σὺ Βηθσαϊδᾶ ἔτι ἀνετρέφῃ ἐν σοὶ, καὶ σὺ Καπερναοὺμ ὅτι βασιλεύσει ἐν σοὶ (χειρογράφον ιε' αἰῶνος).

4) «Ἐπειτα ἀνυφόμενος εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν παρατάξει πόλεμον καὶ τρεῖς βασιλεῖς μεγάλους πατάξει ἐν θυμῷ, Αἰγυπτίων, Λιβύων καὶ Αἰθιοπῶν» (ἄριστος Ἰππόλ. ἐνθ' ἀνωτ.) Τὸ δὲ ἄρηγμα αὐτοῦ πρῶτον ἔσται ἐπὶ Τύρον καὶ Βηρυτόν, καὶ τὴν περίεχ χώραν. Ταύτας γὰρ πρῶτον τὰς πόλεις ἐκπορθήσας, ταῖς ἐτέραις φόβον ἐγγενήσει» (τοῦ αὐτοῦ ἀπόδειξις περὶ Χριστοῦ καὶ ἀντιχριστοῦ σελ. 772).

5) «Πληθυνομένης οὖν τῆς θλίψεως τῶν ἡμερῶν ἐκεῖνων ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τῆς

τερα καὶ ὁλ
ὁ Θεὸς τὰς
Ἀλέξανδρος
ἑβδομήκοντο
ρυπαρὰ ἔθνη

καὶ διασκορπισθήσονται ἐν ταῖς χώραις ταῖς ὑπ' οὐρανόν, σάρκας ζώοντων ἀνθρώπων ἐσθίοντες καὶ τὸ αἷμα πίνοντες, κύνας καὶ μύλας καὶ βατράχους νεμόμενοι καὶ πᾶσαν ρυπαρίαν. Οὐαὶ δὲ τῇ οἰκουμένη πάσῃ ἐν ἣ πορεύονται ἀπὸ προσώπου αὐτῶν· τὰς μὲν οὖν ἡμέρας ἐκεῖνας, μὴ ἔστω χριστιανὸς Κύριε, εἰ δυνατόν ἦν· ἀλλ' οἶδα ὅτι ἔσονται. Τότε αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι σκοτισθήσονται

1) Περὶ τῶν πυλῶν τούτων τὰ ἐξῆς ἀναφέρονται ἐν χειρογράφῳ ιε'. αἰῶνος «Μετὰ τὸ νικῆσαι Δαρεῖον τὸν Μῆδον ὁ Ἀλέξανδρος κατέβηκεν ἕως τῆς θαλάσσης τῆς καλουμένης Ἠλίου χώρας, ἐνθα ἐώρακεν ἀκάθαρτα ἔθνη καὶ θυσειδῆ, ἃ ἦσαν ἐκ τῶν υἱῶν Ἰάφεθ, ὧν τὴν ἀκαθαρσίαν θεασάμενος, ἤσθιον γὰρ πᾶν ἀκάθαρτον ἔδωκεν, καὶ ἐτέρων ζῴων μυσαρῶν, κώνωπας, μυῖας, κάττας, ὄφεις, νεκρῶν σάρκας, ἀμβλώματα, ἐκτρώματα, ἐμβρυα ὀσπια τελεῖως ἀπαρισθέντα, πᾶν εἶδος θηρίων ἀκαθάρτων· τοὺς νεκροὺς οὐκ ἔθαπτον, ἀλλὰ τοὺς πλείονας ἤσθιον, . . . θεωρήσας δὲ τὰ ἐναγῶς γινόμενα καὶ δεδοικῶς μήπως πλατυνθῶσιν ἐν τῇ γῇ καὶ μῖανωσιν αὐτὴν ἐκ τῶν μιαρῶν αὐτῶν ἐπιτηθειμάτων, ἐδείθη τοῦ Κυρίου ἐκτενωθεῖς, καὶ συνήγαγεν ἅπαντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα, καὶ ἀπλῶς εἶπε ἰσχυρῶς τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἕως τῆς ἐώας γῆς καὶ κατεδίωξεν αὐτοὺς ἕως οὗ εἰσῆλθον ἐν τοῖς πέρασιν τοῦ βορρᾶ καὶ οὐκ ἔστιν εἰσοδος ἀπὸ ἀνατολῶν ἕως δυσμῶν, καὶ ἐπήκουσεν ὁ Θεὸς αὐτοῦ τῆς δεήσεως, καὶ προσέταξε Κύριος ὁ Θεὸς δύο ὄρεσιν ἐν οἷς ἔστι προσηγορία μαζοῖ τοῦ βορρᾶ καὶ ἐπληροῦσαν ἀλλήλους ἄχρι πηγῶν ιε'. καὶ κατεσκευάσθη πύλας χαλκᾶς καὶ ἐπέχρισεν αὐτὰς ἀσύγκριτον ὑαλον, καὶ εἰ δύνανται ἀνοῖξαι σιδήρῳ, μὴ δύνανται διαλῦσαι αὐτὰς . . . Ταῦτα τοῖνον τὰ ἐναγῆ καὶ μυσάρᾳ καὶ κίθρηλα ἔθνη, πάσαις ταῖς μαγικαῖς κάκοτεχνίαις κέχρηται καὶ τῇ μισοθέῳ γοητείᾳ, ἀλλὰ κατήγγησε αὐτὰς ἢ τοῦ ἀσυγκρίτου φύσις. Οὐκ ἠδυνήθησαν δὲ οὔτε διὰ πυρὸς οὔτε διὰ σιδήρου, εἴτε δι' οἰαομένης ἐπινοίας ἀνοῖξαι τὰς πύλας καὶ ἀποδρᾶσαι». Ἐξελεύσονται δὲ ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς.

2) Ἀντὶ ἑβδομήκοντα δύο βασιλεῖς, εὐρομεν εἰς 5 χειρογράφα κβ'. , οἵτινες συντατίζονται πρὸς τὸν Γῶν καὶ Μαγῶν τῆς Ἀποκαλύψεως (κ'. 3) « Ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς, καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος ἐξελεύσεται Ἰῶν καὶ Μαγῶν εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραὴλ, οἳ εἰσὶν ἔθνη καὶ βασιλεῖς, καὶ ἐξελεύσονται αἱ ἀποκεκλεισμένα γλῶσσαι κβ'. Ἀνοίξαι, Ἀνίξαι, Ἀχενάξαι, Διφάρ, Φωτιναῖοι, Λέβιοι (ἄλ. Ἀλβιανοί), Εβῆνοι, Φαριζαῖοι, Δελκισμοί, Ζαρμῆται, Θλιβατοί, Ζαρματιανοί (ἄλ. Ζαγαριανοί), Χανῶνιοι, Ἀσαρμάσται, Γαρμῆδα, Κουνοκέφαλοι, Θάρβιοι, Ἀλανες, Φισολονίκοι, Ἀρήναιοι, Ἀσαρτάνιοι καὶ Μαγῶν· οὗτοι οἱ κβ'. βασιλεῖς καθεστήσαν ἐνδον τῶν Κασιῶν πυλῶν, ἃς κατεσκευάσεν Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς. Καὶ ὅτε ἐξελεύσονται ἡγγικεν ἢ συντέλεια καὶ οὐκ ἔσται μῆκος χρόνων ».

δίκην θρηνοῦσαι ἐν τῇ ἀέρι διὰ τὸ μῖσος, ὑπερ τὰ ἐδελυρὰ ἐργάζονται ἔθνη· ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς βλέποντες τὰ βδελύγματα ἐπὶ τῆς γῆς ἀμιλλώμενα· φάγονται γὰρ καὶ τὸν χοῦν τῆς γῆς καὶ τὰ θυσιαστήρια κύθρους¹ οἰκῶν ἐργάσσονται, τὰ τίμια καὶ ἄγρια σκευὴ ἐν μιάσματι χρῆσονται. Οἱ κατοικοῦντες τὴν Ἀσίαν φευγέτωσαν εἰς τὰς κοιλάδας τῶν νήσων· πενήσει γὰρ Ἀσία τὰς νήσους, οὐ γὰρ πορεύσονται ἐν αὐτῇ οἱ λαοί, ἀλλ' ἔσονται πενθοῦντες ἡμέρας ρν'. = ἑκατὸν πενήκοντα, (ἐν ἄλ. ἑξακοσίας ἐξήκοντα).

Τότε ἐγερθήσεται ὁ σατανᾶς, ὁ ἀντίχριστος φημί, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Δάν, οὐ μέντοι ἰδίᾳ θελήσει γενόμενος ἄνθρωπος, ἀλλ' εὐρεθήσεται ἕνεκεν αὐτοῦ σκευὸς αἰσχροῦν καὶ ρυπαρῶν, ἕπως πληρωθῆ ἐν αὐτῷ τὰ τῶν προφητῶν² καὶ ἀπολυθήσεται ἐκ τῶν τοῦ ἄδου δεσμῶν, ἐν οἷς αὐτὸν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐκείσε γενόμενος ἔδωκε, καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὸ σκευὸς τὸ αἰσχροτάτον καὶ βδελυτώτατον³. Καὶ ἀνδρινθέντος αὐτοῦ ἐν ἡλικίᾳ τελείᾳ, καὶ βασιλεύσαντος, τότε ἄρξεται τὴν πλάνην αὐτοῦ ἐπισπεῖρειν, καθὰ φησὶ περὶ αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος· τότε γάρ, φησὶ, ἐγείρει πόλεμον⁴ ἐπὶ τὰς κοιλάδας (ἐν ἄλ. Κυκλάδας) τῶν νήσων, γῆσοι δὲ εἰσι, ὡς Ἡσαΐας φησὶν, αἱ ἐξ ἔθνῶν ἐκκλησίου. Παραγένηται δὲ τότε Ἐνώχ⁵ ὁ πρὸ τοῦ νόμου, καὶ Ἡλίας ὁ ἐν

1) Ἦτοι χύτρας.

2) «Γεννηθήτω Δάν ὄφεις ἐφ' ἑδοῦ καθήμενος, δάκνων πτέρναν ἵππου» (Γενσ. μθ'. 17)· «Δάν κρινεῖ τὸν ἑαυτοῦ λαόν, ὡσεὶ καὶ μίαν φυλὴν ἐν Ἰσραὴλ» (αὐτόθι 16). Ἐκ Δάν ἀκουσόμεθα οὐδέποτε ἵππων αὐτοῦ, ἀπὸ φωνῆς χρεματισμοῦ ἵππασίας ἵππων ἐσεῖσθη πᾶσα ἡ γῆ καὶ ἤξει καὶ καταφάγεται αὐτὴν καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, πόλιν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ» (Ἰερμ. η'. 16. «Δάν σκύμνος λέοντος καὶ ἐκπηθήσεται ἐκ τοῦ Βασάν» (Δευτερ. λδ'. 22).

3) «Μέλλει γεννηθῆναι ἐξ Ἑβραίων, ἐκ φυλῆς Δάν, ἐκ μιαρᾶς παρθένου (θεωρ. Μεθοδ.) οὐαὶ σοὶ χώρα Ζήν, διότι ἐγεννήθη (ὁ ἀντίχριστος) ἐν σοὶ, καὶ οὐ Βηθσαϊδᾶ ἔτι ἀνετράφη ἐν σοὶ, καὶ οὐ Καπερναοὺμ ὅτι βασιλεύσει ἐν σοὶ (χειρογράφον ιε' αἰῶνος).

4) «Ἐπειτα ἀνυψούμενος εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν παρατάξει πόλεμον καὶ τρεῖς βασιλεῖς μεγάλους πατάξει ἐν θυμῷ, Αἰγυπτίων, Λιβύων καὶ Αἰθιοπῶν» (ἄριστος Ἰππόλ. ἐνθ' ἀνωτ.). Τὸ δὲ ὄρημα αὐτοῦ πρῶτον ἔσται ἐπὶ Τύρον καὶ Βηρυτόν, καὶ τὴν περίεχ χώραν. Ταύτας γὰρ πρῶτον τὰς πόλεις ἐκπορθήσας, ταῖς ἐτέραις πόσιν ἐγγενήσει» (τοῦ αὐτοῦ ἀπόδειξις περὶ Χριστοῦ καὶ ἀντιχριστοῦ σελ. 772).

5) «Πληθυνομένης οὖν τῆς θλίψεως τῶν ἡμερῶν ἐκεῖνων ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τῆς

τῆ νόμφ και Ἰωάννης ὁ ἐν τῇ νέῃ χάριτι, κηρύξαι ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ τὸν καιρὸν τῆς συντελείας, και τὴν τοῦ πλάνου ἐπιδημίαν· διελεύσονται δὲ ἐν σημείοις και τέρασι και προκηρύξουσι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν δευτέραν ἔλευσιν· Ὅσοι τοιγαροῦν θελήσουσι τοῦ ἀποκτεῖναι αὐτοὺς ἢ ἄλλως πως ἀδικήσαι, πῦρ ἐξελεθὼν καταφάγεται αὐτοὺς (Ἀποκαλ. ια'. 5)· πορεύονται γὰρ ἐν ἐξουσίᾳ μεγάλη και τὸν ἀντίχριστον ἐλέγξαντες ἀποκτανθήσονται ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ, και ρίψωσι τὰ σώματα αὐτῶν ἄταφα ἐν μέσῳ τῆς πόλεως, και ἐπισυναχθόντες ἐπιγελάσωσιν αὐτῶν ὡς ἀπροστατεύτων· (αὐτόθι 6, 7, 8, 9, 10). Ποιήσουσι δὲ ἐπὶ τὴν πλατείαν κείμενα τὰ ἅγια σώματα αὐτῶν τρεῖς ἡμέρας· μεσοῦσης δὲ τῆς τετάρτης καταπατάσα περισσερὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς εἶδος ἀστραπῆς, και ἐπάνω αὐτῶν περιπατήσασα, ζωὴν ἐμπνεύσει αὐτοῖς και ἰσχύσαντες ἐγερεθήσονται ἐνώπιον πάντων, και τρόμος λήφεται τοὺς δειρῶντας αὐτοὺς. Τότε γενήσεται φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πρὸς αὐτοὺς λέγουσα· ἀνέλθετε πρὸς με οἱ φίλοι μου, και εὐθέως κατελεθούσα νεφέλη ἄρη αὐτοὺς και κατασκηνώσει εἰς τὸν παράδεισον. (Αὐτόθι 9—13). Πικρῶς δὲ ταπεινώσει ὁ πλάνος τοὺς τότε χριστιανοὺς μέχρι τῆς ἐσχάτης αὐτῶν ἀναπνοῆς, θλίβων και δεινῶς τιμωρούμενος, ὁ μάταιος ἄγαν. Τότε εἴ τις οὐ πλανηθῆ και πιστεύσῃ τῷ ἀντιχριστῷ, μέγας και ὑψηλὸς ἀναφανήσεται φίλος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, μακάριοι γὰρ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, τρισμακάριοι οἱ ἐπὶ τοῦ ἀντιχριστοῦ μαρτυρήσαντες, μεγίστη γὰρ αὐτοὺς διαδέξεται χαρὰ και ἀγαλλίασις εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Πρῶτον ἀποκτενεῖ τὸν Ἡλίαν, εἶτα τὸν Ἐνώχ, μετέπειτα τὸν τῆς βροντῆς υἱόν, και τότε τοὺς μὴ πιστεύοντας εἰς αὐτὸν θανάτῳ πικρῷ παραδώσει¹. Τότε ἔσται πόλεμος φοβερός μετα-

ἀπωλείας, οὐ φέρει τὸ θεῖον καθορὴν τὴν ἀπώλειαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων· οὐς ἐξηγέραςε τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ αἵματι· ὁ υἱὸς και Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀποσταλήσεται ὁ Ἐνώχ και Ἡλίας ὁ Θεοβίτης και ἐπιστρέψουσι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα» (χειρόγραφον ἰσ' αἰῶνος).

1) «Τοὺς δὲ μὴ βουλομένους αὐτῷ ὑπακοῦσαι τιμωρὴς ἀνεκλάστους, και βάνους πικροτάτας, και μηχαναῖς ἀναλώσει, οἱαὶ οὐδὲ ἐγένοντο, οὐδὲ εἰς ἀκοήν ἀνθρώπου ἠκούσθη» (ἄγ. Ἰππόλυτος ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 953).

ξὺ αὐτοῦ και τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ· ἐπὶ γὰρ γνώση πρὸς τὸ τέλος ἔχειν τοῦ κόσμου τούτου τὰ πράγματα, μανία δεινὴ πρὸς τὸν ἀνθρωπὸν ἀντιπαρατάξεται, ἀστράπτων και βροντῶν τε, κτύπους ποιῶν¹, ὥστε τῷ ἤχῳ τῆς βοῆς τὴν ὑπ' οὐρανὸν δονεῖσθαι και περιηχεῖσθαι σφοδρῶς. Καὶ τίς τότε οὐ πτήξει και θαμβηθήσεται, ὦ τέκνον; μακάριοι, ὡς προεῖπον, οἱ μὴ σκανδαλισθέντες ἐπὶ τῷ Δεσπότη ἡμῶν Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ σαρκωθέντι και γεννηθέντι ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας, οἱ πιστεύοντες ἀνάστασιν νεκρῶν και ζωὴν αἰώνιον, και τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἣτις τέλος οὐκ ἔχει. Μακάριοι οἵτινες διὰ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἀποθανοῦσι, και ἐλέγξουσι κατὰ πρόσωπον τὸν δράκοντα και τὴν αὐτοῦ ἀποπλάνησιν. Μακάριοι ὅσοι κατὰ τοῦ δράκοντος ἀνδρινθήσονται και γενναίως τὰ δεινὰ αὐτοῦ ἐλέγξουσιν· οἱ φωστῆρες, οἱ ὠραῖοι, οἱ φίλτατοι μαργαρίται, αἱ γλυκείαι καρδίαι, και τερπναὶ και μελίρρουτοι, και ὅσοι εἰς Πατέρα και Υἱὸν και ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τὴν ἁγίαν και ὁμοούσιον Τριάδα τὴν ζωοποιόν, πιστεύσωσιν. Ταῦτα τοῦ μακαρίου καθεζομένου και λέγοντος, ὁ Ἐπιφάνιος ἀκούσας τὰ μέλλοντα γενέσθαι κατὰ τὴν οἰκουμένην, ἐθρήνει ἐκ βάθους ψυχῆς αὐτοῦ. Εἶτα λέγει πρὸς τὸν Ὅσιον· δέομαί σου, εἰπέ μοι, πῶς μέλλει ἀπαλειφθῆναι ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ἀνθρωπότης, και οὕτω γενέσθαι τὴν ἀνάστασιν; ὁ δὲ Ὅσιος ἔφη· τοὺς μὲν, ὦ τέκνον, τὰ μυσερὰ ἔθνη ἀναλώσει, τοὺς δὲ ἐν τοῖς πυκνοτάτοις πολέμοις θανατώσουσι, και τοὺς ἐπιλοιπούς ὁ ἀντίχριστος. Ὅσοι δὲ αὐτῷ πιστεύσωσιν και προσκυνήσωσιν, ἀποστελεῖ Κύριος ὁ Θεὸς θηρία πετώμενα, κατὰ τὸν Ἰεζεκιήλ² ἔχοντα ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν βούκεντρα ἰοῦ μεμεστωμένα· και ὅσοι οὐχ ἔξουσι τὸ σημεῖον τῆς γραφίδος τοῦ Χριστοῦ σφῶν και ἀκέραιον ἐν τοῖς μετόποις αὐτῶν, ὑπ' αὐτῶν τῶν θηρίων κεντούμενοι και τῷ ἰῶ ἀλισκόμενοι, χαλεπῶ θανάτῳ πικρῶς

1) «Μεταστήσει ὄρη ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν ἀνθρώπων, περιπατήσει τὴν θάλασσαν ἀβρόχοις ποσὶ, καταξέει πῦρ ἐξ οὐρανοῦ, ποιήσει τὴν ἡμέραν σκοτός, και τὴν νύκτα ἡμέραν, τὸν ἥλιον μεταστρέψει· ἔπου βούλεται και ἀπαξιαπλῶς πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς γῆς και τῆς θαλάσσης» (Ἰππολύτ. σελ. 929) «οὐκ ἀληθεῖς ἀλλ' ἐν πλάνῃ, ὅπως πλανήσῃ τοὺς ὁμοίους αὐτῷ ἀσθεῖς, εἰ δυνατόν και τοὺς ἐκλεκτούς»

2) Ἐν τῷ κειμένῳ τῶν Ὁ' δὲν ἀπαντᾶται τοιοῦτό τι.

τελευτούσιν. Τότε μόλις οἱ ἅγιοι οἱ τὴν σφραγίδα Χριστοῦ σφάν διαφυλάξαντες ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι μεταναστὰς γενήσονται, οὓς ὁ Θεὸς πνεύματι δυνάμει αὐτοῦ συναΐξει ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει Σιών· οὗτοί εἰσιν οἱ γραφέντες εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Τοῦ ἀντιχρίστου ἤδη παταχθέντος¹ σὺν τοῖς δαίμοσιν αὐτοῦ καὶ ὑπὸ πυρίνων ἀγγέλων συλληφθέντες τῷ κριτηρίῳ παρίστασθαι καὶ ἀπαιτεῖσθαι δίκας περὶ τῶν ψυχῶν, ὧν ἀπώλεσε², τότε οὖν λοιπὸν ἡ σάλπιγξ³ ἠχήσει καὶ σαλπύσει, καὶ οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται ἀφ'αυτῶν· ἔπειτα οἱ ζῶντες, καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος (Α'. Θεσσαλ. δ'. 15), εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου οἱ περιλειφθέντες, ἀλλαγέντες ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἀπὸ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγῆσονται ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα. Ὅταν οὖν ἴδῃ τις τὰ βδελυρὰ ἔθνη εἰς τὸν κόσμον ἐξεληλυθότα, τότε γίνωσκε ὅτι ἐπὶ θύραις πάντα καὶ ὅτι μετὰ μικρὸν ὁ Κριτὴς ἐπελεύσεται ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ μακάριος Ἀνδρέας τῷ Ἐπιφανίῳ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἀγρυπνοῦντι αὐτῷ, παρουσίας καὶ τῆς ἐμῆς ταπεινότητος. Καὶ τοῦ ξύλου κρούσαντος τῆς Ἐκκλησίας ἐκεῖσε ἐπορεύθη ὁ Ἐπιφάνιος· ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ἐν τῷ οἴκῳ ἔμενε καθ' ἑαυτὸν προσευχόμενος.

Πρωῖας δὲ ἦδη γενομένης, πάλιν καθεσθόντες ὠμίλου τὰ περὶ σωτηρίας· καὶ δὴ βίβλου ἐκεῖσε κειμένης τοῦ μεγάλου Βασιλείου, προετρέψατο ὁ Ὅσιος τῷ Ἐπιφανίῳ λαβεῖν τὴν βίβλον

1) Κρατῆρας ὁ τριακτάρατος οὗτος δαίμων ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ· τότε κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι, καὶ ὁ χρόνος ὡς μὴν διαβήσεται, καὶ ὁ μὴν ὡς ἑβδομάς· καὶ ἡ ἑβδομάς ὡς μία ἡμέρα καὶ ἡ ἡμέρα ὡς ὥρα».

2) Μετὰ οὖν τὴν συμπλήρωσιν (τῆς τοῦ ἀντιχρίστου βασιλείας), βράξει ὁ Θεὸς πῦρ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἡ γῆ κατακαήσεται πῆγαις τριάκοντα· τότε βοήσει ἡ γῆ πρὸς Κύριον καὶ δημιουργὸν αὐτῆς λέγουσα· παρθένος εἰμί, Κύριε, ἐνώπιόν σου καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία, τότε οἱ οὐρανοὶ ὡς βιβλίον ἔσονται.

3) Οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ σαλπύσουσι τὰς ἐαυτῶν σάλπιγγας, καὶ οἱ ἀπ' αἰῶνος δίκαιοι ἀναστήσονται· καὶ σταθήσονται ἐκ δεξιῶν τοῦ Ἰησοῦ, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ ἐξ εὐωνύμων, καὶ οἱ μὲν δίκαιοι ἀπελεύσονται εἰς τὸν παράδεισον, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ εἰς κόλασιν, καὶ πρὸς τὸν βῆθιν δράκοντα ἐν βυθῷ ταρτάρου, ἵνα σὺν τοῖς ὑπουργοῖς αὐτοῦ αὐτὸν προσκυνῶσι, καὶ βασιλέα αὐτῶν ἐπιγράψαντες κολλῶνται αἰώνως. Ἦμᾶς δὲ πάντας γένοιντο ἐπιτυχεῖν». κ.τ.λ. Καὶ ἐνταῦθα περατοῦται ἡ θεωρία περὶ τῶν μελλόντων γενέσθαι τοῦ ἁγ. Μεθοδίου.

τοῦ ἀναγνῶναι ἦν δὲ ὁ λόγος ὁμιλία προτρεπτικὴ εἰς τὸ βάπτισμα, οὗ ἡ ἀρχή, «Ὁ μὲν σοφὸς Σολομών»¹· τοῦτου δὲ ἀναγινωσκομένου νουνεχῶς ἠκροῦτο ὁ Ὅσιος μειδιῶν τῷ προσώπῳ καὶ εὐφραινόμενος. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος δάκρυα ἔρρει, καὶ στεναγμοῦς ἐκ βαθέων ἀνέπεμπε· ἔφη οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος· τί δακρύεις, τέκνον; εὐφραίνου καὶ «χαῖρε ἐν Κυρίῳ πάντοτε» κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον (Φιλιπ. δ'. 4) καὶ γὰρ ὅσοι τὰ τοῦ Πνεύματος πράττουσι, χρῆ αὐτοὺς σκιρτᾶν καὶ εὐφραίνεσθαι· ὅσοι δὲ πάλιν ποιοῦσι τοῦ διαβόλου τὰ θελήματα, σκυθρωπαζέτωσαν, «Ὅτι τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς». (Γ' ἰωάν. γ'. 19) Ἐφη πρὸς αὐτὸν ὁ Ἐπιφάνιος· κἀγὼ ἁμαρτωλὸς ὑπάρχων, θρηγῶ μου τὰς πράξεις τὰς πονηρὰς· λέγει γάρ μοι ὁ ἅγιος οὗτος· πότε οικειοθήσῃ τῷ Θεῷ, «πότε σὲ γνωρίσωμεν ὡς ἡμέτερον»²; ταῦτα ἀκούων οὐ μὴ θρηγήσῃ; πῶς ἂν ἔχῃ τοῦτο κύριε ὁ μέγας; ὁ Ὅσιος ἔφη. Οὗτος ὁ λόγος, καθότι καὶ σὺ ἐπίστασαι τοῖς ἀμυήτοις οὖσι, καὶ τοῖς ἀναβαλλομένοις ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸν καιρὸν τῆς μετανοίας. Ἐπιφάνιος εἶπε· ναί, τίμιε Πάτερ, οὕτως ἔχει, πληγὴν ὁ λόγος οὗτος, ὃν φασιν οἱ τῶν ἀγροίκων αἰνιγματώδεις, ὅτι σοί, ὦ νύμφη ὁμιλῶ, ἵνα καὶ αὐτὴ ἡ πενθερὰ ἐνωτίξῃ. Ταῦτα τοῦ Ἐπιφανίου λαλήσαντος, ὑπομειδιάσας ὁ μακάριος, ἐπέτρεψεν αὐτὸν πάλιν τοῦ ἀναγινώσκειν ἀναγινώσκοντος δὲ αὐτοῦ, αἴφνης διεδόθη ταῖς ὀσφρήσεσιν αὐτῶν εὐωδία ἀρωμάτων, ὥστε φρίττειν τὸν Ἐπιφάνιον ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν καὶ ξενίζεσθαι. Ἐώρα δὲ ὁ μακάριος Ἀνδρέας τὸν τὴν εὐωδίαν κομίζοντα ἀοράτως· ἀναγινώσκοντος δὲ τοῦ Ἐπιφανίου οὐδὲν ἐφθέγγατο ὁ Ὅσιος, ὅτε δὲ τὸν λόγον ἐπλήρωσεν, ἀπέπτυ καὶ ἡ εὐωδία. Θαυμάσας οὖν ὁ Ἐπιφάνιος, ἠρώτα τὸν μακάριον λέγοντα· δέομαί σου, κύριέ μου, ἀνάγγειλόν μοι τίς ἦν ἡ εὐωδία ἡ πρὸ τῆς ὥρας ἡμῖν ἐπιγενομένη, ὀπηγῆκα τὸν λόγον δι' ἐξηρχόμενῃ; ἔφη ὁ Ὅσιος· ἄγγελος Κυρίου ἦν, οὐχὶ εἰς ὑπῆρχεν ἀλλ' ἱκανοί

1) Πατρολογία. Migne τόμ. 31. σελ. 426.

2) Αὐτόθι. σελ. 426.

ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἀνεγίνωσκας· εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν δοξάζων τὰ ρήματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐθυμιάζε θεοπρεπῶς ἀγαλλόμενος. Ἐφη ὁ Ἐπιφάνιος, καὶ ποῦ ἄρα οἱ τοῦ Σωτῆρος ἄγγελοι, καὶ τὸ θυμίαμα, καὶ τὸ θυμιατήριον, τοὺς τε ἄνθρακας ποῦ εὐρίσκουσιν αὐλοὶ ὄντες, καὶ ὑλικοὺς μὴ συγχρώμενοι; ὁ δὲ Ὅσιος ἀπενίσσας εἰς αὐτὸν ἔφη· θαυμαστὰ ὁμιλεῖς ἄνθρωπε. Τίς γὰρ σοι καὶ εἶρηκε ὅτι αἰσθητὰ¹ θυμιατήρια οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ κέκτηνται, ἢ τῶν τοῦ κόσμου ἀνθρώπων ἐπιδέονται; οἱ γὰρ πνευματικοὶ τὰ πνευματικά, καὶ οἱ ἔνυλοι τὰ ἔνυλα κέκτηνται· οἱ ἄγγελοι δὲ ὀπηνίκα θυμιάσαι βούλονται, οὐδὲν ἄλλο θυμιῶσιν ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων, ἢ τὸν θρόνον ἐκείνον τὸν πάντα νοῦν ὑπερέχοντα, τὴν τε εὐωδίαν ἐκείνην τὴν ἡδυτάτην τὴν ἐξερχομένην ἐκ τῆς φοβερᾶς καὶ ἀπροσίτου θεότητος. Ὡς γὰρ παρίστανται τῷ φοβερῷ θρόνῳ τοῦ Παντοκράτορος δέχονται τῆς ἐκείθεν ἐκπηδῶσης ἀστραπῆς τὴν εὐσμίαν, καὶ ἀδιαλείπτως ἔκτοτε μυρίζουσιν ἀπορρήτῳ εὐωδίᾳ τῆς θεότητος. Εὐωδιάζουσιν οὖν καὶ ἄλλῳ τρόπῳ ἐκ τῶν ἀνθέων τοῦ παραδείσου κομιζόμενοι, καὶ ἀοράτῳ παραστάσει τῇ ὁσφρήσει τοῦ ἀνθρώπου τὰ ἄνθη ἐκείνα τὰ ἀμάραντα πάσης ἡδύτητος αὐτοὺς ἐμπιπλῶσι τῆς γλυκυτάτης ἐκείνης εὐσμίας τε καὶ τερπνότητος. Κατὰ τρεῖς δὲ τρόπους θυμιῶσιν οἱ ἄγγελοι τῷ ἀνακειμένῳ Θεῷ, ἐν πρώτοις ὅταν τὰς ἱεράς βίβλους ἀναγινώσκουσι περικυκλοῦσιν ἀοράτως ἐκείνοι, ἀκοῦσαι θέλοντες τὰ τοῦ Παναγίου Πνεύματος θεόπνευστα ρήματα· πάλιν ὀπηνίκα τίς προσεύχεται, καὶ ὁμιλεῖ Θεῷ τότε καὶ αὐτοὶ πόθῳ πολλῷ ἀοράτως παριστάμενοι συμπροσεύχονται· τρίτον ὅταν τίς δι' ἀγάπην Θεοῦ κόπῃ, ἢ πόνῃ, ἢ ἐν μάγιστι καρτερῇ ἄδειαν ἔχουσι ἀλείφειν τε καὶ εὐωδιάζειν, προθυμοποιεῖν τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνιζόμενον.

Γέγραπται τοίνυν Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου ἐξερχομένου πρὸς τοὺς Πέρσας¹ ἔδοξεν αὐτῷ ἐν τῇ Δάφνῃ καταβῆναι πρὸς τὸ θυσιάζαι Ἀπόλλωνι τῷ θεῷ αὐτοῦ, ἅμα καὶ χρησμὸν δεξασθαι περὶ τοῦ πολέμου καὶ νικίῃ καὶ τε ἡττηθῆ. Οὐσάντος

1) Ἐν ἔτει 363.

οὖν αὐτοῦ, ἐνεφάνισεν αὐτῷ ὁ παραμένων ἐν τῇ ἀγάλλματι δαίμων μὴ δύνασθαι ἐνεργεῖν ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις διὰ τὸ κείσθαι τῶν αἰοιδίμων μαρτύρων τὰ ἅγια λείψανα Βαβύλα καὶ τῶν τριῶν νηπιῶν¹. Τότε ὁ δυσσεβὴς καὶ παραβάτης ἐκέλευσε τοῖς Ἀντιοχεῦσιν ἀφόβως μετακομίσαι αὐτὰ ὅπου ἂν βούλοιντο, ἐκδεχόμενος τὸν χρησμὸν τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. Τοῦ δὲ πλήθους τῆς πόλεως ἐξεληθόντος μετὰ κηρῶν καὶ ὕμνων καὶ λιτανείας, ἦραν τὴν σορὸν τῶν ἁγίων καὶ ἐπορεύοντο πρὸς τὴν πόλιν ψάλλοντες· «Αἰσχυρήτωσαν πάντες οἱ προσκυνῶντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἐγκαυχώμενοι ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν» (Ψαλμ. 71⁷). Ὁ οὖν θεομισθὴς βασιλεὺς ταῦτα ἀκούσας, ὀργισθεὶς ἐκέλευσε τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως κρατῆσαι πάντας τοὺς τῇ λιτῇ παρακολουθήσαντας². Καταδραμῶν οὖν ὁ ἑπαρχος³ ἐπὶ τῆς λεωφόρου, ἐκράτησεν ἱκανοὺς καὶ τῷ δεσποτηρίῳ ἐνέκλεισεν ἐν αἷς καὶ παιδῶν τῶν πρώτων τῆς πόλεως, ὀνόματι Θεόδωρον ὡσεὶ ἑτῶν πεντεκαίδεκα, ὠραῖον τῷ κάλλει, ὃν καὶ προσήνεγκαν τῷ ἡγεμόνι, μεγάλη φωνῇ χριστιανὸν ἑαυτὸν ὀνομάζοντα καὶ δούλον Χριστοῦ εἶνε τοῦτον καὶ πολλὰ παραινέσας ὁ ἑπαρχος ἀποστήναι τῆς ἀληθείας οὐκ ἔπεισεν. Ὡς οὖν ἀπειθοῦντα ἑώρα ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀναρτηθέντα ξέεσθαι καὶ αἰκίζεσθαι· πολλὰ οὖν δεινὰ ὑπομείνας ἐπὶ τοῦ ξύλου κρεμώμενος πρὸς ἑσπέραν κατενεχθεὶς ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἐβλήθη ἐν τῇ φυλακῇ⁴. Τινὰς οὖν ἡμέρας μετὰ πάντων

1) Ὁ ἅγιος Βαβύλας ἀρχιεπίσκοπος Ἀντιοχείας (240—253), ἐμαρτύρησε μετὰ τῶν τριῶν παιδῶν ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ (253—260) καὶ οὐχὶ ὡς ἀνακριτῶς κείται παρὰ τῇ Συναξαριστῇ Νικοδήμου ἐπὶ Νουμεριανοῦ (284). Ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία γερραίζει τὴν μνήμην αὐτοῦ τῇ 4 Σεπτεμβρίῳ.

2) Ὁ Θεόδωρος ἀναφέρει «τοὺς τῆς χορείας ἡγεμόνας συλληφῆναι προσέταξε» (Ἐκκλ. ἱστορ. γ'. 7. Σωκράτ. γ'. 19. Σωζόμεν ε'. 19—20. Νικηφορ. Κάλιστος γ'. 28).

3) Σαλλούστιος δὲ ὑπαρχος ὦν τηλικαῦτα, καίτοι τῇ δυσσεβεῖα δουλεῶν, πείσαι τὸν τύραννον ἡβουλήθη, δόξης ἐπιεμένους τοῖς Χριστιανοῖς μὴ παρασχεῖν τὸ ποθοῦμενον. Ἰδὼν δὲ ὅμως τὸν βασιλεῖα ἐγκρατῆ γενέσθαι τοῦ θυμοῦ μὴ δυνάμενον νέον τινὰ ζήλῳ Θεοῦ κοσμοῦμενον, βαδίζοντα κατὰ τὴν ἀγορὰν ἀρπάσας, ἡμᾶς μὲν τὰ νότα κατέβαλεν, ὄντι δὲ διώρυξε τὰς πλευράς· καὶ τοῦτο ποῖων διατέλεσεν, ἔωθεν ἀρξάμενος μέχρι ληγούσης ἡμέρας» (Θεοδώρ. ἐνθ' ἄν.).

4) Εἶτα κῆρ τὰ ἐκ σιδήρου δεσμά περιθεῖς, φυλαχθῆναι προσέταξε.

τῶν τότε κατασχεθέντων πεποιήκειν ἐν τῇ δεσμοτηρίῳ, καὶ τοῦ παρανόμου βασιλέως ἐν τῇ πολέμῳ ἀναιρεθέντος¹, ἀπελύθη μετὰ πάντων τῶν ἐν δεσμοῖς καθειρχθέντων καὶ ὁ σεβάσμιος οὗτος παῖς². Ὡς οὖν εἰς τὰ οικεῖα παρεγένετο ἡρώτων αὐτὸν οἱ τε φίλοι³, καὶ συγγενεῖς καὶ ὁμήλικοι μετὰ γονέων, καταφιλοῦντες τὰ τραύματα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον· κῦρι Θεόδωρε ὑπηρίκα ἐπὶ τοῦ ξύλου ἐκρέμασο, καὶ τὰς σάρκας σου τοῖς ὄνυξι διεσπάραττον τί ἡσθάνου; ὁ δὲ τὰ πρῶτα ἀνένευε τοῦ διηγῆσασθαι· πολλὰ τε παρακληθεὶς μόλις αὐτοῖς διηγῆσατο. Ἐγὼ, φησί, ὅτε ἐν τῇ ξύλῳ ἀνηρτήθην καὶ ἀπήρξαντό μου τῶν σαρκῶν, τὸ κατ' ἀρχῆς βίαιώς ἔφερον, καὶ ἐμαυτὸν παραμυθούμενος, ἔλεγον· ταπεινὲ Θεόδωρε, φέρε γενναίως, καὶ ὑπόμεινον τὴν πικρὰν ταύτην βίασανον· εἶδ' οὖν μέσον τοῦ αἰωνίου πυρὸς μέλλεις καταλαθεῖν. Ὡς δὲ ταῦτα ἔλεγον, θεωρῶ καὶ ἰδοὺ τέσσαρες εὐνοῦχοι, ὡραία τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἔχοντες ὡσπερ ρόδα, καὶ αἱ στολαὶ αὐτῶν λευκαὶ ὡς χιών· καὶ ὁ μὲν εἰς ἕξ αὐτῶν ἐκράτει λεκάνην ὡς εἶδος ἀστραπῆς, ἥτις ἦν λευκὴ καὶ λαμπροτάτη, καταπλήττουσα ὄψιν ἀνθρώπου, καὶ εἰς ἕκστασιν φέρουσα. Ὁ δὲ ἕτερος καὶ αὐτὸς ἐπέφερέτο βησίριον διάχρυσον ὡς οἶναυθάριν (;) μύρου θεϊκοῦ μεμεστωμένον ὡς ροδοστάγματος. Οἱ δὲ ἄλλοι δύο κατεῖχον ὀθόνας λευκάς ὡσεὶ χιών δεδιπλωμένας εἰς τέσσαρα, ἃς ἐκράτουν ὑπτίαις αὐτῶν ταῖς χερσί.

Ὡς δὲ ἐπ' ὄψεσί μου ἐγένοντο λέγει ὁ εἰς τῇ τὴν φαιδρὰν ἐκείνην λεκάνην κατέχοντι, φέρε ἐνταῦθα· καὶ ὡς ἦνεγκε λέγει τῇ κατέχοντι τὸ βικίον⁴, βάλε ἐνθάδε. Ὡς οὖν ἔβαλεν,

1) Τῇ 26 Ἰουνίου 363 ἔτει.

2) Σαλλούστιος «ἔωθεν τὸν Ἰουλιανὸν διδάξας, καὶ τοῦ νέου τὴν καρτερίαν ἀπαγγέλλας, ἐαυτῶν μὲν ἦταν εἶναι, τῶν δὲ χριστιανῶν εὐκλειαν ἔλεγε τὰ γινόμενα. Οὕτω πεισθεὶς ὁ θεομιστής, ταῦτα παθεῖν ἑτέροισι οὐκ εἶσασ· καὶ μέντοι καὶ τὸν Θεόδωρον ἐκέλευσε τῆς εἰρκτῆς ἀφεθῆναι» (ἐνθ. ἀν.)

3) «Τούτων ἡρόντο τινες, εἰ τῆς ὀθόνης ἐπήσθετο τὰς πικρὰς ἐκείνας καὶ ὠμοτάτας ὑπομείνας βασάνους. Ὁ δὲ ἔφη, τὴν μὲν ἀρχὴν ὀλίγη ἀλγηδὸνος αἰσθήσθαι· εἶτα ἐπιφανῆναι τινα, ὀθὴν μαλακῆ τε καὶ ψυχρὰ τοῦ προσώπου συνεχῶς ἐκατατόμενον τὸν ἰδρώτα, καὶ παρεγγυῶντα θαρρεῖν· διὰ τοι τοῦτο καὶ τῶν δημίων παυσαμένον, οὐχ ἡσθῆναι, ἀλλ' ἀνιαθῆναι ἔφη» (ἐνθ. ἀν.).

4) Πήλιον ἀγγετον.

ἐξήρχετο τὸ μύρον ἐκεῖνο ὡς εἶδος ἡλίου ἐξαστράπτειν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου ἐρχόμενον, καὶ διὰ τῶν ἐνδοσθίων εἰς πάντα μου τὰ μέλη σκορπιζόμενον, ὥστε ἐκ τῆς εὐωδίας τοῦ μύρου νικᾶν, καὶ περιγενέσθαι τῶν φοβερῶν ἐκεῖνων πόνων τῶν ἐκ τῶν αἰκισμῶν, προσγινομένων μοι. Ὁ εἰς οὖν ἔβρεχε τὴν ὀθόνην ἐκείνην ἐν τῇ λεκάνῃ καὶ ἐπέτιθει τῇ ὄψει μου κρατῶν ἐπὶ πολλὴν ὥραν, ὥστε τῇ ἡδονῇ ἐκείνῃ, καθὼς προεῖπον, ἐπιλανθάνεσθαι με τῶν πόνων μου. Πάλιν τούτου αἴροντος ὁ ἄλλος ἵστατο ἔτοιμος τοῦ ἐπιθεῖναι· καὶ αὐτῷ λοιπὸν διήρκεσαν ποιοῦντες ἄχρις οὗ οἱ αἰκίζοντές με ἀπαύσαντο, καὶ τοῦ ξύλου κατήγαγον. Εὐθέως γὰρ ὡς τοῦτο ἐγένετο ἐκεῖνοι ἀπέστησαν ἀπ' ἐμοῦ, καὶ στερηθεὶς ἐγὼ τῆς ἡδονῆς ἐκείνης τῆς ἡδυτάτης πᾶν ἐλυπήθην· ἠθελον γὰρ ἔτι βασανίζεσθαι. Πληροφορεῖ γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅτι τοιοῦτόν ἐστι τὸ πρᾶγμα καὶ τοιαύτην εὐωδίαν ἐκείνην, οἷαν νοῦς ἀνθρώπου ἀπεικάσαι οὐ δύναται. Μόνον ἡ ἀρχὴ τὸ δοκίμιον ἔχει τῶν πόνων, καὶ ἡ θεὰ, ἡ δὲ προσβολὴ δυναμωμένη τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ τῶν προσγινομένων ἀλγεινῶν οὐκ αἰσθάνεται. Ταῦτα, Ἐπιφάνιος, οὕτως τότε ἐτελέσθησαν· διηγησάμην δὲ σοι ταῦτα, ἵνα γινῆς πῶς θυμιῶσιν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἷψ θυμιάματι τοὺς διὰ Χριστὸν ἀγωνιζομένους. Ταῦτα ἀκούσας τὰ παράδοξα ἐκεῖνα ἔφριξεν, ἐν ἑαυτῷ λογιζόμενος περὶ τοῦ δικαίου καὶ λέγων· ἴδε ρήματα θεῖα ἀνθρώπου νομιζομένου σαλοῦ, καὶ οἱ τὰ γήϊνα φρονοῦντες ἐπ' ἀληθείας ἐξηχοι, ἀδιακρίτως ὡς πεφυρμένον τοῦτον λογίζοντα. Βαβαί! ἄλλος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τοιοῦτος οὐχ εὐρίσκειται φωστήρ, ἢ τηλικούτος ἅγιος. Ταῦτα τοῦ Ἐπιφανίου διαλογιζομένου ἔφθασεν ἡ ὥρα τῆς θείας προσκομιδῆς, καὶ ἀναστάς, ἐπορεύθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἔθος γὰρ ἦν αὐτῷ πάντοτε ἐν ταῖς συνάξεσι τῆς σεπτῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἁγίων πέθῃ πολλῶ σχολάζειν, καὶ μεταχειρίζεσθαι τὰς ἱεράς βίβλους πρὸς ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Ὅτε οὖν ὑπέστρεψε, τεθείσης τραπέζης, τῶν δωρεῶν Κυρίου ἀπηλαύσαμεν ἀμφότεροι· παρήμην δὲ κἀγὼ ὁ τάλας ἐκείσε, ἀκρωμένος τῶν πνευματικῶν διδαγμάτων αὐτῶν. Ἦν γὰρ ὁ Ἐπιφάνιος συνέσεως καὶ σοφίας ἄκρως πεπαιδευμένος, ἀλλ'

ὡς ἦν ὁ μακάριος Ἀνδρέας οὐκ ἦν ὁ Ἐπιφάνιος. Καὶ γὰρ ἐκ Πνεύματος ἁγίου, γλώσσαις ἀλλογενῶν ἐλάλει καὶ ἠρμήνευεν, ἀλλ' οὔτε τῶν ἀπορρήτων τῆς Γραφῆς ἄμιμος ἦν. Ἦν γὰρ ἀγνός, καὶ παρθένος ὑπάρχων, καὶ γινώσκων ἀνεύκαστον κεκτημένος, μόνῳ τε ἔμοι καὶ τῷ Ἐπιφάνιῳ ὠμίλει τὰ σωτηρίας ἐχόμενα ῥήματα, ἐτέρῳ δέ τινι, οὔτε ψιλὸν λόγον περὶ Γραφῆς ἀπεκρίνατο. Καθεζομένων οὖν ἡμῶν καὶ ἐσθιόντων ἔφη τῷ ἀγίῳ ὁ Ἐπιφάνιος· Πάτερ τίμιε, καὶ διδάσκαλε, τί ἐρμηνεύεται ἄρτος; ὁ δίκαιος ἔφη, Ἄριστος· τὸ γὰρ ἰῶτα καὶ τὸ σ, ὁ σοφὸς ὑποκλέψας ἐκάλεσεν ἄρτον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ'.

Περὶ ἀκαταλήπτου Θεότητος.

Πάλιν οὖν περὶ ἀκαταλήπτου Θεότητος ἔλεγεν ὁ Ὅσιος τῷ Ἐπιφάνιῳ, ὅτι Πνεῦμα, φησί, ἔστιν ἡ θεότης, ὑπὲρ πάντα αὐτοῦ τὰ κτιστὰ πνεύματα ἀπόκρυφόν τε καὶ ἀδηλότερον, ἀθέατον καὶ ἀνεξιχνίαστον, ὑπερέπειρον καὶ φρικτόν, δικυγὲς καὶ ἀειδίξον, ἄπειρον, ἀναφές, ἀσχημάτιστον, ἀπεριόριστον, καὶ ἀκατάληπτον; πολλὰ μὲν νοούμενον, ὀλίγα δὲ θεωρούμενον, ἐπεὶ δὴ ἀπερίγραπτον τὸ θεῖον καθέστηκεν, ὅσον ἐστὶ καὶ θεωρεῖται οὐ δύναται, διὰ τὸ μὴ χωρεῖν τῷ νοῦ τῷ ἀνθρωπίνῳ. Ὅταν οὖν ἐκείνη ἀνοίξη καὶ δφθῆσεται, οἷς βούλεται, χέεται ἢ ἔλαμψις τῆς ἁγίας Τριάδος ὡς ἀστραπή ἐν ταῖς καρδίαις καὶ ἀρπάζεται φοβερῶς, οὐκ ἔχουσα ὄπη στή, καὶ ἄπερ οἴσεται ταῖς περὶ Θεοῦ φαντασίαις καὶ μάλα εἰκότως νοεῖται δὲ τὸ ἀκατάληπτον οὕτως. Τὸ ἐπάνω τοῦ στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ, τουτέστιν ὁ ἀήρ, ὑπάγει εἰς ὕψος, ὅσον τις νοῆσαι οὐ δύναται· ὅσον γὰρ ἀναβῆς τῇ θεωρίᾳ τοσοῦτον κάτω εὐρίσκει, ἄβυσσος γὰρ ἐστὶ τὸ πρᾶγμα· ἴσως γὰρ ὅτι εὐρίσκεις ἄκραν, καὶ πάλιν τὴν ἄνω, τί ἄρα ὑπολαμβάνεις ὑπάρχειν, πάντως, ὅτι ἕκταμα φοβερόν, ἔπειτα πέλαγος ἀχανὲς καὶ ἀπερίβλεπτον. Ἄφες οὖν τοῦ ἐνδιατρίβειν τῇ ἄνω θεωρίᾳ, καὶ βλέ-

φον ὑποκάτω τῶν ὑδάτων, καὶ τοῦ πυρὸς χάσμα ὑποκάτω τοῦ χάσματος, χάος κατωτέρω τούτου, ἄβυσσος, ἄδης, καὶ ἀπώλεια, ὑποκάτω καὶ τούτου, ἀχανὲς ἔρεβος, καὶ σκότος, ὑπερ φασὶ τὸ ἐνδότερον καὶ ἡ καταπονητικὴ ἄβυσσος τῶν ἀπεράντων βυθῶν καὶ καταχθονίων. Πολλάκις γὰρ κατήλθον ἐκεῖ τῇ θεωρίᾳ τοῦ πνεύματος τὸ ὀπτικὸν τῆς διανοίας μου, ὅπως θεάσωμαι τέλος τὸ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ οὐκ εὔρον· ἀπέριψα τοῖνον ἑμαυτὸν τῇ θεωρίᾳ ἐπὶ τὰ κάτω τῆς κατωτέρας ἀβύσσου, καὶ γενόμενος ἐν τοῖς καταχθονίοις ἀβυσσόν τε ἀβύσσου ἐξύτητα διαπεράσας καὶ εὐθὺς εἰς χάους ἐρμήματα, καὶ εἰς ἀχανὲς πέλαγος φοβερὸν αἰώνιον, καὶ ἀπεριόριστον· καὶ ἐν τῷ μὴ συναντήσαί μοι ἡ τεῖχος νεφέλης, ἡ πλήρωμα τὸ οἰνοῦν, μάλιστα ἑμαυτὸν τῶν ἐκεῖ τὸ νοερὸν καὶ θεωρητικὸν τοῦ πνεύματος ἀνήνεγκα· καὶ ἐν τῷ ἀναβῆναι με τῶν ἐκεῖ, ἐπορεύθην κατὰ ἀνατολὰς ἐν θεωρίᾳ, καὶ ἐπέβλεψα δυνάμει Κυρίου Σαβωῆθ ὀξέως σφόδρα, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ τὸ ἐπ' ἄκρον τῆς γῆς, καὶ τὸ ἐπ' ἄκρον τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό· καὶ παρήλθον τὸ πλάτος τῆς ἀνατολῆς, καὶ εὔρον ποταμὸν ἐν ᾧ ὁ οὐρανὸς ἐπικείμενος ἴσταται, καὶ ἀποκλείει τῆς γῆς τὸ πρόσωπον ἐνδοθεν καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀνωτέρω τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς κατὰ ἀνατολὰς πολλὰ ὕδατα φωτεινὰ καὶ λευκὰ καὶ ἀπόρρητα. Ἀνωτέρω δὲ δόντι μοι μάλιστα ἠδυνήθην ὑπεξελεθεῖν τὴν ὀλίγην τοῦ ὕδατος¹, καὶ εἶδον ἐκεῖ καὶ ἰδοὺ φῶς ὡς ἀστραπή Θεοῦ καταπλήττον τὸ νοερὸν τῆς διανοίας μου· τὸ γὰρ φῶς τῶν ὀπισθεν ὑδάτων λευκὸν ὡσεὶ χιῶν ἦν, καὶ ἤδυστον καὶ δι' αὐτοῦ παρήλθον· ἤκουσα δὲ φωνῆς ὡς ἐξ ἀστραπῆς λεγούσης μοι· Ἀνδρέα ποῦ πορεύεις; οὐ γὰρ εὐρήσης ἄκραν τῶν ἀπεράντων αἰώνων· εἰ πορεύσει, κἂν ἐπὶ δυσμᾶς ἀπέλθῃς καὶ διέλθῃς οὐ μὴ εἰρήσης· τοῖνον ἄκραν καὶ γὰρ ἡ εὐεῖα τοῦ Θεοῦ φωτὸς τοῦ ἀύλου τῆς θεότητος τὰ τε ἄνω καὶ κάτω, τὰ τε ἐνθεν καὶ ἐκεῖθεν δρακί φοβερᾶς χειρὸς νοητῆς, ἐνδον ἀποκλείουσιν καὶ ὅτι μὲν ἄκραν ἔχουσι τὰ ποιήματα τοῦ ἀέρος τοῦ αἰῶνος

1) Τὰ ἐπόμενα τοῦ παρόντος κεφαλαίου τοῦ ἀκολουθοῦντος «Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ ἁγίου» καὶ ὀλίγα ἐκ τοῦ «περὶ τῆς τελευταίας τοῦ δικαίου» ἐλλείπουσιν ἐκ τοῦ ἐτέρου χειρογράφου καὶ ἐκ τῆς Πατρολογίας.

τῆς ἄνω καὶ κάτω ἀκαταληψίας, ἀπ' ἐμοῦ μάθησαν. Τὴν ἐκεῖ ἡγκυλοβόλῃ ἰδέα τοῦ κόσμου, ἢ ἀκατάληπτος θεότης πέφυκε φοβερῶς ἐκτεταμένη· καὶ ταῦτα τίς συνεπεκτείνεσθαι δύναται; ὅτι ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἄβυσσος, τρόμος ὀλκῆς, καὶ ὄγκος ἀπειρός τε καὶ ἀνεξιχνίαστος, λαμπηδὼν τῆς ἀγλαϊάνου (:) αὔρας καὶ οὐσίας, ἦτοι ὑποστάσεως αὐτοῦ πέφυκεν. Ὑπόστρεφε οὖν ἔθεν γέγονας· εἰ γὰρ τῶν κτισμάτων αὐτοῦ τέλος ὡς ἐφηλάφησας εὑρεῖν οὐδὲ δεδύνησαι, πῶς ἂν τῶν μετὰ ταῦτα τούτων οὐσης θεότητος εὐρήσῃς τὸ ἔπακρον; ταῦτα ἀκούσας ὑπέστρεψα κρίνας μὴ πειράζειν Θεὸν τὸν πάντα μοι ἐνετειλαντα.

Οὕτως οὖν γίνωσκε, Ἐπιφάνιε, εἶναι τὸ ἀκατάληπτον τῆς Θεότητος. ὅταν γὰρ πᾶσα ἀκρότης εὐρεθῆσεται πάσης ὕλης, παντὸς ἀέρος, πάσης φύσεως, παντὸς ἐκτάματος τοῦ ἐκείθεν κόσμου χρηματίζοντος, τοῦτό ἐστιν ἀκατάληπτον. Ἐπιφάνιος εἶπε· τί ἐστὶν ἡ οὐσία τοῦ ἡλίου, καὶ ποταπὸν ἐστὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ; εἶδον γὰρ αὐτὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐν σχήματι ἀνθρώπου ἐξωγραφημένον, καὶ ὑπολαμβάνουσί τινες ἔχειν αὐτὸν ἀνθρώπου πρόσωπον. Ὁ δὲ Ὅσιος ἔφη: Μὴ μοι γένοιτο καταδέξασθαι ταῦτα οὕτως ἔχειν, ἀνθρώπου γὰρ μορφήν ὁ ἥλιος οὐκ ἔχει, εἰδὲ θέλεις μαθεῖν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ἄκουσον· «Εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς γέννηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν φωστῆρα τὸν μέγαν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας» (Γένεσ. α'. 14, 16), ἤγουν τὸν ἥλιον, τουτέστι πῦρ ἐνυλον, καὶ κύκλος πυρός ὑπὸ τοῦ Θεοῦ αναφθεις καὶ μὴ σθενούμενος· ἱκανοὶ γὰρ ἀπ' αὐτοῦ ἦσαν πῦρ καὶ ἦσαν τινὶ μηχανήματι καὶ ἔφον ὤπτισαν, καὶ τὰ τούτοις ἐφόμοια. Ἐχὼ δέ σοι διηγῆσασθαι περὶ τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, ὅτι ἐστὶν ὑπὲρ τὸν κύκλον τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων ὄραται δὲ μικρός, διὰ τὸ ἀπέχειν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ὕψος ἀπειρον, ἄγγελος δὲ Κυρίου ἡμιοχεῖ ἐν μέσῳ αὐτοῦ, καὶ τῷ λόγῳ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ὑπέκων, ἀπεισὶν εὐθυδρομῶν ἰσοδρόμῳ τάξει ὡς πρὸς τῆς δύσεως τὸν τόπον δεξιότατα· τρέχει γὰρ ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ εὐτονώτατα. Ὅταν γὰρ εἰς δυσμὰς γένηται τότε κατέρχεται ἐκ τοῦ στερεώματος· ἐπὶ δὲ τῷ ποταμῷ τῷ ἐκείθεν τοῦ στερεώματος ὑπάρχον-

τος, ἐν ᾧ ὁ οὐρανὸς ὡς καμάρα ἐστήρικται ἐπὶ τῶν ὑδάτων, τοῖς μεσημβρινοῖς μέρεσι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ἀνατολήν παραγίνεται· ἐκεῖσε δὲ ἀναχθεὶς πάλιν πηδᾷ ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τηρικαῦτα ἀνατολήν ἀπεργάζεται. Ἔφη πάλιν ὁ Ἐπιφάνιος· τί ἐστὶν, ὦ πάτερ, τὸ ρῆμα τοῦτο ὅπερ Δαβὶδ ἀπεγράφατο, φήσας; «Μὴ συμπροσέσω σοι θρόνος ἀνομίας ὁ πλάσσων κόπον ἐπὶ πρόσταγμα, θηρεύουσιν ἐπὶ ψυχὴν δικαίου καὶ αἷμα ἀθῶον καταδικάσεται;» (ψαλμ. 77. 20 21) ὁ Ὅσιος ἔφη. Κατὰ δύο τρόπους λογίζομαι εἶναι τῆς Γραφῆς τὸ νόημα· πρῶτον γὰρ, ὡς οἶσθα καὶ αὐτός, ὅτι ὁ Σαμουὴλ τὸν Δαβὶδ βασιλεύειν ὑπ' αὐτοῦ ὑπολαβόμενος ἐδίωκε, πιᾶσαι καὶ ἀνελεῖν βουλόμενος, καὶ μὴ δυνάμενος τούτου περικρατῆς γενέσθαι τοῖς μεγιστάσιν αὐτοῦ παρήγγειλεν ἔρευναν ποιεῖν πανταχοῦ περὶ αὐτοῦ, τοῦ θηρεῦσαι καὶ ἀποκτεῖναι, ἀδιακρίτως πάντα τὸν εὐρίσκοντα αὐτόν· τούτοις τοῖς δεινοῖς περιαντλούμενος ὁ Δαβὶδ, παρεκάλει τὸν Ὑψιστον, καὶ ἔλεγεν· μὴ συμβασιλεύτω σοι οὗτος ὁ ἐπὶ τῆς βασιλείας ἀναξ καὶ τὰ ἄνομα ἐργαζόμενος, μήτε μὴν ἐπανάκειται ἐν σοὶ ὁ τοῖς ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ κόπον καὶ ταλαιπωρίαν διαπλάττων τοῦ θηρεῦσαι με, τὸν μηδὲν ἡδικοῦντα, καὶ τὸ ἀθῶόν μου αἷμα καταδικάσασθαι· ἔθεν οὐ μακρὰν ἢ προσευχὴν τοῦ δικαίου ἐγένετο, καὶ ἐβδελύξατο Κύριος τὸν Σαοὺλ, καὶ καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων καὶ ὕψωσε ταπεινὸν τῇ καρδίᾳ, τὸν πραότατον Δαβὶδ. Ἔστι δὲ καὶ ἐτέρως νοῆσαι· ὁ πονηρὸς Ἡρώδης ἀκούσας περὶ τοῦ τεχθέντος ἐν Βηθλεὲμ βασιλέως Χριστοῦ, καὶ εἰρηκότος τοῖς μάγοις τοῦ ἀπελθεῖν καὶ προσκυνῆσαι, καὶ πάλιν ἐπανακάμψαι πρὸς αὐτόν, ἐμπαυχθεὶς ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἐμμανῆς γενόμενος πρόσταγμα ἔθετο, ὡς οἶσθα, τοῦ ἀναιρεθῆναι τὰ βρέφη· «Ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων» (Ματθ. β'. 16), θηρεῦσαι γὰρ βουλόμενος τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου καὶ βρέφος Ἰησοῦν, αἷμα ἀθῶον τὸ τῶν ἁγίων βρεφῶν, τότε καταδικάσατο· ἔθεν προσώμενος ταῦτα τοῖς νοεροῖς ἄμμασιν ὁ Προφήτης, ταῦτα πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἔλεγε· «Μὴ συμπροσέσω σοι θρόνος ἀνομίας»· τουτέστιν, ὑποκάτω τῶν πτερύγων

σου μὴ φυλάξης αὐτόν, καθότι ἀνομίας ὁ θρόνος αὐτοῦ πεπλήρωται· τὸ δέ, «ὁ πλάσων κόπον ἐπὶ πρόσταγμα» πῶς ἂν ταῦτα διακρίνωμεν; ἄνθρωποι γάρ, προστιθεῖσι προστάγματα, οἱ αὐτοὶ πάλιν καὶ κόπους παρέχουσι καὶ ἐπὶ ψυχὰς δικαίων θηρεύουσι, αἷμα δὲ ἄθωον παρανομοῦντες χέεσθαι παρασκευάζουσι ταῦτα οὕτως ἔχει καὶ λέγεται Ἐπιφάνιε.

Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος πάλιν φησί, «Ἄδης καὶ ἀπώλεια τί ἐρμηνεύεται; ὁ Ὅσιος ἔφη. Ἄδης λέγεται, ὁ τὰ πρόσωπα τὰ ὠραία τῶν ἀνθρώπων ἀγῆθῃ ἐν τοῖς μνημείοις τῇ φθορᾷ ἀπεργαζόμενος, ἀπώλειά τε, παραπλησίως ἢ αὐτὴ πέφυκεν ἢ τὰ ὄντα καὶ ὑπάρξαντά ποτε σώματα ὁλοκλήρως φθειρούσα καὶ εἰς χυδὸν ἀναλύουσα. Ἐπιφάνιος ἔφη· ποῖα ἔθνη ἀναστήσονται εἰς κρίσιν καὶ ποῖα οὐχ ὑποβληθήσονται τῇ κρίσει; καὶ φησιν ὁ Ὅσιος· Οὐκ ἤκουσας τό; «Ὅσοι ἀνόμως ἤμαρτον ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται, καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἤμαρτον διὰ νόμου κριθήσονται;» (Ρωμ. β'. 12), οἱ ἀπὸ Μωϋσέως Ἰουδαῖοι μέχρι τοῦ Χριστοῦ ἐξεγερθέντες διὰ τοῦ νόμου τοῦ Μωϋσέως κριθήσονται, καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκόμενοι, διὰ τοῦ Εὐαγγελίου μέχρι τῆς συντελείας δώσουσι δίκην, καὶ μακάριος ὅστις τὸν νόμον ἐφύλαξε καὶ τὸ Εὐαγγέλιον· μακάριοι δὲ ὅσοι παρεσλεύθησαν καὶ πάλιν μετενόησαν, καὶ ὁ ἐν παντὶ ἔθνει ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ φύσει κειμένου νόμου ἐαυτὸν περιοδεύσας καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐργασάμενος· οὐαὶ δὲ τοῖς αἰρετικοῖς, καὶ πᾶσι τοῖς ἀμαρτωλοῖς. Ὅταν γὰρ ἀναστήσονται οἱ ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένοι τότε λάμψουσι τῶν δικαίων τὰ πρόσωπα ὡς ὁ ἥλιος τῶν δὲ ἀμαρτωλῶν σκοτισθήσονται· βλέψουσι γὰρ τὰ πρόσωπα τῶν δικαίων ἐξαστράπτοντα ὑπὲρ ἡλιακὰς ἀκτῖνας, καὶ κόφονται καὶ κλαύσονται μετανουῶντες, μηδὲν ὠφελούμενοι. Ἀναστήσει οὖν Κύριος ὁ Θεὸς πάντα τὰ ἔθνη καὶ στήσονται Ἄβελ, Σήθ, Ἐνώχ, καὶ Νῶε, Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ, Ἰωσήφ ὁ θαυμασίος καὶ περίβλεπτος, καὶ καταδικάσουσι πάντα τὰ ἔθνη τῶν τὸν νόμον ἀπολαύσαντες, καὶ μὴ φυλάξαντες, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐκ τοῦ νόμου καθῶς καὶ αὐτοὶ ἀμειροῦντες Νόμου καὶ Προφητῶν πάντων τῶν ἀνθρώπων διδάσκαλοι ἀνεδείχθησαν, διὰ τῆς ἐνθέου πολιτείας

αὐτῶν. Τότε προστάξῃ Κύριος ὁ Θεὸς καὶ ἐξελεύσονται οἱ ἐπὶ τῶν κολάσεων· πονηροὶ ἄγγελοι καὶ συνελάσωσιν ὀργίλως ἅπαντας εἰς κολάσεις αἰωνίους καὶ ἀτελευτήτους· «ἄνομοι γάρ, ὡς προεῖρηται, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται» ἔννομοι δέ, ἐνόμως ἁμαρτήσαντες καταδικασθήσονται καὶ αὐτοὶ· τότε ἀναστήσονται γὰρ πάντες οἱ Προφῆται καὶ Ἀπόστολοι, καὶ καταδικάσωσι τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ· ἀναστήσονται τοιγαροῦν καὶ οἱ διδάσκαλοι τῶν Ἐκκλησιῶν, λέγω δὴ Βασίλειος ὁ μέγας ἅμα Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ καὶ Ἰωάννῃ τῷ Χρυσοστόμῳ, καὶ τοὺς ἀκροασαμένους τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, καὶ ἀδιορθώτους μείναντας καταδικάσωσι. Τότε στήσονται αἱ αἵρέσεις κατ' ἰδίαν, καὶ ἐκάστη αὐτῶν ἅμα τοῖς αἰρεσιάρχαις, καὶ ἀποβλεψάμενος ὁ Κριτὴς τάδε ἐρεῖ πρὸς αὐτούς· βλέψατε τὰς κατηχήσεις καὶ τὰς διδασκαλίας τῶν ποιμένων ὑμῶν, «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον» (Ματθ. κε'. 12, 41). Ἐπιφάνιος εἶπε· πῶς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων, κύριε ὁ μέγας, πασαν πνοὴν ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ τὴν μέλλουσαν ἐγείρεσθαι συναίξει ὁ Θεός; φοβερὸν γὰρ ἔστι τὴν λεγεῶνα τῶν γενεῶν, τῶν φυλῶν, «Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος εἰς τὸν τόπον ὃν ἔθετο» (Ψαλμ. πγ'. 6-7). Ὁ μακάριος ἔφη· ὅταν περὶ Θεοῦ ἀκούσης, φριξὸν καὶ μηδὲν ταπεινὸν ὑποπτύσης· ἕνα γὰρ λεγεῶνα εἰ ἀποστελεῖ ἄγγελος, ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ πάντες συναχθήσονται ὑφ' ἐν ἐπὶ τὸ αὐτό. Ἐφη πάλιν ὁ Ἐπιφάνιος· μετὰ τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν, πῶς ἔσται ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ ἡ θάλασσα καὶ ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη, καθά εἰσιν ἵνα ἔσονται, ἦτε νῦν καὶ ἡμέρα, καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν, καὶ τὰ θηρία, δέομαί σου ἀνάγγελόν μοι, εἰ εὖρον χάριν παρὰ σοί. Ὁ ὄσιος εἶπε· ὅταν ἔλθῃ ἡ φοβερὰ ὥρα τῆς δευτέρας παρουσίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τότε ἀποσταλήσονται τέσσαρες ἀρχιστράτηγοι μετὰ τῶν ταγμάτων αὐτῶν, καὶ πορεύσεται ἕκαστος αὐτῶν εἰς τὴν τετραπέρατον, χωρισθέντες ἀπ' ἀλλήλων οὖν ταῖς ἐπομέναις τάξεσι, καὶ στήσονται ἐκδεχόμενοι τὸ φοβερὸν πρόσταγμα, καὶ ὅταν νεύσῃ ὁ Ὑψίστος, δράσεται ἕκαστον τάγμα τῆς ἀρχῆς τοῦ στερεώματος καὶ ἐντειλίξωσιν αὐτὸ συστειλάντες, καὶ ἀναχω-

ρήσωσι· λέγει γὰρ ὁ Προφήτης ὅτι «Κατ' ἀρχὰς Κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί. Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις· καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλείξεις αὐτούς, καὶ ἀλλαγήσονται» (Ψαλμ. ρα'. 26-27), ὥστε μέλλουσι τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω ἀλλαγῆναι, καὶ μετασκευασθῆναι ἀπὸ παλαιότητος εἰς νεοῦργημα, καὶ ἀπὸ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν· ἀναμφιβόλως οὖν πάντα ἀνακληθήσονται, ὡς τὰ ἀπ' αἰῶνος ἅγια σώματα καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἀλλαγέντων ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας, καὶ ἀναστήσονται ἀφθαρτα καὶ διηνεκῆ καὶ πάγια, κατὰ τὸν εἰπόντα: Εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ (Ἦσ. στ' ι) οὐ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ (Ἀποκαλ. κ' 11) ὅταν οὖν ἀναστήσῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ ἕως τῆς συντελείας σῶα καὶ ἀφθαρτα τὰ σώματα, τῶν ἀνθρώπων, τότε ποιήσῃ οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινὴν, οὐκ ἔχοντα φθαρτὰ πράγματα ἀλλ' ἀφθαρτα καὶ θαυμαστά, καὶ ἐξαισία, ἅπερ ἀπορεῖ βρότειον στόμα διηγήσασθαι· θηρία δέ, καὶ ἕρπετά, καὶ πετεινὰ οὐκ ἔσονται, μόνη δὲ ἡ κτίσις φαιδρὰ καὶ τερπνὴ ὡς τὸ μῦρον εὐωδιάζουσα καὶ μυρίζουσα· νῦν δὲ οὐκ ἔσται, οὔτε τὸ φαινόμενον τοῦτο φῶς. Ταῦτα γὰρ πάντα ἀμβλυωθήσονται, καὶ ἔσται φῶς ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ὀρωμένου τούτου φωτὸς μυριοπλάσιον· δώσει δὲ Κύριος ὁ Θεὸς θέαν φοβερὰν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, ὥστε θεωρεῖν τοὺς ἀγγέλους ὡς εἰσι γυμνοὶ τῇ οὐσίᾳ, καὶ τὸ κάλλος τῆς ἀπροσίτου δόξης αὐτοῦ καὶ θεότητος, ἐνοπριζέσθαι αὐτὴν καὶ εὐφραίνεσθαι. Ταῦτα τῶν μακαρίων καθεζομένων καὶ ἐμιλούντων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἵστατο ἐκεῖσε καὶ συνέρραπτε παγίδα τῷ Ἐπιφανίῳ, ὃν μόνος ὁ ἅγιος ἔβλεπεν, ἔφη τε πρὸς αὐτόν· ἀπόστα πονηρέ, καὶ ἀκάθαρτε τῶν ὕδω· ὁ δὲ σατανᾶς ἔφη· οἶος ὑπάρχεις σὺ πονηρὸς καὶ ἐμπαίκτης, ἄλλος οὐχ ὑπάρχει ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, εἰ δὲ θέλεις ἐρῶ σοὶ τὸ ἀληθές· ἐλεύσονται ἔτη, ἵνα ἀπωλέσω τὴν τέχνην μου, καὶ γενήσονται οἱ ἄνθρωποι πονηρότεροι ὑπὲρ τοὺς δαίμονας, ὥστε καὶ τὰ μειράκια ὑπὲρ τοὺς παλαιοὺς πλειοτέρως πονηρεύονται· καὶ ἡμεῖς τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἄδειαν ἔχομεν τοῦ πολεμεῖν τοῖς ἀνθρώποις

καθότι ἀφ' ἐαυτῶν τοιαῦτα ἐννοήσωσιν. Ἐφη ὁ ὅσιος· πόθεν σὺ ταῦτα ἐπίστασαι; ὁ δαίμων ἔφη· ἀπόπειρός ἐστιν ὁ πατὴρ ἡμῶν, καὶ καθεζόμενος ἐν τῷ ἄδῃ, μαντεύμενος πάντα διδάσκη ἡμᾶς, ἐπεὶ ἡ φύσις ἡμῶν οὐδόλως τι ἐπίσταται. Ὁ μακάριος λέγει· ἐπὶ ποίοις πλημμελήσασι τέρπεται πλέον ἡ φύσις ὑμῶν; ὁ δαίμων ἀπεκρίθη· ἐπὶ τῇ εἰδωλολατρείᾳ, καὶ μαγείᾳ, καὶ φαρμακείᾳ, ἐξαιρέτως δὲ ἐπὶ τῷ φόβῳ, καὶ τῇ μνησικακίᾳ, δι' ὧν καὶ τὸ πᾶν δι' αὐτῶν γίνεται, καὶ ἐπὶ τῇ τῶν σοδομιτῶν ἐργασίᾳ, καὶ τῇ μοιχείᾳ. Ὁ ἅγιος λέγει· ὅταν τις ἀρνήσῃται τὰ πάθη ὑμῶν, καὶ προσέλθῃ διὰ μετανοίας Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, πῶς φέρετε ὑμεῖς; ὁ δαίμων ἔφη· μὴ γὰρ καὶ αὐτὸς οὐκ ἐπίσταται, ὅτι ἀηδῶς πρὸς αὐτὸν ἔχομεν ὀργιζόμενοι; ὅμως ἐλπίζομεν, πάλιν τοῦ ἐπιστρέψαι αὐτὸν ὀπίσω τῶν θελημάτων ἡμῶν· πολλοὶ γὰρ ἀθετήσαντες ἡμᾶς καὶ ἀποστραφέντες ὑπέστρεψαν πάλιν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἡμῶν, καὶ ἐκερδήσαμεν αὐτούς. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἅγιος ἐνεφύσησεν εἰς αὐτόν καὶ εὐθὺς ἄφαντος ἐγένετο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν'.

Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ ἁγίου.

Τινῶν δὲ δύο σοφιστῶν συζητήσεως ἕνεκα πρὸς τὸν Ἐπιφανίον τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ παραγενομένων, καὶ συζητήσεως γενομένης, λέγει ὁ ὅσιος τῷ ἐνὶ αὐτῶν κέχημας, ὃ φιλόσοφε, ἤδη πρὸς ὄρμον ἐλάσας τὸ τέλος τοῦ βιβλίου, καὶ ἐγγίσας τὸ πλοῖον πρὸς ὃν ἐπέχει πέρασ. Ὁ δὲ καταπλαγίς τῶν λεγομένων αὐτῷ ρημάτων, καὶ μὴ συνιείς, ἠρώτα τὸν Ἐπιφανίον λέγων· πόθεν οὗτος ὁ πένης; ὁ δὲ ἐπιφάνιος ἔλεγεν· ἐξ ἀσυγκρίτου μνήσεως γραμμάτων, τὸν ἡγεμόνα νοῦν τραπέντα, τοιαῦτα φθέγγεται· λέγει ὁ φιλόσοφος, κατάδηλα τὰ ρήματα ταῦτα φαίνονται· καὶ ὁ μακάριος πρὸς αὐτόν· ἄρα ἀπὸ συνεχοῦς γινώσκεις με; ὁ δὲ ἀκούσας, ὑπεμείδισεν· ἔφη πάλιν ὁ δίκαιος πρὸς αὐτόν· σοὶ λέγω

τρίτην ταύτην ἡμέραν, ἔσχηκεν ὁ βασιλεὺς πειθόμενος τοῖς διακόνοις τοῦ φονεῦσαι σε, ἀπελθε τοιγαροῦν, καὶ ἐν ἐτοιμασίᾳ γενοῦ διὰ τάχους, μετὰ γὰρ τρίτην ἡμέραν ἀπελεύσει, τοῦ βασιλέως πρὸς σὲ ἀποστειλαντος. Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ φιλόσοφος, ποῖος βασιλεὺς τὰ περὶ ἐμοῦ προστέταχεν, ὃς οὐκ εἰμι αὐτὸς κατὰ τινα τρόπον γνωστός; ὁ μακάριος ἔφη ἄπιθι καὶ πάλιν λέγω σοι, ἐν ἐτοιμασίᾳ γενόμενος. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἐν ἐκπλήξει γεγονώς ὁ φιλόσοφος· τίνα εἰσὶν ἅπερ ἐτοιμάσω; ὅλως ἀγνοῶ· ὁ δὲ ἅγιος τρανώτερον ἀποκαλύψας αὐτῷ, λέγει· ἐνὸς νομίσματος κηρία, καὶ ὀλίγον θυμίαμα, πλύνον δέ σου τὰ τῆς ταφῆς, τὰ ἐπιτήδεια ἄμφια, καὶ ὀβολοὺς τινὰς σκόρπισον τοῖς δεομένοις. Ἔφη ὁ φιλόσοφος, κατὰ τί γινώσκωμι ὅτι τοῦτο συμβαίνει μοι; ὁ δὲ μακάριος Ἀνδρέας ὑπεξέφηγεν ἅπερ ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἐθεάσατο ὡς ὅτι βιβλίον κατεῖχε καὶ ἀνεγίνωσκεν, ὡς δὲ ἐπὶ τέλει γέγονε τοῦ βιβλίου, τρία φύλλα πληρῶσαι ὑπελείπετο, ἅτινα καὶ διασειῶν τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὸν ἔλεγε· ἀπάρτι ψυχὴ τρία φύλλα θέλωμεν διαπερᾶσαι, καὶ τηνικαῦτα ἡ βίβλος πληρωθήσεται. Ὡς οὖν ἀκήκοεν ὁ φιλόσοφος τὴν ὄρασιν τοῦ ἐνυπνίου αὐτοῦ, ἐξέστη τῷ πνεύματι, καὶ φησι πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον· μὰ τὸν μάρτυρα τῆς ἀληθείας, ἅπαντα ἀληθῆ διεσάφισεν, οὕτως γὰρ ἐθεασάμην τῇ νυκτὶ ταύτῃ. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος πάντα αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν ὄρασιον δῆλα πεποίηκε, καὶ ὅτι ἐπίγεια τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ οὐ διαπίπτουσιν ἄπιθι· ταῖνον, καὶ ἐτοιμασίᾳ σου τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον. Ὁ δὲ θάπτον πιστεύσας τοῖς εἰρημένοις πάντα τὰ κατ' αὐτὸν διέθετο, ἐξομολογούμενος οὖν τῷ Κυρίῳ, ἔσω τῆς προθεσμίας τῶν τριῶν ἡμερῶν τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο. Μετὰ οὖν τὸ ἀναχωρῆσαι τὸν φιλόσοφον ἐσπέρας ἤδη οὔσης, μεταλαβόντες ἄρτου, ἅμα τῆς Πεντηκοστῆς ἐνισταμένης, καὶ παννυχίου στάσεως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χρηματιζούσης, ἐάσας ἔνδον τὸν ἅγιον ὁ Ἐπιφάνιος ἐπαρεύθη. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐστὼς εἶδε τρεῖς μοναχὸς ἐστῶτας ὡραίους τῷ εἶδη σφόδρα, ὁ δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο ἐστῶς φαιδρότερος ὑπῆρχεν καὶ ἐνδοξότερος, οἱ δὲ ἄλλοι ὡς ὑποτακτῆται ἐχρημάτιζον· ὁ οὖν ἐν τῷ μέσῳ καὶ οἱ οὖν αὐτῷ εὐνοῦχοι ἐχρημάτιζον, ἦν δὲ φοβερὸς τῷ μήκει τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ὑπὲρ

τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος συνεχῶς ἀτενίζων εἰς αὐτόν, πυροβόλῳ ἀγάπῃ συνείχετο, οὐκ ἤρδει δὲ ὅστις ἐτύγχανεν ἐγένετο δὲ ἐν τῇ καιρῷ τῆς ἀναγνώσεως καθεσθόντων πάντων, καὶ ὁ Ἐπιφάνιος εἰς τὸν προσύνηθεσ τόπον ὑπέιχετο καθεσθῆναι. Θεασάμενος οὖν αὐτὸν ὁ θεαυγῆς ἐκαῖνος, ἐφώνησεν αὐτόν, λέγων· κέλευσον δέσποτα, ἔλθε πλησίον μου καὶ καθέσθητι. Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἐλυπήθη, δόξας πάντας ἀκηκόεσιν τῆς φωνῆς αὐτοῦ· ὡς οὖν πλησίον αὐτοῦ ἐγένετο, φησὶ πρὸς αὐτόν ὁ φανεῖς, δεῦρο σὺν ἐμοὶ καὶ καθέσθητι, οὐδεὶς γὰρ τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀρτίως ἀκήκοεν, εἰ μὴ οἷς ἐγὼ ἀγαπῶ. Ἐξίστατο δὲ καὶ ἱλιγγία ὁ Ἐπιφάνιος, στοχαζόμενος ἐν ἑαυτῷ τὸ τίσπερ οὗτος καθέστηκε· ὠμίλει δὲ αὐτῷ οὐράνια τινα καὶ ἀπόρρητα, ῥήματα, εἰς ἕκστασιν ἄγων τὸν νοῦν αὐτοῦ διηγείτο δὲ καὶ περὶ τῆς Κυρίου σχέσεως, τῆς ἀρχιερωσύνης ταύτης τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων. «Ἐὰν γὰρ φησι, ἀκοῆ ἀκούσῃ τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσης» (Ἐξοδ. ιε' 26), ἀναβιβάσῃ σε ἐπὶ θρόνου δόξης τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ δώσει σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἀναγινωσκομένου τοιγαροῦν τοῦ λόγου τοῦ μεγάλου φωστῆρος Βασιλείου, περὶ ἐλεημοσύνης¹, πρόσεχε, ἔλεγεν ὁ πυρόμορφος ἐκαῖνος, ἃ σοὶ ἐντέλλεται ὁ μέγας Βασιλεὺς, ἵνα ἦς πατήρ ὄρφανῶν, χηρῶν προαπιστής, ἀντιλήπτωρ θλιβομένων, καὶ ὑπερμαχος τῶν ἐν ἀνάγκαις. Τοῦ ἀναγινώσκοντος οὖν τὸν λόγον καταπαύειν μέλλοντος, ἀσπασάμενος ὁ πυριφανεῖς ἐκαῖνος τὸν Ἐπιφάνιον ἔφη πρὸς αὐτόν· ἄραγε γινώσκεις με τίς εἰμι, καὶ πόθεν παραγέγονα; ἔφη ὁ Ἐπιφάνιος, οὐχὶ Κύριε, οὐ γινώσκω· ὁ δὲ πάλιν πρὸς αὐτόν, ἐγὼ εἰμι ὁ ἐπάνω τῶν στρατευμάτων τοῦ Βασιλέως, καὶ ἐλύθηθα τοῦ ἀναγνωρῆσαι σοὶ ἑμαυτόν. Ταῦτα εἰρηκῶς, καὶ συνταξάμενος αὐτῷ ἐξῆλθε τῆς ἐκκλησίας· ὁ δὲ Ἐπιφάνιος, δρόμῳ ἔβαλεν ὀπίσω αὐτοῦ ἰδεῖν ποῦ κατασκηνώσῃ. Ὡς οὖν ἔξω ἐγένετο οὐκέτι τινα ἐθεάσατο· ἐξέστη οὖν τῇ δια-

1) Περὶ ἐλεημοσύνης λόγος τοῦ μεγ. Βασιλείου δὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς σωζομένοις ἔργοις αὐτοῦ· ἐκτὸς ἐὰν ὑπονοῆται ἐνταῦθα ὡς τοιοῦτος ὁ εἰς τὸ «καθελὼ μὲν τὰς ἀποθήκας» (Πατρ. τομ. 31 σ. 161).

νοία, καὶ δακρύων, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰσελύθηεν. Πρωῖας οὖν γενομένης παραγένετο εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὡς οὖν ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ ἐγένετο, τοῦ μακαρίου Ἀνδρέου ἐκεῖσε καθεζομένου, ἔφη πρὸς αὐτὸν· κέλευσον δέσποτά φησι, ὁ ταξιάρχης τῶν ἄνω δυνάμεων, καὶ ὅτι πατὴρ ὀρφανῶν, καὶ ὑπέρμαχος τῶν ἐν ἀνάγκαις καὶ ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ ἐπάνω τῶν στρατευμάτων τοῦ Βασιλέως· ὁ δὲ Ἐπιφάνιος, ξενισθεὶς ἐπὶ τῷ λόγῳ τοῦ μακαρίου, «θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ» (ψαλμ. ξζ' 36) ἀνακέκραγε· διηγῆσατο δὲ αὐτῷ ὁ μακάριος ὅτι οἱ τρεῖς ἄνδρες οὗς ἐώρακας, Μιχαὴλ ὑπῆρχεν ὁ ἀρχιστράτητος σὺν δυοῖν ἀγγέλοις· ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας εἶρηκεν, ἐπ' ἀληθείας εἰ μὴ γὰρ ἐκεῖνος ἦν οὐκ ἂν ὁ φόβος ἐκεῖνος ὁ χαρᾶ καὶ ἀγαλλιᾶσαι μεμιγμένος ἦν ἐπ' ἐμοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ'.

Περὶ τῆς τελευταίας τοῦ δικαίου.

Μετὰ οὖν τὸ εἰρηκέναι τὸν Ἐπιφάνιον ταῦτα, ὁ μακάριος Ἀνδρέας καθεζόμενος ἤρξατο ραίνειν τὸ θεοειδὲς αὐτοῦ πρόσωπον καὶ ἐπὶ ἱκανὰς ὥρας εἰς τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἐναποσκοπῶν, ἐννεὸς γενέσθαι λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἐπιφάνιος. Πάτερ τίμιε, καὶ πνευματικὴ διδάσκαλε, τίς ἢ τῶν δακρύων αἰτία, καὶ τὸ ἐννεῖν σε ἐπὶ ἱκανὰς ὥρας γίνεσθαι; ἀναγγεῖλον δὴ τῷ τέκνῳ σου ὁ μακάριος ἔφη· τέκνον, τοῖνον ἀναγγεῖλῶ σοι τὰ κατ' ἐμέ, ἐλύληθε γὰρ τὸ πέρασ τῆς ζωῆς μου, καὶ ἰδοὺ κατὰ τὸ σῶμα χωριζόμεθα ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ μὴ σκυθρωπάσης, ἄπειμι εἰς τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον τὴν ἀνώλεθρον. Τοῦ δὲ Ἐπιφανίου πρὸς τὰ ῥήματα ταῦτα σκυθρωπάσαντος, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Ὁσῖος· μὴ οὕτως ποιεῖ τέκνον, τοῦ ἀγαπητοῦ σου ἀκούσας τὴν μετάστασιν, μακάριόν ἐστι, ὅπως ἀπὸ τῶν ᾧδε ἀναχωρήσωμεν· τί γὰρ ἡμῖν, καὶ τῷ κόσμῳ τούτῳ τῷ ματαίῳ; οὐχ ὅτι γὰρ ᾧδε εἶναι διεπλάσθημεν πάντοτε, ἀλλ' ἵνα ἐνταῦθα καλῶς ἀγωνισώμεθα εἰς τὰ ἴδια πορευόμενοι, οὐδὲν γὰρ ᾧδε ἡμέτερον ἔ-

χομεν· ὁ γὰρ κόσμος οὗτος πικρὸς ἐστίν, ἐπειδὴ δαιμόνων πονηρῶν ἀνάπλευς πέφηνε, μετ' αὐτῶν γὰρ ἀναμεμιγμένοι χρηματίζοντες ἱκανοὺς ἀπὸ τῆς αὐτῶν κακουργίας ὑπυβύραντες, τῇ κολάσει παρέδωκαν. Ἐκεῖνος δὲ ὁ κόσμος Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ κέκτηται, πρὸς ὃν ἀπιέναι βούλομαι ἔγωγε· ἐκεῖ φῶς αἰθρῶν καὶ ᾧδε σκότος, ἐκεῖ τῆς ἁγίας Τριάδος ἡ δόξα, ἐλλαμπύσης τρανώτερον καὶ καθαρώτερον. Ἐν δὲ τῷ κόσμῳ τούτῳ μάταια καὶ ψευδῆ, καὶ τοῖς ἀναιδεστέροις διαπαίζοντα. Ἰδοὺ τούτο ἐστίν ἡ ἐσχάτη ἐμιλία μου πρὸς σε· οὐκέτι γὰρ ὄφει με οὐδὲ θεᾶσαι με ζῶντα ἢ τεθνεῶτα οὐκ ἂν τῷ πνεύματι· πρόσχε δὲ καὶ ἀναγγεῖλῶ σοι τὰ ἐπ' ἐσχάτων σοι ἀποθησόμενα, ἵνα μέμνησαι τῶν ῥημάτων μου. Μέλλεις γὰρ τὸ μοναδικὸν σχῆμα ἐνδύσασθαι, τοῦ πατρὸς σου ἀποθιώσαντος, καὶ διαπρέψαι καλῶς ἐλέει καὶ χάριτι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. ἔξελευσεται γὰρ φήμη περὶ σοῦ, ἀλλαγέντος καὶ τοῦ ὀνόματός σου ἐν τῷ ἁγίῳ σχήματι, καὶ τῆς ἁγίας ταύτης Ἐκκλησίας χηρευσάσης, σὲ ἐγερεῖ Κύριος φωστῆρα καὶ ὁδηγὸν καὶ ποιμένα τοῦ λαοῦ τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων². Μέλλεις γὰρ εἰς ὁμολογίαν τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἐλθεῖν καὶ σὺν ἁγίοις γενήσεται ὁ κληρὸς σου. Ἐξορκίζω δὲ σε κατὰ τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ κατὰ τῆς Κυρίας ἡμῶν τῆς ἀχράντου Θεοτόκου Μαρίας, ἔταν ταῦτα σοι γένηται μὴ δοξάσης τὴν ἐμὴν μνήμην ἢ καδὸν ἐξεγεῖραι μοι, ἢ στήλην, ἢ ἕτερόν τι τοῦ ἐνεκεν παρὰ ἀνθρώπων δοξάζεσθαί με· πιστεύσον δὲ εἰ παρέβεις τῶν ῥημά-

1) Ἐντεῦθεν ἀρχεται τὸ ἕτερον χειρόγραφον κανονικῶς μέχρι τέλους· ὡς καὶ τὸ ἐν τῇ Πατρολογίᾳ κείμενον.

2) Τινὲς φρονοῦσιν ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος εἶναι αὐτὸς ὁ πατριάρχης Εὐφῆμιος (490—496), ὡς ἀλλαγέντος τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Ἀνακριθὲς ὁμοῦς· διότι ὁ Ἐπιφάνιος ἀνήλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγ. Ἀνδρέου συμβῆσαν τῷ 510—515. Τὸν ἡμέτερον Ἐπιφάνιον δυνάμεθα νὰ ταυτίσωμεν πρὸς τὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο πατριαρχεύσαντα ἀπὸ τῷ 520—536, τὸν καὶ ἐορταζόμενον ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας τῇ κατ'. Αὐγουστοῦ. Περὶ δὲ τῆς τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀλλαγῆς, θὰ ἐγένετο μὲν ἐν τῇ προχειρίσει τοῦ Ἐπιφανίου εἰς μοναχόν, πιθανόν ὅμοιως ὡς Κωνσταντινουπολίτης, καὶ ὡς γνωστὸς τοῖς πᾶσι διὰ τὴν πρὸ τῆς προσελεύσεως εἰς τὸν μοναχικὸν βίον ἐνάρετον αὐτοῦ πολιτείαν, ἐπεκράτησε τὸ πρότερον αὐτοῦ ὄνομα Ἐπιφάνιος.

των μου εἰς πειρασμὸν μέλλεις ἐμπίπτειν, καθότι τῷ Θεῷ κα-
θικέτευσα τοῦ μὴ δοξασθῆναι με ἐπὶ τῆς γῆς, εἰ ἔχειν με ἐν
τῷδε τῷ αἰῶνι τί. καὶ γὰρ οὐτε τὸ λείψανόν μου ὄψει ποτέ,
καθὼς παραβλέπει Κύριος παρέβλεψέ μου τὰ παραπτώματα.
Καὶ γὰρ ὡς τοῦ πρὸς ἐμοῦ Συμεὼν τοῦ παμμάκαρος, ἀπαγάγει
τὸ σῶμα¹. Σὺ οὖν, ὦ τέκνον, ἔχε τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ
φυχῇ σου, καὶ ἀγάπα αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, τῇ μινεῖα
τῶν ἁγίων κειώναι, ὑπὲρ πάντων προσεύχου, ὑπὲρ τε τῶν φι-
λόντων ἡμᾶς καὶ μισούντων, ὑπὲρ αἰχμαλώτων καὶ πάσῃ θλί-
φει καὶ ἀνάγκῃ ἐξεταζομένων ἀδελφῶν ἡμῶν. Καὶ αὐτὸς ἐγὼ
εἰ εὖρω παρρησίαν ἐνώπιον Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἔσομαι ἀδια-
λείπτως τῷ πνεύματι μετὰ σοῦ· καὶ ἡνίκα μέλλει σε ὁ Θεὸς με-
ταστήσαι τοῦ ἐνταῦθα βίου σου, ἐγὼ σοὶ προλαθὼν κατάδηλον
ποιήσομαι τὴν ἡμέραν· δόξῃ δὲ καὶ χαρᾷ αἰδίῳ ἀμφοτέρω ἐσθί-
μεθα, καθάπερ ἐγνώρισέ με περὶ τούτων Κύριος ὁ Θεός. Βλέπε,
τέκνον, ἡνίκα βούλει χειροτονῆσαι τινα μὴ δόξῃ κατὰ φιλίαν
τούτῳ πράττειν, ἢ δωρεὰν προσχῶν, ἢ χάριν προσωποληψίας, ἢ
παρακλήσει φίλων, ἢ θῆα κάλλους τοῦ ἐξῶθεν, ἢ διὰ τὸ εἶ-
ναί τινα σοφόν· μηδαμῶς ὦ τέκνον, ἀρετὴν δὲ μᾶλλον ζήτει,
καὶ ὑπὲρ δικαιοσύνης καὶ πίστεως καὶ ἀληθείας, τοιοῦτους
χειροτόνει, τὸν Θεὸν ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν σου τὸν ἐτάζοντα
καρδίας καὶ νεφρούς. «Ὅς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐ-
τοῦ» (Ρωμ. β'. 6) μέμνησο δέ μου ἐν ταῖς ἱεραῖς σου ἀναφο-
ραῖς, ἡνίκα λειτουργῶν τῷ Κυρίῳ παρίστασαι, ὡς ὅτι θυσία
ἄλλη, καὶ παράκλησις ἐλέους καὶ φιλανθρωπίας τὸν Θεὸν τὸν
Ἵψιστον οὐκ ἐπικάμπτει τοῦ συμπαθῆσαι τοῖς ἀμαρτάνουσιν εἰ
μὴ αὐτῇ· ναί, τέκνον μου, γράψον τὰ ρήμικτά μου ἐπὶ πλακῶς
καρδίας σου· τῷ πένητι κατὰ τὸ δυνατὸν προνοοῦ, χήρᾳ καὶ ὀρ-

φανῶ προΐστασο, ξένῳ ἐπισυνάγαγε, ἀσθενούντας καὶ τοὺς ἐν φυ-
λακῇ ἀντιλαμβάνου καὶ ἐπισκέπτου. Ὅρα οὖν ταῦτα πάντα, καὶ
ἢ Θεοτόκος ἀντιλήφεται σοὶ συμποιμανεῖται καὶ ἰθύνουσα, καὶ
ἢ ἀγάπη τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύμα-
τος ἔσται μετὰ σοῦ· ταῦτα εἰπὼν λέγει τῷ Ἐπιφανίῳ, δαῦρο
τέκνον μου καὶ κλίνωμεν γόνυ Κυρίῳ ἀμφότεροι, καὶ τελευταί-
ον προσευξόμεθα· κλινάντων οὖν τὸ γόνυ ἤρξαντο εὐχεσθαι
οὕτως:

Ὁ Πατήρ, ὁ Υἱός, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἡ ἐμόθρονος Τρι-
ὰς καὶ ὁμοδύναμος καὶ ἀχώριστος, φοβερόν, ὑπέρτατον, ἀναρ-
χον ἀνείκαστον, ἰσθασίλειον κράτος, παρακαλούμέν σε οἱ πέ-
νητες καὶ ξένοι, οἱ πτωχοὶ καὶ γυμνοὶ καὶ ταλαίπωροι, οἱ μὴ
ἔχοντες πού τὴν κεφαλὴν κλίνειν ἐν τῷδε τῷ αἰῶνι, ἐνεκεν τοῦ
ὀνόματός σου κλίνωμεν τὸ γόνυ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος,
καὶ τῆς καρδίας, καὶ δεόμεθά σου τῆς ἀσυγκρίτου καὶ ὑπεραρ-
ρήτου βασιλείας, Παντοκράτωρ, Ἵψιστε, Τρισάγιε, Φοβερέ, Ἵ-
ψηλῆ, Δυναστε, Σαβαώθ, Ἄγιε, Ἵπερουράνιε, Πλαστουργέ, Εὐ-
μενῆ, Δεδοξαμένε ἐν ἁγίαις τρισάγιε Δέσποτα, Οἰκίτρωμον καὶ
Ἐλεήμων, Μακρόθυμε καὶ Πολυέλεε Κύριε· ἐλθέ ὁ Πατήρ ὁ Υἱ-
ός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κέλευσον ἢ φοβερὰ ἀστραπὴ τῆς
θεότητος, τὸ ἀσύγκριτον καὶ ἀόρατον, ἐλθέ τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ
Γεννήτορος, καὶ τοῦ Μονογενοῦς, καὶ τοῦ Παρακλήτου, τὸ ὑπὲρ
πάν ὄνομα καὶ εὐλόγησον ἡμᾶς, καὶ ἁγιάσον τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν,
καὶ τὰς πλουσίας σου δωρεὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ἡμῖν θη-
σαύρισον, καὶ χρήσω συμπαθῶς φιλάγαθε, ἐφ' οἷς ἠνομήσαμεν
εἴτε ἐν λόγῳ εἴτε ἐν ἔργῳ, εἴτε ἐν διανοίᾳ, κατὰ τὸ μέγα σου
ἔλεος. Παρακαλῶ, καὶ δέομαι, καὶ ἱκετεύω διὰ τὸν δούλον σου
Ἐπιφάνιον, Δέσποτά μου ἀγαθὲ καὶ φιλόανθρωπε· φώτισον αὐτοῦ
τὰ ὄμματα τῇ γαληνομόρφῳ ἀστραπῇ τῆς σῆς θεότητος· λάμ-
πρνον αὐτοῦ, τῇ εὐσπλαγχνίᾳ σου, τὰ ἐντὸς αἰσθητήρια· φαί-
δρνον αὐτοῦ τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς, τῇ ἀφάτῳ εὐωδίᾳ
τῆς ἀειζώου σου χάριτος· ἐμπνευσον αὐτῷ πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα
ἰσχύος, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα ἔρωτος Θεουργικοῦ, πνεῦμα
ἀγάπης καὶ εἰρήνης, πνεῦμα πραότητος, πνεῦμα ἀγάπης, πνεῦ-

1) Μετὰ τὴν κηδείαν τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Συμεὼν ἠνοιξαν τὸν τάφον,
ἀλλ' οὐκ εὗρον αὐτό· μετέθηκε γὰρ αὐτὸν δοξάσας ὁ Κύριος» (Πατρολογ. τ. 93·
σελ. 177δ). Ὁ ἀντιγραφεὺς ἵνα εὐρεθῆ συνεπῆς πρὸς ἑαυτὸν διὰ τὴν ἐν τῷ β'. κε-
φαλαίῳ προσθήκην ὅτι ὁ ἅγ. Ἀνδρέας ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς σαλότητος ἐμμεῖτο «τὸν
πάλαι Συμεῶνα ἐκεῖνον τὸν θαυμαστόν» προσέθεσε καὶ τὴν ἐνταῦθα. Ἀλλ' οἱ ἀνα-
γνώσται ἀπήνησαν πλειστάκις τεκμήρια, ὅτι ἔζη ἐπὶ τοῦ βασιλέως Δέοντος, καὶ ὡς
ἐκ τούτου ἢ περιόδου αὐτῆ θεωρητέα ὡς προσθήκη μεταγενεστέρου ἀντιγραφέως.

μα δακρύων ζωτικῶν, ἵνα εὐδοούμενος καὶ κυβερνώμενος παρὰ τῆς παντοκρατορικῆς σου διεξιάς, ποιήσῃ πάντα τὰ ἀρεστά σοι ἐν τῇ δυνάμει σου σωζόμενος.

Ταῦτα τοῦ δικαίου προσευξαμένου, φῶς ἤστραψεν ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ εὐωδία ὡς πολλῶν ἀρωμάτων διεδόθη, ὥστε πεσεῖν τὸν Ἐπιφάνιον ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπιστραφεὶς οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος καὶ δεδωκὼς χεῖρα ἐξανέστησεν αὐτόν ποιήσας δὲ ἐν τῷ μετώπῳ αὐτοῦ τὸν τύπον τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἤρξατο λέγειν τὸ μέγα ὄνομα τοῦ ἀοράτου φωτὸς ἐπισκιάσει ἡμῖν, ὁ Θεὸς τῶν Χερουβὶμ βοήθει, ἡ εὐχὴ τῶν Σεραφίμ, ἡ εὐχὴ τῶν Θρόνων, τῶν κυριοτήτων, τῶν Ἀρχῶν, τῶν Ἐξουσιῶν βοήθει, ἡ φοβερά ἐντευξις τῶν Δυνάμεων, ἡ προσευχὴ τῶν μυρίων μυριάδων ἐπισκιάσον, ἡ δέησις τῶν χιλίων χιλιάδων τῆς ἀπορρήτου θεότητος ἀντιλαβοῦ τοῦ οἰκέτου σου, ἡ εὐχὴ τῶν Ἀποστόλων, τῶν Μαρτύρων τῶν Κηρύκων, τῶν Εὐαγγελιστῶν τῶν Προφητῶν τῶν Ὁμολογητῶν, τῶν Ἐγκρατευτῶν, ἡ δέησις τῶν Ἱεραρχῶν τῶν Ὁσίων, τῶν Δικαίων, ἡ προσευχὴ τῶν ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς εὐαρεστησάντων σοι, καὶ τῶν ἐν κοινοβίοις, καὶ κόμαις, καὶ τρώγλαις, καὶ πέτραις θεραπευσάντων τὸ πανάμιον ὄνομα τῆς σῆς θεότητος· δέομαι καὶ ἀντιβολῶ, σώσον τὸ τέκνον μου Ἐπιφάνιον, τήρησον αὐτόν ἐν τῷ σφῷ ἁγιασμῷ, καὶ τῇ σῇ δυνάμει, καὶ τῇ σῇ ἀγάπῃ, καὶ ἐν τῷ σφῷ θελήματι μέχρις ἂν καλῶς πολιτευσάμενος φθάσῃ ἐν εἰρήνῃ τῆς βασιλείας τὰ προπύλαια. Ταῦτα εὐξάμενος, καὶ ἀσπασάμενος αὐτοῦ τὰ ὄμματα, καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ τὸ στήθος, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ εἰρήνην ἄγειν ἔνδον τοῦ κοιτῶνος ἐντειλάμενος, οὕτω πικρῶς θρηνοῦντα ἀφείς ἀνεχώρησε. Καταλαβὼν δὲ ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ ἵπποδρομίου, ἐν τοῖς τοῦ περιπάτου τόποις τοῖς ὑποκάτω οὖσιν ἐμβόλοις, ἐν ὀμιχλώδει καὶ μεσημβρινῷ τόπῳ, ἐν ᾧ πόρται κατοικοῦσαι γυναῖκες, καὶ διὰ πάσης νυκτὸς προσευξάμενος ὑπὲρ τῶν ἐν κινδύνοις καὶ θλίψεσι, καὶ ἀνάγκαις καὶ αἰχμαλωσίαις, καὶ ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου, οὕτως ἐπὶ γῆς ἀνακληθεὶς, καὶ ὡς περ φίλους ὄρων τοὺς ἐλθόντας ἐπ' αὐτὸν ἀγγέλους, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους τοὺς πρὸς αὐτὸν παραγενομένους

μειδιῶντι· προσώπῳ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. Παρευθὺς οὖν εὐωδία μύρων καὶ θυμιαμάτων ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ ἀνεδόθη, ὅπου τὸ πνεῦμα ἀφῆκεν ὁ μακάριος.

Ἐν οἷς γύναιον πενιχρὸν τῶν ἐκείσε, ἐπὶ καλύβης τινὸς τὴν κατοίκησιν ἔχουσα, τὴν πολυτέλειαν τῶν μύρων καὶ τῶν θυμιαμάτων τῶν ἀσυγκρίτων κατσοφρανθεῖσα, σπουδῇ ἀναστᾶσα καὶ φῶτα αἰτησαμένη, ἐξακολουθήσασα τὴν εὐοσμίαν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ ἐπεδήμησεν· εὔρε δὲ τὴν ὄσιον τέλει τοῦ βίου χρησάμενον, καὶ τὴν θεϊκὴν εὐωδίαν πολλῶ μείζον ἀναδιδομένην καὶ μύρων ἐκβλυσιν παραδόξως ἐκ τοῦ λειψάνου ἐξερχομένην ποταμηδόν. Ἐδραμεν οὖν καὶ τισι τὸ ἴδιον ἀπήγγειλε· καὶ δὴ πολλοὶ συνδεδραμηκότες, ὡς πλησίον ἐγένοντο, οὐκέτι τινὰ ἐωράκασιν, εἰμὴ ἀπὸ τῆς εὐοσμίας τοῦ μύρου καὶ τῶν θυμιαμάτων, καὶ τοῦ φωτὸς τοῦ ἐκείσε ἀνατελλαντος κατεπλήττοντο, οὐδαμοῦ δὲ ἠδυνήθησαν εὔρειν τοῦ δικαίου τὸ λείψανον, μετέθηκε γὰρ αὐτὸ ὁ Κύριος, ὁ καὶ τὰ ἀπέκρυφα αὐτοῦ κατορθώματα ἀποδεξάμενος. Τῇ οὖν νυκτὶ ἐκείνῃ ἐν ἣ ἐτελειώθη ὁ μακάριος, ἤδη τοῦ ὄρθρου ἐπιστάντος, ἑώρα ὁ Ἐπιφάνιος ἐν τῷ ἡλιακῷ ἔστωι τῷ πρὸς ἀνατολὰς ὑπάρχοντι τοῦ κοιτῶνος αὐτοῦ, τὴν ψυχὴν τοῦ ἁγίου ὑπὲρ τοῦ ἡλίου πλείονα φωτεινὴν, ἑπταπλασίονα στίλβουσαν θείᾳ μαρμαρυγῇ, καὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν οὐρανῶν ἀναβαίνουσαν φωνὴ δὲ τῶν προσπορευομένων ἀγγέλων, ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν ἐξηκούετο, ὡς φωνὴ ὀργάνων μουσικῶν, ὥστε ἀπὸ τῆς ᾠδῆς ἐκείνης, εἰς ἕκστασιν γενέσθαι τὸν θεῖον Ἐπιφάνιον· ἀνανήψας δὲ καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν σταθεὶς κατὰ ἀνατολὰς, ἔλεγε· μνήσθητί μου ἅγιε τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἐτοιμασμένῃ σοι βασιλείᾳ, ἐπειδὴ τεθίαμαι· σήμερον παράδοξα τέρατα πάντα νοῦν ὑπερβαίνοντα.

Ἐτελειώθη δὲ ὁ ποτὲ κρυπτός ἥλιος καὶ οὐρανομήκης στύλος πυρός, ὁ μακάριος Ἀνδρέας, ὁ διὰ Κύριον πένης καὶ σαλός καὶ ξένος καὶ καταπεφρονημένος καὶ ὑπὸ πάντων ἐξουθενημένος νυνὶ δὲ υἱὸς Θεοῦ κατὰ χάριν γενόμενος καὶ κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, μηνὶ Μαΐου κη'. (28) ἐξήκοντα πρὸς τοῖς

δοσιώτατε Πάτερ σοφέ, οὐκ ἐξισχύει εὐφήμως βρότειος νοῦς, ἀνιμνήσαι Παμμακάριστε.

Υπομονῆς καρτερία, καὶ περιστάσεις, καὶ πάσαι κακοχίαις, ἐμπαιγμούς τε μαστίγων, κολάσεις ἀφορηίους διὰ Χριστόν, πάντα θέλων ὑπήνεγκας, ἵνα ζωῆς αἰωνίου ἀξιωθῆς, ὦ Ἀνδρέα Ὅσιώτατε.

Σὺν ἀσωμάτοις χορείαις, ἐν οὐρανοῖς κατοικῶν, καὶ σὺν Ὅσιον δήμοις, συναγάλλει τρισμάκαρ, μέμνησο τῶν πίστει εὐλιχρυνεῖ, εὐφρομούντων σε Πάτερ σοφέ, ὡς παρεστῶς τῷ Σωτῆρι ὑπὲρ ἡμῶν, καθικέτευε σωθῆναι ἡμᾶς.

Δόξα ἤχος β'.

Τὸν ἰσάγγελον βίον ἐπὶ γῆς ποθήσας μακάριε, προσποιοιμένην μορίαν ἐκέκτησο, τὸν σοφιστὴν τῆς κακίας μορίνας αἰοῖδιμε, καὶ σωζομένους προσάγων τῷ κτίστη σου, ἐν πενία καὶ κακοχίαι ἄχαρ δῆνυσας, τυπτόμενος, λιθαζόμενος, ἐμπαροινούμενος διὰ Κύριον, καὶ πάντα ἀνδρείως ὑπέμεινας Ἀνδρέα πανόλβιε ὅθεν ἡ οὐράνιος τρυφή σε ὑπεδέξατο καὶ νῦν ἐπαπολαύεις τὸ ἄχραντον φῶς, σὺν ἀγγέλοις ἀγαλλόμενος Ἀλλὰ πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν δεόμεθα τῶν πιστῶν σου τελούντων τὸ μνημόσυνον.

Καὶ νῦν τῆς ἑορτῆς.

Εἴσοδος. Φῶς ἱλαρόν. Προκείμενον τῆς ἡμέρας. Ἀναγνώματα (ζῆτει εἰς Ὅσιον).

Εἰς τὴν λιτὴν. Ἰδιόμελα ἤχος α'.

Τῶν λαμπρῶν σου ἀγώνων τὰ ἐξαιρετὰ τροπαια, οὐρανῶν αἰδύναιμις κατεπλάγησαν, ὅπως ἐν σώματι θνητῶ, μωραῖς προσποιήσεις, τὸν ἀσώματον ἐχθρὸν ἐξενεύρισας, καὶ ταῖς ἀνδρείαις σου ἐνστάσεις, τὴν αὐτοῦ ἀνίσχυρον δύναμιν ἐταπεινώσεις, καὶ πολλοὺς τῶν σωζομένων τῷ Δεσπότη προσήγαγες, τοῖς τερατώδεσι κατορθώμασι διὸ θαυμάζουσί σε στρατιαὶ τῶν ἀγγέλων. Δοξάζομεν καὶ ἡμεῖς τὸν στεφοδότην Χριστόν, τὸν σε λαμπρῶς στεφανώσαντα ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευε Ἀνδρέα μακάριε, σωθῆναι τοὺς τιμῶντας τὴν μνήμην σου.

Ὁ αὐτός.

Διὰ πόνων πολλῶν, τὸν βίον ὅλον διήνυσας, ἀπαθεία καὶ φρονήσει τὴν ψυχὴν κατελάμπρυνας, Ἀνδρέα αἰμνηστε, δεξιόμενος δὲ δύναμιν παρὰ Θεοῦ τῶν ἐναντίων τὰς φάλαγγας ἐτρικυας, τῇ πανσθενίᾳ τοῦ Πνεύματος δυνατούμενος, ἐν ἀσιτία καὶ γυμνότητι διετέλεσας νῦν δὲ ἐν παρρησίᾳ τῷ θρόνῳ τῆς τρισηλίου. Θεότητος παριστάμενος, μνημόνευε καὶ ἡμῶν τῶν τελούντων σου τὸ μνημόσυνον, τῆς τῶν παθῶν τυραννίδος, ρυσθῆναι ταῖς ἰκεσίαις σου.

Ἔτερον ἐν Σιναΐτιμοῦ χειρογράφου. Ὁ αὐτός.

Τῶν ἀγγέλων ἰσοστάσιος γέγονας, βίον ἅγιον ἐπὶ γῆς κησάμενος, ἐμπαιγμούς ὑποφέρων, δαίμονας ἐτροπώσω, τὸν βίον ὁσώς τελέσας, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησας διὸ πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ Πατῆρι ἡμῶν Ἀνδρέα, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἦχος β'.

Τίς ἰσχύσει πρεπωδῶς ἀνιμνήσαι σε Ὅσιε; τῇ δυνάμει γὰρ τοῦ σταυροῦ περιφραχθεὶς, τῶν δαιμόνων τὰς ἐνέδρας οὐκ ἐπτηξας, ἀλλ' ἀκλινεῖ γνώμη, τὰς φάλαγγας τούτων διώλεσας, καὶ τελέσας ἀνδρικῶς τὸν ἀγῶνά σου, ὡς τῆς ἀνδρείας φερώνυμος, ἐν οὐρανοῖς ἀπολαύεις τῶν προδουμένων σου διὸ παρρησίαν πεπλουτηκῶς πρὸς Χριστόν τὸν Θεόν αἰτῆσαι δωρηθῆναι καὶ ἡμῖν τοῖς τιμῶσί σε τὸ μέγα ἔλεος.

Δόξα ἤχος δ'.

Τὸν ἰσάγγελον ἐπὶ γῆς πολιτευσάμενος βίον μακάριε ὡς ἄσαρκος διετέλεσας, καὶ ἐν μέσῳ θορύβων διάγων, τὸν νοῦν πρὸς οὐρανὸν ἀνεπτέρωσας, ἀδιαλείπτως ἐμμελετῶν τὰ κρεῖττονα διὸ καὶ ἡ μνήμη σου σήμερον, εὐφροσύνης πρόξενος ἡμῖν ἐπέστη καὶ ἑορτὴν χαρμόσυνον ἐκτελοῦντες, δοξάζομεν Χριστὸν τὸν Θεὸν τὸν σε δοξάσαντα, καὶ παρασχόντα ἡμῖν, πρὸς αὐτὸν πρέσβυν ἄγρυπνον, εἰς τὸ σώζεσθαι ἡμᾶς ἀτρώτους, τῶν τοῦ ποιηροῦ ἐπινοιῶν.

Καὶ νῦν τῆς ἑορτῆς.

Εἰς τὸν Στίχον προσόμοια.

Ἦχος δ'. Ἐδωκας σημεῖωσιν.

Μωραῖς προσποιήσεις, τὸν σοφιστὴν ἀπεμώρυνας, τῆς κακίας πανόλβιε, τελῶν τὰ παραδόξα, ἐνεργῶν σημεῖα, δαίμονας διώκων, φωταγωγῶν τοὺς ἐν νυκτί, τῆς ἀμαρτίας Ἀνδρέα πέλοντας, καὶ νῦν ἀνεπιδόλωτον, μέσον θορύβων ἐτήρησας, καὶ τελείαν ἀπάθειαν, θεωφόρε ἐπλούτησας.

Στιχ. Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος.

Μέτριος τὸ φρόνημα, καὶ συμπαθῆς ἀμαρτάνουσι, καὶ ἀγάτης ἀνάπλεως, ὠράθης θεόπνευστε, ταπεινὸς καὶ πρᾶος, ἄγγελος καθάπερ, ἐπὶ τῆς γῆς περιπατῶν, καὶ πολιτείαν ἔχων ἰσάγγελον διὸ ἐπανεπαύσατο, ὡς καθαρῶ σοι μακάριε, ὁ Παράκλητος ἔνδον σου ὅλον καθαγιαζῶν σε.

Στιχ. Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον.

Πάθη τὰ ἀκάθεκτα, καθυποτάξας αἰοῖδιμε, ταῖς μωραῖς προσ-

ποιήσῃσι, τὸν δόλιον ἔκτεινας Ἀνδρέα, καὶ θεῖος ναὸς ἀνεδείχθη, τοῦ παναγίου καὶ σεπτοῦ, Πνεύματος ὄθεν ἐν σοὶ ἐσκήνωσε, Τριάς ἡ ἀδιαίρετος καὶ ἀφθαρτίσασα ἤγαγεν εἰς παραδείσον ἀφθαρτον, εἰς ὃν νῦν εὐφραίνεσαι.

Δόξα ἡχος πλ. β'.

Τὸν τῆς ἀνδρείας ἐπώνυμον, καὶ τοῦ πρωτοκλήτου συνώνυμον Βυζαντίου τὸν τρόφιμον καὶ ἀσκητῶν τὸν ἐφάμιλλον, Ἀνδρέαν τὸν διὰ Χριστὸν σαλὸν ἐπαίνοις τιμήσωμεν δι' ἀμυθήτων γὰρ πόνων, καὶ ἀγῶνων πλείστων Θεῷ εὐηρέστησε, καὶ εἰς ὕψος θεωριῶν καὶ ἀποκαλύψεων ἔφθασε, τὰ ἀθέατα ἀρήτης θεασάμενος, καὶ τὰ ἀνήκουστα ξενοτρόπως ἀκουσιθεῖς. Πρὸς ὃν βοήσωμεν παρησίαν κεκτημένος πρὸς Χριστόν, ἰκέτευσ, καὶ ἡμᾶς τὰς τοῦ πονηροῦ ἐνέδρας ἐκφυγεῖν καὶ σωθῆναι τὸς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ νῦν τῆς ἑορτῆς.

Ἀπολυτίκιον ἡχος δ'. Ταχὺ προκατάλαβε.

Μωρίαν ἐκούσιον διὰ Χριστὸν τὸν Θεόν, ἐπόθησας Ὅσιε, τὸν σοφιστὴν ἀληθῶς, μωράνας καὶ ἡνυσας, μέσον πολλῶν θυρίβων, τὸν ἀγῶνα Ἀνδρέα, ὄθεν σε ὁ Δεσπότης, Παραδείσου πρὸς πλάτος, ἐσκήνωσε πρεσβεύειν ὑπὲρ τῶν τιμῶντων σε.

Καὶ τῆς ἑορτῆς, καὶ Ἀπόλυσις.

Εἰς τὸν Ὁρθρον.

Μετὰ τὴν α'. Σιχολογίαν Κάθισμα ἡχος α'.

Τὸν Τάφον σου Σωτήρ.

Τὴν τρίβον τῆς ζωῆς, πλατυνόμενος πίστει, διήνυσας σοφέ, καὶ ἐστένωσας πάσας, Ἀνδρέα τοῦ δράκοντος, μεθοδίας καὶ ἐνεδρα, ὄθεν ἅπαντες εὐσεβοφρόνως τιμῶντες, ἑορτάζομεν, σοῦ τὴν σεβάσιμον μνήμην Χριστὸν μεγαλύνοντες.

Δις. Καὶ τῆς ἑορτῆς.

Μετὰ τὴν β'. Σιχολογίαν ἡχος δ'. Κατεπλάγη Ἰωσήφ.

Κατεπλάγη ἐπὶ σοί, ἅπας χορὸς ἀγγελικός, τὴν ἐν σαρκί σου βιωτὴν, ὄρων παμμάκαρ ἐπὶ γῆς, ὅτι ὡς ἄσαρκος διήγες βιοὺς αὐλως, ἐκπλήττει δὲ σοφέ καὶ πάντα βρότειον νοῦν, ἡ ἄκρα καὶ πολλὴ σου ἀπάθεια, δι' ἧς ἀγγέλοις μὲν ἴσος ἐγένου, τῶν δὲ ἀνθρώπων ὑπέρτερος, ὄθεν σε πάντες, ἀνευφημοῦμεν, Ἀνδρέα μάκαρ ἐν ἤμασι.

Δις. Καὶ τῆς ἑορτῆς.

Μετὰ τὸν πολυέλαιον. Κάθισμα ἡχος γ'. Τὴν ὠραιότητα.

Σταυρὸν ἐπ' ὧμων σου, ἀναλαβόμενος, προθύμως ὅσπερ κατηκολούθησας τῷ σταυρωθέντι δι' ἡμᾶς, ἀδίκως μαστιζόμενος, λίθοις τε

βαλλόμενος, δαιμονῶν προσποιούμενος, ζήσας ὑπὲρ ἀνθρώπων, μάκαρ βίον ἰσάγγελον, διὸ καὶ σὺν ἀγγέλοις χορεύων μέμνησο μάκαρ τῶν τιμῶντων σε.

Δις. Καὶ τῆς ἑορτῆς

Οἱ Ἀναβαθμοί. Τὸ α'. Ἀντίφωνον τοῦ δ'. Ἦχου.

Προκείμενον ἡχ. δ'.

Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τοῦ ὁσίου αὐτοῦ.

Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν.

Ἐἶπεν ὁ Κύριος: πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου. Ὁ Ν'. Δόξα ταῖς τοῦ σοῦ Ὅσιου. Καὶ νῦν ταῖς τῆς Θεοτόκου. *Εἶτα, Ἐλέησόν με ὁ Θεός.* Ἰδιόμελον ἡχ. β'.

Συνελθόντες οἱ πιστοί, ἐν εὐφροσύνῃ ψυχῆς, τὴν εὐσημον ἑορτὴν Ἀνδρέου τοῦ θεόφρονος εὐφημήσωμεν αὐτος γὰρ ἐκτινάξας τὴν φθορὰν τῆς σαρκὸς ἐν πόνοις τῆς ἐγκρατείας εἰς ἀφθαρτον νῦν κατήνησε ζωὴν, καὶ πρεσβεύει ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ὁ Κανὼν τῆς τυχοῦσης ἑορτῆς μετὰ τῶν Εἰρημῶν εἰς η' καὶ τοῦ Ἀγίου εἰς στ'.

ᾠδὴ α'. ἡχ. δ'. Θαλάσσης τὸ ἐρυθραῖον.

Μεθέξει τῇ πρὸς Θεὸν πανόλβιε, φῶς ἐχορημίτισας, καὶ πρὸς αὐτὸ ζωρήσας ἀληθῶς, ἐφετῶν τὸ ἀκρότατον, τῶν ἀγαθῶν ἀπειλήσας, Ἀνδρέα μάκαρ τὸ ἀκρότατον.

Ἐφέσει τῇ πρὸς Θεὸν πληρούμενος, πάντα κατέλιπες, διὰ Χριστὸν στενούμενος σοφέ, ὃ Ἀνδρέα καὶ εἴληφας, τὰ μηδαμῶς ἐκλείποντα Χριστοῦ βασιλεία θεόσοφε.

Πλουτίσας τὰ μηδαμῶς κενούμενα ποθῶν μακάριε, πλοῦτον καὶ δόξαν πρόσκαιρον σοφέ, καὶ τρυφὴν διαρρέουσαν, καταφρονήσας εὐρηκας τὸν μαργαρίτην τὸν πολύτιμον.

Θεοτοκίον

Ῥαίαν καὶ ἐκλεκτὴν καὶ πάνσεμνον, κατανοήσας σε, ὁ τοῦ Θεοῦ Πανάμωμε Υἱός, σὸς Υἱὸς ἐχορημάτισεν, υἱθετήσας χάριτι, τοὺς θεοτόκον σὲ γεραίροντας.

Καταβασία. Ἀναστάσεως ἡμέρα.

ᾠδὴ γ'. Εὐφραίνεται ἐπὶ σοί.

Προθύμως πρὸς νοητὰ, ἐναπεδύσω τοῦ ἐχθροῦ σκάμματα, τρέπων αὐτοῦ φάλαγγας, θεία συμμαχία τοῦ Πνεύματος.

Ἀνάλωτος ἡδονῶν, ἀναδειχθεὶς τυρκαῖαν ἐσβέσας, ὕλην παθῶν ἀνθραξί, θείων προσευχῶν σου αἰδίμπε.

Ταῖς μάλιστα τῶν εὐχῶν, καὶ ἐγκρατείας ταῖς πληγαῖς Ὅσιε τὴν τῶν παθῶν Αἴγυπτον, σὺ Ἀνδρέα ὄντως ἐμάστιξας.

Θεοτοκίον.

Ρυόμενον τοὺς βροτούς, παρακοῆς τοῦ χαλεποῦ πτώματος, τὸν τοῦ παντὸς αἴτιον, ἄχραντε Πανάμωμε τέτοκας.

Καταβασία, Δεῦτε πόμα.

Κάδισμα ἤχος δ΄. Ταχὺ προκατάλαβε.

Πρὸς τῆς ἀσκήσεως δοκιμασθεὶς τὴν ψυχὴν, καὶ μέλη τεφρώσας σου τὰ ἐπὶ γῆς ἀνδρικῶς, Ἀνδρέα ἀοίδιμε, ἤχηθι ἐν τῇ τραπέζῃ τῆς ἁγίας Τριάδος, πνέων τὴν εὐωδίαν, τῶν ἐν-θέως ἰδρώτων, ὁσμη γὰρ ὑπάρχεις τοῦ Χριστοῦ, μακαριώτατε. **Δίς. καὶ τῆς Ἑορτῆς.**

Ῥδὴ δ΄. Ἐπαρθένια σε ἰδοῦσα.

Συνωθούμενος πρὸς τρίβον δικαιοσύνης, ὑπὸ μωρῶν Ἀνδρέα θείας πρὸς ἐπαύλεις, Ὅσιε κατήντησας, σωτήριον ἔλλαμψιν, πρὸς Χριστοῦ πλουτίσας πανόλβιε.

Τὴν καρδίαν σου πυζίον κεκαθαμένον, ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάρις εὐραμένη, Πάτερ κατεγράψατο, τελείαν ἀπάθειαν, πίστιν καὶ ἀγάπην ἀνόθευτον.

Νικητικῶς σε στεφάνῳ Ἀνδρέα μάκαρ, ὁ βασιλεὺς καίεσται περὶ πάντων τῶν αἰώνων στησάμενον τρόπαια, κατὰ τοῦ ἀλάστορος, λίαν θαυμαστά καὶ ἐξαιρετα.

Θεοτοκίον.

Ο καθήμενος τῷ θρόνῳ τῷ ἐπισημένῳ, χειρουβικὸν ὡς θρόνον σε, ἔσχεν ἐν ἀγκάλαις σου ἀναπαύσεως, Μαρία πανάχραντε ὁ δεδοξασμένος Θεὸς ἡμῶν.

Καταβασία. Ἐπὶ τῆς θείας φυλακῆς.

Ῥδὴ ε΄. Σὺ Κύριέ μου φῶς.

Υπέρφωτον αὐγὴν, σὺ Ἀνδρέα δεξάμενος, ὡς ἥλιος καθωράθης, τῶν δαιμόνων τὸ στίφος, Ἀνδρέα μειωσάμενος.

Τῷ ἔρωτι Χριστοῦ, ἐπερωθήης ἀοίδιμε, τοὺς ἔρωτας δαιμόνων, ὡς ἄφρους θαλαττίους, σοφῶς ἀποκρουσάμενος.

Δυνάμει θεϊκῇ, τὴν ψυχὴν δυναμούμενος, ἠσθένησας τῶν δαιμόνων, τὰ τόξα καὶ τὰ βέλη Ἀνδρέα πανσεβάσμιε.

Θεοτοκίον.

Ροὺς ἔστη τῆς φθορᾶς, ἢ Παρθένος ἀφθόρωσ γάρ, ἐκύησε Θεὸν λόγον, ὑπὲρ φύσιν καὶ λόγον, Παρθένος διαμείνασα.

Καταβασία. Ὁρθηρίσωμεν ὄρθρου βαθέως.

Ῥδὴ σ΄. Θύσω μοι μετὰ φωνῆς.

Ο νοῦς σου, ὕλικῶς πρὸς τὸ θεῖον τεινόμενος, ταῖς ἀνευδότοις μελέταις, σαρκικῆς στοργῆς ἐνετρήρησεν, ἀγαθῶν σοὶ ὧ Ἀνδρέα προξενῶν τὴν ἀντίδοσιν.

Μωρίαν, προσποίησει σοφῶς ὑποκρίνεσαι, τὸν σοφιστὴν τῆς κακίας, ἐκμωραίων μάκαρ σεσοφισμέναις, ἐνεργείαις, τοῦ τὰ πάντα σοφίζοντος Πνεύματος.

Υπάρχων, σαρκικῶν φρονιμάτων ἀνώτερος, τὸν λογισμὸν οὐκ ἐτρώθης, τῶν πορνῶν ἐν μέσῳ ἰσάμενος, ἀπαθείας, τὴν στολὴν γὰρ Ἀνδρέα ἐνδέδυσαι.

Θεοτοκίον.

Στόματι, λογισμῷ καὶ καρδίᾳ Πανάχραντε, σὲ Θεοτόκον κηρῦ-

τω, διὰ γὰρ σοῦ καταλλαγὴν ἀπωσμένος, εὖρον Κόρη, παραβάσει τὸ πρὶν τοῦ προπάτορος. **Καταβασία.** Κατήλθες ἐν τοῖς κατωτάτοις.

Κοντάμιον ἤχος α΄. Χορὸς ἀγγελικὸς.

Τὸν βίον εὐσεβῶς, ἐκτελέσας θεόφρων, δοχεῖον καθαρὸν, τῆς Τριάδος ἐδείχθης, Ἀνδρέα μακάριε, καὶ Ἀγγέλων ὁμόσκηνος, ὅθεν αἰτῆσαι τὸν ἱλασμόν καὶ εἰρήνην, τοῖς τιμῶσί σε, καὶ ἐκτελοῦσι σὴν μνήμην, δοθῆναι πρεσβείαις σου.

Ὁ οἶκος.

Τίς ἱκανὸς ἐμνήσῃ τῶν σῶν πόνων τὸ κλέος καὶ μέγεθος; ἀλλὰ λιταῖς σου συνεπαμύναις, καὶ τοῦ Πνεύματος χάριν μοι χορηγήσας, ὅπως τοὺς σοὺς ἀγῶνας ἐκφράσω ἱπιστῶς, καὶ μέλιψω τὸ ὑπὲρ λόγον καρτερικόν σου παμμακάριστε, δι' οὗ πλάνον ἐχθρὸν κατήσκηνας Ἀνδρέα τρισμάκαρ, καὶ πολλοὺς πρὸς σωτηρίαν ἤγαγες; ὅθεν ἐξιλέωσαι τὸ θεῖον, τοῦ δοθῆναι ἱλασμόν καὶ εἰρήνην, τοῖς τιμῶσί σε καὶ ἐκτελοῦσι τὴν μνήμην σου, Ὅσιε ταῖς πρεσβείαις σου.

Τῷ αὐτῷ μνηϊ κη΄. Μνήμη τοῦ Ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Ἀνδρέου τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ.

Στίχ. Ὁ διὰ Χριστὸν Ἀνδρέας σαλὸς πάλοι

συνετὸς νῦν πέφυκεν ἐν τῷ Κυρίῳ
Πούλου τὸ ρῆμα καὶ μεταστάς Ἀνδρέας
Ἡμεῖς γε μωροὶ διὰ Χριστὸν κεκράγει.

Ογδοάτη εἰκάδι Ἀνδρέας ἐκθανε πυκινόφρων.

Καὶ τὸ λοιπὸν Συναξάριον τῆς ἡμέρας.

Ῥδὴ ξ΄. Ἐν τῇ Καμίνῳ.

Κεκρατημένος, μάκαρ θεομιμῆτῳ θεῖα στοργῇ, ἄλλους εἰς τὸ σῶζειν περιχαρῶς ἑαυτὸν βοῶν ἐξέδωκας· εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης σου Κύριε.

Μισήσας κόσμον, καὶ τὰ ἐν κόσμῳ ἰσάγγελον, βίον ἡρετίσω μάκαρ καὶ τῇ στοργῇ τοῦ Κυρίου πυροπολούμενος, συνετῶς ἐψαλλες, εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ ναῷ τῆς δόξης σου Κύριε.

Κατακρατήσας, ἔρωσ ὁ θεῖος Πάτερ σου ὁ τὴν ψυχὴν, ἐγεποίει πόνων ἀσκητικῶν, ἐκβοᾶν σε προτροπέμενος, εὐλογημένος εἶ ἐν ναῷ τῆς δόξης σου Κύριε.

Θεοτοκίον.

Ανακληθεῖσα ἢ ἀνθρωπότης διὰ σοῦ Ἄγνη, πρὸς τὴν ἀφθαρσίαν γέγονε κοινωνός, Παναγία θείας φύσεως, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν ὑπάρχεις Πανάμωμε Δέσποινα. **Καταβασία.** Ὁ παῖδας ἐκ Καμίνου.

Ῥδὴ η΄. Χείρας ἐκπετάσας Δανιὴλ.

Ολόφωτος πέφυκας ἀστήρ, τοὺς ἐν βορβόρῳ παθῶν χειραγωγῶν πρὸς ζωὴν, ποιεῖς γὰρ σώφρονας ἄφρονας, σωφροσύνη πολιτεύ-

σθαι, καὶ ἐκδιώκεις χαλεπὰ βοῶν νοσήματα εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Υπάρχων ἀκέραιος τὸν νοῦν, ἐν ἀποκρύψει σοφῶν, θαυμάτων Ὅσιε, πολλοὺς ἐξώγησας παῖσθαι, διὰ Κύριον ἐλόμενος, καὶ μυκτηρίζεσθαι βοῶν, καθαρωτάτη ψυχῇ, εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Τεσσαράκοντα νηστis ἡμερῶν, ἀνύων δίαυλον, Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶχες συνίζον σε Ὅσιε, οὐρανίαν ἀγαλλίασιν ᾧ γεγηθότι ἔψαλλες Ἀνδρέα πνεύματι εὐλογεῖτε τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον. **Θεοτοκίον.**

Ρυόμενος ἔλαμψεν ἡμῖν, ἐκ σοῦ ὁ Κύριος Παρθένε ἄχραντε, ὃν καθικέειτε πάντοτε, τοῦ φωτίσαι τοὺς ὑμνοῦντάς σε, καὶ περιστάσεως ἡμᾶς ἀπολυτρώσασθαι τοὺς βοῶντας πάντα τὰ ἔργα εὐλογεῖτε τὸν Κύριον. **Καταβασία.** Αὕτη ἡ κλιτὴ καὶ ἡ ἅγια ἡμέρα.

Ῥδὴ δ'. Λίθος ἀχειρόμητος.

Ολη τῇ Τριάδι προθύμως, ἀνατεθείς ἀπὸ καρδίας, καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς μαρμαρυγὰς ἀγαθοδότως ὑποδεξάμενος, φωτισεῖς γενόμενος, Ἀνδρέα, ταύτη νῦν παρίστασαι.

Πόθῳ θεϊκῷ τερωμένος καὶ τῇ ἀγάπῃ συνημιμένος τῶν ἐπιζομένων ἀγαθῶν ἐν μετουσίᾳ Ἀνδρέα γεγονός, καὶ μακαρίαν εἴληψας, θεομακάριστε ἀπόλασιν. Ὅ τὰς τοῦ ἐχθροῦ μεθοδεῖας, γυμνώσει σώματος πατήσας, πάθῃ τῆς σαρκὸς τε νεκρώσας, καλῶν ἰδέαις καταστραπτόμενος, πρὸς οὐρανὸν ἐχώρησας, Ἀνδρέα νῦν ἐπαγαλλόμενος

Θεοτοκίον.

Σῶσον με τὸν πάντων τεκοῦσα, καὶ λυτρωτὴν καὶ εὐεργέτην, λῦσον τῆς ψυχῆς μου τὰ νέφη, Κυρία πάντων ἅγια Δέσποινα, καὶ δυνατὸν ἀπέργασαι, κατὰ παθῶν πολεμιούτων με. **Καταβασία.** Φωτίζου φωτίζου.

Ἐξαποστειλάριον ἤχος δ'. Τῶν μαθητῶν δρώντων σε.

Ο ὑψηλός σου βίος τοῖς μονοτρόποις, λαθῶν θεοσεβείας τελειοτάτης, σὺ γὰρ καταπιύσας τὰ ἐπίγεια, ἄγγελος ἐρημάτισας, πρεσβύων μὴ διαλίπης, ὑπὲρ τῶν σὲ εὐφημιούντων.

Ἦχος γ'. Ἐν πνεύματι τῷ ἱερῷ.

Υπέρτερος καὶ τοῦ νοός, ἡ καρτερία σου Πάτερ, διὸ καὶ μισθοὺς μείζοντας ἐκ Θεοῦ ἐλομίσω, Ἀνδρέα ὦ Θεομάκαρ, τῶν Ὁσίων σύσκητε, καὶ νόων τῶν οὐρανίων, τοὺς τιμῶντές σε πιστῶς τῆς ἀτιμίας τῶν παθῶν, ρῦσαι ταῖς σαῖς μεσιτείαις. **Καὶ τῆς ἑορτῆς.**

Εἰς τοὺς Αἶνους πᾶσα πνοή, **ἰστώμεν στίχ. στ'.** καὶ ψάλλομεν τοῦ Ἁγίου τροπάρια γ'. δευτεροῦντες τὸ πρῶτον.

Ἦχος πλ'. δ'. Ὁ τοῦ παραδόξου θαύματος.

Ανδρέα μάκαρ αἰδίμει, ἱερωτάτην ψυχῇν, θεοφρόνως κτησάμενος, πειρασμοὺς ὑπήνεγκας, θεία πίστει ρωννύμενος, καὶ δι' ἀγάπης Θεῷ ἐνούμενος, τῇ τῶν προάων γῆ κατεσκήνωσας, ὠραζόμενος ἀρετῶν λαμπρότησιν ὅθεν τὴν σὴν, μνήμην εὐφραίνόμενοι πανηγυρίζομεν.

Δίς.

Πάτερ Ἀνδρέα τρισόβιε, διὰ πολλῶν πειρασμῶν, καὶ συντόνου δεήσεως, τῆς σαρκὸς τὸ φρόνημα, τῇ ψυχῇ καθυπέταξας, καὶ χαρισμάτων ἔμπλεως γέγονας, τοῦ Παναγίου Πνεύματος Ὅσιε ᾧ στηριζόμενος, τῶν πνευμάτων φάλαγγας τῶν πονηρῶν, ἔτρεψας τοῖς ἄθλοισ σου, καὶ καθυπέταξας.

Μάκαρ Ἀνδρέα ἀείμνηστε, διὰ τὴν ὄντως ζωὴν, τῆς παρουσίας ἠλόγησας, καὶ τοῖς πόνοις ἐκδοτον, σοῦ τὸ σῶμα παρέδωκας, πρὸς τὴν ἀγῆρω καὶ ἀτελεῦτητον, τροφὴν ἐνθέως ἀποσκοπούμενος ἥς καὶ ἐπέτυχες, σὺν ὁσίων τάγμασι διηνεκῶς, θρόνῳ τοῦ παντάνακτος, νῦν παριστάμενος.

Δόξα ἤχος πλ'. α'.

Ανδρέα πανόσιε, σὺ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην τρίβον, ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων διήνυσας, ἐν τῇ τοῦ Βυζαντος πόλει ὡς παρατετραμένος διερχόμενος, καὶ τὰ φερέποντα γενναίως ὑπενεγκῶν, ὑπὲρ ἡλίον ἔλαμψας, τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης ἐπιποθῶν τὴν βασιλείαν ἰδεῖν καὶ ἀπολαῦσαι ἥς ἐν μετοχῇ γεγονῶς συναυλίζῃ νῦν τοῖς χοροῖς τῶν ἁσωμάτων. Διὸ πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, λυτρωθῆναι ἡμᾶς, ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν ἐχθρῶν, πολεμιῶν τε βαρβάρων ἀθέων, καὶ παντοίων νόσων ψυχοφθόρων, τοὺς ἐτησίως τιμῶντας τὴν πανσεβάσιμον μνήμην σου.

Καὶ νῦν ὁ αὐτός. Ἀναστάσεως ἡμέρα.

Δοξολογία μεγάλη καὶ ἀπόλυσις. Εἰς δὲ τὴν Δειτουργίαν τυπικὰ καὶ ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ ἁγίου Ῥδὴ γ'. καὶ σί'. Ἀπόστολος καὶ Εὐαγγέλιον τοῦ ἁγίου Σάββα

Μεγαλυνάριον.

Σοῦ ἡ ὑπὲρ ἄνθρωπον βιωτὴ, ἐξέπληξε νόσας, καὶ δαιμόνων τοὺς ζοφερούς, πῶς γυμνός Ἀνδρέα, καὶ ἔξηχον τὸν τρόπον, λαθῶν ἐπολιτεύσω διὸ τιμῶμέν σε.

Τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν Θεῷ χάρις.

Συνετέθη καὶ ἐγράφη παρὰ μοναχοῦ Ἰακώβου, οὐ μέμνησθε οἱ ἐντυγχάνοντες. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ α ω μ σ τ'. (1846)

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Κεφάλ.	Α.	σελ.
Ἄρχὴ τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Ἀνδρέου	»	Α΄.	1
Περὶ τῆς ὀπτασίας	»	Β΄.	9
Περὶ τῆς τῶν νεωτεριστῶν ὕβρεως	»	Γ΄.	12
Περὶ τῶν ἀσέμνων γυναικῶν	»	Δ΄.	15
Περὶ τοῦ Κνιποῦ	»	Ε΄.	17
Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ παιδὸς	»	ΣΤ΄.	18
Περὶ τῆς βίας τοῦ χειμῶνος	»	Ζ΄.	20
Περὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀρπαγῆς	»	Η΄.	27
Περὶ τοῦ πονηροῦ πνεύματος φανέντος ὁμοίου γραῖδι	»	Θ΄.	33
Περὶ τῆς διαλέξεως Ἐπιφανίου καὶ τῶν φιλοσόφων	»	Ι΄.	35
Περὶ τοῦ Ἀγαρηνοῦ τοῦ ὀφθέντος τῷ Ἐπιφανίῳ ἐν σχήματι ἑμπορίου	»	ΙΑ΄.	37
Περὶ τοῦ ἐψήματος τῶν φουσιῶν	»	ΙΒ΄.	39
Περὶ τοῦ νέου τοῦ διδόντος φοίνικας τῷ Ὅσιῳ καὶ αὐτὸς εἰπὼν ὅτι δῶρα κωλοφωνίων οὐ δέχομαι	»	ΙΓ΄.	44
Περὶ τῶν οἰκειῶν Ἐπιφανίου	»	ΙΔ΄.	46
Περὶ τῆς ἀμάξης	»	ΙΕ΄.	52
Περὶ τοῦ φλέγεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ καύσωνος	»	ΙΣΤ΄.	53
Περὶ τῆς ἀνοίξεως τῶν πυλῶν	»	ΙΖ΄.	54
Περὶ τῶν σύκων	»	ΙΗ΄.	56
Περὶ τῆς συναντήσεως τοῦ διαβόλου	»	ΙΘ΄.	57
Περὶ τοῦ νεανίου τοῦ κλέπτου	»	Κ΄.	58
Ἐτέρα συνάντησις τοῦ διαβόλου	»	ΚΑ΄.	59
Περὶ τοῦ ἐξοδίου τοῦ μεγιστάνος, καὶ ὅπως ἐκλη- ρονόμησεν αὐτὸν ὁ διάβολος καὶ ἔλαβεν ἔξουσίαν τοῦ κατακαῦσαι τὸ ταλαίπωρον αὐτοῦ σῶμα	»	ΚΒ΄.	62
Περὶ τῆς ἐκκλησίας	»	ΚΓ΄.	66
Περὶ τῆς ἐπισκέψεως τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων	»	ΚΔ΄.	74
Περὶ τῆς λύπης τῆς γενομένης διὰ τὸ θανατικὸν	»	ΚΕ΄.	76
Περὶ τοῦ Τυμβωρύχου	»	ΚΣΤ΄.	77
Περὶ τοῦ μοναχοῦ	»	ΚΖ΄.	81

	Κεφάλ.	ΚΗ.	σελ.
Περὶ τοῦ προσφιλοῦς Ἐπιφανίου	»	ΚΗ.	88
Περὶ Ἰωάννου προσφιλοῦς Ἐπιφανίου	»	ΚΘ.	91
Περὶ Βιγρίνου τινὸς μάγου	»	Λ.	99
Περὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας	»	ΛΑ.	108
Περὶ τῆς δράσεως τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ τῶν δικαίων	»	ΛΒ.	110
Περὶ τοῦ καθαρολότου	»	ΛΓ.	116
Περὶ τοῦ πλουσίου τοῦ φειδωλοῦ	»	ΛΔ.	116
Περὶ τοῦ πολέμου Ἐπιφανίου	»	ΛΕ.	118
Περὶ τοῦ νεανίσκου Ραφαήλ	»	ΛΣΤ.	121
Περὶ τοῦ συμμιγέντος τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ τῇ Κυριακῇ	»	ΛΖ.	123
Περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς ψυχῆς	»	ΛΗ.	124
Ἐρώτησις περὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος	»	ΛΘ.	127
Περὶ τοῦ κληρικοῦ	»	Μ.	145
Περὶ τοῦ βλασφημοῦντος καὶ ἀρεπῶς φθεγγομένου	»	ΜΑ.	146
Περὶ τῆς γυναικὸς τῆς θεασαμένης τὴν ὀπτασίαν	»	ΜΒ.	150
Περὶ τοῦ προβάσου Ἐπιφανίου	»	ΜΓ.	153
Περὶ τοῦ ἐπενεχθέντος πειρασμοῦ τῷ Ἐπιφανίῳ	»	ΜΔ.	154
Περὶ τῆς θέας τοῦ ἁγίου Ἀκακίου	»	ΜΕ.	157
Περὶ τῆς ὀπτασίας τῆς γενομένης ἐν ταῖς Βλαχέρναις	»	ΜΣΤ.	159
Περὶ τοῦ βδελυξαμένου ἀρχοντος τὸν Ὅσιον	»	ΜΖ.	160
Περὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου καὶ ἕτερα	»	ΜΠ.	162
Περὶ ἀκαταλήπτου Θεότητος	»	ΜΘ.	188
Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ ἁγίου	»	Ν.	195
Περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ δικαίου	»	ΝΑ.	198
Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου	—	—	205
Περιεχόμενα	—	—	214